

Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ДЯКІВ ХРИСТИНА ЮРІЇВНА

УДК 811.161.2+811.112.2]-115:[303.62:004.77]:316.77](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНА РЕКОНСТРУКЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ В УКРАЇНСЬКО- І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Х. Ю. Дяків

Науковий консультант

Бацевич Флорій Сергійович,
доктор філологічних наук,
професор

Львів – 2020

АНОТАЦІЯ

Дяків Х. Ю. Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2020.

У дисертації розроблено нову теоретико-методологічну концепцію для виконання когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю. Обґрунтовано статус відеоінтерв'ю як інтегрованого мовленнєвого жанру, який включає теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет. Уточнено визначення поняття “комунікативної девіації” на тлі суміжних термінів як динамічного й складного когнітивно-дискурсивного явища. Реконструйовано причини виникнення комунікативних девіацій і побудовано їхню модель, характерну для українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю.

Встановлено типи реконструйованих комунікативних девіацій: за видами відеоінтерв'ю (спортивні, зіркові, політичні), за генезою (спричинені інтерв'юером, респондентом, дискурсивним середовищем), за структурою (зовнішні, внутрішні, ситуативні), за способом уникнення (до, під час і після проведення інтерв'ю), за стратегіями та тактиками інтерв'юера і респондента в українській і німецькій лінгвокультурах. Виявлено типи девіацій, зумовлених факторами впливу дискурсивного середовища.

Установлено закономірності й відмінності в типах реконструйованих комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю в кількісно-якісних показниках.

На першому етапі на основі опрацювання теоретичних здобутків лінгвістів у сфері вивчення інтерв'ю та комунікативних девіацій ідентифіковано та систематизовано жанр українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю за період 2000–2019 років на відеохостингу YouTube, встановлено й укладено корпус затранскрибованих фрагментів відеоінтерв'ю обома мовами, визначено статус комунікативних девіацій у досліджуваних інтерв'ю та їх роль у соціальному контексті в обох лінгвокультурах.

На другому етапі дослідження визначено основний інструмент зіставного аналізу – *tertium comparationis* – критерії типологізації комунікативних девіацій за видом інтерв'ю, причиною девіацій і структурним рівнем реалізації відеоінтерв'ю як мовленнєвого жанру для встановлення специфіки девіацій в обох лінгвокультурах.

На третьому етапі реконструйовано (у величинах і характеристиках) чинники виникнення комунікативних девіацій у різних видах відеоінтерв'ю, які залежать від інтерв'юера і респондента на різних структурних рівнях жанру та від комунікативного шуму, і встановлено шляхи запобігання девіаціям в обох лінгвокультурах.

На четвертому етапі зіставлено типи комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в обох лінгвокультурах, їх якісний і кількісний опис зі залученням отриманих статистичних даних для верифікації висновків.

Нове осмислення поняття реконструкції (Л. Дронова, А. Корольова, О. Черхава, М. Шутова) пов'язане з потребою наукового методу для синхронного опису мовних феноменів і для систематизації явищ різних мовних рівнів, а саме для відновлення моделі причин комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю обидвома мовами.

Документацію фактичного матеріалу – транскрипти – створено з використанням релевантних у дослідженні елементів схеми аналізу діалогових дискурсивних практик (А. Депперманн) та з урахуванням окремих правил транскрибування редактора FOLKER для мінімальної транскрипції (Т. Шмідт, В. Шютте), а також введено власні скорочення.

Відтак, у дисертації уперше реконструйовано причини виникнення комунікативних девіацій як когнітивного і водночас дискурсивного явища й побудовано його універсальну модель, характерну для українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю; розроблено нову теоретико-методологічну концепцію (новий напрям – когнітивно-дискурсивна девіатологія) для встановлення типології комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю: за видами інтерв'ю, генезою, структурними рівнями, способами уникнення девіацій, за стратегіями й тактиками інтерв'юера і респондента.

Синтезований підхід до дослідження типів комунікативних девіацій передбачав переосмислення процедури реконструкції з позицій когнітивної лінгвокомпаративістики і зіставно-типологічної лінгвістики. Такий інтегративний міждисциплінарний підхід дав змогу реконструювати комунікативні девіації в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю і розробити як модель причин комунікативних девіацій, так і їх типологію у *когнітивному* (за їх генезою, способом уникнення девіацій, стратегіями і тактиками інтерв'юера і респондента) і *дискурсивному* (за видом інтерв'ю і специфікою дискурсивного середовища) аспектах.

Робочий термін “комунікативних девіацій” у дослідженні відеоінтерв'ю має вузьке значення відмінностей, незбігу в очікуваннях комунікантів, спричиненого інтерв'юером, респондентом або ж дискурсивним середовищем, який є девіацією для одного з комунікантів або глядачів; як явища, яке виникає, набуває рис і підлягає коригуванню у відеоінтерв'ю в межах досліджуваних лінгвокультур; а в ширшому значенні – це “парасольковий” термін для мовленнєвих, мовних і позамовних девіацій, універсальне й водночас етнокультурно марковане, динамічне, складне когнітивно-дискурсивне явище, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах.

З огляду на критерій типології комунікативних девіацій за видом інтерв'ю, уточнено термін “відеоінтерв'ю” на перетині Інтернет- та

медіалінгвістики як різновиду жанру, який включає не лише теле-, але й спеціальні YouTube-інтерв'ю. Відповідно, поняття жанрових структурних рівнів відеоінтерв'ю екстрапольовано на реконструкцію комунікативних девіацій у ньому, що відображає відтворюваність, типовість, повторюваність і корекцію девіацій.

Класифіковано найпопулярніші за кількістю переглядів українсько- і німецькомовні відеоінтерв'ю на відеохостингу YouTube за відповідною тематикою (спортивні, зіркові, політичні). Обчислено частотність появи комунікативних девіацій у виявлених видах українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю за період 2000–2019 роки.

Виявлено, що комунікативні девіації (особливо власне мовні) частіше наявні в українсько-, аніж у німецькомовних відеоінтерв'ю з загальної вибірки. Вони переважають в українськомовних політичних (49,5 % укр., 23,3 % нім.) і в німецькомовних спортивних інтерв'ю (16,2 % укр., 43,2 % нім.). У зіркових інтерв'ю в обох лінгвокультурах кількісний показник девіацій перебуває на одному рівні (34,3 % укр., 33,5 % нім.).

За генезою комунікативні девіації спричиняють частіше респонденти в обох досліджуваних лінгвокультурах. Комунікативні девіації як інтерв'юера, так і респондента наявні у всіх видах відеоінтерв'ю на трьох встановлених рівнях: зовнішньоструктурному (загальні умови комунікативно-соціального середовища для відеоінтерв'ю), внутрішньоструктурному (вербальні і невербальні засоби) і ситуативному (утворений безпосередньо в інтеракції).

Способи запобігання комунікативним девіаціям мають універсальний характер у відеоінтерв'ю (до, під час і після його проведення), проте асиметричні залежно від видів інтерв'ю в обох лінгвокультурах у змістовому, емоційно-психологічному, мовленнєво-мовному і технічному аспектах.

В обох лінгвокультурах виокремлено прямі стратегії інтерв'юера (інформативна й оцінна) і респондента (інформування і вираження точки зору), приховані стратегії інтерв'юера (провокація, викриття, висвітлення (не)вигідної інформації, спотворення фактів) і респондента (самопрезентація,

висвітлення вигідної інформації, звинувачення інших), як і їх стратегії і тактики виходу з проблемних ситуацій.

Комунікативний шум як чинник дискурсивного середовища спричиняє для всіх видів відеоінтерв'ю комунікативні девіації (частіше в українськомовних політичних і німецькомовних зіркових), які залежать від фізичного, фізіологічного і шуму, пов'язаного зі сторонніми особами. Сукупність шумів характерна у німецькомовних відеоінтерв'ю.

Реконструйовані типи комунікативних девіацій мають універсальний характер в українській і німецькій лінгвокультурах, однак відображають національно-культурну специфіку з огляду на особливості української і німецької мов та кожної лінгвокультури і наявних у ній реалій, норм, конвенцій, максим і правил міжособистісного та колективного спілкування.

Результати дисертації можна застосовувати у зіставно-типологічних дослідженнях, у дослідженнях із теорії мови, психо- і соціолінгвістики, лінгвопрагматики, когнітивної і комунікативної лінгвістик, методології мовознавства, у курсах зіставного мовознавства, загального мовознавства, теоретичної граматики німецької мови, сучасної української літературної мови, а також у викладанні відповідних навчальних дисциплін,

Підсумки дослідження можуть бути також корисними для представників мас-медійної сфери, фахівців, які спеціалізуються у галузі теорії комунікації, а також представників сфери соціальних комунікацій, дипломатичних служб, державних і приватних інституцій різного профілю з метою запобігання конфліктним ситуаціям і покращення соціальної та міжкультурної комунікації.

Ключові слова: комунікативні девіації, когнітивно-дискурсивна реконструкція, відеоінтерв'ю, структурний рівень, типологія девіацій, українська лінгвокультура, німецька лінгвокультура.

ABSTRACT

Dyakiv Kh. Yu. The cognitive and discursive reconstruction of communicative deviations in Ukrainian and German video interviews. – Qualifying Academic Paper. Manuscript.

Dissertation for the Degree of Doctor of Philology, specialty 10.02.17 – comparative-historical and typological linguistics. Ivan Franko National University of Lviv, Lviv. National Pedagogical Dragomanov University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2020.

The thesis presents a new theoretical and methodological concept for the performance of a cognitive and discursive reconstruction of communicative deviations in Ukraine and German video interviews from the position of cognitive comparative linguistics and contrastive typological linguistics.

The research paper substantiates the status of video interviews as an integrated speech genre, which includes television interviews and special interviews stored on YouTube video hosting on the Internet. The definition of the notion of “communicative deviation” as a dynamic and complex cognitive and discursive phenomenon is clarified against related terms and notions.

The paper reconstructs the causes of communicative deviations’ occurrence and presents the models of communicative deviations specific to Ukrainian and German video interviews. The thesis establishes the types of reconstructed communicative deviations by the type of video interview (sports, celebrity, political video interviews), the types of reconstructed communicative deviations by their genesis (caused by the interviewer, the respondent, the discursive environment), by their structural level (external, internal, situational), by the way of preventing deviations (before, during, and after the interview), by the interviewer’s and the respondent’s strategies (direct, hidden and strategies of solving problematic situations) and their tactics. The types of reconstructed communicative deviations caused by the factors of discursive environment (physical noise, physiological noise, noise connected with outsiders) are established as well.

The regularities and differences in the types of reconstructed communicative deviations in Ukrainian and German video interviews are identified in the form of quantitative and qualitative indicators.

The working term of “communicative deviations” is used in the research in the narrow meaning of divergences, a mismatch in the expectations of the communicators within a video interview; in a broader sense, it presents an umbrella term for speech, linguistic and extralinguistic deviations, a universal and at the same time ethnoculturally marked dynamic complex cognitive and discursive phenomenon, which is uniquely generated in the genres of various formats and types. Hyper-hyponymic relations between the following key terms of the thesis are defined: “communicative deviation”/ “communicative failure”/ “violation”/ “divergence”/ “language deviation”/ “speech deviation”/ “error”.

In view of the criterion of typology of communicative deviations by the type of interview, the paper clarifies the term of “video interview” at the intersection of the Internet and media linguistics as a variety of the genre that includes not only television interviews but also special YouTube interviews.

The new interpretation of the term “structural levelling” is substantiated, which provides for the reconstruction of communicative deviations at the structural levels of the respective genre in which they exist, reflecting the reproducibility, typicality, repetition and adjustment of deviations within a speech genre.

At the first stage, on the basis of researching theoretical works of Ukrainian and foreign linguists in the sphere of the study of interviews and communicative deviations, the genre of Ukrainian and German-language video interviews on YouTube video hosting website has been defined and systematized, the corpus of transcribed fragments of video interviews in both languages has identified and built up, the status of communicative deviations in the researched interviews and their role in the social context in both linguistic cultures have been established.

The second stage of the study defined the main tool of comparative analysis – tertium comparationis – the criteria for classifying communicative deviations by the type of interview, the cause of deviations, and the structural level of implementation

of a video interview as a speech genre for establishing the specifics of deviations in both linguistic cultures.

At the third stage, the factors of communicative deviations occurrence in different types of video interviews, which depend on the interviewer and the respondent at different structural levels of the genre and on the communicative noise, have been reconstructed (in values and characteristics) and the ways of preventing deviations in both linguistic cultures have been established.

The fourth stage compares the types of communicative deviations in video interviews in both linguistic cultures, their qualitative and quantitative description, with the use of the obtained statistical data for the verification of the conclusions.

The new understanding of the concept of reconstruction is connected with the need for a scientific method for the simultaneous description of linguistic phenomena and for the systematization of phenomena of different linguistic levels, namely for the reconstruction of the model of communicative deviations and the means of their reflection in video interviews in the Ukrainian and German languages.

On the basis of the collected corpus, it has been established that in the Ukrainian-language video interviews communicative deviations are more common in the political sphere (49.5% Ukrainian, 23.3% German), while in the German-language interviews communicative deviations are more common in the sports sphere (16.2% Ukrainian, 43.2% German). Communicative deviations are equally present in celebrity interviews in both linguistic cultures (34.3% Ukrainian, 33.5% German).

The quantitative indicator of communicative deviations in celebrity interviews is at the same level in both linguistic cultures. In terms of the genesis, communicative deviations are more commonly caused by respondents in both linguistic cultures under study. Communicative deviations of both the interviewer and the respondent are present in all types of video interviews at three identified levels: external structural (conditions of the communicative and social environment), internal structural (verbal, non-verbal and paraverbal means) and situational (formed in the course of interaction).

The ways of preventing communicative deviations are universal in video interviews (before, during and after the interview), but they differ in terms of content, emotional and psychological, speech and language, technical aspects depending on the type of interview in both linguistic cultures.

In both linguistic cultures the following strategies in video interviews are identified: 1) informative and evaluative ones as general (direct) strategies of the interviewer; 2) communicative strategies of providing (expert) information and expressing his/her point of view by the respondent; 3) hidden interviewer's strategy; 4) hidden respondent's strategy; 5) interviewer's strategy for solving problematic situations with its specific tactics; 6) respondent's strategy for solving problematic situations with its specific tactics. Communicative deviations as violations of the expectations of the interviewer can be avoided or minimized by taking into account – before, during and after the interview – all the universal elements of communication in terms of content, emotional and psychological, speech and language, tactical aspects, and often technical features as well.

Communicative noise as a factor in the discursive environment causes communicative deviations in all types of video interviews (more often in Ukrainian-language political and German-language celebrity interviews).

Communicative deviations caused by communicative noise depend on: 1) physical noise: verbal and non-verbal background noises, unfinished phrases, technical problems, “cut-together” of interviews, foreign objects (more often in both Ukrainian and German sports interviews); 2) physiological noise: speech defects due to illness, fatigue, health condition, situation, impaired tempo and loudness of speech (more often in sports and celebrity interviews in German linguistic culture); 3) noise connected with outsiders (manifested more in Ukrainian-language political interviews than in German-language ones).

The combination of noises is more common in German linguistic culture. Psychological and semantic noises are attributed to deviations caused by the interviewer or the respondent.

Among the common features of communicative deviations in video interviews are the facts that in both linguistic cultures they are more often caused by the respondent than by the interviewer, communicative noise, or the totality of these factors, that the factor of deviation occurrence depends on the type of interview in the particular linguistic culture and that deviations occur in the interviews of similar types that engage similar strategies and tactics. While the divergent feature is the verbal and non-verbal means of realization of communicative deviations, which is due to the heterogeneity of the languages under study, the manner of interviewing, the degree of openness and transparency in causing and overcoming communicative deviations in interviews in Ukrainian and German linguistic cultures.

The reconstructed types of communicative deviations are of universal nature in Ukrainian and German linguistic cultures, yet reflect national and cultural peculiarities given the special features of the Ukrainian and German languages and the peculiar properties of each individual lingual culture with its realias, norms, conventions, maxims and rules of interpersonal and group communication.

Keywords: communicative deviations, cognitive and discursive reconstruction, video interview, structural levelling, typology of deviations, Ukrainian linguistic culture, German linguistic culture.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових виданнях України

1. Дяків Х. Комунікативний шум як фактор впливу на перебіг відеоінтерв'ю. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія “Філологія. Соціальні комунікації”*. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 4. Ч. 1. С. 123–127.

2. Дяків Х. Способи усунення комунікативних невдач у відеоінтерв'ю з позиції респондента. *Закарпатські філологічні студії* / гол. ред. І. М. Зимомря. Ужгород, 2019. Вип. 11 (2). С. 63–68.

3. Дяків Х. Спортивне відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах: причини комунікативних невдач. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2019. Вип. 70. С. 132–146.

4. Дяків Х. Типологія комунікативних невдач у відеоінтерв'ю українською і німецькою мовами. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. Вип. 65 (1). С. 45–57.

5. Дяків Х. “Зіркове відеоінтерв'ю”: комунікативні невдачі журналістів в українській та німецькій лінгвокультурах. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро, 2019. № 1 (17). С. 241–250.

6. Дяків Х. Прагмалінгвістичні аспекти інтерв'ю у медійній жанрології на матеріалі української та німецької мов. *Південний архів. Філологічні науки: зб. наук. праць*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. LXXII: в 2 т. Т. 1. С. 150–154.

7. Дяків Х. Ю. Телеінтерв'ю і труднощі для журналістів. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1 (69). Ч. 1. С. 139–142.

8. Дяків Х. Політичне відеоінтерв'ю: комунікативні девіації в українській та німецькій мовах. *Мова і суспільство*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. Вип. 8. С. 120–130.

9. Дяків Х. Комунікативна організація телеінтерв'ю і конверсаційний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”*. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2017. Вип. 31. Т. 3. С. 176–179.

10. Дяків Х. Комунікативні антистратегії в німецькомовному політичному відеоінтерв'ю. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 153. С. 227–232.

11. Дяків Х. Лінгвокраїнознавчий аспект комунікативних невдач. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці: Видавничий дім “Родовід”, 2016. Вип. 1–2 (11–12), Ч. 1. С. 207–210.

12. Дяків Х. Комунікативна девіатологія в Україні: огляд проблематики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Луцьк, 2016. Вип. 6 (331). С. 168–174.

13. Дяків Х. Розвиток ідей комунікативної девіатології у сучасній німецькомовній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 145. С. 127–132.

14. Дяків Х. Інтерв'ю як об'єкт філологічних досліджень: перспективи в аспекті девіатології. *Іноземна філологія: укр. наук. зб.* Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. Вип. 129. С. 104–110.

15. Дяків Х. Чи завжди комунікативні невдачі невдалі? *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 138. С. 60–63.

16. Дяків Х. Умови (не)успішності відеоінтерв'ю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”*. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2015. Вип. 15. Том 1. С. 155–157.

17. Дяків Х. Комунікативні девіації в інтерв'ю на матеріалі німецької та української преси. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 104–106.

Статті в періодичних виданнях інших держав

18. Дяків Х. “Звездные видеоподключения”: коммуникативные неудачи в украинской и немецкой лингвокультурах. *Res Humanitariae*. Klaipeda. 2019. Vol. 25. P. 196–215. ISSN 2538-922X.

19. Дяків Х. Комунікативні невдачі крізь призму української національної ідентичності. *IX. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*. Bd. 2018 / Herausgegeben von O. Novikova und U. Schweier. Verlag readbox unipress Open Access LMU, München, 2019. S. 591–603. ISSN 2629-5016.

20. Dyakiv K. Das politische Fernsehinterview und kommunikative Misserfolge für Journalisten. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi – Studien zur deutschen Sprache und Literatur*. Istanbul, 2018. 1 (39). S. 95–107. ISSN 1303–9407.

21. Дяків Х. Qui pro quo: (не)успішність політичних інтерв'ю. *VIII. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*. Bd. 2017 / Herausgegeben von O. Novikova und U. Schweier. Verlag readbox unipress Open Access LMU, München, 2018. S. 65–74. ISBN 978-3-95925-098-6.

22. Дяків Х. Українська девіатологія: стан і перспективи розвитку. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2016. 4 (20). Is. 85. S. 20–24. ISSN 2308–5258 (print), 2308–1996.

23. Dyakiv Kh. Irren ist menschlich oder Erfolg durch Misserfolg. *Ansätze – Begründungen – Maßstäbe. Germanica Wratislaviensia* / Hrsg. Iwona Bartoszewicz, Marek Halub, Tomasz Malyszek. Wrocław, 2016. 141. S. 197–210. ISSN 0435–5865.

24. Dyakiv Kh. Tollpatschig interviewen oder interviewt werden – Kurzvideos im ukrainischen und deutschen Fernsehen. *Tekst i dyskurs – Text und Diskurs* / Hrsg. Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachur. Warszawa–Rzeszów, 2016. 9. S. 165–186. ISSN 1899–0983.

Статті у виданнях інших держав

25. Dyakiv Kh. Phraseologismen mit Farbkomponenten im Deutschen als Grund für kommunikative Deviationen für die ukrainischen Deutschlerner. *Einblicke und Rückblicke: Beiträge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie aus intra- und interlingualer Sicht* / Hrsg. Anna Gondek, Alina Jurasz, Joanna Szczek. Wrocław, Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehrten GmbH, 2018. Bd. 33(1). S. 247–258.

Статті в інших виданнях

26. Дяків Х. Методологія дослідження відеоінтерв'ю. *Docendo discimus: ювілейний збірник на пошану Сулима Володимира Трохимовича: зб. наук. праць* / упоряд. Богдан Максимчук, Алла Паславська, Тарас Пиц. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 144–157.

Навчальний посібник

27. Дяків Х. Ю. Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 159 с.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Тези доповідей на наукових конференціях

28. Dyakiv Kh. Zum Begriff der kommunikativen Gattung. *Moderne Germanistik auf der Suche nach einer neuen Identität: interdisziplinär, interkulturell, international: матер. XXVI Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (27–28 вересня 2019 р.)*. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. С. 42–44.

29. Дяків Х. Відеоінтерв'ю в українській і німецькій мовах: специфіка комунікативних невдач. *Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ: матер. Міжнар. конф. (Львів, 22–23 листопада 2018 р.)* / за ред. Г. Мацюк. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 42.
30. Dyakiv Kh. Kommunikative Missverständnisse als Strategie. *Німецька мова в Україні: Традиції, успіхи, завдання: матер. XXV Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (28–29 вересня 2018 р.)*. Львів: ПАІС, 2018. С. 56–58.
31. Дяків Х. Лінгвопрагматичні аспекти аналізу відео матеріалу. *Мова та література у полікультурному просторі: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 9–10 лютого 2018 р.* Львів: ГО Наукова філологічна організація “Логос”, 2018. С. 21–23.
32. Дяків Х. Конверсаційний аналіз серед методів прагмалінгвістики. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 16–17 лютого 2018 р.* Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. С. 74–76.
33. Дяків Х. Стратегії журналістів у телеінтерв'ю. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук: міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 23–24 лютого 2018 р.* Одеса: Південноукраїнська організація “Центр філологічних досліджень”, 2018. С. 96–98.
34. Дяків Х. Інтераціональна лінгвістика у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Комунікація у сучасному соціумі: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 8 червня 2018 р.* / за ред. Н. Микитенко, Л. Морської, Т. Яхонтової. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 22–23.
35. Дяків Х. Стратегії перепитування і перебивання в телеінтерв'ю. *Україна і світ: діалог мов і культур. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 11–13 квітня 2018 р.* Київ: Вид. Центр КНЛУ, 2018. С. 97–99.
36. Dyakiv Kh. Recipient Design in Videointerviews. *Sternstunden der deutschen Sprache in der Ukraine: матер. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф.*

Асоціації українських германістів (29–30 вересня 2017 р.). Чернівці: Видавничий дім “Родовід”, 2017. S. 46–47.

37. Dyakiv Kh. Interviewen – Handwerk und keine Kunst? *Deutsche Sprache in der Ukraine: Kontinuitäten und Entwicklungen: Mater. XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (4–6 жовтня 2016 р.).* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 67–69.

38. Dyakiv Kh. Zur Frage der Typologie von kommunikativen Deviationen. *Українська германістика в діалозі культур=Ukrainische Germanistik und Kulturdialog: матер. XXII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (6–8.10. 2015 р.).* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. S. 55–57.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	7
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	22
ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1. КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ ЖАНРІ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю	39
1.1. Лінгвістичний вектор дослідження мовленнєвого жанру інтерв'ю	39
1.2. Відеоінтерв'ю у типологічній стратифікації мовленнєвого жанру інтерв'ю	44
1.3. Мовленнєвий жанр відеоінтерв'ю: композиція, стратегії та комунікативні девіації	53
1.4. Комунікативні девіації як об'єкт міждисциплінарних студій. . .	75
1.5. Комунікативні девіації як когнітивно-дискурсивний феномен у лінгвістичних дослідженнях	81
1.6. Наукова дескрипція “комунікативні девіації” на тлі суміжних термінів і понять	103
1.7. Реконструкція комунікативних девіацій за структурними рівнями	111
Висновки до розділу 1	116
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ ЖАНРІ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю	120
2.1. Методологічні принципи дослідження мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю: вибірка, тематика, статистика	120

2.2.	Методологічні підходи до аналізу комунікативних девіацій у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю.	130
2.3.	Процедура реконструкції комунікативних девіацій у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю.	134
2.4.	Комплексна методика виконання зіставної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю.	152
	Висновки до розділу 2.	157

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОДИСКУРСИВНА РЕКОНСТРУКЦІЯ

КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ ІНТЕРВ'ЮЕРА В

УКРАЇНСЬКО- і НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю. ....

3.1.	Комунікативні девіації у спортивних відеоінтерв'ю.	165
3.1.1.	Зовнішньоструктурний рівень.	165
3.1.2.	Внутрішньоструктурний рівень.	170
3.1.3.	Ситуативний рівень.	172
3.2.	Комунікативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю.	176
3.2.1.	Зовнішньоструктурний рівень.	176
3.2.2.	Внутрішньоструктурний рівень.	183
3.2.3.	Ситуативний рівень.	187
3.3.	Комунікативні девіації у політичних відеоінтерв'ю.	191
3.3.1.	Зовнішньоструктурний рівень.	191
3.3.2.	Внутрішньоструктурний рівень.	195
3.3.3.	Ситуативний рівень.	200
3.4.	Способи запобігання комунікативним девіаціям у відеоінтерв'ю.	206

	Висновки до розділу 3.	235
--	------------------------------------	------------

РОЗДІЛ 4. ЛІНГВОДИСКУРСИВНА РЕКОНСТРУКЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ РЕСПОНДЕНТА В УКРАЇНСЬКО- і НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю	243
4.1. Комуникативні девіації у спортивних відеоінтерв'ю.	244
4.1.1. Зовнішньоструктурний рівень.	244
4.1.2. Внутрішньоструктурний рівень	249
4.1.3. Ситуативний рівень	268
4.2. Комуникативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю	275
4.2.1. Зовнішньоструктурний рівень.	275
4.2.2. Внутрішньоструктурний рівень	279
4.2.3. Ситуативний рівень.	294
4.3. Комуникативні девіації у політичних відеоінтерв'ю.	301
4.3.1. Зовнішньоструктурний рівень.	301
4.3.2. Внутрішньоструктурний рівень.	304
4.3.3. Ситуативний рівень.	313
4.4. Способи запобігання комуникативним девіаціям у відеоінтерв'ю.	325
Висновки до розділу 4.	338

РОЗДІЛ 5. РЕКОНСТРУКЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ДИСКУРСИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОМУНІКАТИВНІ ДЕВІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКО- і НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю.	348
5.1. Комуникативний шум як фактор впливу дискурсивного середовища на перебіг відеоінтерв'ю.	348
5.2. Комуникативний шум у спортивних відеоінтерв'ю.	357
5.3. Комуникативний шум у зіркових відеоінтерв'ю.	364

	21
5.4. Комуникативний шум у політичних відеоінтерв'ю	369
Висновки до розділу 5.	372
ВИСНОВКИ	375
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	383
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.	447
ДОДАТКИ.	462

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСР – внутрішньоструктурний рівень

ЗВІ – зіркове відеоінтерв'ю

ЗСР – зовнішньоструктурний рівень

КД – комунікативна девіація

ЛК – лінгвокультура

ПВІ – політичне відеоінтерв'ю

СВІ – спортивне відеоінтерв'ю

СР – ситуативний рівень

ВСТУП

Дисертація присвячена розробці нової теорії і методології для виконання когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій в українсько-та німецькомовних відеоінтерв'ю.

Сучасна комунікативна лінгвістика в когнітивно-синергетичному (Р. Барч, С. Мартінек, А. Паславська, Р. Піотровський, Л. Піхтовнікова, О. Селіванова, Н. Таценко, В. Фалькнер, Д. Херубім, С. Штаффельдт та ін.) і дискурсивно-прагматичному (Ф. Бацевич, Л. Безугла, З. Білют-Гомплєвич, А. Депперманн, С. Іваненко, В. Кальмаєр, Ю. Кійко, І. Кочан, Г. Ленк, Г.-Г. Люгер, К. Маркс, Н. Петрашук, Р. Опіловські, І. Осовська, О. Селіванова, А. Шмідт та ін.) вимірах актуалізує вивчення фундаментальних й універсальних понять, які вже були у фокусі мовознавчих досліджень і з-поміж яких найбільш дискусійним залишається феномен *комунікативних девіацій* (Ф. Боско, Н. Войцехівська, Ф. Гінненкамп, М. Дебрєнн, А. Депперманн, А. Капелюшний, А. Мустайокі, Л. Нефьодова, Г. Почепцов, О. Руда, Т. Савчук та ін.).

У гуманітаристиці навіть виникла окрема наука – *девіатологія* (Ф. Бацевич, М. Дебрєнн, О. Змановська, А. Капелюшний, К. Майєр, Р. Мерінг, Х. Патнем, М. Шимонюк), в якій сформувалися два основні підходи до осмислення комунікативних девіацій: міждисциплінарний і спеціалізований. *Міждисциплінарний* підхід [Diskurs – interdisziplinär: Zugänge, Gegenstände, Perspektiven 2015], який виходить за межі власне лінгвістики, відображений у *філософії* (В. Білецький, В. Бут, Л. Вітгенштайн, М. Гайдеггер, Д. Гордевський, В. Довгополюк, Л. Котляров, К. Мальцева), *психології* (М. Дорошенко, Р. Філер), *педагогіці* (Н. Василенко, А. Габідулліна, З. Гирич, Н. Головачук, Ю. Захарова, Т. Кірик, К. Климова, О. Кушнірчук, Н. Савінова), *методиці* й *дидактиці* (К. Бремер, Р. Каспарі, Б. Кільгьофер, А. Кравчук, Г. Ферверс, Д. Херубім), *культурології* (В. Кремер, Г. Тренклер), *міжкультурній комунікації* (І. Колесникова, К. Мальцева, М. Попович),

конфліктології (Л. Ажнюк, Я. Бондаренко, Ш. Гоес, І. Мельник, В. Нагаєв, Н. Тарабріна), *ортології* (С. Дьячук, С. Єрмоленко, Л. Михайлець, М. Стахів, В. Черниш) та *журналістиці* (С. Білощицька, А. Білощицький, Т. Бондаренко, О. Діхтяренко, А. Капелюшний, С. Криштоф, П. Куляс). *Спеціалізований* підхід представлений працями переважно лінгвістів, які досліджували *комунікативні девіації* у власне *теоретичному* (Н. Арутюнова, Г. Бардука, В. Богданов, Б. Воронін, Н. Голікова, Б. Городецький, Г. Джунусалієва, О. Земська, Є. Ключев, О. Н. Ковальська, Кубрякова, О. Кукушкіна, Т. Ушакова, Н. Формановська, С. Цейтлін), *когнітивному* (О. Дубцова, О. Селіванова), *дискурсно-текстовому* (О. Мільченко, Н. Печко), *комунікативному* (О. Руда, Л. Славова), *психолінгвістичному* (Т. Пшенична, А. Яновець), *соціолінгвістичному* (Ф. Гінненкамп) і *контрастивному* (Л. Чернюх) аспектах.

Систематизація наукової літератури з досліджуваної проблеми дає підстави зробити попередні припущення про те, що *комунікативні девіації* як явище притаманні всім типам і видам мовленнєвих жанрів, а останнім часом їх почали аналізувати в такому жанрі, як інтерв'ю з різними діячами: політики, спорту, культури, шоу-бізнесу (Ю. Гойзерманн, Г. Кеппеллі, Н. Кондратенко, О. Кузьменко, С. Сербін, А. Депперманн, У. Бріттен і К. Фазель, Й. Фридрихс, У. Швингес, М. Галлер, А. Клюг, М. Кьотт, С. Лямнек) та ін.

У цьому контексті науковці звернули увагу на такий вид інтерв'ю, як **відеоінтерв'ю** (Л. Антонова, Л. Белова, М. Буляєва, О. Голуб, С. Давидов, С. Давлетшина, Ю. Мюллер, Л. Шестеркіна), де, звісно ж, наявні комунікативні девіації, проте аналіз яких має спиратися на нові й донині не розроблені теоретико-методологічні засади, з позицій яких можна буде виконати реконструкцію причин виникнення комунікативних девіацій та класифікувати їх за різними критеріями, і, як результат, запропонувати мовцям як однієї лінгвокультури, так і представникам різних етноспільнот алгоритм уникнення непорозумінь і врегулювання можливих конфліктів (К. Бармаєр, Ф. Бацевич, Й. Болтен, А. Вайс, П. Генкова, Г. Й. Герінгер, Ш. Гоес, У. Гьослер, О. Деменчук, В. Драєр, К. Ерхардт, І. Корольов, А. Корольова, Д. Кумбір, Г.-

Й. Люзебрінк, В. Манакін, К. Мізін, А. Паславська, Ф. Фогель, Ч. Фьолдес, Й. Шеффер, Р. Шмітт, Ф. Шульц фон Тун).

Актуальність теми дисертації зумовлена її зорієнтованістю на вивчення, з одного боку, нових універсальних категорій когнітивно-дискурсивної лінгвокомпаративістики, до яких належать комунікативні девіації, а з іншого, – необхідністю реконструкції цього явища, яке виникає в перебігу комунікації у представників різних етноспільнот, у даному разі – українсько- і німецькомовної. Розроблення нової теорії і методології для виконання когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій із подальшим встановленням їхньої типології безпосередньо продиктоване потребою виявлення причин виникнення комунікативних девіацій у різних мовленнєвих жанрах і, зокрема, у відеоінтерв'ю як різновиді жанру “інтерв'ю” та укладання рекомендацій для запобігання збоям у спілкуванні, і як результат, досягнення кооперативної рівноваги між мовцями однієї лінгвокультури й у міжкультурній комунікації.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на положенні про те, що типи комунікативних девіацій є універсальними для української і німецької лінгвокультур, проте мають відмінності за низкою якісних (лінгвальних і позалінгвальних) та кількісних показників реалізації у межах того чи того типу відеоінтерв'ю з огляду на особливості української і німецької мов, відображаючи національно-культурну специфіку кожної лінгвокультури і наявні в ній реалії, норми, конвенції, максими та правила міжособистісного й колективного спілкування.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт кафедри загального мовознавства (“Соціокомунікативні та когнітивні аспекти організації різномовних дискурсів” (0116U001697), “Різнномовні тексти і дискурси в соціально-комунікативних і міжкультурних вимірах” (0119U002412)) і кафедри міжкультурної комунікації та перекладу (“Лінгвокогнітивні та дискурсивні аспекти функціонування германських, романських та

класичних мов” (0117U001394), “Стратегії і тактики міжкультурної комунікації та перекладу” (0118U000601)) Львівського національного університету імені Івана Франка.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 53/9 від 1 вересня 2018 року, уточнено та перезатверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 77/11 від 27 листопада 2019 року.

Метою дисертації є реконструкція комунікативних девіацій як когнітивного і водночас дискурсивного феномена в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю.

Сформульована мета передбачала вирішення таких **завдань**:

– систематизувати теоретичні здобутки із проблематики вивчення комунікативних девіацій з огляду на різні сфери гуманітарного знання і застосувати їхні положення до наукової інтерпретації ключових понять дисертації з позицій когнітивної лінгвокомпаративістики і зіставно-типологічної лінгвістики;

– обґрунтувати науково-термінологічний статус відеоінтерв'ю як інтегрованого мовленнєвого жанру, який включає теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет;

– уточнити визначення поняття “комунікативної девіації” на тлі суміжних термінів і понять як динамічного і складного когнітивно-дискурсивного явища;

– розробити нову методологію для виконання когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю;

– реконструювати причини виникнення комунікативних девіацій і побудувати їхню модель, характерну для українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю;

– визначити типи реконструйованих комунікативних девіацій за їх генезою, структурним рівнем, способом уникнення девіацій, за стратегіями інтерв'юера і респондента та їх тактиками;

– встановити типи реконструйованих комунікативних девіацій, зумовлених факторами впливу дискурсивного середовища;

– схарактеризувати закономірності й відмінності реконструйованих типів комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю за кількісно-якісними показниками.

Об'єкт дослідження – українсько- і німецькомовні відеоінтерв'ю за період 2000–2019 років, у яких наявні різного типу комунікативні девіації з різними причиново-наслідковими виявами.

Предмет дослідження – когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій (порушень) шляхом відновлення їх типів: 1) в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю, а саме у спортивних, зіркових і політичних їх видах; 2) спричинених інтерв'юером, респондентом і дискурсивним середовищем; 3) на зовнішньо-, внутрішньоструктурному і ситуативному рівнях (далі – ЗСР, ВСР і СР відповідно) перебігу інтеракції.

Джерельну базу дисертації складають відеоінтерв'ю українською та німецькою мовами за період 2000–2019 років, розміщені в мережі Інтернет на відеохостингу YouTube, які містять як матеріали офіційних телеканалів (*1+1, 2+2, 5 Канал, 24 Канал, НТА, hromadske.tv, NewsOne, Еспресо, Інтер, Телеканал Прямий, ТРК “Україна”, канал Футбол 1/Футбол 2, Футбол, Футбол+ та XSport, zik*, групи каналів *ARD-Mediathek, BUNTE TV, CCMediaTV, Das Erste, FPÖ TV, MDR, NDR, n-tv, phoenix, SWR, Tagesschau24, ZDF, w24*), так і офіційних YouTube-каналів (*Радіо Свобода Україна, Українська правда, Centre UA NGO, Football HUB, Football.ua, UA-Футбол та Sport.ua, skrypin.ua, Visavi Studio, badenfm, blogger tv, EintrachtTV, my tennis, ORF, Sport1, DAZN, liga total, PINEWS, premere, sky bundesliga hd, sky sport austria, TIKonline.de*) та каналів і програм окремих користувачів YouTube.

До уваги взяті українсько- та німецькомовні інтерв'ю на відеохостингу YouTube, які отримали найбільшу кількість переглядів на основі використання фільтрів пошуку на YouTube та розміщені у рубриці “Популярне”.

Критерії добірки інтерв'ю зумовлені: значущістю особи респондента (відома особа/експерт у певній сфері); актуальністю теми інтерв'ю (спорт, шоу-бізнес, політика); нетиповістю ситуації (створеної навмисно або випадково комічністю чи недолугістю певної ситуації); письмовими коментарями YouTube-глядачів після перегляду відео.

Фактичний матеріал дисертації становлять 3 090 076 слововживань у 800 відеоінтерв'ю українською та німецькою мовами (по 400 у кожній мові, 1 640 109 укр.; 1 449 967 нім.) за період 2000–2019 років, які містять комунікативні девіації загальним обсягом 1 239 834 слововживань (688 846 укр.; 550 988 нім.). По 400 інтерв'ю з девіаціями виокремлено із суцільної вибірки обсягом 867 відеоінтерв'ю українською мовою та 1 028 відеоінтерв'ю німецькою мовою відповідно, розміщених на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет.

Методи дослідження. На основі комплексного підходу до аналізу об'єкта наукової рефлексії та методологічних принципів – експансіонізму (широкої міждисциплінарності), експланаторності (достатньо аргументованої науково-пояснювальної бази), культурного детермінізму (дослідження матеріалу різних лінгвокультур), дискурсоцентризму і функціоналізму застосовані такі методи і прийоми дослідження:

1) **когнітивної лінгвокомпаративістики** (метод *когнітивно-дискурсивної реконструкції* – для виявлення причин виникнення комунікативних девіацій як когнітивного і водночас дискурсивного явища, відображеного у свідомості носіїв української та німецької мов, та способів і засобів їхньої актуалізації на різних рівнях українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю);

2) **зіставної лінгвістики** (*зіставно-типологічний метод* з метою визначення *tertium comparationis* – як основи зіставлення видів українсько- та

німецькомовних відеоінтерв'ю та генези комунікативних девіацій у цьому різновиді жанру; *зіставної інтерпретації* мовного, мовленнєвого, невербального та паравербального кодів комунікативних девіацій у досліджуваних лінгвокультурах та *виявлення* їхніх спільних і відмінних характеристик).

3) **медіалінгвістики та лінгвістичної генології** (*жанрово-типологічний метод* – для ідентифікації та систематизації різновиду мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах; *контекстуально-інтерпретаційний метод* – для встановлення змістової спрямованості видів інтерв'ю; *когнітивно-семіотичний* – для реконструкції знаків інших семіотичних систем);

4) **лінгвопрагматики, девіатології та комунікативної лінгвістики** (*прийом інтен-аналізу* – для визначення мети інтеракції, *транзакційний аналіз* – для характеристики моделей адресанта й адресата; *конверсаційний аналіз* – для реконструкції фаз перебігу інтерв'ю, їхньої тематики, зміни ролей як інструмента впливу комунікантів; *інтераційний аналіз* – для вивчення комплексної комунікативної події з урахуванням як лінгвальних, так і екстралінгвальних чинників, а також ситуативного контексту; *дискурс-аналіз* – для реконструкції окремої події у двох дискурсивних середовищах, визначення комунікативного контексту та ситуації спілкування конкретного виду інтерв'ю у зіставляваних мовах);

5) **структурної лінгвістики** (*елементи кількісного аналізу* – для обчислення відсоткового співвідношення комунікативних девіацій у різних видах українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю стосовно мовленнєвої норми; *елементи статистичних підрахунків* – для вимірювання активності вжитку різнорівневих явищ і мовних одиниць у проаналізованому матеріалі; *документація мовних ситуацій* – для транскрибування девіацій у мовленнєвих секвенціях).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації *уперше реконструйовано* причини виникнення комунікативних

девіацій як когнітивного і водночас дискурсивного явища й побудовано його універсальну модель, характерну для українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю; *розроблено* нову теоретико-методологічну концепцію (новий напрям – *когнітивно-дискурсивна девіатологія*) для встановлення типології комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю: за видами інтерв'ю, генезою, структурними рівнями, способами уникнення девіацій, за стратегіями й тактиками інтерв'юера і респондента.

Уточнено визначення терміна “відеоінтерв'ю” як інтегрованого мовленнєвого жанру, що включає теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет, і є публічною формою отримання інтерв'юером інформації за допомогою запитань до відомого в певній сфері респондента.

Запропоноване нове визначення комунікативної девіації як універсального й водночас етнокультурно маркованого, динамічного, складного когнітивно-дискурсивного явища, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах. *Визначено* гіперо-гіпонімічні відношення між ключовими термінами: “комунікативна девіація” / “комунікативна невдача” / “порушення” / “відхилення” / “мовна девіація” / “мовленнєва девіація” / “помилка”. *Здійснено* трансфер терміна “комунікативні девіації” у сферу жанру відеоінтерв'ю як відмінності, незбігу в очікуваннях комунікантів, спричиненого інтерв'юером, респондентом або ж дискурсивним середовищем, що виникає, набуває рис і підлягає коригуванню в кожній лінгвокультурі.

Обґрунтовано нове трактування терміна “структурна рівневість”, що передбачає реконструкцію комунікативних девіацій на структурних рівнях відповідного жанру і відображає відтворюваність, типовість, повторюваність і корекцію девіацій у тому чи тому мовленнєвому жанрі.

Класифіковано найпопулярніші за кількістю переглядів українсько- і німецькомовні відеоінтерв'ю на відеохостингу YouTube за відповідною тематикою (спортивні, зіркові, політичні). *Обчислено* частотність появи

комунікативних девіацій у виявлених видах українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю за період 2000–2019 роки.

Ідентифіковано типи реконструйованих комунікативних девіацій, *схарактеризовано* їх специфіку і *реконструйовано* причини виникнення комунікативних девіацій залежно від виду інтерв'ю за предметно-логічним принципом в обох лінгвокультурах з урахуванням генези (спричинені інтерв'юером, респондентом, дискурсивним середовищем), структурних рівнів (внутрішнім, зовнішнім (вербальні й невербальні елементи), ситуативним), способом запобігання девіацій (до, в перебігу чи після проведення інтерв'ю), за стратегіями й тактиками інтерв'юера і респондента.

Доведено гіпотезу про те, що реконструйовані типи комунікативних девіацій мають універсальний характер в українській і німецькій лінгвокультурах, проте відображають національно-культурну специфіку з огляду на особливості української і німецької мов та кожної лінгвокультури і наявних у ній реалій, норм, конвенцій, максим і правил міжособистісного та колективного спілкування.

Зміст дисертації сформульовано в положеннях, які **винесено на захист**:

1. Комунікативні девіації – універсальне й водночас етнокультурно марковане, динамічне, складне когнітивно-дискурсивне явище, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах. Комунікативні девіації у відеоінтерв'ю – це відмінності, незбіг в очікуваннях комунікантів, спричинені інтерв'юером, респондентом або ж дискурсивним середовищем (комунікативним шумом у широкому значенні), явище, яке виникає, набуває рис і підлягає коригуванню у відеоінтерв'ю в межах досліджуваних лінгвокультур. Поняття *комунікативної девіації* – це гіперонім для позамовних, мовних і мовленнєвих девіацій, які виявляються на взаємопов'язаних структурних рівнях (зовнішньому, внутрішньому, ситуативному) відповідного жанру – у цьому дослідженні відеоінтерв'ю – і мають якісну, кількісну та процесуальну лінгвокультурну специфіку.

2. Відеоінтерв'ю – це інтегрований інформативний різновид жанру інтерв'ю, який охоплює теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет, і є публічною формою отримання інтерв'юером інформації за допомогою запитань на певну тематику (щодо особистості респондента, його думки про певну проблему або подію) від відомого в певній сфері респондента.

3. Реконструкція причин виникнення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю передбачає такі етапи: 1) виявлення причин комунікативних девіацій і побудову їх моделі; 2) встановлення типів комунікативних девіацій за видом відеоінтерв'ю; 3) визначення типів девіацій за їх генезою, структурним рівнем (зовнішнім, внутрішнім і ситуативним), способом уникнення девіацій, за стратегіями інтерв'юера і респондента та їх тактиками; 4) зіставлення типів девіацій в обох лінгвокультурах.

4. Комунікативні девіації частіше наявні в українсько- (47,1 % з загальної вибірки), аніж у німецькомовних відеоінтерв'ю (38,9 % з загальної вибірки). Їх класифіковано за видами відеоінтерв'ю: спортивні (укр. 16,2 %, нім. 43,2 %), зіркові (укр. 34,3 %, нім. 33,5 %) і політичні (укр. 49,5 %, нім. 23,3 %).

5. Виявлено такі девіації *інтерв'юера*:

5.1. У спортивних інтерв'ю (укр. 26,2 %, нім. 18,5 %): 1) ЗСР: недотримання композиції жанру, невідповідні час і місце, відмінні очікування і фонові знання (спільні), неготовність починати інтерв'ю, низька комунікативна компетенція (част. укр.), девіація як мета, невідповідні комунікативні акти (част. нім.); 2) ВСР: надлишкова лексикалізація, заміна складу словосполучення, повтори, економія мовних засобів (спільні), суржик, неправильні форми звертання, невербальні засоби (част. укр.); 3) СР: надто довгі запитання, невдала метакомунікація (част. укр.); відсутність питання, провокаційні, негативно-оцінні, складні, агресивні, недоречні запитання (част. нім.).

5.2. У зіркових інтерв'ю (укр. 29,2 %, нім. 14,9 %): 1) ЗСР: незрозуміла/відсутня попередня розмова, невідповідні час і місце, відмінність фонових знань (спільні), низький рівень якості підготовки, надто широка тема, фіксований перелік або різка зміна тематики запитань, запитання-табу, надмірна м'якість/жорсткість, неналежне/непродумане завершення розмови (част. укр.), низький рівень комунікативної компетенції (част. нім.); 2) ВСР: нечіткість мовлення, неправильні форми звертання, перехід Ви/ти, недоречна іронія, риторичні запитання-обвинувачення (спільні), помилки у наголосах, суржик, росіянізми, перекручування імен, порушення граматичних конструкцій, інверсія прикметників, невербальні засоби (част. укр.), недоречне використання діалекту, неповні речення (част. нім.); 3) СР: порушення максими якості інформації, відсутня/провальна метакомунікація (част. укр.), порушення максими манери (част. нім.).

5.3. У політичних інтерв'ю (укр. 34,9 %, нім. 35,5 %): 1) ЗСР: різноплановість і нагромадження запитань, теми-табу, невідповідність до канонів жанру, часу і місця, нефахова поведінка, невідповідний респондент, недостатня підготовка до інтерв'ю (част. укр.), порушення нейтралітету (част. нім.); 2) ВСР: повтор займенників, констатації (спільні), розмовна мова, пейоративна лексика, недоречні англіцизми, нашарування заперечення, заміна складу словосполучення, хибне вживання паронімів, плеоназми, неповні речення, невербальні засоби (част. укр.), оцінна лексика, неправильні відмінки, риторичні запитання-провокації, повтори (част. нім.); 3) СР: порушення максимум повноти і якості інформації (спільні), максими манери, провальна метакомунікація, перебивання, одночасне мовлення, перепитування, переривання (част. укр.).

6. Визначено дев'яції респондента:

6.1. У спортивних інтерв'ю (укр. 66,2 %, нім. 86,1 %): 1) ЗСР: непередготовленість до комунікації, невміння давати інтерв'ю, власне трактування неіснуючих імплікатур дискурсу й ілокутивних сил (спільні), різні очікування щодо інтерв'ю (укр.), небажання початку комунікації, підміна/

приписування інтерв'юеру інших пресупозицій (част. нім.); 2) ВСР: паузи, заповнені довгими голосними або словами-зв'язками, перехід Ви/ти, неузгоджені займенники, неправильні граматичні і синтаксичні структури, повтори, неповні речення (спільні), неправильні наголоси, суржик, перемикання коду (част. укр.), виражений акцент іноземців, діалекти, пейоративна лексика, заміна складу фразеологізму, неправильне слововживання, надмірна кількість англіцизмів, невербальні засоби (част. нім.); 3) СР: порушення максим якості інформації і релевантності (спільні), порушення максим повноти інформації (част. укр.), порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості, перебивання і переривання інтерв'ю (част. нім.).

6. 2. У зіркових інтерв'ю (укр. 73,7 %, нім. 64,9 %): 1) ЗСР: небажання починати комунікацію, різні очікування щодо інтерв'ю, некомпетентна і нефахова відповідь (спільні), невміння давати інтерв'ю (част. нім.); 2) ВСР: незрозуміла вимова, акцент, вокалізовані паузи, сленг, пейоративна лексика, граматичні помилки, еліптичні, незавершені і неузгоджені речення, риторичні запитання, повтори, невербальні засоби (спільні), суржик, росіянізми, діалектизми, перекручування слів, реакція зустрічним запитанням інтерв'юеру (част. укр.), редукція закінчень слів (нім.); 3) СР: порушення максим якості інформації, релевантності, манери спілкування та принципу ввічливості (спільні), порушення максими повноти інформації (част. укр.).

6. 3. У політичних інтерв'ю (укр. 73,7 %, нім. 68,8 %): 1) ЗСР: відмінні очікування, підміна пресупозицій інтерв'юера, висновування неіснуючих ілокутивних сил (спільні), небажання починати комунікацію, невідповідність до неї (укр.); 2) ВСР: вокалізовані паузи, риторичні запитання з ознаками здивування, іронія, сарказм (спільні), перемикання коду, розмовна мова, росіянізми, повтори, зустрічне запитання у відповідь, пейоративна лексика, синтаксична незв'язність речень, невербальні засоби (укр.); 3) СР: порушення максим повноти/якості інформації, скерування до третіх осіб, відсутня відповідь на запитання (спільні), порушення максим релевантності, манери спілкування

та принципу ввічливості, переривання розмови, відсутня метакомунікація (укр.), невдала метакомунікація (нім.).

7. Способи запобігання комунікативним девіаціям – універсальні з огляду на етап створення відеоінтерв'ю (до, під час і після його проведення), однак демонструють специфіку видів відеоінтерв'ю в обох лінгвокультурах у змістовому, емоційно-психологічному, мовленнєво-мовному і технічному аспектах.

8. В обох лінгвокультурах виокремлено такі стратегії у відеоінтерв'ю: 1) інформативна й оцінна як загальні (прямі) стратегії інтерв'юера; 2) стратегії надання (експертної) інформації і вираження точки зору респондента; 3) прихована стратегія інтерв'юера (провокація, викриття, висвітлення (не)вигідної інформації, спотворення фактів); 4) прихована стратегія (самопрезентація, висвітлення вигідної інформації, звинувачення інших) респондента; 5) стратегія виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера з її специфічними тактиками; 6) стратегія виходу із проблемних ситуацій респондента з її специфічними тактиками.

9. Комунікативний шум як чинник дискурсивного середовища спричиняє для всіх видів відеоінтерв'ю (спортивні (укр. 21,5 %; нім. 18,5 %), зіркові (укр. 8,8 %; нім. 35,1 %), політичні (укр. 24,8 %; нім. 12,9 %)) комунікативні девіації, які залежать від: 1) фізичного шуму: вербальний і невербальний фонові шуми, обрив фраз, технічні проблеми, “нарізка” кадрів, сторонні предмети (част. в укр. і нім. спортивних відеоінтерв'ю); 2) фізіологічного шуму: вади мовлення, зумовлені хворобою, втомою, станом, ситуацією, порушенням темпу і гучності мовлення (част. у нім. спортивних і зіркових відеоінтерв'ю); 3) шуму, пов'язаного зі сторонніми особами (част. укр. політичні інтерв'ю). Сукупність шумів характерна у німецькомовних відеоінтерв'ю.

10. *Спільним* для реконструйованих комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю є те, що вони спричинені в обох лінгвокультурах частіше респондентом, аніж іншими чинниками, а причини виникнення девіацій

залежать від виду відеоінтерв'ю конкретної лінгвокультури, від їх структурних рівнів і використання подібних стратегій. *Відмінними* є вербальні й невербальні засоби спричинення комунікативних девіацій, що зумовлено різноструктурністю досліджуваних мов, використання стратегій, пов'язаних з манерою ведення інтерв'ю і різним ступенем відкритості і прозорості у спричиненні та подоланні комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю української та німецької лінгвокультур.

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в можливості їхнього використання у зіставно-типологічних дослідженнях, у дослідженнях із теорії мови, психо- і соціолінгвістики, лінгвопрагматики, когнітивної і комунікативної лінгвістик, методології мовознавства, у курсах зіставного мовознавства (розділ “Контрастивна медіалінгвістика”), загального мовознавства (розділи “Мова і мислення”, “Знакова природа мови”, “Медіалінгвістика”), теоретичної граматики німецької мови (“Лексикологія”, “Морфологія”, “Синтаксис”), сучасної української літературної мови (розділи “Лексикологія”, “Морфологія”, “Синтаксис”, “Стилістика”), а також у викладанні таких навчальних дисциплін, як: порівняльна типологія української та німецької мов, стилістика української та німецької мов, вступ до мовознавства, лінгвокраїнознавство країн першої іноземної мови, комунікативна граMATика німецької мови, комунікативні стратегії усного мовлення, зіставна лексикологія, риторика, контрастивна граMATика, культура мовлення, етнолінгвістика, естетична комунікація, актуальні проблеми когнітивної лінгвістики тощо. Результати дослідження можуть бути корисними для представників мас-медійної сфери, фахівців, які спеціалізуються у галузі теорії комунікації, а також представників сфери соціальних комунікацій, дипломатичних служб, державних і приватних інституцій різного профілю з метою запобігання конфліктним ситуаціям і покращення соціальної та міжкультурної комунікації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорено на наукових семінарах Лейбніц-Інституту Німецької Мови

(Маннгайм, Німеччина, 2017–2020), Університету імені Фридриха Александра (Ерлянген – Нюрнберг, Німеччина, 2016) та Університету імені Отто Фридриха (Бамберг, Німеччина, 2015); на *тридцяти двох* наукових конференціях і конгресах, серед яких *двадцять чотири* міжнародних: “Moderne Germanistik auf der Suche nach einer neuen Identität: interdisziplinär, interkulturell, international“ (Івано-Франківськ, 2019), “Text- und Diskurswelten in der massenmedialen Kommunikation – Zugänge zur Produktion, Rezeption und Wirkung von multimodalen Textformaten“ (Республіка Польща, Бидгощ, 2018), “Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ” (Львів, 2018), “Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації” (Острог, 2018), “Німецька мова в Україні: Традиції, успіхи, завдання” (Львів, 2018), “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук” (Одеса, 2018), “Комунікація у сучасному соціумі” (Львів, 2018), “Україна і світ: діалог мов і культур” (Київ, 2018), “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht“ (Федеративна Республіка Німеччина, Мюнхен, 2018), “Германські мови в міжкультурному контексті (лінгвістика, переклад, лінгводидактика)” (Київ, 2018), “Мова та література у полікультурному просторі” (Львів, 2018), “Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie” (Республіка Польща, Вроцлав, 2017), “An den Grenzen der Pragmatik” (Федеративна Республіка Німеччина, Саарбрюкен, 2017), “Medienkulturen – Multimodalität und Intermedialität” (Фінляндська Республіка, Гельсінки, 2017), XVI. Internationale Tagung der Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer (Швейцарська Конфедерація, Фрібур, 2017), “Region(en) von Mitteleuropa – historische, kulturelle. Sprachliche und literarische Vermittlungen” (Угорщина, Будапешт, 2017), “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht” (Федеративна Республіка Німеччина, Мюнхен, 2017), “Sternstunden der deutschen Sprache in der Ukraine” (Чернівці, 2017), “Philology and Linguistics in the Digital Age – 2016 (FILIDA – 2016)” (Угорщина, Будапешт, 2016), “Deutsche Sprache in der Ukraine: Kontinuitäten und Entwicklungen” (Львів,

2016), “Пріоритети германського і романського мовознавства” (Луцьк–Світязь, 2016), “Актуальні проблеми термінології, перекладу і філології: виклики та перспективи” (Чернівці, 2016), “Українська германістика в діалозі культур = Ukrainische Germanistik und Kulturdialog” (Львів, 2015), “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 2015); *одна* всеукраїнська “Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем” (Запоріжжя, 2018); *шість* звітних конференцій філологічного і факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка (2015–2020).

Публікації. Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи викладено в *тридцяти вісьмох публікаціях*, з яких *двадцять шість* статей: *сімнадцять* (10,23 друк. арк.) статей, надруковані у наукових фахових виданнях України, *сім* (6,57 друк. арк.) – опубліковані у періодичних виданнях інших держав, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних, *одна* (1,24 друк. арк.) – у фаховому виданні іншої держави, *одна* (0,59 друк. арк.) – у виданні, яке не внесено до списку фахових видань України, *один* посібник (5,87 друк. арк.), а також матеріали *одинадцятьох* наукових конференцій (1,38 друк. арк.).

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, переліку умовних позначень, вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел (665 позицій, з яких 346 – іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (156 позиції) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи – 495 сторінок, обсяг основного тексту дисертації становить 360 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ЗАСАДИ

ВИВЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ

У МОВЛЕННЄВОМУ ЖАНРІ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

У першому розділі дисертації встановлено основні вектори дослідження мовленнєвого жанру інтерв'ю; визначено роль відеоінтерв'ю у типологічній стратифікації жанру інтерв'ю; виявлено композицію, стратегії та значення комунікативних девіацій у досліджуваному жанрі; проведено критичний аналіз досліджень комунікативних девіацій як об'єкта міждисциплінарних студій й аналіз лінгвістичних праць із проблематики комунікативних девіацій як когнітивно-дискурсивного феномена та систематизовано основні напрями його вивчення; визначено наукову дескрипцію комунікативних девіацій на тлі суміжних термінів і понять та розглянуто загальні критерії реконструкції комунікативних девіацій за структурними рівнями.

1.1. Лінгвістичний вектор дослідження мовленнєвого жанру інтерв'ю

У сучасному глобалізованому світі інтерв'ю посідає одне з провідних місць серед діалогічних жанрів ЗМІ, оскільки стосується безпосереднього отримання інформації або погляду на ту чи іншу подію як від очільників держав, так і від експертів у тій чи іншій галузі, спортсменів, митців тощо. Особливий інтерес до публіцистичних текстів пояснюється тим, що їх спрямованість на масового адресата максимально відбиває соціальний комунікативний потенціал та прагматику текстів такого типу [Саламатіна 2011, с. 1].

Під особливим фокусом дослідники розглядають новинний дискурс та роль інтерв'ю у ньому [Вайшенберг 1985; Gausling 2005; Clayman,

Heritage 2002; Lüginbühl 2000, 2003, 2005a, 2005b, 2006, 2007a, 2007b, 2008, 2017; Morini 2018; Mac 2015; Sommer 2010], як і специфіку інтерв'ю у ток-шоу [Menne 1993; Mühlen 1985]. Різномасштабні дослідження інтерв'ю мають зв'язок як з науковими, так і практичними завданнями у мовознавстві, журналістиці, психології, соціології, медицині тощо. Тому зосереджуємо увагу на потребі нових аспектів досліджень жанру інтерв'ю, зокрема крізь призму комунікативної девіатології, а саме – на встановленні напрямів дослідження інтерв'ю в українській лінгвістиці та можливих перспектив їх застосування у девіатології.

Враховуючи існуючі праці з філології і журналістики, виокремлюємо такі підходи до дослідження жанру інтерв'ю:

1. Комунікативно-прагматичний підхід [Апалат 2002, 2003; Бибики 2013; Гапотченко 2005; Германов 2003; Дмитровський 2000; Дяків 2016а, 2018а; Крижанівська 2011, 2012; Мозолевська 2014; Попова 2002; Пшенична 2011; Саламатіна 2011, 2013; Соболева 2013; Третяк 2013; Цапро 2013; Berens 1975; Britten 2008; Breuer, Muckel, Dieris 2018; Clayman, Heritage 2002; Fasel 2011, 2013; Friedrichs, Schwinges 1999, 2005; Grüttner, Egle, Lucy 2017; Haller 1991, 2001, 2013; Hauser, Meier 2014; Klug 2004; Knollmann 2005; Kött, 2004; Lamnek 2005].

Наприклад, у дисертації “Структурні та жанрово-стилістичні особливості текстів інтерв'ю в сучасній французькій пресі (комунікативно-прагматичний аспект)” Н. Гапотченко підкреслює, що комуніканти мовленнєво взаємодіють та дотримуються законів мовлення, типових для засобів масової комунікації, які зумовлюють достовірну та доступну передачу інформації читачеві. Мовленнєвий контекст інтерв'ю залежить, від комунікативної ситуації, яка зумовлює створення текстів. У текстах інтерв'ю в сучасній французькій пресі лексико-стилістичні, морфолого-стилістичні, синтактико-стилістичні, графічні засоби, стилістичні фігури вживаються відповідно до ознак публіцистичного стилю – стандарту й експресії, а також оцінного комплексу та мовної економії.

Добір стилістичних засобів залежить від комунікативних намірів і прагматичних настанов інтерв'юера та респондента, а також теми інтерв'ю [Гапотченко 2005].

Окрім цього популярними є дослідження інтерв'ю у політичному дискурсі. В. Германов, наприклад, розглядає жанр інтерв'ю за рівнем впливу засобів у політичній телевізійній рекламі [Германов 2003], А. Прокопенко – інтерв'ю в передвиборчому американському дискурсі [Прокопенко 2013].

Подібно Г. Цапро досліджує особливості гендерних стратегій та тактик в англomовному телевізійному інтерв'ю [Цапро 2013], а Ю. Третяк – стратегії легітимації респондента в жанрі французького газетно-журнального інтерв'ю [Третяк 2013]. Також комунікативно-прагматичний та нормативний аспекти сучасних жанрово-стильових різновидів “радіодіалог-інтерв'ю” аналізує С. Бибик [Бибик 2013], а М. Мозолевська присвячує дослідження лінгвопрагматичному аспекту інформативності інтерв'ю [Мозолевська 2014]. Е. Вінклер займалася питаннями лінгвістичного аналізу комунікативних стратегій в інтерв'ю австрійського радіомовлення [Winkler 2011].

Окрім цього науковці звертаються до проблеми підготовки інтерв'ю, мистецтва запитування і проведення інтерв'ю і психології інтерв'ювання. Інтерв'ю у телепередачах досліджувала Г. Денискіна (структурні і комунікативні параметри вільного інтерв'ю) [Денискіна 2005], стратегії журналістського запитання в інтерв'ю присвячена праця М. Недопитанського [Недопитанський 2013].

У німецькомовній літературі жанр інтерв'ю постає як проблема практичного характеру (als das handwerkliche Problem) [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 8; Burkhardt 2009]. Підтримуємо думку О. Соболевої, яка, аналізуючи графостилістичні засоби текстів інтерв'ю сучасних франкомовних журналів для жінок, вважає, що тексти інтерв'ю як за формою створення, так і за формою відтворення є здебільшого “мультиmodalьними”, тобто такими, які інтегрують різнорідні компоненти в єдиному змістовому просторі [Соболева

2013; Roberts 1985; Siever 2015].

2. Функціональний підхід. О. Сушкевич, до прикладу, зосереджує увагу на функціональних і структурних особливостях модальності інтерв'ю [Сушкевич 2013], О. Саламатіна – на прагматичних і функціональних ознаках інтерв'ю [Саламатіна 2011], а М. Кьотт та Н. Нільсон досліджують інтерв'ю з погляду історії, наголошуючи на етапах його розвитку у різні часи та в різних культурах [Kött 2004; Nilsson 1971].

3. Лінгвокогнітивний підхід. М. Штельмах пропонує лінгвостилістичне дослідження інтерв'ю в українській мові, проводячи порівняльний аналіз когнітивно-змістової сутності інтерв'ю та художнього діалогу. Авторка наголошує на тому, що інтерв'ю належить до гібридних або міжвидових масмедійних жанрових структур і функціонує як метод отримання інформації і як жанр. Факторами, які впливають на архітектонічні варіанти мовної структури інтерв'ю (заголовок, вступ, анонс інтерв'ю, основний виклад, висновки та коментарі), є тенденції становлення інформаційного суспільства, індивідуалізації мовної свідомості та інтелектуалізації мови і процес авторської лінгвостилістичної практики [Штельмах 2008]. Також С. Петренко досліджує літературно-критичні жанри сучасного англomовного медійного дискурсу у комунікативно-когнітивному аспекті [Петренко 2013].

4. Структурно-семантичний підхід. Структурно-семантичні аспекти політичного інтерв'ю досліджено у монографії “Навчати вчитися перекладу” за редакцією С. Швачко [Швачко 2015]. Окрім комунікативно-прагматичного аспекту А. Прокопенко присвячує дослідження інтерв'ю в передвиборчому американському дискурсі також і структурно-семантичному аспекту [Прокопенко 2013].

5. Жанрово-стилістичний підхід відображено у роботах М. Штельмах, Н. Гапотченко і Г. Крижанівської. Остання зосереджує увагу на семантико-стилістичних особливостях медіа-жанру “інтерв'ю-монолог” [Крижанівська 2011, 2012]. Головно автори присвячують такі роботи

конкретному виду інтерв'ю (вільне інтерв'ю, газетно-журнальне інтерв'ю, телевізійне інтерв'ю тощо). Також над проблемами жанрових діалогічних форм працювали Т. Шальман [Шальман 2007], І. Горбова [Горбова 2014], О. Голік [Голік 2008], С. Петренко [Петренко 2013] та Ф. Далльмаєр [Dallmayr 2014].

б. Зіставно-контрастивний підхід (О. Борисов, Ю. Кійко, О. Саламатіна, І. Malá). Ю. Кійко [Кійко 2008, 2016, Kijko 2009] розглядає інтерв'ю серед німецьких й українських інформаційних медіажанрів з фрактальної перспективи, контрастивно аналізуючи їх макро- та мікроструктури, а І. Malá – у німецькій та чеській пресі [Malá 2004].

О. Саламатіна досліджує мовленнєвий жанр “інтерв'ю” в сучасній німецько- та українськомовній пресі [Саламатіна 2011, 2013]. Однак не погоджуємося з твердженням авторки про узагальнення особливостей інтерв'ю в українській та німецькій мовах. Таке дослідження мало б більшу вагу у виявленні відмінностей в обох мовах.

З метою вивчення причин і наслідків девіацій вважаємо доцільним використовувати для дослідження інтерв'ю саме у діалогічній формі, де чітко виражена інтеракція комунікантів, тобто можливо простежити “зсуви” комунікації на межі реплік інтерв'юера та респондента.

Відтак, підтримуємо думку О. Саламатіної, що інтерв'ю – це комунікативно-когнітивне та ментальне утворення, “різновид актуального, опублікованого у засобах масової інформації тексту (також відео – примітка Х. Дяків), як правило, діалогічної форми, що має чітко виражену комунікативну організацію і прагматичний потенціал, оскільки є результатом мовленнєвої взаємодії журналіста-інтерв'юера та респондента (колективних авторів), спрямованої на передачу, одержання чи обмін інформацією, кінцевою метою якої є здійснення певного впливу на суспільного адресата” [Саламатіна 2011, с. 4].

Отже, до головних напрямів дослідження інтерв'ю належать комунікативно-прагматичний, функціональний, лінгвокогнітивний,

структурно-семантичний, жанрово-стилістичний і зіставно-контрастивний підходи, серед яких однозначно домінує перший.

Зважаючи на існуючі дослідження структурних, композиційних і прагматичних особливостей інтерв'ю на матеріалі різних мов, вважаємо перспективним аналіз комунікативних порушень в інтерв'ю з огляду на специфіку самого жанру, його засобів вираження, стратегій і тактик ведення інтерв'ю (взаємодія адресанта, адресата, аудиторії) та з урахуванням специфіки девіацій у неспоріднених мовах у контрастивному аспекті.

1.2. Відеоінтерв'ю у типологічній стратифікації мовленнєвого жанру інтерв'ю

З огляду на суспільно-політичні процеси, які розвиваються глобально на даний час у світі, усе більшу роль відіграють взаємодія мови та суспільства, особливо ж – постійний і зростаючий вплив різнопланових суспільних факторів на мову та формування мовної особистості. Тому невід'ємними стають здобутки інтеграційних досліджень, зокрема у галузях соціо-, прагма- і медіалінгвістики.

У центрі досліджень з прагмалінгвістики, як і з соціолінгвістики перебуває вживання мови. Однак у прагмалінгвістиці воно пов'язане передусім зі значеннями (ситуативний контекст, наміри комунікантів, імплікатури, пресупозиції тощо, які концентруються у значенні, що виходить за межі наявного мовного матеріалу), а в соціолінгвістиці – з уживанням мови певною людиною, спільнотою або суспільством (з урахуванням особливостей з позиції фонетики, фонології, морфології, семантики, синтаксису, прагматики). Водночас вживання мови безпосередньо пов'язане з тим, як воно виражає соціальну ідентичність.

Наше світосприйняття і світогляд значною мірою зумовлені існуючим медійним розмаїттям, відповідно, медіалінгвістика, яка останнім часом набуває нових рис й перебуває у тісному зв'язку з іншими вищезгаданими галузями лінгвістики, займається різними аспектами вивчення мови у ЗМІ, а контрастивні медіалінгвістичні дослідження набувають все більшої популярності і роблять внесок у певні аспектах міжкультурної комунікації, діахронії, інтер- та інтрамедіальності. Незважаючи на численні дослідження у сфері медіалінгвістики, медіакультура/и й дотепер є головним предметом соціологічно спрямованих комунікативних і медіадосліджень. З погляду лінгвістики важливими є не тільки мова і її вживання у контексті певних ЗМІ, але й те, що і наскільки зростаюча технізація ведуть до зміни способів інтеракції, до пришвидшення медійних конвергенцій, як і до різнопланових мовних і культурних гібридизованих явищ. Головними поняттями, які проливають світло на зв'язки мови і медійного світу, вважаємо мультимодальність, інтер- і трансмедійність. Ці питання взаємовпливу мови і медіа досліджували лінгвісти як раніше, так і у сьогодення [Holly 2001; 2004; 2013, Holly, Püschel 1993; 1996a; 1996b, Linke 1985].

Численні наукові розвідки присвячені аналізу медіапродукції [Bublitz 2010; Häusermann 2013; Luhmann 2004; Mediendiskursanalyse 2012; Perrin 2016; Renckstorf, Wester 1989], зокрема комунікації в ЗМІ [Bucher 1986; Massenkommunikation, Interaktion, und soziales Handeln 2001; Medienlust und Mediennutz 1994; Perspektiven auf Mediensprache und Medienkommunikation 2005], зміні комунікації і ЗМІ [Medien im Wandel 1998], власне мові ЗМІ [Burger, Luginbühl 2014; Mediensprache und Medienkommunikation 2014], як і розвитку медіалінгвістики загалом [Mediensprache und Medienlinguistik 2001; Perrin 2006; Schmitz 2015].

Більш мультимодальний жанр, аніж інтерв'ю годі знайти, оскільки це – динамічний, універсальний і демократичний жанр [Недопитанський 2013]. Концепція мультимодальності стосується того, що комунікація реалізується різними семіотичними ресурсами – вербальними і невербальними, які

комплексно створюють значення. Ключовим питанням мультимодального аналізу є відношення між різноманітними семіотичними ресурсами і їх взаємодією для конструювання значення [Kress 2001, S. 85].

Феномен інтерв'ю розглядають:

- як жанр публіцистики [Голік 2008; Горбова 2014; Мозолєвська 2014; Штельмах 2008; Roloff 1982];

- як медіажанр [Крижанівська 2011, 2012];

- як мовленнєвий жанр [Кітаєва 2013; Кузьменко 2016; Саламатіна 2011, 2013; Kommunikationstypologie 1986; Kommunikative Handlungsmuster im Wandel 2015; Textsorten, Handlungsmuster, Oberflächen 2011; Volodina 2016];

- як тип дискурсу [Куранова 2012, 2013, 2014; Шевченко 2005];

- як тип тексту [Апалат 2002б 2003; Гапотченко 2005; Серажим 2002, 2004; Ecker, Landwehr, Settekorn, Walther 1977].

Однак усі існуючі в Україні дослідження, за винятком дисертації Г. Денискіної [Денискіна 2005] про жанр вільного інтерв'ю на матеріалі телепередач і О. Борисова [Борисов 2017] про український і британський діалог-інтерв'ю і Т. Шальман [Шальман 2007], ґрунтуються на публіцистичних інтерв'ю. Тому зосереджуємо дослідження власне на матеріалі відеоінтерв'ю в обох лінгвокультурах, що відповідає потребі сучасного суспільства контрастивно досліджувати відеоматеріал, вивчення якого є на часі.

У журналістиці **інтерв'ю** визначають як вербальне спілкування журналіста з однією чи кількома особами задля отримання інформації та задоволення інформаційних потреб суспільства [Лукина 2008, с. 17], як фіксування висловлювання певних осіб щодо тих чи інших тем, а також інформація про самих осіб [Вайшенберг 2011, с. 64]. При цьому телевізійне мовлення кваліфікується як дистанційне, ідеологічно зв'язане, реалізоване у специфічних студійних умовах, спрямоване на розосередженого кількісно

невизначеного адресата і застосовуване ЗМІ з метою впливу на думки і вчинки масової аудиторії [Денискіна 2005].

На даний час існує значна кількість досліджень щодо класифікації інтерв'ю, які надалі намагатимемося синтезувати. З огляду на українську медійну практику і наближення її до світової Н. Симоніна пропонує класифікацію видів телевізійного інтерв'ю за формою (власне інтерв'ю та синхрон), за змістом (інформаційне, аналітичне і портретне), за емоційною тональністю (жорстке та м'яке) [Симоніна 2012]. Відповідно, **телевізійне інтерв'ю** – це аудіовізуальний продукт, що виникає у процесі спілкування журналіста зі спікером на теми, актуальні та цікаві для глядача, відзнятий за допомогою телевізійної техніки, що вийшов в ефір наживо або у записі [Симоніна, 2012, с. 184].

Щодо іншої класифікації інтерв'ю, то В. фон ля Рош та Ф. Бухгольц [von la Roche, Buchholz 2017] запропонували виокремити такі його види: інтерв'ю щодо особи, щодо ситуації та щодо думки.

За каналом комунікації і ЗМІ ще розрізняють інтерв'ю онлайн, преси, радіомовлення, а за тематичною складовою – політичне, зіркове, експертне (Schwitalla [1979]).

Загалом науковці виокремлюють такі критерії типології інтерв'ю [Човганюк 2015, с. 118]:

- 1) залежно від мети (М. Лукіна, Г. Мельник, М. Шостак, С. Муратов):
  - інформаційне інтерв'ю (має на меті інформування про події та факти у соціальній, економічній, політичній та інших сферах) з його різновидами:
    - оперативне інтерв'ю (складова новинних матеріалів друку, інформаційних сюжетів радіо та телебачення, невідкладний матеріал),
    - опитування на вулиці;
    - бліц-інтерв'ю (Vox pop, одні й ті ж питання кільком респондентам);
    - інтерв'ю-розслідування, що спрямовано на глибоке дослідження певної події або проблеми;
    - інтерв'ю-портрет або професійне інтерв'ю щодо певної особи;

- аналітичне інтерв'ю;

Дехто з науковців виокремлює також інформаційно-аналітичне інтерв'ю [Штир'ова 2006], як і проблемне [Денискіна 2005], інтерв'ю-повідомлення й інтерв'ю-зарисовку [Мельник, Тепляшина 2004], авторське, репортажне, комедійне [Човганюк 2015] та ін.

2) за кількістю осіб:

- інтерв'ю-монолог (цілісна відповідь у формі повідомлення, саме запитання подане на початку матеріалу. Це – доволі відомий і характерний вид німецькомомовних інтерв'ю;

- інтерв'ю-діалог (“питання-відповідь” з уточненнями інтерв'юера);

- інтерв'ю-полілог (розмова трьох і більше співрозмовників) або інтерв'ю-бесіда [Мельник, Тепляшина 2004, с. 125–126];

3) за емоційною тональністю:

- жорстке або конфронтаційне інтерв'ю;

- м'яке інтерв'ю.

Безперечно, у журналістиці застосовують на практиці переважно змішані, гібридні форми інтерв'ю, які доволі складно зарахувати до того чи того виду.

Як стверджує Г. Денискіна [Денискіна 2005], у науковій літературі паралельно функціонують ще такі назви цього жанру, як-от: інтерв'ю-думка [Багіров, Борецкий, Юровский 1987], проблемно-аналітичне інтерв'ю [Телевизионная журналистика 1994], вільне інтерв'ю [Ерофеева 1984] і стандартизоване [Гоян 1999].

Також відомі й інші класифікації інтерв'ю, як-от В. Сиченкова [Сиченков 2000, с. 108-112], який виділяє інформаційні (звіт про зустріч, інтерв'ю-точка зору, інтерв'ю-анкета, інтерв'ю-репортаж), аналітичні (аналітичне інтерв'ю, бесіда на тему) та художньо-публіцистичні (сатиричне інтерв'ю, інтерв'ю-замальовка, інтерв'ю-портрет) види інтерв'ю.

За іншими критеріями у своїй основі визначає види інтерв'ю А. Архипов [Архипов 1975]:

- 1) інтерв'ю у формі “питання-відповідь”;
- 2) інтерв'ю комплексно-тематичного виду;
- 3) інтерв'ю-обговорення.

Жанр відеоінтерв'ю є лише частково стандартизованим жанром з різноаспектною тематикою запитань, коментарями, уточненнями, висловленнями свого погляду з боку інтерв'юера.

В Україні популярність завойовує і випробуване досвідом в Європі і США конфронтаційне інтерв'ю (або контрв'ю), тобто суперечка, гостра дискусія комунікантів, їх словесна перепалка, особливо у політичній сфері.

Також існує низка праць з акцентом на критерії виокремлення видів інтерв'ю: за органом преси, за змістовою складовою [Malá 2004, S. 5], за структурою або якісними складниками [Lamnek 2005].

Серед жанрів теле- й інтернетдискурсу відеоінтерв'ю посідає особливе місце. Він наближує глядача до реальності ситуації, ніби розширює межі комунікативно-прагматичного контексту, робить їх відчутними для реципієнта, створює особливий спосіб пізнання дійсності, зумовлений притаманними лише цьому жанрові можливостями образотворення. До його особливостей зараховують: довірливе спілкування зі співрозмовником і глядачем, безпосереднє звернення до співрозмовника і, відповідно, до глядача з екрану, динамічність зображення, створення необхідної атмосфери для сприймання ілюзії безпосереднього спілкування [пор. Денискіна 2005, с.76].

Відповідно, всі ці ознаки виявляються у комунікативно-композиційній єдності відеоінтерв'ю як типу телевізійного та Інтернет-дискурсу і створюють специфічний, так званий “телевізійний стиль” відображення реальної дійсності [Денискіна 2005]. Поняття телевізійного стилю, як і функцій і позицій

інтерв'юера і респондента має у випадку відеоінтерв'ю дещо розмитий, дифузний характер у силу специфіки зйомки відео.

Комунікативно-прагматичний контекст відеоінтерв'ю значною мірою визначає послідовність мовленнєвих дій, форму і спосіб представлення інформації. Вивчення структурної та комунікативної специфіки відеоінтерв'ю, як і вільного телеінтерв'ю (за Г. Денискіною) відіграє значну суспільну роль у зв'язку з розширенням сфери застосування української мови і підготовкою спеціалістів, що здатні самостійно підтримувати діалог на адекватному комунікативному рівні.

У фокусі нашого зацікавлення перебуває саме відеоінтерв'ю, яке не досліджували на матеріалі української і німецької мов у контрастивному аспекті. У роботі послуговуємося засадами вивчення не лише інтерв'ю як такого, а власне комунікативних девіацій, які виникають у ньому. Тому вважаємо, що наявні класифікації інтерв'ю є дещо розмитими й узагальненими, а, відтак, релевантними у нашому дослідженні вважаємо класифікацію інтерв'ю за каналом транслявання, за його цілісністю, за тематичним компонентом, за кількістю учасників і типом мовлення.

Щодо каналу транслявання, то саме інтерв'ю може відбуватися переважно в особистій комунікації, в усному мовленні, а також по телефону чи дистанційно (відеоконференція). При цьому тематика відіграє ключову роль. Важливо, що в Україні є багато зірок шоу-бізнесу і громадських діячів, які стали політиками, чого не спостерігаємо у німецькомовних країнах настільки часто. Виявлено спортивні, зіркові і політичні відеоінтерв'ю, ґрунтуючись на запитаннях інтерв'юера, тобто тематика запитань інтерв'юера або тематична лінія ведення інтерв'ю лягла в основу нашої класифікації.

Важливим аспектом є і те, що фрагментарність матеріалу характерна саме для відеоінтерв'ю, якщо порівнювати його з телеінтерв'ю. Тобто користувачі мережі Інтернет надають перевагу коротким витягам з інтерв'ю, селектованій, відібраній автором інформації, яка уможливіє фокусування на

головному, у даному випадку – також на ляпсусах і невдачах, які є часто “вирваними” з контексту фрагментами у відеоінтерв’ю.

Класифікацію відеоінтерв’ю (див. рис. 1.1.), зважаючи на важливість дослідження комунікативних девіацій у них, пропонуємо нижче:

Рис. 1.1. Типологія відеоінтерв’ю

Джерело: розробила авторка

Попри існування уже значної кількості типологій інтерв’ю для дослідження комунікативних девіацій релевантна класифікація інтерв’ю за каналом комунікації (телебачення, YouTube, Інтернет-сторінка), за обсягом (суцільне, фрагментне), за кількістю комунікантів (два чи більше інтерв’юера / респондента), за типом мовлення (моно-, діалогічне) і за тематичним аспектом (спортивне, зіркове, політичне та інші).

Отож, відеоінтерв’ю на YouTube охоплюють інтерв’ю не тільки для каналів YouTube, так і телевізійні. Підтримуємо думку Г. Денискіної, що діалогічне телевізійне мовлення має найбільший ступінь наближення до усно-розмовного [Hoberg 2016] – як в українській, так і в німецькій лінгвокультурах – у зв’язку з характерною йому безпосередністю, спонтанністю, можливістю зміни ролей “інтерв’юер” – “респондент” [Денискіна 2005].

Спонтанне телевізійне мовлення наближається до звичайного діалогу також завдяки можливості відтворення міміко-жестових, кінетичних та інших засобів, характерних для розмовного мовлення. Відповідно, телевізійне мовлення потребує офіційних умов спілкування та попередньої підготовки, що

передує будь-якому інтерв'ю навіть в умовах прямого ефіру. Відтак, сам процес комунікації, створений телебаченням, найбільшою мірою наближений до об'єктивної дійсності, але не тотожний їй [Денискіна 2005, с.77].

Усі ці параметри стосуються і відеоінтерв'ю, яке має ще більш вільну форму, транслюється як на Інтернет-сторінках окремих сайтів, так і для спеціальних каналів відохостингів як приватних користувачів, так і медіа-груп. Такий жанр є синтетичною формою, яка поєднує оперативність, дієвість та аналітику, що перебувають в межах сталої композиційної єдності [Телевизионная журналистика 1994, с. 82].

Особливий інтерес власне до відеоінтерв'ю полягає у тому, що воно спрямоване на масового адресата і відображає як комунікативний, так і прагматичний потенціал. Окрім інформативної та оцінної функцій воно часто має й розважальну. Питання аналізу інтерв'ю пов'язані як з науковими, так і практичними завданнями у мовознавстві, журналістиці, психології, соціології тощо. Центральним питанням аналізу такого інтерв'ю в соціолінгвістичному аспекті є "Хто, що, як, з ким, якою мовою і за яких соціальних обставин з якими намірами і наслідками говорить?" [Dittmar 1997, S. 8].

Відповідно, у роботі як емпіричну базу дослідження враховано такі характеристики відеоінтерв'ю:

- 1) трансльовані на YouTube, які однак створені як для телебачення, так і для офіційних і приватних YouTube-каналів та Інтернет-сторінок;
- 2) відбуваються у формі діалогу;
- 3) зафіксовані здебільшого як цілісне відео або ж зв'язний і цілісний фрагмент відео, обраний самим його автором;
- 4) мають переважно одного інтерв'юера й одного респондента;
- 5) присвячені конкретним темам (спорту, шоу-бізнесу, політики).

Надалі пропонуємо огляд комунікативної організації відеоінтерв'ю, його композиції, стратегій і тактик, а також комунікативних девіацій.

1.3. Мовленнєвий жанр “відеоінтерв’ю”: композиція, стратегії та комунікативні девіації

Метою даного підрозділу є виокремлення відеоінтерв’ю саме як мовленнєвого жанру (у германістиці – комунікативного жанру), визначення його комунікативної організації і композиції, встановлення головних стратегій і виявлення векторів дослідження причин комунікативних девіацій і їх реконструкція у відеоінтерв’ю.

Поняття мовленнєвого жанру було введено у сучасну лінгвістику російським філологом М. Бахтіним ще у 1953 році [Бахтин 1986, 1996], про що ми детально писали у праці [Дяків 2012]. За М. Бахтіним, “мовленнєві жанри – це відносно стійкі тематичні, композиційні і стилістичні типи висловлень [Бахтин 1986, с. 255], форми індивідуальних висловлень, але не самі висловлення” [Бахтин 1986, с. 282].

Вивченню МЖ як одиниці комунікації, термінології лінгвістичної генології, класифікації МЖ, їх зв’язків з іншими категоріями комунікації присвячено праці низки українських, російських, польських, австралійських та австрійських лінгвістів (Ф. Бацевич [2005], Х. Дяків [2012], І. Корольов [2009], Т. Яхонтова [2014], М. Бахтін [1979; 1986; 1996], В. Гольдін [1997; 1999], В. Дементьєв [1997; 2002], К. Долінін [1999], М. Кожина [1999], В. Москвін [2005], К. Сєдов [1999; 2002а; 2004], М. Федосюк [1997а; 1997б], Т. Шмельова [1992; 1995; 1997], Г. Ярмаркіна [2001], Т. Dobrzynska [1992], S. Eggins [2001], A. Furdal [1982], St. Gajda [1991], A. Wierzbicka [1987], A. Wilkon [2000], R. Rathmayr [1994]), а також окремі збірники праць мовознавців [Антология речевых жанров 2007; Жанры речи 1997, 1999, 2002, 2005, 2007, 2009, 2011; Русская разговорная речь как явление городской культуры 1996; Русское слово в языке, тексте и культурной среде 1997; Genry mowy 1983].

Аналіз теоретичних праць з проблем комунікативної лінгвістики та лінгвістичної прагматики дає підстави стверджувати: типові одиниці, які

використовує мовець у процесах спілкування для досягнення бажаних результатів комунікації, – це мовленнєві жанри. Вони перебувають у тісному зв'язку з іншими категоріями комунікації, передусім з мовленнєвими актами і дискурсом, тобто утворюють проміжну категорію між дискурсом та мовленнєвими актами.

Ф. Бацевич визначає дискурс та мовленнєвий жанр як категорії комунікації, які співвідносні між собою: дискурс → його розгортання у межах конкретного мовленнєвого жанру (чи жанрів) [Бацевич 2005, с. 96]. Отже, мовленнєвий жанр розглядається як історично сформована складова дискурсу. А дискурс, своєю чергою, може корелювати з одним мовленнєвим жанром або складатися з кількох мовленнєвих жанрів, межі між якими, як і засоби мовного вираження яких, часто розмиті і не прослідковуються. Для дослідження мовленнєвих жанрів необхідні знання імплікатур дискурсу, контексту та пресупозицій [Дяків 2012, с. 19].

Окрім дискурсу, мовленнєві жанри перебувають у тісному зв'язку з іншими категоріями комунікації, передусім з мовленнєвими актами, і мають їх ознаки. Дискурс як реалізований в конкретній ситуації текст або ж як стратегія спілкування [Верещагин 1990; Труфанова 2001] – це загальна категорія; мовленнєвий жанр пов'язаний з тактиками комунікації, а мовленнєвий акт – з конкретною реалізацією тактик [Бацевич 2003, с. 26]. Це значить, що мовленнєвий жанр – розгорнута мовленнєва побудова дискурсної природи, яка складається з кількох мовленнєвих актів, ілокутивна сила котрих підпорядкована певній стратегії й тактиці адресанта [Бацевич 2005, с. 228]. Інакше кажучи, всі три категорії перебувають одне з одним в ієрархічних зв'язках: дискурс → мовленнєвий жанр → мовленнєвий акт. Саме мовленнєві жанри показують нюанси взаємодії адресанта та адресата, сприйняття один одного та реалізуються у рамках того чи іншого дискурсу. Отже, мовленнєвий жанр – це певна сукупність мовленнєвих актів, що створює дискурс і перебуває на межі таких наук, як комунікативна і когнітивна

лінгвістика, соціо- і психолінгвістика, лінгвістика тексту і стилістика, літературознавство й етнологія, культурологія і філософія [Дяків 2012, с. 20].

Мовленєвим жанрам характерні такі критерії для його визначення:

- 1) фіксованість у свідомості носіїв мови;
- 2) комунікативно-прагматична організація;
- 3) певний об'єм інформації, переданий за допомогою релевантних для конкретного його типу мовних засобів [Бахтин 1996, с.49].

Ці ознаки характерні і для мовленнєвого жанру інтерв'ю, зокрема і в досліджуваних мовах. Існує низка варіацій у межах одного жанру, що надає йому індивідуального і гнучкого характеру.

У східноєвропейському мовознавстві лінгвістична генетика або жанрологія здобула прихильність багатьох лінгвістів. Однак у західноєвропейській лінгвістичній традиції це поняття трансформувалося у комунікативний жанр [Schubert 2009]. Існують розвідки про взаємодію мовленнєвих жанрів з іншими категоріями системної організації мовлення, зроблено спроби виокремити основні спільні та відмінні ознаки мовленнєвих жанрів та мовленнєвих актів і розмежувати ці поняття з метою встановлення співвідношення між ними. Лінгвісти висвітлювали питання, пов'язані з типологією і виокремленням мовленнєвих жанрів за соціальними, психологічними та культурними чинниками, з породженням та сприйняттям мовленнєвих жанрів комунікантами та з виникненням девіацій у мовленнєвих жанрах.

I. Композиція.

Головною ознакою інтерв'ю є його асиметрична композиція у формі діалогу, що складається зі стимулювальних реплік ведучого і відповідей респондента, які послідовно чергуються [Денискіна 2005, с. 71]. Саме завдяки інтерв'ю аудиторія отримує суспільно значущу інформацію з першоджерела [Човганюк 2015, с. 116].

Інтерв'ю – це жанр, у якому зіштовхуються дві позиції: позиція інтерв'юера (журналіста) полягає в його запитаннях, позиція інтерв'юйованого (співрозмовника) — в його відповідях” [Карпенко 2002, с. 208]. Телевізійне мовлення з позиції журналістів вважають системним. Для інтерв'ю характерне і спонтанне мовлення респондентів, яке і надалі залишається недостатньо вивченим. До специфіки мови телебачення належать: усна природа інформації, використання монологів і діалогів, чергування підготовленого і спонтанного мовлення [Єрмоленко 2000, с. 324]. Загалом, інформація у ЗМІ призначена для широкої аудиторії та орієнтована на задоволення загальних суспільних вимог.

До мовленнєво-мовної специфіки інтерв'ю належать: обмежена тривалість у часі (переважно від 1 хв. до 60 хв., однак переважають від 2 хв. до 15 хв.), вплив інтонації і невербальних засобів загалом [Серякова 2014; Burgoon, Buller, Woodall 1996; Royatos 2002], економія мовних засобів або їх надлишок в плані інформації, прямий контакт інтерв'юера і респондента, а також аудіовізуальна передача інформації. Відповідно, для відеоінтерв'ю характерні також такі його особливості: елементи оцінки (відбір, характеристика, акценти), опису (місце дії, час) і портретних даних.

Головно, наявні такі його основні характеристики [пор. Денискіна 2005]: інформативність (суспільно значуща, релевантна для певної країни, сфери тощо, характерні об'єктивність, фактаж, безособовість, наявність термінології), постановка проблеми (точність і аналітико-узагальнюючий характер, загальноновживана термінологія) або портрет респондента (індивідуалізація, роль невербальних засобів, розмовного й емоційно-експресивного мовлення).

Для точнішого визначення специфіки відеоінтерв'ю вважаємо за доцільне використовувати якомога більше різномірних параметрів. Серед різнопланових підходів виокремлення мовленнєвого жанру виділяємо прагматичні (комунікативна мета, концепція автора, концепція адресата, зміст події, чинник комунікативного минулого, чинник комунікативного майбутнього, комунікативний зміст, тональні характеристики) і реєстрові

(специфіка каналів комунікації, зміст соціальних ролей комунікантів, простір комунікації) характеристики.

Аналіз інтерв'ю як мовленнєвого жанру на основі анкети Т. Шмельової [Шмельова 1995], доповненої Ф. Бацевичем [Бацевич 2005] і реструктуризованої Х. Дяків [Дяків 2012, с. 64], підтверджує таку його комунікативно-прагматичну організацію, яку описуємо нижче, встановлюючи комунікативну мету, комунікативний смисл і реєстрові чинники, визначаючи фактори комунікативного минулого та майбутнього, а також жанрову тональність в обох мовах.

Загальновідомо, якщо з мови забрати елемент інтенції, то таким чином зникне її функціональність [Wittgenstein 1981, S.63]. Для всіх різновидів жанру інтерв'ю **комунікативна мета** інтерв'юера – це публічне отримання певної інформації за допомогою запитань на певну тематику (щодо особи респондента, його думки про певну проблему або подію) від відомого в певній сфері респондента. Інформацію в такому різновиді інтерв'ю як відеоінтерв'ю несе не лише вербальна, а й невербальна поведінка не тільки респондента, але й інтерв'юера. Отож, відеоінтерв'ю є різновидом вторинного інформаційного жанру інтерв'ю.

Первинною метою інтерв'юера є інформування, а також привернення уваги соціуму до суспільно важливих питань з метою їх загального вирішення (політичні інтерв'ю) і розважальний ефект (зіркові і спортивні інтерв'ю).

З цього випливає, що інформативне інтерв'ю може містити елементи й інших жанрів: як етикетних (для налагодження контакту), так і оцінних (для налаштування респондента на інтерв'ю і позитивного підтримування розмови).

2. Відповідно, загальний **комунікативний смисл** відеоінтерв'ю як асиметричного жанру, спираючись на аналіз фрагментів, можна експлікувати як “отримати інформацію” і “надати інформацію”. Відтак, “невідповідність особистісного комунікативного смислів адресанта і адресата, а також узуальних та оказіональних комунікативних смислів часто стає причиною неправильного декодування намірів мовця респондентом, спонукає адресата до

пошуку прихованих підтекстів, і, як наслідок, призводить до непорозумінь, конфліктів та комунікативних невдач в інтерв'ю” [Кузьменко 2016, с.71].

3. Регістрові чинники.

3.1. Специфіка каналів комунікації:

3.1.1. **Сфера** вживання відеоінтерв'ю в обох лінгвокультурах спільна – це публічне отримання і надання інформації на телебаченні або для спеціальних YouTube-каналів у мережі Інтернет. Відповідно, канал комунікації – аудіовізуальний. Перевагу надають короткій, лаконічній **формі** вираження запитань і відповідей.

3.1.2. **Диктумний зміст** (зміст події) жанру відеоінтерв'ю – це його структурні особливості.

До композиційних характеристик зараховують [Швец 2008, с. 18]:

- 1) тематичне розгортання (монотематичне, політематичне інтерв'ю);
- 2) цільова спрямованість інтерв'ю з урахуванням потенційної спонтанності й експромту;
- 3) вербальні та невербальні складові взаємодії комунікантів;
- 4) дотримання етикетних норм спілкування;
- 5) дотримання мовних норм;
- 6) динаміка емоційності діалогу;
- 7) обсяг інтерв'ю;
- 8) типи мовленнєвих актів, що використовуються.

Загалом О. Швець [Швец 2008, с. 18] до головних структурних факторів зараховує: ступінь політематичності, обсяг (у тривалості), ступінь структурованості, обсяг особистісної інформації, рівень конфліктної інформації, ступінь національної орієнтованості інтерв'ю, ступінь прямолінійності трактування інформації, схильність до домінування у спілкуванні, умови зміни ролей комунікантів. А до структурно-композиційної організації, на думку лінгвістки, належать такі елементи: вступ, основна частина, висновок, тематичне розгортання (монотематичне, політематичне інтерв'ю), цільова спрямованість інтерв'ю, вербальні та невербальні (у

телеінтерв'ю) складові взаємодії комунікантів, дотримання етикетних норм спілкування, дотримання мовних норм, динаміка емоційності діалогу, обсяг інтерв'ю, типи мовних актів, що використовуються [Швец 2008, с. 18].

Відтак, тематика інтерв'ю обумовлюється видом діяльності респондента, але головною вимогою залишається актуальність та цікавий характер розмови, враховуються також характер учасників комунікації, оцінка, що надається події, її часова перспектива, зв'язок з особистісною сферою автора / адресата тощо [Кузьменко 2016, с. 71].

До структурно-композиційної організації відеоінтерв'ю, зважаючи на його особливості, зараховуємо такі складові:

1. Заголовок.

Дата появи у YouTube, зазначена тривалість відео.

Короткий опис (тизер).

2. Вступ.

Привітання.

Звертання до респондента.

3. Основна частина.

Питання з тематичних блоків (2-5 питань).

4. Завершення.

Підбиття підсумків.

Подяка.

Прощання.

5. Коментарі глядачів після перегляду.

Наявність усіх складників відеоінтерв'ю і дотримання їх послідовності не є облігатними. Проте простежується більш чітка структура і її дотримання у німецько-, аніж в українськомовних відеоінтерв'ю. Більш довільна форма спостерігається у зіркових інтерв'ю в обох лінгвокультурах. Відеоінтерв'ю проводять здебільшого у діалогічній формі у форматі питання – відповідь.

3.2. Простір комунікації: проблематика спорту, шоу-бізнесу і політики.
За нашим спостереженням, і українській лінгвокультурі (далі – ЛК) наявна

більша кількість переглядів політичних відеоінтерв'ю, а в німецькій ЛК – спортивних.

3.3. Зміст соціальних ролей комунікантів включає такі аспекти: моделі адресанта й адресата, стосунки між комунікантами, а також чинники комунікативного минулого і майбутнього.

3.3.1. Модель адресанта (інтерв'юера).

Зважаючи на комунікативні позиції (за Е. Берном [Berne 1978]), інтерв'юер, як і респондент, в “ідеальному” відеоінтерв'ю перебуває у ролі Дорослого. Однак, беручи до уваги комунікативні невдачі в інтерв'ю в обох ЛК, комуніканти можуть перебувати у всіх трьох ролях – Батька, Дитини, Дорослого – залежно від різновиду інтерв'ю.

Особливу увагу приділено таким аспектам, як: вік, стать, статус, знання, досвід, авторитет, інтереси, повноваження, очікування, риси характеру інтерв'юера тощо.

Особистісні характеристики інтерв'юера, фаховість і професійна майстерність, рівень обізнаності, поінформованості, технічного забезпечення, як і ставлення інтерв'юера до респондента – це запорука успішного відеоінтерв'ю. Але не менш важливими є й виправдані очікування обох комунікантів щодо самого відеоінтерв'ю.

3.3.2. Модель адресата (респондента).

Первинно в інтерв'ю виокремлюють прямого адресата, тобто респондента, який бере активну участь в інтеракції, тобто у відеоінтерв'ю. А непрямим або прихованим адресатом є глядацька аудиторія. Таким чином, беруть до уваги не лише соціально-психологічні та фахові особливості респондента, а й інтереси цільової аудиторії, для завоювання якої фактично і створюють відеоінтерв'ю. Прямий респондент – це особа, яка відома в певній сфері (спорт, шоу-бізнес, політика тощо) і яка висловлює свою думку про певну проблему чи подію або надає інформацію про себе чи подію.

3.3.3. Чинник комунікативного минулого. Інтерв'ю як інформативний жанр з погляду початку комунікації є *ініціативним*, а з погляду асиметрії і парних секвенцій питання-відповідь – *ініціативно-реактивним*.

Умови реалізації інтерв'ю, що ґрунтуються на минулому – це резонансність проблеми або події у (часто недалекому) минулому, з'ясування (часто неповної або інтригуючої, скандальної) інформації про особу адресата з метою репрезентації останнього.

3.3.4. Чинник комунікативного майбутнього. Цей фактор пов'язаний з експертною оцінкою або думкою адресата щодо певної події або проблеми, а також відображає “заповнення інформаційної лакуни, викликаної ініціативною реплікою-запитанням” [Кузьменко 2016, с. 71].

У разі позитивного сприйняття запитання інтерв'юера слідує відповідь або зустрічне питання у випадку нерозуміння. За негативного сприйняття запитання у відповідь отримують заперечення, незгоду, невдоволення, докори; нерозуміння, несприйняття, перепитування, мовчання як повне ігнорування запитання адресанта, застереження або навіть погрозу.

4. Жанрова тональність. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що для відеоінтерв'ю типові такі ознаки тональності:

1) інтерв'юера: *нейтрально, енергійно, тихо, кричучи, несхвально, наполягаючи, нав'язливо; rufend, flüsternd, murmelnd, scharf, vorwurfsvoll, eindringlich, ernst;*

2) респондента: *нейтрально, байдуже, сердито, тихо, невпевнено, кричучи, з обуренням, докірливо, не стримуючись, суворо, невдоволено, без витримки, сухо, байдуже, жорстко, напружено, коротко, квапливо, поважно, строго, задумливо; rufend, flüsternd, empört, brüllend, mit zischender Stimme, verächtlich, scharf, vorwurfsvoll, leise, rufend, flüsternd, niedergeschlagen, wütend, beunruhigt, ernst, murmelnd, nachdenklich.*

5. Параметр мовного втілення. Засоби реалізації відеоінтерв'ю – найрізноманітніші. До них належать:

1) вербальні засоби (фонологічний, лексико-семантичний (разом з оцінним і лінгвокраїнознавчим), морфологічний, синтаксичний, стилістичний аспекти, тактико-стратегічна лінія ведення інтерв'ю);

2) невербальні засоби (міміка, жести, кінесика і проксемика).

Безумовно, вирішальним у реалізації відеоінтерв'ю залишається контекст. Комунікативні порушення – як мовленнєво-мовні, так і власне прагматичні – можуть виявлятися на рівні усіх названих параметрів жанру відеоінтерв'ю.

Отже, на основі параметрів мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю визначено як складний вторинний інформативний мовленнєвий жанр відео- і теледискурсу, який має специфічну композицію та усталені структурні рівні, специфічні внутрішньожанрові стратегії і тактики. Діалогічність, інтерактивність та мультимодальність відеоінтерв'ю відіграє значну роль для виявлення у ньому комунікативних девіацій.

Надалі вважаємо перспективним поєднати інтерпретацію жанрів (комунікативних=мовленнєвих) у східно- і західноєвропейській лінгвістичних традиціях і екстраполювати її на дослідження тележанрів у різних ЛК. Саме це і демонструємо на жанрі відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах. Проте маємо на меті аналіз інтерв'ю за виокремленими рівнями з огляду на виявлені девіації у них.

Поняття комунікативного жанру запропонував Томас Люкманн у соціології для опису сталих форм комунікативних дій [Luckmann 1986, S. 202]. У німецькомовній лінгвістиці цим питанням займалися П. Ауер [Auer 2013], Й. Бергманн [Bergmann 1985]. С. Гюнтнер і Г. Кнобляух [Günhner, Knoblauch 1994] і С. Гюнтнер [Günthner 2000] розробили застосування цієї концепції в конверсаційному аналізі. Її основною тезою є те, що усна комунікація не є “неструктурованою та без форми”, а відображена у “сталих комунікативних формах” [Günthner 1995, S. 193].

Т. Люкманн визначає комунікативні жанри як “історично та культурно специфічні, соціально закріплені та формалізовані рішення комунікативних проблем” [Luckmann 1986, S. 210]. Отже, комуніканти знають, як взаємодіяти в цій схемі, які завдання вони повинні мати, як оцінювати перебіг дій (наприклад, розмова під час іспиту та співбесіди, запитання як добратися, замовлення в ресторані тощо).

Такі моделі поведінки полегшують, за С. Гюнтер, “комунікацію, причому вони координують синхронність дій комунікантів за допомогою більш-менш заданої схеми, скеровуючи на досить надійний, добре відомий і знайомий шлях” [Günthner 1995, S.197]. Комунікативні жанри є певними зразками дій, за допомогою яких комуніканти можуть як в продуктивній, так і в рецептивній фазах висловлювання краще орієнтуватися, тобто вони полегшують спілкування.

Зважаючи на те, що досліджуємо інтерв'ю як комунікативний або – що звично для української лінгвістичної традиції – мовленнєвий жанр, то релевантними у дослідженнях вважаємо типології, запропоновані М. Федосюком [Федосюк 1996], Т. Шмельовою [Шмелева 1995] та Ф. Бацевичем [Бацевич 2005], які класифікують мовленнєві жанри найбільш переконливо [Дяків 2012, с. 25]. За таким принципом відеоінтерв'ю – це складний вторинний інформативний мовленнєвий жанр теледискурсу зі специфічними внутрішньожанровими стратегіями і тактиками.

II. Стратегії в інтерв'ю.

Інтерв'ю – це важлива складова журналістської роботи, яка об'єднана різними цілями: від отримання актуальної інформації про політичні події до розмови у студії і ток-шоу [Friedrichs, Schwinges 2005]. Журналіст, безумовно, повинен мати інтерес до відповідей адресата, вміти слухати, ставити добрі запитання на основі попереднього пошуку і порівнювати відповіді з отриманою до того інформацією.

До характерних ознак комунікативної стратегії інтерв'ю О. Руденко зараховує його актуальність, цілеспрямованість і суспільне значення [Руденко 2010, с.74].

Існують також дослідження у сфері телеінтерв'ю, проте вони проводилися в основному у журналістиці і з лише частковим урахуванням комунікативних девіацій. Так, психолінгвістичним особливостям дискурсу англомовного політика у стані емоційної напруги на матеріалі англомовного діалогічного політичного дискурсу телеінтерв'ю присвячена робота А. Яновець [Яновець 2014]. Авторка описує взаємозв'язок властивостей дискурсу та стратегій їх реалізації та чинники порушень принципів кооперації мовцем-політиком у стані емоційної напруги. Також Т. Пшенична досліджує мовленнєвий вплив на емоції адресата інтерв'ю [Пшенична 2011].

Важливою для девіатологічних досліджень вважаємо дисертацію Г. Апалат, присвячену аналізу дискурсних характеристик, структурних, семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей текстів-інтерв'ю. Авторка виокремлює стратегію інформування, виражену неконфліктними (пряма відповідь на запитання, випереджувальна відповідь, демонстрація власної здатності вести розмову) і конфліктними тактиками (вказівка на недоречність запитання, посилення на те, що відповідь відома інтерв'юєрові, неповна відповідь, загальна відповідь, зустрічне запитання, ігнорування змісту запитання). Аналогічно стратегія демонстрації ставлення респондента до репліки інтерв'юєра представлена неконфліктною (пряма кореляція, конкретизація, пояснення) і конфліктною тактиками (протиставлення, пояснення незгоди, зміщена відповідь, вказівка на недоречність висловлювання, мовчання) [Апалат 2002, 2003].

За О. Саламатіною, інтерв'юєр та респондент переслідують свої явні та приховані цілі, вони вимушені використовувати певні прагматичні стратегії, кожна з яких складається з низки мовленнєвих тактик, що сприяють дотриманню цих стратегій під час інтерв'ю [Саламатіна 2011, с. 123].

Прагматична стратегія визначається як планування побудови процесу мовленнєвої взаємодії залежно від конкретних умов спілкування й особистостей інтерв'юера та респондента [Тарасова 1992, с. 107–108].

Існують різні підходи до типології стратегій. Однак очевидно, що інтерв'юер завжди зацікавлений в розмові, а тому використовує кооперативні стратегії спілкування.

О. Саламатіна робить акцент на застосуванні конфліктних і неконфліктних мовленнєвих тактик, що є складовими частинами їх прагматичних стратегій. Відтак авторка виокремлює низку тактик, які застосовує інтерв'юер: “пряме запитання”, “приховане запитання” (провокаційного характеру), “спільне прогнозування”, “перевтілення”, “перенесення”, сукупність тактик. Також можлива стратегія вираження точки зору інтерв'юера (“зближення”; “обачливість”, “вираження думки”, “узагальнення”, “конкретизація”). Стратегія надання інформації поділяється на неконфліктну (“пряма відповідь”, “випереджувальна відповідь”, “поширена відповідь”, “керування”) і конфліктну (“зазначення недоречності запитання” для ухилення від відповіді на запитання; “зустрічне запитання” для віддалення моменту відповіді на небажане запитання, ігноруючи його зміст і запитуючи у відповідь; “ігнорування” для уникнення прямої відповіді на запитання, “пряма кореляція”, “пояснення”, “конкретизуюче пояснення”, “узагальнююче пояснення”; “протиставлення” (підвиди: “повна невідповідність”, “часткова невідповідність”), “пояснення незгоди”, “зміщена відповідь” для ухилення від ведення розмови на неприємну для респондента тему та пов'язана з неадекватною інтерпретацією комунікативного наміру інтерв'юера, у результаті чого порушується логічний хід інтерв'ю, “зазначення недоречності висловлювання” з метою припинення розмови на певну тему або зміна її перспективи, “мовчання”) [Саламатіна 2011, с. 164-165].

У відеоінтерв'ю презентація реалізується в стратегіях самопрезентації та представлення респондента журналістом. Стратегія самопрезентації охоплює

прямі (тактики самовиправдання, самовихваляння, апелювання до емоцій та апелювання до загальнолюдських цінностей) та здебільшого непрямі тактики (тактики епатажу, посилення на думку інших осіб, самокритики / самоіронії та ухилення від відповіді) позитивної самопрезентації. Стратегія представлення респондента журналістом включає тактики позитивного і негативного представлення [Кузьменко 2019, с.16].

Лінгвісти виокремлюють також кооперативну, нейтральну і конфліктну стратегії спілкування, однак А. Корольова [2008, с. 52] наголошує, що усі вони сприяють комунікації.

Темі стратегій у лінгвістичних дослідженнях присвячена низка праць, які можна класифікувати, як загальнолінгвістичні [Brown, Levinson 1978], вузькоспецифічні [Burel 2015; Strategische Onlinekommunikation 2015], так і пов'язані з категорією ввічливості [Brown, Levinson 1987; 1994; Höflichkeitsstile 2001; Kasper 1990; Leech 2014; 2015], з емоціями [Käsermann 1995] чи маніпуляціями [Kistner 1984; Manipulation durch Massenmedien, Aufklärung durch Schule 1974; Propaganda Techniques 2017; Prost 1987].

Навмисні непорозуміння є також стратегічними. Комунікативні непорозуміння можуть виникати як обдумані стратегії учасника спілкування. Стратегічні непорозуміння потрібні або зручні, а їх неоднозначність використовується для створення нерозуміння [Hinnenkamp 1998, S. 272-273]. Ф. Гінненкамп розглядає комунікативні непорозуміння як стратегічні спроби обману або маневри, засновані на свідомому непорозумінні та нерозумінні [Hinnenkamp 1998, S. 271] та виокремлює такі типи стратегічних непорозумінь:

1. “Паразитичні” декларації нерозуміння.

- 1.1. Нерозуміння як виправдання. Слід дивитись на нерозуміння в сфері інтеракційної модальності у дихотомії серйозно – жартівливо, коли розмова є просто розвагою для партнера по спілкуванню [Hinnenkamp 1998, S. 274]. Але це сприймають як маневр ухилення, якщо спроба обману зазнає поразки, тоді вона подається як жарт.

1.2. Нерозуміння як конкуренція. Такі види непорозумінь виникають тоді, коли партнери по спілкуванню розглядають розмову лише як змагання. Основна увага в розмові сфокусована не на досягненні мети, а на перемозі одного партнера по діалогу над іншим. Співрозмовники демонструють свої виразні навички, також мобілізують свої інформаційно-тактичні навички з наміром перемогти у діалозі [Hinnenkamp 1998, S. 276].

2. “Грайливі” непорозуміння. Такі непорозуміння – це можливість для оратора викликати непорозуміння та представити висловлення не як таке, яке сприймають для власної вигоди. Референційна маніпуляція – це зв’язок між мовною грою та непорозумінням [Hinnenkamp 1998, S. 284-285].

3. Стратегічні непорозуміння- “діагнози”.

4. Несправжні непорозуміння переслідують цілі нерозуміння, що складають їх стратегічний характер [Hinnenkamp 1998, S. 301]. Критерії несправжності та стратегічні непорозуміння-інсценізації відіграють при цьому головну роль.

Для виявлення та розкриття намірів партнерів по комунікації та уникнення або запобігання непорозумінь необхідна стратегічна компетентність, тобто оволодіння тими словесними та невербальними стратегіями спілкування, які використовують оратори, коли спілкування між тими, хто бере участь у розмові, порушується, наприклад, через недостатню компетентність в одній з інших областей компетенції [Zeuner 1997]. Однак стратегічні непорозуміння можуть виступати як регулятори правил для успішного спілкування [Stoica-Klüver, Klüver, Schmidt 2007]. Відповідно, для уникнення комунікативних непорозумінь і девіацій важливою є і самокорекція комунікантів [Pfeiffer 2015].

Аналізуючи наявні дотепер роботи лінгвістів, ми виявили, що не існує однозначного розуміння, що таке стратегія (порада, вказівка, принцип тощо) в інтерв’ю. Тому дотримуємося узагальненої дефініції Ф. Бацевича, що стратегія мовленнєвого спілкування або комунікативна стратегія – оптимальна реалізація інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто

контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації [Бацевич 2007, с. 133].

Подвійне завдання інтерв'юера – логічне і послідовне ведення інтерв'ю і постановка питань під час інтерв'ю з одного боку і контролювання відповідей на запитання, усунення неточностей або ухилянь, вказівка на них з іншого боку. Важливо окрім цього одночасно стежити за часом проведення інтерв'ю і пам'ятати про всі залишені відкриті запитання. Кількість таких ситуацій можна зменшити, але їх не уникнути. Можливості для успішності претензійних, зокрема політичних інтерв'ю: 1) дуже точна і вузька концентрація на ключовому питанні для уникнення будь-яких відхилень або для складних тем; 2) два інтерв'юери.

Проаналізувавши низку інтерв'ю українською та німецькою мовами, виявлено в них дев'яці на різних рівнях порушення стратегії:

1) на рівні структури інтерв'ю як жанру (відсутність даних про комунікантів, привітання, прощання, переходів в інтерв'ю, порушення комунікативної мети, відсутність основної мети інтерв'ю – наявність інформативності та оцінки);

2) на рівні порушення загальної стратегії в інтерв'ю (переходи між кооперативною, контраверсійною і конфліктною стратегіями);

3) на рівні комунікативної стратегії ведення інтерв'ю з позиції інтерв'юера (пряма і прихована);

4) на рівні порушення комунікативної стратегії респондента (пряма і прихована);

5) на рівні порушення комунікативної стратегії виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера;

6) на рівні порушення комунікативної стратегії виходу із проблемних ситуацій респондента.

На усіх цих рівнях можна простежити комунікативні невдачі, коли ці стратегії не реалізуються. Власне, дві останні виникають через комунікативні девіації, спричинені іншим партнером комунікації.

Під мовною (мовленнєвою) девіацією Ф. Бацевич розуміє “позначення найзагальнішого поняття, пов’язаного з різноманітними типами порушень власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, **стратегій мовлення** (виокремлення – наше), імплікацій та імплікатур дискурсу тощо в “нормальних” станах свідомості” [Бацевич 2007, с. 18].

Схиляємося до думки О. Кузьменко, що для діалогу в інтерв’ю у переважній більшості випадків є властивим тема-рематичний спосіб розгортання інтеракції, відповідно до якого відповідь на попереднє запитання інтерв’юера обумовлює зміст наступної питальної репліки. Це означає, що, незважаючи на наявність попередньо підготовлених запитань, аналізований жанр зберігає риси спонтанності, безпосереднього, невимушеного, “живого” спілкування [Кузьменко 2016, с. 71].

III. Комунікативні девіації.

“Жива” комунікація відбувається з урахуванням багатьох факторів, як от: інтелектуальний, соціальний, контекстний, ситуаційний, лінгвістичний і просторово-часовий. Проте, ця взаємодія не завжди успішна, а спричиняє виникнення низки помилок, непорозумінь або ж неправильної інтерпретації. Вагомими є комунікативні проблеми, які виникають у ситуації інтерв’ю, яке є “найдемократичнішою формою доповіді (особливо, якщо вона продемонстрована наживо, зі сцени). Процес продукування інтерв’ю в такому випадку є відкритим, настрої і відтінки – з обох сторін – чути рівно так само, як і невпевненість або спроби уникнути відповіді” [Klug 2004, S. 3].

Над проблемою помилок і невдач в інтерв’ю частково працювали К. Фазель [Fasel 2011, 2013], Й. Фрідріхс, У. Швінгес [Friedrichs, Schwinges 1999, 2005], М. Галлер [Haller 1991, 2001, 2013], М. Тірок [2013], Д. Торстен і П. Торстен [Thorsten, Thorsten 2015]. М. Галлер запропонував варіанти

виправлення помилок або навіть рятувальні техніки в інтерв'ю: причиновий підхід, а не з огляду на наслідки, переговори про переговори (метакомунікація в інтерв'ю) [Haller 2013]. Так само У. Бріттен дає такі поради під час ведення інтерв'ю, коли виникає Blackout, постають проблеми домінантності, невпевненості, поспіху і забудькуватості [Britten 2008].

Повертаючись до об'єкта дослідження – відеоінтерв'ю – вважаємо за доцільне згадати про характерні ознаки інтерв'ю, досліджені О. Руденко [Руденко 2010], які хоча і є типовими і для відеоінтерв'ю, однак можуть провокувати комунікативні девіації:

1. Відсутність чітких меж речення, наявність повторів і перефразувань з причини спонтанності мовлення.
2. Наявність часток для заповнення пауз.
3. Незакінчені та неповні речення.
4. Наявність розмовної, експресивної лексики, стилістичних фігур.
5. Додаткові роз'яснення невідомої широкому загалу термінології.

Також С. Сербін [Сербін 2012] акцентує увагу на тому, що правильний вибір і визначення інтерв'юером альтернатив виходу із складних ситуацій, вміння їх передбачити і реагувати на них є важливим важелем у досягненні успіху інтерв'ю. Відповідно, для зменшення впливу негативу і нормалізації ситуації в студії застосовують переключення ведучих програми на обмін думками між собою, застосування методу приглушення мікрофону, вихід на рекламу тощо. Відсутність взаєморозуміння може призвести до конфлікту або навіть скандалу, де обмін інформацією трансформується в обмін емоціями з причин необґрунтованої амбітності, високомірності, марнославства журналіста; невідповідності між повагою і гідністю та завищеною самооцінкою інформаційного продукту; пасивності, відсутності мотивації і зацікавлення в проведенні інтерв'ю, а також з причин наявності семантичних шумів [Сербін 2012, с. 184].

Саме такі характеристики є показником того, що може спричинити комунікативні девіації у відеоінтерв'ю, що ми детально розглядали у публікації [Дяків 2015г]. Адже помилки – це частина лінгвістичної системи контролю, у межах якої їх і потрібно розглядати не як негативні факти функціонування, а як позитивний чинник з “функцією зворотного зв’язку” [Nöth 1979, S. 61]. Ф. Бацевич вважає, що помилки є “одночасно важливим джерелом наших знань про мову й інструментом її дослідження” [Бацевич 2000, с. 6]. Парадокс, але без похибок не було б еталону, без помилок не було б літературної мови.

За А. Пешковським [Пешковский 1959], до мовленнєвих девіацій варто застосовувати два підходи: нормативний – як критерій виокремлення і об’єктивний – для власне дослідження. До згаданих дотичними є запропоновані Ф. Бацевичем підходи: апіорний (узуальний) і апостеріорний (актуальний) [Бацевич 2014, с. 16; Бацевич 2012]. Основним критерієм виокремлення девіацій вважається усвідомлюваність. Усвідомлювані девіації поділяються на умисні (у площині мовної гри) та неумисні. Особливо важливою вважаємо класифікацію девіацій, пов’язану з мовною або комунікативною компетенцією мовців [Бацевич 2000; Zeuner 1997].

У художньому мовленні мовленнєве відхилення із помилки стає прийомом [Норман 1989], тобто девіація – це певною мірою мовна гра. Мовна гра, своєю чергою, – це ті явища, коли мовець “грає” з формою мовлення, коли вільне ставлення до форми мовлення співвідноситься з естетичним завданням.

Це може бути і невинний жарт, і вдала іронія, і каламбур, і різні види тропів (порівняння, метафора, перифраза тощо)” [Земская 1983, с. 172]. Однак екстраполюючи поняття “мовної гри” на поняття “девіації”, дозволимо собі уточнити, а радше не погодитися із твердженням В. Санникова, який вважає мовною грою “всьяке умисно незвичне використання мови (наприклад, для створення художнього ефекту)” [Санников 2002, с. 3]. У результаті мовної гри виникає комічний ефект, що часто-густо є наслідком і девіації, яка не є зумисною, виникає спонтанно, проте також зумовлює комічний ефект.

У комічній ситуації, побудованій на комунікативній девіації, людина інтуїтивно осягає невідповідність між неповноцінним, недосконалим змістом явища і його формою, яка претендує на повноцінність і значущість, між реальністю і бажаним. До умов виникнення комічного поруч із застосуванням гуманітарної сфери, перевагою мовця, невідповідністю реальності належать несподівана невідповідність очікуваного і дійсного в контакті людини з суспільством, між прогнозованим і справжнім розв'язком комічної ситуації, так само, як і недоцільність, недоречність, абсурдність, відхилення від норми [Літературознавчий словник-довідник 2007].

Особливий інтерес для дослідження становлять комунікативні девіації у різних ЛК, тобто на рівні міжкультурної комунікації. Найбільше спантеличують комунікантів жести носіїв іншої ЛК, які або цілковито відмінні від жестів власної, або мають інше значення. Відповідно, похитування голови в Україні означає заперечення, в той час як у Болгарії – ствердження, що спричиняє багато непорозумінь. Аналогічно: потискування руки при привітанні у Німеччині характерне як для жінок, так і для чоловіків, а серед українців це типово лише для чоловіків; помах руки при прощанні в Італії відповідає українському жесту “Ходи сюди”; українці часто сприймають австрійське “baba” як “папа” при прощанні за швидку адаптацію до українського середовища (на основі фонетичної подібності). Така специфіка створює труднощі не лише для пересічних носіїв різних лінгвокультур, але й для перекладачів.

Девіації у відеоінтерв'ю далеко не завжди є умисними, вони виникають непередбачувано або і неусвідомлювано через низку причин, пов'язаних як з комунікантами, так і з ситуацією спілкування. Такі девіації спричиняють власне покращення комунікації і сприяють якщо не кооперативному спілкуванню, то легкому взаємосприйняттю комунікантів на когнітивному рівні. Для комічного ефекту характерні девіації на рівні побудови мовленнєвого акту, на рівні формування жанру, як і на рівні міжкультурної комунікації.

Дотримуємося твердження, що інтерв'ю повинно постійно зображати в якомога більш розважальний спосіб не лише знання і думки, але й спосіб (способи) мислення ключових або в певній ситуації цікавих осіб як послідовність висловлень в автентичній формі [Haller 2013, S. 125].

Водночас інтерв'ю – це важлива складова журналістської роботи, яка є первинно ремеслом, а не мистецтвом, і якому можна навчитися. Інтерв'ю – це цілеспрямована зміна питань і відповідей, за якої одна особа лише запитує, а інша лише відповідає [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 7] (однак, вважаємо, що це – лише ідеальна модель жанру інтерв'ю).

У сучасних телепрограмах інтерв'ю часто буває складовою ток-шоу чи певної телепередачі. Щоб виокремити його від висловлювання, звернення чи офіційної заяви, воно повинно містити хоча б два запитання і дві відповіді. Кожне інтерв'ю – асиметричне, адже ролі у ньому фіксовані [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 11]. Проте часто респондент і може ставити запитання, що порушує цю “ідеальну” форму інтерв'ю, і тоді, відповідно, таке інтерв'ю переходить у розмову. Але воно є розмовою і в тому випадку, коли журналіст ставить запитання, при цьому висловлюючи власну думку. Хоча тепер це все – гібридні форми. Інтерв'ю має тенденцію до розмови тоді, коли журналіст заангажований і має багато фонових знань, як, зрештою, і публіка (особливо у культурних і спортивних передачах).

В інтерв'ю учасники виконують певні ролі, зважаючи на соціальні зв'язки. Беручи до уваги інформативну мету інтерв'ю, ці ролі чітко розрізняють: інтерв'юери ставлять питання і скеровують діалог, респонденти дають відповіді, публіка однак є фактичним адресатом. А обидва комуніканти мають забезпечити те, щоб публіка була задоволена. Отже, телеінтерв'ю спрямоване на третіх, тобто глядачів. Це певною мірою інсценізація безпосередніх учасників для інших. Таким чином виникає трикутник зв'язків (див. рис. 1.2.), кожен елемент якого відіграє важливу роль для налагодження стосунків, а відтак й успішності інтерв'ю [Friedrichs, Schwinges 2005, S.16].

І саме на основі цих елементів виникають комунікативні порушення у відеоінтерв'ю.

Однак вважаємо, що основним критерієм взаємовідносин інтерв'юера, респондента й адресата є саме критерій очікування, тому що саме він може виступати у даній схемі гіперонімом до усіх інших чинників (очікування щодо дотримання вікової, статевої і статусної відмінностей, щодо знань та інтересів тощо).

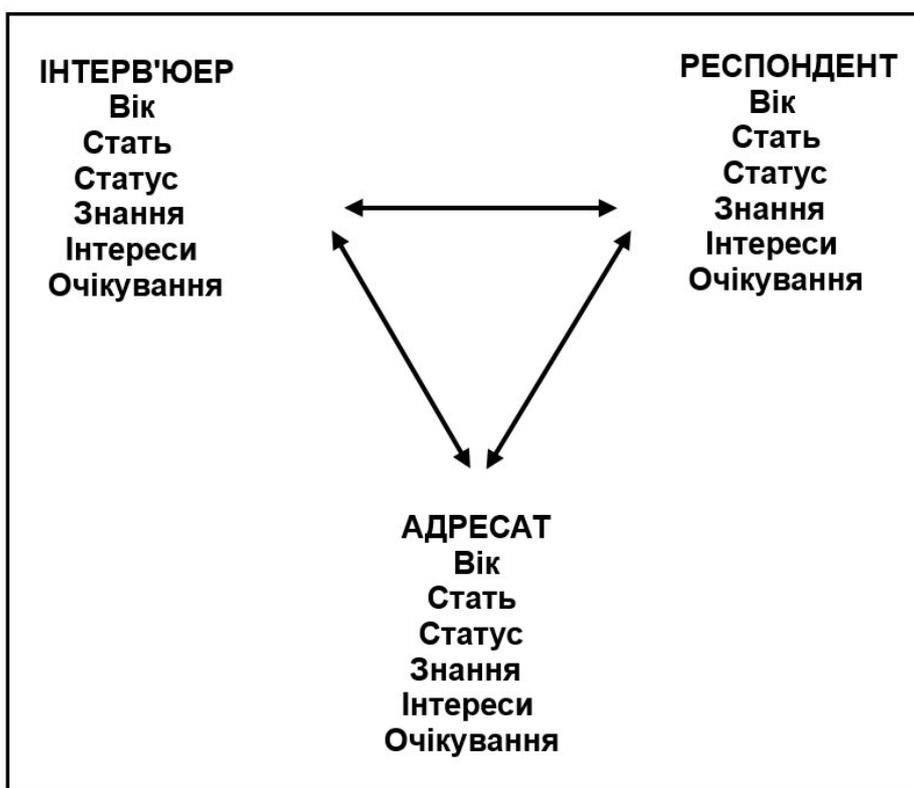

Рис. 1.2. Трикутник стосунків в інтерв'ю

Джерело: пор. [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 16])

Відповідно до виниклих відносин, журналіст може перебувати під час інтерв'ю у трьох ролях [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 6], а саме: як представник глядачів (адресата), як промоутер запрошеного (респондента) чи як представник себе. Однак ролі інтерв'юера не завжди так легко класифікувати, вони часто підсвідомо переплітаються, переходять один в одного. Це, своєю чергою, спричиняє реакції респондента, які не завжди можна зрозуміти, передбачити чи розгледіти.

Велике значення має також досвід з обох сторін, що спричиняє до маніпуляцій комунікантів і їх взаємозалежності. Кожен журналіст демонструє і формує впродовж своєї кар'єри власний стиль ведення інтерв'ю. З його позиції інтерв'ю – це запланована подія з наміром спонукати іншу особу через ряд націлених питань [Carone 2016; Petermann 2008] і невербальних посилок до відповідей. Журналістам не слід боятися повторювати або ставити незручні запитання, порушувати логіку їх викладу, робити кідька дублів, адже їх головною метою є отримання відповідей на поставлені запитання, інформування соціуму.

Уважаємо доцільним назвати недоліки жанру інтерв'ю як такого для журналістів, що важливо не ототожнювати з комунікативними девіаціями. До таких недоліків зараховуємо те, що інтерв'юер (журналіст) цілком залежний від респондента, тобто важлива тема може бути висвітлена через участь поганого респондента, який може бути або некомпетентним, або малослівним, нецікавим або переляканим під час інтерв'ю. Багато журналістів вважають, що інтерв'ю – це легший варіант, щоб не вибудувувати доповідь чи репортаж. Проте потрібно зважувати, чи та або інша тема взагалі надається до інтерв'ю. Останнє має тоді сенс, коли автентичність і значення сказаного респондентом суттєво зростає.

З огляду на вищесказане, комунікативні порушення або девіації виникають на різних етапах створення і рівнях існування інтерв'ю та є типовим явищем у відеоінтерв'ю, яке потребує ретельного аналізу та дослідження.

1.4. Комунікативні девіації як об'єкт міждисциплінарних студій

Зміна сучасної дослідницької парадигми у лінгвістиці в останні десятиріччя має антропоцентричний характер і продиктована глобалізацією суспільства, а тому усе більше сприяє зв'язку лінгвістики з прикладними і суміжними дисциплінами. Відтак можемо говорити про тривалу тенденцію

дослідження мови і її феноменів у плані спрямованості на причини і створення мовних явищ у комунікації (чому, звідки і як) та їх функціональності і важливості (для чого, з якою метою) [Дяків 2016в]. Відповідно, спостерігаємо інтенсивний розвиток когнітивної, прагма-, нейро- і психолінгвістики, етнолінгвістики, контрастивної, комунікативної і лінгвістики тексту та дискурсу, лінгвістичної генології тощо.

Протягом останніх десятиріч спостерігаємо в Україні підвищений інтерес науковців до проблем (не)успішності та (не)нормативності в комунікації, тобто до досліджень у сфері комунікативної девіатології. Такі розвідки відомі у західноєвропейській лінгвістиці дещо в інших аспектах. Наприклад, у німецькомовній лінгвістиці знаходимо праці, в яких девіації розглядаються з позицій когнітивістики [Bartsch 1985, 1987; Borisova, Souleimanova 2013; Castelfranchi 2016; Falkner 1997; Lavric 1990; Wirth 1999], медіасеміотики [Danesi 2018], психології [Fiehler 1998, 2017; Fiehler u.a. 2004], комунікативної лінгвістики [Cherubim 1980, 2015; Goes 2001; Eichinger 2017; Engl, Thurmaier 2012], прагматики [Gustav 2004], соціолінгвістики [Hinnenkamp 1998; Pütz 2014], культурології [Krämer, Trenkler 1996], лінгвістики тексту [Peter 2011, Fandrych, Thurmair 2011], методики і дидактики вивчення іноземної мови [Bremer 1997, Caspary 2008, Fervers 1983, Kielhöfer 1980].

На етапі зародження і формування української девіатології простежуємо тенденцію дослідників опиратися на праці переважно російських мовознавців у сфері девіатології [Арутюнова 1981; Ермакова, Земская 1993; Земская 1983; Ключев 2013, Нефедова 2002, Яшина 2007]. Безперечно, дослідження девіацій в українській лінгвістиці скромніше. Однак сьогодні вважаємо можливим говорити вже про створені наукові школи і традиції у галузі девіатології і в Україні. Тому маємо на меті визначити теоретичні засади і тенденції вивчення девіацій у сучасній українській науковій думці з урахуванням різноманітності аспектів їх висвітлення у суміжних з лінгвістикою дисциплінах.

Темі девіацій присвячена низка праць у *філософських* дослідженнях [Вітгенштайн 1995; Heideggers Wahrheiten 2008]. В аспекті соціальної філософії та філософії історії Д. Гордевський [Гордевський 2000] досліджував девіантне мислення як фактор культурної динаміки, С. Ключова [Ключев 2007] зосередила увагу на девіантності творчої особистості, а В. Довгополюк [Довгополюк 2004] аналізує передумови, різновиди та регулятиви соціальної девіантності у молодіжному середовищі. Також В. Бут досліджує девіацію як соціальний феномен [Бут 2011], Л. Котляров – девіантність як предмет соціально-філософського аналізу [Котляров 2003], а В. Білецький [Білецький 2002] вважає виправлення девіантної особистості предметом філософського дослідження. В аспекті філософської антропології і філософії культури К. Мальцева [Мальцева 2002] займалася питанням міжкультурного непорозуміння і проблемою міжкультурного перекладу. Л. Бондажевська [Бондажевська 2014] зосередила увагу на особливості визначення поняття помилка в прагматіалектиці та концепції Вудса-Волтона. У *психології* М. Дорошенко [Дорошенко 2001] досліджує психологічні особливості розуміння слова першокласниками в структурі усного мовлення.

У *педагогіці* девіації досліджуються перш за все в теорії і методиці навчання української мови в аспекті інтерференції у працях “Педагогічні засади подолання фонетичної інтерференції у тюркомовних студентів в умовах вищого навчального закладу” Т. Кірик [Кірик 2005], “Просодична інтерференція в англійському дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження мовлення арабо-англійських білінгвів)” Ю. Захарової [Захарова 2004], “Помилки іноземних тюркомовних студентів інженерного профілю, пов’язані із засвоєнням граматики російської мови” З. Гирич [Гирич 2014], “Коммуникативные неудачи в педагогическом общении” А. Габидуллиной [Габидуллина 2015], “Інтерференційні помилки при вивченні німецької мови україномовними студентами” Н. Головчак і О. Кушнірчук [Головчак, Кушнірчук 2010] та “Формування орфоепічних умінь і навичок з української мови в арабськомовних студентів” Н. Василенко [Василенко 2007].

Особливостями дитячого мовлення займалися К. Климова у роботі “Формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів в умовах говірок Житомирщини” [Климова 2000] та Н. Савінова у праці “Коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності” [Савінова 2005].

У плані досліджень з *методики викладання іноземної мови* у статті “Грамматика і успішність комунікації (дещо з польсько-українських граматичних контрастів)” А. Кравчук аналізує граматичні явища, які можуть ставати причиною комунікативно небезпечних помилок у польському мовленні українців, що вивчають польську мову як іноземну [Кравчук 2012]. Авторка розглядає як граматичні (морфологічні) категорії, так і синтаксичні відмінності в українській і польській мовах. Окрім аналізу мовносистемних помилок українських користувачів польської мови важливими для успішної комунікації дослідниця називає рівень знання польськомовними адресатами граматичної норми польської мови, суб’єктивне ставлення адресата до адресанта – трактування його як іноземця або ж як “рівного” собі партнера діалогу, соціолінгвістичного статусу учасників комунікації.

М. Попович у праці “Основи міжкультурної комунікації” [Попович 2012] зосереджує увагу на проблемі девіацій власне у *міжкультурній комунікації*. У подібному напрямку М. Котов [Котов 2013] досліджує комунікативні невдачі у ситуації міжкультурного спілкування. Т. Степикіна [Степикіна 2012] встановила способи попередження невдач у процесі формування міжкультурної компетенції і класифікує словесні комунікативні девіації з урахуванням невербальних сигналів для уникнення збоїв у спілкуванні.

В аспекті *конфліктології* девіації досліджують у таких працях: “Про правові наслідки мовних непорозумінь” [Ажнюк 2011], “Конфлікт як різновид комунікативних невдач”, “Комунікативні невдачі та основні принципи їх класифікації” [Тарабріна 2013а, 2013б], “Крос-культурний конфлікт як

наслідок лінгвальної помилки (на матеріалі рекламних назв)” [Колесникова 2013], “Причини комунікативних невдач у провокаційному мовленні” [Мельник 2013], “Дискурс акцентуєваних мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі)” [Бондаренко 2002]. Ця тематика відображена також у низці праць з конфліктології (“Мовні конфлікти і гармонізація суспільства” [2002] “Конфліктологія” [Нагаєв, 2004]).

М. Стахів [Стахів 2008, 2014], яка займається українським *комунікативним етикетом*, запропонувала шляхи усунення комунікативних девіацій в педагогічному спілкуванні, С. Дьячук [Дьячук 2013] досліджує орфоепічні помилки в мовленні студентів технічних спеціальностей, а В. Черниш [Черниш 2008] – порушення правильності та типові помилки в англomовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів. Л. Михайлець [Михайлець 2010] виявила та проаналізувала граматичні помилки в усному діловому мовленні державних службовців, а О. Проценко [Проценко 2006] концентрує увагу на прагматичній самокорекції комунікантів в українському спонтанному мовленні. Відомими є праці О. Пономаріва “Культура слова. Мовностилістичні поради” [Пономарів 2008], присвячена ортологічним дослідженням та нормативній українській мові, та Я. Радевича-Винницького [Радевич-Винницький 2001] “Етикет і культура спілкування”.

У *журналістиці* основні дослідження з девіатології зосереджують увагу на культурі мовлення, орфографії і пунктуації у мас-медіа. Вагомий внесок у цій сфері зробив А. Капелюшний, досліджуючи типові помилки в мовленні ведучих (серед яких і логічні), росіянізми в телевізійному мовленні і в газетному тексті [Капелюшний 2000, 2003, 2007, 2013]. У журналістиці фактично дослідження спрямовані на стилістичні особливості, редагування в засобах масової інформації, на типологію журналістських помилок. Також Т. Бондаренко [Бондаренко 2003] розробляє типологію мовних помилок та способи їх усунення під час редагування журналістських матеріалів. П. Куляс [Куляс 2006] розробив курс до дисципліни “Типологія помилок у письмовій

комунікації”, де запропоновано послідовність роботи редактора над помилкою й акцентовано увагу на генезі помилок – історичному підході та актуальному аналізу сьогоденних мовних проблем з наведенням прикладів. Автор пропонує таблицю девіацій; методи, прийоми, алгоритми; редакторський практикум; словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення, а також таблицю типів помилок у письмовій комунікації за групами: вади слововживання (комунікативні неточності); вади зв'язку слів (синтаксичні помилки); логічні помилки. О. Цапок [Цапок 2013] досліджує пунктуаційні помилки в інтернет-виданнях, а Л. Гриднєва [2014] – логічні помилки в дипломних роботах студентів-редакторів. Методом вилучення помилкових збігів текстів в електронних документах займається також низка науковців у технічному плані [А. Білощицький, С. Криштоф, С. Білощицька й О. Діхтяренко 2015].

Відтак, міждисциплінарний підхід до девіацій, який виходить за межі власне лінгвістики, знайшов відображення девіатологічних студій у *філософії* (В. Білецький, В. Бут, Л. Віттгенштайн, М. Гайдеггер, Д. Гордевський, В. Довгополюк, К. Мальцева), *психології* (М. Дорошенко, Р. Філер), *педагогіці* (Н. Василенко, А. Габідулліна, Н. Головчак, Ю. Захарова, Т. Кірик, О. Кушнірчук та Н. Савінова), *методиці і дидактиці* (К. Бремер, Р. Каспарі, Б. Кільгьофер, А. Кравчук, Г. Ферверс, Д. Херубім), *культурології* (В. Кремер, Г. Тренклер), *міжкультурній комунікації* (І. Колесникова, К. Мальцева, М. Попович), *конфліктології* (Л. Ажнюк, Я. Бондаренко, Ш. Гоес, І. Мельник, Н. Тарабріна), *ортології* (С. Дьячук, С. Єрмоленко, Л. Михайлець, М. Стахів, В. Черниш) та *журналістиці* (С. Білощицька, А. Білощицький, Т. Бондаренко, О. Діхтяренко, А. Капелюшний, С. Криштоф, П. Куляс).

Саме це засвідчує важливість вивчення цього явища не тільки в міждисциплінарному аспекті, але й його резонанс у лінгвістиці, що детально розглядаємо у наступному підрозділі про спеціалізований підхід до цього явища.

1.5. Комунікативні девіації як когнітивно-дискурсивний феномен у лінгвістичних дослідженнях

Сучасна комунікативна лінгвістика у когнітивно-синергетичному [Бацевич 2000, 2016, Безугла 2009, Жаботинська 2011, Кійко 2016, 2018, Корольов 2018, Мартінек 2010, Мартынюк 2013, Материнська 2005, Мізін 2012, Осовська 2009, 2014, Паславська 2005, Піхтовнікова 2018, Селіванова 2006, 2017, Селиванова 2000а, 2000б, 2002, Bartsch 1985, 1987, Cherubim 1980, 2015, Falkner 1997, Ott, Staffeldt 2013] і дискурсивному-прагматичному [Бацевич 2006, Іваненко 2012, Кійко 2016, Кочан 2014, Селіванова 2000а, 2000б, 2002, 2006, 2017, Deppermann 1997, 1999, 2000, 2003, 2007, 2008, 2010, 2013, 2014, 2015, Lüger 1974, 1976а, 1976б, 1977, 19785а, 1985б, 1994а, 1994б, 1995, 2001, 2002, 2004, 2008а, 2008б, 2012а, 2012б, 2013, 2017а, 2017б, Dialogforschung 1981, Lüginbühl 2000, 2003, 2005а, 2005б, 2006, 2007а, 2007б, 2008, 2017, Kaczmarek 2013, 2018, Marx 2017, Schimdt-Brücken 2016, Kallmeyer 2005 та ін.] вимірах актуалізують вивчення фундаментальних й універсальних понять, які вже частково були у фокусі мовознавчих досліджень, однак і надалі залишаються актуальними.

Філологічні дослідження певною мірою залежать від моди на те чи те дослідження (напр., теорія мовленнєвих актів, концептологія, мовні явища у різних видах дискурсу, лінгвістична генологія тощо). З одного боку, це – данина моді, бажання досліджувати актуальні проблеми, а з іншого – це логічний послідовний розвиток наукової думки, зумовлений потребами й інтересами сучасного суспільства.

Відповідно, такі сучасні лінгвістичні розвідки спрямовані здебільшого на дослідження живого мовлення, когнітивно-дискурсивних феноменів, комунікативної організації мовленнєвих жанрів, серед яких вивчення комунікативних невдач належить до актуальних і малодосліджених проблем комунікативної лінгвістики. Загальновідоме антропоцентричне спрямування

філологічних розвідок і прагнення досліджувати власне живу комунікацію зумовлюють появу праць у сферах комунікативної лінгвістики, лінгвопрагматики, психо- і нейролінгвістики, а також соціолінгвістики. Однак реальне спілкування мовців як “не просто обмін інформацією”, а “вплив на партнера” не можливе без обмовок, непорозумінь і комунікативних невдач [Бацевич 2000, с. 116].

На цей час достатньо перспективним напрямом досліджень варто визнати вивчення специфіки жанрів мережі Інтернет у мультимодальному і міжкультурному аспектах, а в їхніх межах – комунікативних девіацій в інтерв'ю у зіставному аспекті на матеріалі різних мов. Подібні дослідження потребують пошуку принципів, інструментів та причиново-наслідкових зв'язків успішної комунікації, кооперативного спілкування та комунікативного менеджменту. Згаданий вектор дослідження якраз і має на меті забезпечення розуміння та порозуміння в межах однієї чи кількох ЛК, забезпечуючи гостру потребу уникнення непорозумінь і врегулювання конфліктів у міжкультурному аспекті [Бацевич 2006, Деменчук 2012, Корольова 2014, Манакін 2012, Мізін 2012, Паславська 2005, Тищенко 2017, Jakovleva 2004, Barmeyer, Genkova, Scheffer 2011, Bolten 2015, Dreyer, Höbller 2011, Ehrhardt 2002, Földes 2007, Heringer 2014, Kumbier, Schulz von Thun 2006, Lüsebrink 2016; Potapova, Potapov 2011; Sprachkontakt und Sprachvergleich 2001; Sprachkontakt, Sprachvergleich, Sprachvariation 2001; Thielemann 2010]. Саме зіставний аспект уможливлює виявлення універсалій у різноструктурних мовах, приділяючи при цьому увагу лінгвокультурній специфіці когнітивно-дискурсивно-прагматичних явищ.

Наукова цінність зіставних лінгвістичних досліджень згаданої проблематики полягає в тому, що всі вони сфокусовані на розгляді мовленнєвої діяльності як певної структурованої моделі, яка самоорганізується, саморегулюється й саморозвивається, однак містить і такий “негативний” матеріал, як комунікативні девіації.

Труднощі у комунікації стосуються двох сфер: постановки проблеми (щодо комунікативної дії) і її вирішення (щодо наслідків комунікативної дії). При цьому варто зауважити, що такі труднощі не є негативним, а типовим екзистенційним явищем у повсякденній комунікації. Найчастіше це пов'язано з культурними відмінностями та міжкультурною комунікацією.

Беззаперечно, основною метою комунікації є порозуміння, яке детально досліджують у когнітивістиці. Проблеми для порозуміння створюють порушення, які перешкоджають використанню і трактуванню знаків і встановленню сумісності досвіду комунікантів, а також такі, які зумовлені порушенням інтенцій, сприйняття, уваги, концентрації на розмові, налаштування на співрозмовника тощо.

Значному розвитку девіатологія завдячує дослідженням у сфері конфліктології [Анцупов, Шипилов 2007; Бандура, Друзь 1997; Ващенко 2000; Нагаєв 2004; Пірен 2003], зокрема ведення конфліктів та способів їх вирішення [Андреев 1995, Бородкин 1989, Вернер-Войденфельд 2003, Гришина 2000, Корнелиус, Фэйр 1992, Уткин 2002], психологічних [Ложкін, Пов'якель 2007, Седов 2002б, Яхно, Куревіна 2012] та лінгвістичних особливостей [Білоконенко 2012, Віротченко 2003, Гагіна 2010, Колесникова 2013, Мовні конфлікти і гармонізація суспільства 2002, Мохненко 2012, Мулькеева 2005, Муравьева 2002, Пеливан 2011, Третьякова 2003, Чайка 2014; Lakoff 2001; Perkuhn, Belica 2016; Schank, Schwitalla 1987; Spiegel 1995].

Сфера комунікативної девіатології – це певною мірою та галузь наук про мову, у якій кожен вважає себе компетентним. Адже звичним явищем для всіх є робити зауваження, виправляти помилки, а ще більше – зустрічатися з докорами сумління: а чи так мене зрозуміли, а що малося на увазі, чи я сказав те, що треба? Проте на даний час девіатологія як наука перебуває на етапі становлення, через що й не вистачає моделі помилкових процесів, нема цілісної класифікації комунікативних девіацій, а також розвідок виникнення і функціонування комунікативних невдач у різних жанрах і стилях.

Уважаємо, що чітко розділити обидва вектори досліджень комунікативних девіації з позиції когнітивної лінгвістики та дискурсології недоцільно, оскільки девіації – це водночас *когнітивне* (за причинами виникнення) і *дискурсивне* (за наявністю у певному дискурсі) явище в аспектах їх породження, вербалізації та функціонування.

Нижче пропонуємо короткий огляд досліджень у власне *комунікативній* девіатології [пор. Дяків 2016б], основоположник якої в Україні – Ф. Бацевич. Розвідки у даній галузі лінгвістики автор відобразив у низці праць, що свідчить про тривале зацікавлення автора даною проблематикою і дослідження комунікативних девіацій (далі – КД) у різних лінгвістичних аспектах.

У праці “Основи комунікативної девіатології” автор розглядає КД в художніх текстах в аспекті породження мовлення і вважає головними причинами виникнення різних типів КД порушення вербалізації та процесів комунікації, пропонуючи два підходи до вивчення КД: апіорний (узуальний) і апостеріорний (актуальний) [Бацевич 2000, 16]. Особливо важливою вважаємо класифікацію девіацій, пов’язану з мовною і комунікативною компетенцією мовців [Бацевич 2004, с. 32].

У “Нарисах з комунікативної лінгвістики” [2003] Ф. Бацевич розрізняє КД, пов’язані з формуванням і сприйняттям як мовленнєвих жанрів, так і мовленнєвих актів. Серед таких КД автор розрізняє девіації, пов’язані з лінгвокогнітивною діяльністю адресанта й адресата, його орієнтаціями на особу адресата та процес спілкування. У цій же роботі автор пропонує типологію девіативних випадків у межах лексичних параметрів у спонтанному мовленні (коментарі футбольних матчів), а саме порушення словесної реалізації цих параметрів на поверхневому рівні побудови семантико-синтаксичної структури повідомлень. У праці “Основи комунікативної лінгвістики” Ф. Бацевич подає уже розширену типологію КД, враховуючи також причини і “механізми” їх виникнення в динамічних процесах породження складових дискурсу (КД, створені адресантом та адресатом,

спричинені процесом комунікації (контактом) і КД, пов'язані з мовним кодом) [2004].

У монографії “Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи” [2005] та праці “Вступ до лінгвістичної генології” [2006] дослідник аналізує проблеми породження і сприйняття мовленнєвих жанрів і їх можливі КД і пропонує практичний аналіз КД мовленнєвих жанрів різних дискурсів. Особливу увагу Ф. Бацевич зосереджує на КД побудови мовленнєвого жанру “утішання” та на мовленнєвих девіаціях у прямому спортивному телерепортажі, враховуючи в останньому КД на всіх етапах породження мовлення (пов'язані з розчленуванням початкового задуму, на етапі категоризації, на етапах пропозиціонування і побудови поверхневої структури висловлення).

У роботі “Вступ до лінгвістичної прагматики” [2011] науковець досліджує загальні умови успішності як мовленнєвих актів, так і дискурсів. Під умовами успішності спілкування Ф. Бацевич розуміє сукупність когнітивно-психологічних, поведінкових, лінгвістичних чинників, які є основою дієвого, кооперативного, недевіативного спілкування. Узагальнюючи здобутки дослідника, приходимо до висновку, що Ф. Бацевич керується у дослідженнях девіацій *функціонально-комунікативним* підходом, враховуючи також специфіку *системно-теоретичного, когнітивного і дискурсно-текстового*.

Особливо важливою, як вже згадували, вважаємо класифікацію девіацій, пов'язану з мовною і комунікативною компетенцією мовців [Бацевич 2000, с. 32], яку автор згодом доповнює у “Словнику термінів міжкультурної комунікації” [Бацевич 2007]. КД, пов'язані з мовною компетенцією, враховують такі механізми внутрішнього мовлення, як операції розчленування початкового задуму, категоризації виділених аспектів і їх синтезування з потенційними синтагма- і парадигматичними структурами. Під порушеннями комунікативної компетенції мовців автор розуміє порушення орієнтацій мовця на особу адресата і конситуацію спілкування.

Відомими є також роботи О. Селіванової, яка досліджує комунікативний шум як перешкоду комунікації [Селіванова 2017, с.157-239]. Нижче пропонуємо огляд дисертаційних робіт, присвячених комунікативним збоям, перешкодам, шумам, невдачам і непорозумінням, виконаних у різних лінгвістичних школах України. *Когнітивно-комунікативний* підхід у дослідженнях КД застосовують Л. Славова [2000] (аналіз причин порушення акту комунікації та створення типології КД мовного, мовленнєвого та лінгвокогнітивного характеру на матеріалі сучасного англійського мовлення) та О. Руда [2007, 2012] (природа і причини виникнення девіацій в аспекті українсько-російської двомовності, КД в аспекті міжкультурної комунікації у жанрі анекдоту). А *функціонально-комунікативний* підхід представлено у праці О. Почепинської [2009] (КД як складник непідготовленого живого мовлення, спричинені насамперед спонтанністю останнього, та КД обробленого автором запланованого художнього діалогу, де їм надано особливих функцій; КД в єдності з їх корегуванням, поділ КД на мовні та мовленнєві).

О. Руда у дисертації “Комунікативні невдачі в умовах українсько-російського білінгвізму” [2007] досліджує природу і причини виникнення девіацій в аспекті українсько-російської двомовності. Авторка розрізняє КД за класифікацією Ф. Бацевича, пов’язані з мовною компетенцією, і комунікативні девіації, пов’язані з комунікативною компетенцією. Також О. Руда, як і Л. Славова, пропонує виокремити КД лінгвокогнітивного характеру (пов’язані з культурною компетенцією), а серед них: національно й культурно зумовлені мисленнєві структури, враховуючи їх роль у процесах породження і сприймання мовлення, КД, пов’язані зі специфічним референтним віднесенням лексем комунікантами, КД, викликані різною інтерпретацією національно-культурних феноменів (енциклопедичні, етикетні, стереотипні й ідеологічні КД) [Руда 2007]. Окремо авторка розглядає КД в аспекті міжкультурної комунікації у жанрі анекдоту, виявляє “зони напруги” і визначає шляхи подолання труднощів і корекції помилок.

Цікавим судженням О. Рудої вважаємо те, що власне мовними перешкодами на шляху до адекватного порозуміння слід вважати ті випадки, коли комуніканти провокують неадекватне трактуванням мовного знаку [Руда 2007]. А до девіацій у міжкультурній (білінгвальній) комунікації авторка зараховує такі, які виникли через відмінності у кодах, наборах прецедентних текстів, характері стратегій, культурно зумовлених сценаріїв) [Руда 2007].

Н. Печко [2011] досліджує лінгвокогнітивні та дискурсивні аспекти непорозуміння як типу інтерпретації на матеріалі англійського діалогічного мовлення. У роботі авторка випрацювала модель ментальної репрезентації дискурсу для вивчення непорозуміння як типу інтерпретації на матеріалі англійських діалогічних єдностей, визначила основні різновиди непорозуміння і з'ясувала лінгвокогнітивні чинники, які зумовлюють їхнє породження (індивідуально-когнітивні та мовленнєво-інтерактивні чинники), також виокремила дискурсивні моделі і маркери непорозуміння в англійських художніх творах, визначила функціональну спрямованість коригуючих реплік, простежила реалізацію непорозуміння на різних змістових рівнях англійського діалогічного мовлення і з'ясувала основні стратегічні помилки інтерпретатора, що призводять до непорозуміння в англійській комунікації.

О. Дубцова висвітлила лінгвокогнітивну природу комунікативних невдач на матеріалі американського кінодискурсу спираючись на когнітивну теорію динамічного конструювання значення та дослідження концептів і фреймів [Дубцова 2014]. Дослідниця встановлює причини виникнення комунікативних невдач з урахуванням контекстуальних особливостей, розробляє класифікацію лінгвокогнітивних причин комунікативних невдач, аналізує вплив лінгвальних, лінгвокогнітивних та екстралінгвальних чинників на виникнення КД.

О. Мільченко [2011], керуючись *дискурсивно-текстовим* підходом, створила у своїй дисертації класифікацію семантичних девіацій у нормативно-правових текстах і рекомендації щодо семантико-синтаксичного оформлення текстів нормативно-правових актів відповідно до рівнів текстової організації із

метою пропедевтики семантично аномальних слововживань. Авторка вбачає у різноманітних аномальних зрушеннях семантичної структури правничих текстів небажані явища, які можуть мати серйозні юридичні наслідки при тлумаченні та застосуванні правових норм. Дослідниця класифікує девіативи на лінгвотекстові (лексико-семантичні, граматико-семантичні та функціонально-семантичні девіації) та логіко-семантичні девіації (логіко-лінгвістичні й онтологічні девіації) [Мільченко 2011].

Також цей підхід застосовують у своїх працях інші науковці. Д. Кононова досліджує засоби запобігання КД у вираженні каузації у комунікативних ситуаціях офіційного та неофіційного спілкування на матеріалі сучасної англійської мови [Кононова 2010], Г. Васильєва – причини комунікативних девіацій, пов'язаних із мовленнєвим жанром застереження [Васильєва 2011], К. Дубовий – помилки і втрати в закадровому перекладі художнього фільму [Дубовий 2015], Х. Дяків – умови (не)успішності відеоінтерв'ю і комунікативні девіації в інтерв'ю на матеріалі німецької та української преси [Дяків 2015а], І. Карпа – причини виникнення комунікативних девіацій в інтерактивній віртуальній комунікації [Карпа 2010].

Семантичним девіаціям присвячені праці “Семантична девіація історичних номінацій в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі романів В. Скотта)” [Борщевський, Олександрова 2014] і “Сяйво забутих слів” [Швачко 2015]. Н. Акімова розглядає варіативність розуміння як мовну норму і зараховує до лінгвістичних механізмів виникнення варіативності розуміння тексту такі девіантні мовленнєві одиниці, як омоніми, полісемантичні слова, скорочення, маловідомі запозичення (особливо представлені латиницею), екзотизми, прецедентні тексти тощо [Акімова 2012]. Дотичною до проблематики девіатології є зіставне дослідження О. Деменчука про регулярну багатозначність дискомфортичних експерієтипів (на матеріалі лексики чуттєвого сприйняття української та польської мов) [Деменчук 2012].

Системно-теоретичний підхід відображено у працях “Норма і девіація у сучасній фраземіці” [Бардукова 2014], “Літературна норма і мовна практика” [Єрмоленко та ін. 2013], “Комунікативні девіації в контексті теорії мовної комунікації” [Джунусалієва, Ковальська 2011], “Мовно-комунікативні девіації в українському соціокультурному просторі” [Голікова 2014].

У *контрастивному* напрямі Л. Чернюх аналізує свідомі та несвідомі мовні девіації в словацьких рекламних текстах на різних рівнях, виокремлюючи таким чином орфоепічні, орфографічні, лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні та стилістичні девіації, разом з тим досліджуючи явище мовної гри та її прийомів [Чернюх 2014]. Н. Чернюк вивчає мовні засоби позначення абстрактних сутностей та їх девіації [Чернюк 2012].

Л. Славова пропонує системний підхід до аналізу причин порушення акту комунікації та створення типології КД на матеріалі сучасного англійського мовлення. Авторка поділяє КД на КД мовного, мовленнєвого та лінгвокогнітивного характеру і вважає їх типовими для конфліктного спілкування, а причини КД мають як мовний, так і когнітивний характер. Також дослідниця встановлює, що не тільки лінгвістичні, але й паралінгвістичні фактори можуть бути причиною порушення акту комунікації [Славова 2000]. Саме цьому аспекту дослідження КД В. Тарасова й А. Бек присвятили статтю “Очі як важливий засіб невербальної комунікації: комунікативні невдачі” [Тарасова, Бек 2013].

О. Почепинська диференціює КД як складник непідготовленого живого мовлення, спричинені насамперед спонтанністю останнього, та КД обробленого автором запланованого художнього діалогу, де їм надано особливих функцій [Почепинська 2009]. Дослідниця розглядає комунікативні невдачі в єдності з їх корегуванням і виявляє типи останнього (анти- або пост-корегування), пропонує типологію КД, яка враховує рекурентність / okazionalність КД, спричинених недостатньою мовною / комунікативною компетенцією партнерів спілкування. КД тлумачиться як порушення змісту та

іллокутивної сили мовлення, результатом чого є комунікативне порушення. Останнє або корегується, після чого інтеракція продовжується, або призводить до повного переривання комунікативного акту. КД за їх диференційними ознаками можна поділити на мовні (системні, а саме слова широкої семантики, дейктики, оніми) та мовленнєві (комунікативні, а саме кодові, ситуативні, характерологічні).

Отже, у девіатологічних дослідженнях в Україні можна виокремити спеціалізований підхід, завдяки якому виокремлюємо такі напрями дослідження девіацій: системно-теоретичний (поняття девіації і суміжних понять, моделі подолання девіацій і типологія останніх), когнітивний (нерозуміння як тип інтерпретації, КД за теорією динамічного конструювання та дослідження концептів і фреймів), дискурсно-текстовий (у різних типах тексту і дискурсу), комунікативний (стратегії, сприйняття помилок, етикет спілкування, екстралінгвістичні чинники, міжкультурне спілкування), дидактичний (в аспекті породження мовлення у рідній та іноземній мовах), культурологічний (непорозуміння, неточності, національно-культурні феномени) і контрастивний (українська, російська, англійська мови).

Безперечно, така тенденція зумовлена етапами розвитку філософії і вивчення мови і становить спробу комплексного підходу до явища девіацій, а саме – *комунікативно-функціонального*, наприклад [Interaktionale Linguistik des Verstehens 2013]. Однак у власне лінгвістичних девіатологічних дослідженнях (типологія й аналіз) простежується певною мірою одноманітність підходу, адже більшість науковців покликаються на вже існуючі розвідки Ф. Бацевича.

Питання відхилень, помилок і невдач є частим предметом дослідження у філософії, психології та лінгвістиці загалом. Однак сприйняття комунікативних порушень, підходи, принципи класифікації та методологія дослідження помітно відрізняються в українській і німецькомовній лінгвістичних традиціях. Це пов'язано з визначенням причинно-наслідкового зв'язку для “негативного мовного матеріалу”, із сферою виникнення девіацій, а також із формуванням

лінгвістичних шкіл і тенденціями наукових досліджень. Помилки – невід’ємний фактор контролю як в мові (у вузькому значенні), так і в комунікації (у широкому значенні). Моніторинг помилок і їх дослідження формувалися впродовж десятиліть, однак вичерпного аналізу у плані виникнення, типології, виправлення і наслідків девіацій у різних комунікативних сферах немає досі.

У німецькому мовознавстві зустрічаємо інший погляд на даний предмет дослідження, аніж в Україні. Німецькомовні лінгвісти розрізняють власне помилку, відхилення від норми, непорозуміння і невдачу. У таких дослідженнях девіації розглядаються з позицій когнітивістики, психології, теорії породження мовлення, комунікативної лінгвістики, прагматики, лінгвістики тексту, педагогіки, методики і дидактики вивчення (іноземної, другої іноземної) мови, на чому зупинимось нижче детально.

Детальні студії мовних відхилень у німецькомовній лінгвістиці запропонував Д. Херубім у дослідженні “Fehlerlinguistik” [Cherubim 1980]. Поняття “лінгвістика помилок” набуло популярності і в пізніших працях 80-х років німецьких мовознавців [Fervers 1983, Kielhöfer 1980].

Загалом у збірнику праць “Fehlerlinguistik” під редакцією Д.Херубіма розглядаються девіації у сфері як мовної теорії, так і методології, зокрема підкреслено співвідношення між відхиленням і помилкою [Cherubim 1980]. Мовні відхилення і їх корекція досліджено в аспекті породження мовлення у рідній мові, другій та іноземній мовах (Г. Рамге, Р. Келлер, Б.-О. Рік, Г. Раабе). Відхилення як внутрішньомовні варіації в межах діалектів розглядають Г. Льофлер і В. Штейніг. Питання мовних змін і афазивних порушень разом з питаннями мовної креативності розкрито у працях Д. Херубіма та К. Геешена. Вплив зумисних і незумисних відхилень, помилки як комунікативні стратегії розглядають А. Беттен, Г. Зітта і Г. Кольде. Аспект сприйняття помилок, нерозуміння в процесі комунікації висвітлюють у своїх працях Г. Преш і

Г. Ліст. Цікавою є робота про поетичні відхилення У. Оомен як про позитивне явище в лінгвістиці.

Основним підходом у дослідженні девіацій вважаємо комунікативний. Непрозорі контексти і багатозначність у визначених і невизначених номінальних фразах становили проблематику дослідження Е. Лаврік у французькій і німецькій мовах [Lavric 1990]. За допомогою прагматичного підходу встановлено причини і прагматичну теорію виникнення девіацій, ототожнено непорозуміння і нерозуміння та досліджено комунікативне порушення з невпинним евристичним потенціалом.

У праці “Sprache: Verstehen und Verständlichkeit” [1995] непорозуміння постає як комунікативне порушення, яке складається з відмінностей між задумом адресанта і розумінням адресата. Лінгвісти розглядають поняття непорозуміння і нерозуміння, несприйняття, помилки, як і їх види (вербальне і невербальне порозуміння), а також можливості уникнення непорозумінь.

Мовні стратегії і діалогічні блокади [Sprachstrategien und Dialogblockaden 1996] представлені в рамках лінгвістичних і політологічних студій політичної комунікації. Проблеми політичної комунікації відображено у доповідях з методології, методики і практики у політичному дискурсі.

К. Бремер у роботі “Verständigungsarbeit” [Bremer 1997] досліджує перебіг розмови й опрацювання проблем між носіями різних мов, тобто на міжкультурному рівні. Основними положеннями у праці виступає визначення поняття (по)розуміння у конверсаційному лінгвістичному аналізі, нерозуміння слова і висловлення (пропозиційний зміст і контекст), можливість інтерактивного опрацювання проблем з порозуміння і як їм можна запобігти завдяки певному підлаштованому ходу розмови, зображаючи це на прикладах живої комунікації.

Комунікативному опрацюванню відхилень у розмовах присвячена дисертація Ш. Гоес 1997 року, на основі якої видана монографія 2001 року [Goes 2001]. Автор головно аналізує комунікативну поведінку адресата девіації

(критерії виокремлення девіацій адресатом і реакції на девіації), визнаючи девіації як відхилення від норми на матеріалі різних типів розмов, пропонує модель подолання відхилень і типологію відхилень за реакцією адресата разом з можливостями їх подолань.

Розуміння, нерозуміння, непорозуміння у праці В. Фалькнера [Falkner 1997] виокремлені на матеріалі німецької й англійської мов. Автор пропонує дефініції цих понять, розглядає комунікативні невдачі, керуючись лінгвістичним підходом (соціолінгвістика, комунікативна етнографія, конверсаційний аналіз, семантика, прагматика як базова) і розробляє модель комунікації.

Проблеми з порозумінням описує у своїй праці “*Verständigungsprobleme und gestörte Kommunikation*” Р. Філер [Fehler 1998]. Автор пише не лише про вдалу або невдалу (порушену) комунікацію, а й про градації даних понять. Процес порозуміння вимагає постійного контролю, напруження і комунікативної роботи для покращення комунікації. Ми зацікавлені у порозумінні і залежні від нього. Порозуміння можна покращити і воно надається до вивчення. Це – інтерактивний феномен. Своєю чергою, непорозуміння можна тематизувати або опрацювати. У праці зосереджено увагу на теоретичних аспектах порозуміння, також на порушеннях комунікації у різних сферах та інституціях (медицина, підприємницька політика та ЗМІ, вікові питання порозуміння, міжкультурна комунікація).

Одним з найновіших комунікативно спрямованих досліджень є праця “*Ich habe Sie leider nicht verstanden*” про лінгвістичні принципи оптимізації в усній інтеракції людина-машина та усунення комунікативних невдач, що відкриває нові горизонти для дослідження девіацій у сучасній науці [Thar 2015].

Цікаво коментують праці М. Гайдеггера автори збірника [Heideggers Wahrheiten. Wahrheit, Referenz und Personalität in “*Sein und Zeit* 2008]. У роботі висвітлено сприйняття поняття правди і неправильність його аналізу, визнання

як методологічну основу і підкреслено роль феноменів, що невідривно пов'язано із тлумаченням помилковості.

Абдукція і комічне представлені як межеві феноми розуміння у праці “Diskursive Dummheit” У. Вірта [Wirth 1999]. Така дискурсивна “нерозумність” розглядається як відхилення від норми, як прагматичне протиставлення. У своєму дослідженні автор керується двома підходами – філософським і логічним.

У 12-тому томі “Психології 20 сторіччя” “Наслідки для педагогіки” [Die Psychologie des zwanzigsten Jahrhunderts 1981] роз'яснено причини, перебіг і наслідки таких мовних порушень, як легастенія, порушення голосу, мови і мовлення, як афазії у психічному і функціональному аспектах, запропоновано тренінг і терапію цих захворювань, описано мовний розвиток і порушення у дітей під впливом психічних, соціальних і культурних факторів.

Вагомий внесок у розвиток девіатології зробив Ф. Гінненкамп у своїй габілітаційній дисертації “Missverständnisse in Gesprächen” [1998]. Учений провів емпіричне дослідження у рамках інтерпретативної соціолінгвістики, аналізуючи непорозуміння у розмовах як антидискурс. Автор пропонує типологію непорозумінь, унаочнюючи їх наслідки у сферах від побутового нерозуміння співрозмовників один одного аж до такого комунікативного непорозуміння, яке призводить до падіння літака.

Генеza непорозумінь на прикладах літературного діалогу постає у праці У. Вебер як взаємодія індивідуальних, соціальних і діалектально зумовлених бар'єрів порозуміння [Weber 1988].

Ще один з напрямів дослідження девіацій ґрунтується на працях з дидактики і методики викладання як рідної, так і другої або іноземної мови. Розуміння і порозуміння як основні поняття і цілі у викладанні і вивченні іноземної мови є темою збірника конгресу з дидактики іноземної мови [Verstehen und Verständigung durch Sprachenlernen 1995]. Зокрема увагу зосереджено на значенні розуміння у дидактиці іноземної мови,

міжкультурного порозуміння як такого (В. Зьольнер, Є. Пасов, К. Крамш, Г. Фолльмер, З. Демме, В. Деланой) і на психолінгвістичному погляді на порозуміння (Д. Вольф).

Лінгвістичні методи на занятті з іноземної мови на прикладі італійської і німецької мов запропоновані у роботі з аналізу помилок і мовного зіставлення О. Путцер [Putzer 1994], ґрунтуючись на ретельно випрацьованій методології, методиці дослідження і типології помилок. Автор подає також причини і наслідки виникнення помилок і можливості їхньої верифікації. Граматичні відхилення в аудіюванні описує У. Гінріхс [Hinrichs 1991].

Збірник тез конференції з фахової дидактики у біології сконцентрований на важливості мови і розуміння на уроці біології і цінності непорозумінь у вивченні і дослідженні біологічних понять і явищ [Sprache und Verstehen im Biologieunterricht 1992].

Хвиля дослідження девіацій припала на 1996-1997 роки. “Lexikon der populären Irrtümer” [Krämer, Trenkler 1993], який багаторазово перевидавався і доповнювався, спростовує непорозуміння й упередження та розвінчує міфи, які виникли у суспільстві, що доходять до абсурду в історії та науці. Це стосується і швейцарського видання [Schläpfer 2006]. Подібною у викладі є книга “Kulturgeschichte der Missverständnisse” [Henscheid 1997], де автори піддають сумніву і зображають непорозуміння в історії культури з яскравими, наочними прикладами.

Інший – прикладний – погляд на дослідження помилок запропоновано у нелінгвістичній роботі Р. Швенднера “Логіка невдач” [Schwendner 1996], яка протиставлена стратегіям успіху і спрямована на покращення, а не обігрування потенціалу на підприємстві, на менеджмент високої якості і вміння подолати конфлікти і невдачі. Також автор праці “Die positive Funktion von Fehlerereignissen (über die Auffindung und Nutzbarmachung von Fehlerpotentialen)” Р. Кесс [Kess 2006] підкреслює позитивну функцію

помилкових подій у професійному житті загалом і вбачає у них фактори корекції подальшого професійного росту і компетенції.

Ще однією працею, яка знову підкреслює міждисциплінарний характер девіацій, є збірка фахівців у різних сферах науки (лінгвістика, психологія, філософія, культурологія, інформаційні технології, журналістика, інформатика) [Ignoranz 2008]. Незнання, забування і нерозуміння проаналізовано у процесах культурних трансформацій. Непорозуміння у щоденниках Кафки зображають внутрішні процеси для представлення самоспостереження і подвійної рефлексії. Філософ Г. Ротт розрізняє дві форми незнання – відмінність думок (протиріччя поглядів) і непорозуміння (відмінність у вживанні мови). Тому він вбачає необхідність у невідкладному створенні науки невідповідностей у філософії і межевих дисциплінах.

Свідченням того, що актуальність вивчення девіацій не зменшується, як і майже 40 років тому, є наукова публікація Д. Херубіма “Entwicklung durch Abweichungen: Gewinne und Verluste an den Rändern der Sprache” [Cherubim 2015]. У ній йдеться про функціональний підхід до девіацій, які збагачують і поживляють мову, підтверджуючи її постійну змінюваність і розвиток.

Дослідження девіацій у німецькомовному просторі останніх років зосереджено головню на дидактичному [Bohnensteffen 2010; Bünnagel 1993; Caspary 2008; Reuter 2014], комунікативному [Engl, Thurmaier 2012; Meibauer 2014; 2016], системно-теоретичному [Fehler (ihre Funktionen im Kontext individueller und gesellschaftlicher Entwicklung) 2015], культурологічному [Gustav 2004; Was aus Fehlern zu lernen ist in Alltag, Wissenschaft und Kunst 2010] і когнітивному аспектах [Macagno, Bigi 2017; Neuhaus 2016; Peter 2011; Schaefer 2014].

З огляду на аналіз вищезгаданих праць, у німецькомовній лінгвістиці першочергово йдеться про відхилення (у педагогічному і мовно критичному аспектах – про помилки) у плані (мовних) правил або норм, які є за Р. Барч соціальними корелятами правил [Bartsch 1987]. Мовні правила утворюються у

породженні мовлення і в уживанні мови, вони ґрунтуються на очікуваннях на основі досвіду, а отже є випрацюваними і допускають майже завжди варіативність і створення нових правил.

Отже, як показав аналіз німецькомовної лінгвістичної літератури, можна виокремити такі напрями дослідження девіацій: системно-теоретичний з урахуванням когнітивного підходу (поняття девіації і суміжних понять, моделі подолання девіацій і типологія останніх), комунікативний (стратегії, сприйняття помилок, міжкультурне спілкування), дидактичний (в аспекті породження мовлення у рідній, першій та другій іноземній мовах), культурологічний (непорозуміння, неточності), когнітивно-психолінгвістичний (порушення), соціолінгвістичний (діалектні розбіжності), літературознавчий (напр., поетичні відхилення), контрастивний (німецька, англійська, італійська, французька мови), прикладний (у професійній сфері, менеджмент помилок).

Така тенденція становить спробу комплексного комунікативно-функціонального підходу до явища девіацій [Дяків 2016в].

Аналізуючи існуючі моделі комунікативних актів, у яких відбуваються девіації, найважливішими для вивчення девіацій вважаємо такі:

1. Модель комунікації А. Мустайокі [Мустайоки 2011; 2013; 2015; Mustajoki 2008; 2012; 2013; 2016; 2017a, 2017b], яка складається з трьох основних елементів (рис. 1.3.):

- 1) внутрішній цикл, який відображає процес породження і сприйняття мови;
- 2) ментальні світи мовця і реципієнта;
- 3) моніторинг і реципієнт-дизайн.

Внутрішній цикл моделі нагадує традиційну модель Шеннона передачі інформації, особливо її останні модифікації [Dobrick 1985, S. 97; Falkner 1997, S. 88]. Однак модель, представлена на рисунку 1.3, відрізняється від них двома

істотними особливостями. Форма циклу більш адекватно відображає те, що відбувається в процесі інтеракції, аніж традиційні лінійні репрезентації.

Комунікація, природно, протікає в часі, але її суть полягає в тому, що створене і передається мовцем зміст заново народжується в свідомості реципієнта, тобто цикл замикається. По-друге, необхідно розрізняти, крім висловлювання, три окремих елемента як з боку мовця, так і з боку реципієнта, а саме Фрагмент дійсності (референції), Сенс і Форму.

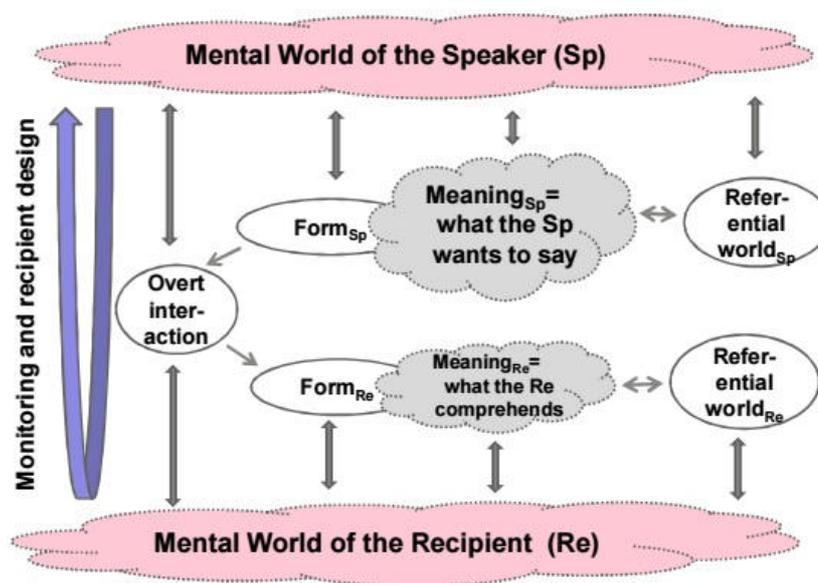

Рис. 1.3. Модель комунікації А. Мустайокі

Джерело: [Mustajoki 2012, p. 219]

Для того, щоб зрозуміти різноманітність комунікативних невдач крізь призму потреб мовця, причин комунікативних невдач, для кожної фази слід визначити її місце в моделі комунікації.

При цьому важливим чинником є реципієнт-дизайн [Deppermann, Blühdorn 2013, Deppermann, Schmitt 2009]. У дослідженнях з прагматики слов'янських лінгвістів реципієнт-дизайн розуміють як фактор адресата [Арутюнова 1981]. На думку А. Делпермана, дизайн реципієнта є найважливішою умовою встановлення інтерсуб'єктивності в інтеракції, оскільки він виникає на основі доінтерактивних знань чи оцінок щодо партнера

інтеракції та з загального досвіду інтеракції [Deppermann 2015] та з орієнтації на реципієнта у продукуванні висловлювання. Отже, недостатній дизайн реципієнта з позиції мовця може стати причиною комунікативних збоїв (відхилень).

Відтак, А. Мустайоки розрізняє відхилення залежно від особливостей цільової групи, тобто скоріше у сфері розбіжностей очікувань комунікантів [Мустайоки 2015], до яких науковець зараховує такі:

- 1) уникнення когнітивних зусиль (короткі, мінімалістичні, неповні твердження);
- 2) ілюзія спільного когнітивного світу (різні комунікативні компетенції);
- 3) сильні емоційні зрушення;
- 4) неслухання;
- 5) самопрезентація (використання “складних” чи невідомих виразів);
- б) надмірна ввічливість чи обережність.

В українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю недостатній дизайн реципієнта є найпоширенішим джерелом відхилень, які здебільшого пояснюються уникненням когнітивних зусиль, сильними емоційними зрушеннями, неслуханням та обережністю у виборі стратегії.

2. Модель комунікації Ф. Шульца фон Туна [Schulz von Thun 2007; 2010a; 2010b; 2013] ґрунтується на засадах комунікативної психології, зокрема тому, що кожен учасник комунікації впливає у чотирьох аспектах (“дає частинку себе,” свідомо чи несвідомо, бажаючи цього чи ні):

- 1) фактична інформація (про яку я інформую) – пов’язана з максимумами спілкування,
- 2) самовираження (що я повідомляю про себе) – специфіка моделі адресанта,

3) вказівка на стосунки (що я думаю і як ставлюся до іншого комуніканта) – формулювання, тон, міміка та жести,

4) звернення (чого я хочу досягти) – комунікативна мета (рис. 1.4):

Рис. 1.4. Модель комунікації Ф. Шульц фон Туна

Джерело: [Schulz von Thun 2007; 2010a; 2010b; 2013]

Спираючись на ці знання, Шульц фон Тун представив чотири сторони висловлювання як квадрат у 1981 році. Висловлювання походить від “чотирьох дзьобів” передавача і зустрічається з “чотирма вухами” приймача. І відправник, і одержувач відповідають за якість зв’язку, завдяки чому безпомилкове спілкування є ідеальним випадком, а не правилом.

Ця модель Фрідмана Шульца фон Туна поширилася поза межами Німеччини. Вона також стала відомою як “модель з чотирма вухами” або “квадрат повідомлень”.

Коли я щось повідомляю, я ефективний чотирма способами. Кожне моє твердження, подобається мені це чи ні, містить чотири повідомлення одночасно:

фактична інформація (про яку я інформую) – блакитний колір на моделі,

самовираження (що я бачу сам) – зелений колір на моделі,

натяк на стосунки (що я думаю про вас і як я стою біля вас) – жовтий колір на моделі,

звернення (чого я хочу досягти з вами) - червоний колір на моделі.

Чотири рівні комунікації.

1. На предметному рівні бесіди на перший план виступає фактична інформація про дані, факти та поняття. Існує три критерії інформації:

правильна чи помилкова (стосовно / не стосовно певної ситуації чи адресата)

важлива чи неважлива (чи перераховані питання є актуальними чи не мають відношення до теми, що знаходиться у цій галузі?)

достатня чи недостатня (чи вказані фактичні дані достатні для розкриття теми, чи потрібно враховувати багато інших речей?)

На цьому рівні проблему для адресанта становить чіткість і зрозумілість викладення повідомлення. Відповідно, адресат може реагувати на отримане повідомлення за трьома згаданими критеріями.

Рівень самовираження стосується свідомо чи підсвідомо почуттів, цінностей, особливостей та потреб адресанта, що можна виразити експліцитно (“Я-повідомлення”) або імпліцитно. Ідентично через такі критерії сприймає інформацію про самовираження й адресат: Що це за людина? Як вона налаштована? Що з нею? тощо.

На рівні стосунків демонструють власну позицію щодо співрозмовника, яка виражена завдяки формулюванням, інтонації, міміці та жестам. Адресант надає цю інформацію імпліцитно або експліцитно. З огляду на цей рівень адресат може зрозуміти, чи його сприймають або не сприймають, ігнорують або зважають на нього, поважають або принижують тощо.

Безпосередній вплив на адресата відбувається з боку рівня звернення, яке передбачає досягнення певної мети. Адресант висловлює побажання, заклики, поради чи вказівки щодо дій. Звернення надсилаються відкрито або завуальовано. На цьому рівні адресант запитує себе: Що я повинен (не) робити, думати чи відчувати зараз?

Вважаємо, що рівні цієї моделі фактично перетинаються з відомими у прагмалінгвістиці максимами П. Грайса. Відповідно, екстраполюємо елементи цієї моделі на модель причин виникнення комунікативних девіацій, що детально розглядаємо у підрозділі 1.7.

3. З огляду на існуючі праці і моделі комунікативних актів, у яких відбуваються девіації, пропонуємо модель комунікації, покликаючись на праці Ф. Бацевича, складові якої – а саме недостатні мовна і комунікативна компетенції адресанта й адресата – можуть спричиняти комунікативні девіації (рис. 1.5):

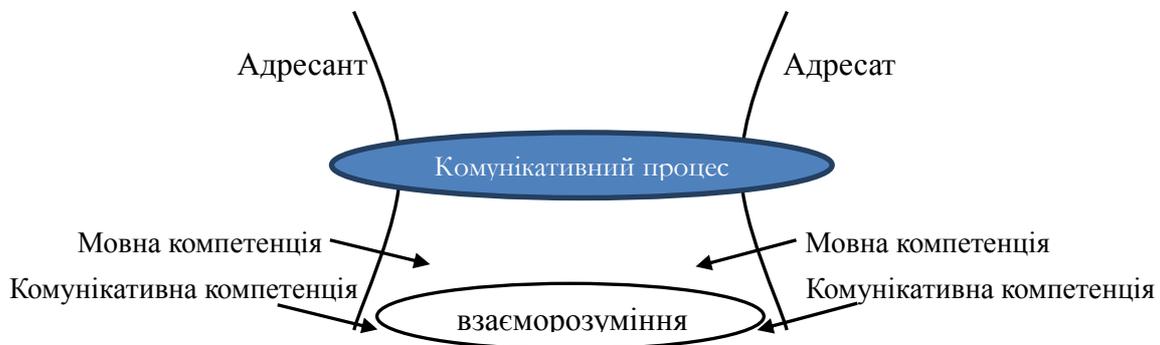

Рис. 1.5. Модель комунікації за працями Ф. Бацевича

Джерело: розробила авторка на підставі аналізу [Бацевич 2000, 2003, 2004, 2014]

Зважаючи на праці Ф. Бацевича, також О. Руда [Руда 2007] виокремлює такі девіації в умовах українсько-російської двомовності:

- а) пов'язані з мовною компетенцією;
- б) пов'язані з комунікативною компетенцією;
- в) пов'язані з культурною компетенцією.

Однак, лінгвістка зазначає, що така типологія умовна, оскільки існує доволі відносна автономність суто мовних та прагматичних складових у комунікації, а класифікаційні ознаки кожної описаної ситуації невдалої комунікації перехрещуються і накладаються.

З огляду на можливість девіацій у комунікації встановлено, що вони спричинені недостатніми мовною або комунікативною компетенціями обох учасників комунікації, або ж їх сукупністю. Також вважаємо за доцільне виокремити комунікативний шум як вплив дискурсивного середовища, який не підлягає змінам, а лише корекції, про що написано у розділі 5.

Отже, комунікація стосується порозуміння, що продемонстровано у моделях комунікативних актів усіх трьох згаданих дослідників. Тому має оцінюватися за критерієм успішності і неуспішності, враховуючи градацію цих понять. Комунікативні невдачі ґрунтуються на соціальних конфліктах або ж призводять до них, їх причинами можуть бути і власне мовні відхилення (девіації).

Синтезуючи існуючі підходи науковців до поняття комунікативних девіацій, вважаємо визначальним для нашого дослідження уже відомий *когнітивний* вектор, який виявляється у природі девіацій, тобто на різних етапах породження мовлення, відтак, у причинах девіацій за їх генезою, способом їх уникнення, стратегіями і тактиками інтерв'юера і респондента. Однак не менш важливим є *дискурсивний* аспект дослідження комунікативних девіацій в жанрах, який зумовлений організацією самого мовленнєвого жанру, у якому виявлено девіації, тобто за видом інтерв'ю і специфікою дискурсивного середовища.

Надалі для уникнення розбіжностей у термінологічному апараті варто встановити межі між суміжними термінами і поняттями, які побутують у лінгвістичних дослідженнях.

1.6. Наукова дескрипція “комунікативні девіації” на тлі суміжних термінів і понять

У сучасній лінгвістиці існує низка понять, що позначають “негативний” мовний матеріал. Однак аналізуючи терміни на позначення різноманітних

типів аномалій у спілкуванні (мовних, мовленнєвих і комунікативних), вважаємо за доцільне зазначити, що всі вони більшою чи меншою мірою позначають власне мовні порушення.

До таких термінів, що позначають результат інтерактивних порушень і ускладнень у лінгвістиці, Н. Войцехівська зараховує: мовний (комунікативний) шум/перешкода, комунікативний збій, комунікативний дискомфорт, комунікативна девіація, комунікативна (мовленнєва) невдача, комунікативна похибка, комунікативний провал, комунікативне самогубство, комунікативний (мовний) конфлікт, комунікативна (мовна) помилка/анорматив, семантична й прагматична аномалія [Войцехівська 2019, с. 3]. Зрештою, “будь-яке з порушень правил мовної системи ускладнює процес спілкування” [Руда 2007 с. 2]. Частим терміном у праці дослідниці є анорматив, який зумовлюється “незнанням правил комунікації, відсутністю мовної компетенції або недостатньою культурою володіння рідною мовою” [Шубина 1996, с. 15], виникає у результаті невмотивованого порушення норми та неправильних мисленнєвих операцій [Бондаренко 2003] (пор. [Войцехівська 2019, с. 53]).

Уважаємо доцільним наперед обумовити те, що у дослідженні йде мова далеко не завжди про конфліктне чи агресивне спілкування, а про збої та утруднення комунікації.

Ф. Бацевич поряд з терміном комунікативної девіації аналізує і такі [Бацевич 2000]:

1) відхилення від норми у вузькому значенні слова: помилка, неправильність, аномалія, тобто відхилення від норм мови, мовлення і комунікації, до яких, відповідно, належать і погрішність, похибка, неточність, але й обмовка, описка, ляпсус і тавтологія, парафазія, плеоназм;

2) відхилення від норми у широкому значенні слова у ракурсі досліджень психо-, нейро- і комунікативної лінгвістик: відхилення, аномалія, девіація, неправильність, похибка тощо.

Розрізняють комунікативні девіації, спровоковані нерозумінням або непорозумінням, невідповідною інтерпретацією, а також небажанням розуміти [Руда 2007, Falkner 1997].

За О. Рудою, у випадку невдалої комунікації можливі **комунікативний збій** (недостатньо адекватна комунікація, недостатньо повне порозуміння між учасниками комунікації) і **комунікативний провал** (неадекватна комунікація, повне непорозуміння між комунікантами). Авторка ототожнює комунікативну невдачу і девіацію та шум, трактуючи **комунікативну невдачу** як недосягнення ініціатором спілкування комунікативної цілі і, ширше, – прагматичних намірів, а також відсутність взаєморозуміння, згоди та взаємодії між учасниками діалогу [Руда 2007, с. 6].

Успішний діалог можливий, “якщо комуніканти – це ідеальний мовець і ідеальний слухач, – зазначає Л. Славова. – Але в реальному повсякденному спілкуванні таке буває рідко” [Славова 2000, с. 2]. Радше – це майже неможливо. Цікавим твердженням є думка А. Мустайоки про те, що за умови бажаності й зацікавлення у діалозі успішність спілкування іноземців ймовірніша, аніж між носіями однієї мови [Мустайоки 2011]. Відповідно, зацікавленість у комунікації компенсує незнання мови.

Однак навіть при бажанні та необхідності спілкування під час його перебігу виникає значна кількість перешкод, яка залежить як від дискурсивного середовища, так і від самих комунікантів зокрема. Ще одним чинником порозуміння у таких мультимодальних жанрах, як відеоінтерв'ю є те, які перешкоди у розумінні виникають для глядача як вторинного реципієнта цього жанру. Відтак, порушення як мовного, так і позамовного характеру ускладнюють процес спілкування, адже “межі моєї мови означають межі мого світу” [Вітгенштайн 1995; Wittgenstein 2001, S. 1].

Непорозуміння переважно виникають, коли адресат не почув повідомлення акустично правильно, не сприймає ситуацію так, як це мав на увазі адресант, не сприймає позиції адресанта, не розуміє ситуації загалом.

Нез'ясовані непорозуміння можуть викликати конфлікти; від особистих конфліктів аж до міжнародних політичних конфліктів.

Загалом, непорозуміння – це кут викривлення між адресантом та адресатом [Haunerding, Probst 2005, S. 167]. Згідно з принципами риторики, не має значення, що хтось каже, а важливо, як це сприймає адресат [Martin, Wawrinowski 1991, S. 173].

Дослідник поведінки К. Лоренц [Lorenz 2015] так пояснює поняття непорозуміння:

*Gedacht heißt nicht immer gesagt,
 gesagt heißt nicht immer richtig gehört,
 gehört heißt nicht immer richtig verstanden,
 (verstanden heißt nicht immer einverstanden,
 einverstanden heißt nicht immer angewendet,
 angewendet heißt noch lange nicht beibehalten).
 (Те, що подумав, не завжди означає те, що сказав,
 те, що сказав не завжди означає правильно почув,
 те, що почув, не завжди означає правильно зрозумів,
 (зрозумів не завжди означає погодився,
 Погодився не завжди означає застосував,
 Застосував ще далеко не означає дотримався)) (переклад – наш).*

На жаль, дотепер немає розробленої термінології на позначення негативного мовного матеріалу, яка би уніфікувала усі поняття, пов'язані з порушеннями, окрім праць Ф. Бацевича, Н. Войцехівської, О. Рудої та Л. Славової, які, однак, відображають різні наукові погляди.

Відразу для уникнення плутанини зараховуємо поняття комунікативного шуму, введене до наукового обігу К. Шенноном і В. Вівером, як і комунікативного бар'єру до причин девіацій і детально аналізуємо у Розділі 5, адже “реальний комунікативний процес – це процес зі зворотним зв'язком і шумом” [Скібіцька, 2007, с. 191].

Під комунікативним шумом розуміємо фактичний фізичний, фізіологічний і шум сторонніх осіб, зараховуючи виокремлювані деякими дослідниками психологічний і семантичний шуми до причин девіацій, спровокованих інтерв'юером і респондентом. Відтак, сприймаючи тезу про те, що комунікативний шум має в дискурсі фізичний, лінгвістичний або соціальний характер [Яшенкова 2010, с. 181], робимо акцент винятково на фізичній природі шумів.

Аналіз живого усного мовлення у діалозі представлений на протиположності письмовому у роботах німецьких дослідників, де норми усного мовлення вже мають свої закономірності [Hoberg 2016; Müller 2015; *Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Fernsehen* 1996; Streeck 2016].

Аналіз комунікативних ситуацій, зокрема мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю українською та німецькою мовами, засвідчив наявність системних порушень перебігу комунікації, невдач і збоїв, коли інтенції і комунікативна мета співрозмовників у межах даного жанру не реалізуються або реалізуються з певними ускладненнями. Однак такі порушення можуть виникати, набувати рис і підлягати коригуванню в кожній лінгвокультурі.

Говорними причинами виникнення комунікативних девіацій є збої, зсуви, загалом деформація одного або кількох елементів комунікативного акту: порушення комунікативної і мовної компетенцій комунікантів, які охоплюють когнітивні, психологічні, соціальні, прагматичні, контекстуально-ситуативні особливості комунікації, як і специфіку каналів комунікації та засобів мовного коду.

Однак вплив дискурсивного середовища є на стільки ж важливим, як і самі співрозмовники. Тобто виникає тріада порушення: адресант – адресат – дискурсивне середовище. Якщо ж говорити про відеоінтерв'ю, то його успішність і сприйняття залежить не тільки від безпосередніх комунікантів, але й від когнітивних зусиль глядача, вплив на якого можна дослідити або за його коментарями або ж на основі опитування.

Услід за Ф. Бацевичем вважаємо, що на роль позначення родового поняття стосовно всіх можливих аномалій, помилок, неточностей, відхилень від норм, неправильностей тощо могло б претендувати поняття девіація.

Термін девіація позначає відхилення від норми, звичаю, зразка, традиції тощо в різноманітних сферах людської діяльності і є оптимальним у вживанні з кількох причин [Бацевич 2000, с. 18]:

1) він достатньо семантично і понятійно місткий, а тому легко уточнюється відповідними прикметниками, наприклад, мовна, мовленнєва тощо;

2) не викликає побічних асоціацій, а отже, не є джерелом конотацій через “непрозору” етимологію;

3) є автосемантичним; на противагу відповідникові відхилення не вимагає семантико-синтаксичних уточнень (відхилення від чого?); якщо потрібно, то від нього легко утворити термін узагальненої семантики девіатологія;

4) має доволі довгу традицію вживання у слов'янській лінгвістичній літературі. Зокрема, його зручність, лапідарність, об'ємність та інші позитивні аспекти відзначали у своїх працях Х. Патнем [Putnam 1986], М.Шимонюк [Шимонюк 1997, с. 32], Н. Арутюнова [Арутюнова 1987] та інші лінгвісти. В Україні популярний з 2000 року після виходу у світ праць А. Капелюшного і Ф. Бацевича.

5) семантика цього терміна “покриває” всі можливі типи відхилень від глибоко імплікованих у мовленні законів комунікації. Тому навіть художні прийоми, які є органічними для естетичної комунікації, якщо вони порушують оптимальні способи передачі інформації, можуть витрактовуватися як відхилення від норм згаданого типу комунікації (“нульового ступеня письма” в термінології Р.Барта), тобто як девіації (але не помилки чи аномалії).

Як зазначає Ю. Красиков, термін “відхилення” може широко вживатись для позначення усіх типів відхилень від мовного (і мовленнєвого) стандарту [Красиков 1989, с. 35].

б) поняття девіації проходить у низці робіт українських лінгвістів. Комунікативні девіації – поширене поняття в українській лінгвістиці (Ф. Бацевич, О. Руда, Л. Славова, О. Дубцова). Проте варто зазначити, що у германістиці цей термін невідомий (failures, Kommunikationsstörungen, Abweichung, Erwartungsdiskrepanz), однак орієнтуємося на здобутки східноєвропейської лінгвістичної традиції.

Отже, у нашій роботі термін мовна (мовленнєва) девіація вживається для позначення найзагальнішого поняття, пов’язаного з різноманітними типами порушень власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, стратегій мовлення, імплікацій та імплікатур дискурсу. Однак мовленнєву девіативність чи правильність потрібно оцінювати не абсолютно, а стосовно смислу, що передається, інтенцій та ілокутивних намірів мовця.

Для цього встановлюємо гіперо-гіпонімічні відношення між ключовими термінами: “комунікативна девіація” / “комунікативна невдача” / “порушення” / “відхилення” / “мовна девіація” / “мовленнєва девіація” / “помилка”. Тому нижче пропонуємо дефініції окремих понять, релевантних конкретно для нашого дослідження.

Комунікативна девіація у широкому значенні – це:

- гіперонім щодо мовних і комунікативних (мовленнєвих) порушень;
- включає мовні і мовленнєві девіації;
- найзагальніше поняття, пов’язане з різними типами відхилень стосовно власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, максим спілкування, стратегій інтеракції, імплікацій та імплікатур дискурсу.

У вузькому значенні комунікативна девіація – це:

1) відмінність, незбіг в очікуваннях комунікантів (у нашому випадку – у відеоінтерв'ю), спричинений інтерв'юером, респондентом або ж комунікативним шумом, який створює невдачу для одного з комунікантів або глядача;

2) комунікативна невдача (абсолютний синонім).

Щодо останньої дефініції, то вважаємо важливим моментом таке її уточнення, що комунікативні невдачі не завжди є показником конфліктного дискурсу, а радше збоями комунікації. Комунікативні девіації складаються з мовних (спричинених лінгвальними чинниками) і мовленнєвих (спричинених позалінгвальними чинниками і мовленнєвою специфікою) девіацій.

Цю наукову дескрипцію комунікативних девіацій випрацювано на тлі таких суміжних понять і термінів, які можуть бути їх причинами:

1. Комунікативне порушення (або відхилення) – це відхилення від норм спілкування (найчастіше кооперативного), яке не завжди є невдачею, але може бути однією з її причин; гіпонім щодо невдачі, може бути причиною девіації.

2. Помилка – це порушення усталених лексико-граматичних і синтаксично-стилістичних норм певної мови.

При цьому варто зауважити, що комунікативні девіації з огляду на їх виявлення у відеоінтерв'ю мають такі причинно-наслідкові зв'язки, які зображено на рис. 1.6 (глядачі вказують на невдачі у своїх коментарях):

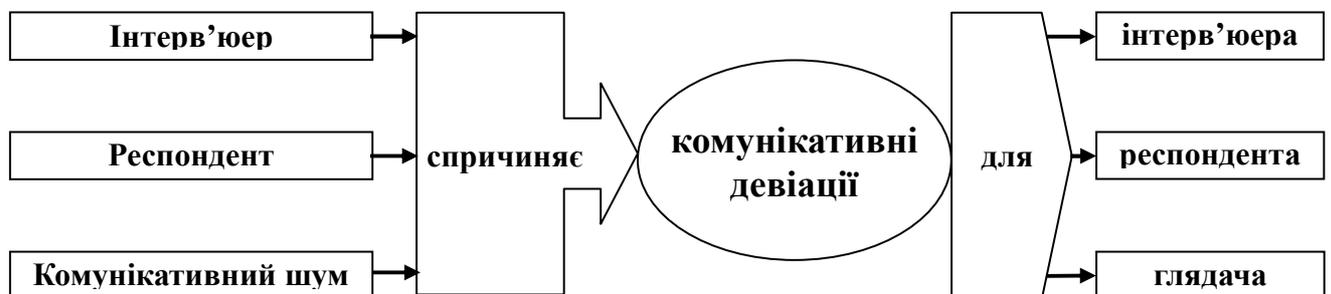

Рис. 1.6. Модель причинно-наслідкових зв'язків у девіаціях

Джерело: розробила авторка

У роботі застосовано термін комунікативної девіації у значенні узагальненого терміна, широкого поняття щодо мовних, мовленнєвих і комунікативних відхилень і здійснено його трансфер у сферу жанру відеоінтерв'ю зі специфічними причинно-наслідковими зв'язками.

Отже, пропонуємо нове визначення комунікативної девіації як універсального й водночас етнокультурно маркованого, динамічного, складного когнітивно-дискурсивного явища, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах.

1.7. Реконструкція комунікативних девіацій за структурними рівнями

Методологічне поняття “реконструкція” набуло переосмислення ще в добу структуралізму, коли у лінгвістичних дослідженнях виникла потреба наукового методу для синхронного опису мовних феноменів, який характеризувався б чіткістю, системністю і раціоналізмом для “систематизації явищ різних мовних рівнів” [Селіванова 2006, с. 588].

Спершу реконструкцію визначали у вузькому її розумінні як методичний прийом порівняння, що стосувався переважно звукових систем різних мов. А нового трактування у сучасному його розумінні поняття “реконструкція” набуло у XXI сторіччі у когнітивній лінгвокомпаративістиці [Корольова 2014, Тищенко 2017, Черхава 2015, Шутова 2016], а саме у її застосуванні “до об'єктів вивчення когнітивної лінгвістики, до яких належать різні структури свідомості” [Корольова 2014, с. 94], зокрема й мовні і мовленнєві норми, порушення та комунікативні девіації.

На даному етапі розвитку когнітивної лінгвокомпаративістики лінгвістична реконструкція навколишньої дійсності, а разом з тим і її явищ ототожнена поняттю інтерпретації моделі мовних феноменів і розглядається як метод когнітивної лінгвокомпаративістики у ракурсі “поглибленого

осмислення зв'язків і причин формування структури, системи та стану мови загалом, насамперед, такого теоретико-методологічного інструмента, за допомогою якого можна вивчати мову як системно-структурне утворення із урахуванням індивідуальних особливостей її інтерпретації” [Черхава 2015, с. 160].

Саме такий новий підхід до поняття реконструкції вносить чіткість у процедуру зіставлення у порівняльно-історичному і типологічному мовознавстві на основі *tertium comparationis* і “передбачає зіставну інтерпретацію фактичного матеріалу в мовах, залучених для цієї процедури, для виявлення спільних і відмінних характеристик і встановлення типів для подальшого з'ясування їх ролі в організації тих же мовних і концептуальних картин світу” [Корольова 2014, с. 94].

З огляду на визначення відеоінтерв'ю як мовленнєвого жанру (= комунікативного жанру), розрізняють такі жанроструктурні рівні, на кожному з яких виникають комунікативні девіації: зовнішньоструктурний, внутрішньоструктурний і ситуативний рівень реалізації [Günthner 1995, S. 201]. Ці рівні розглянемо детальніше нижче:

1. До зовнішньої структури зараховують соціальне середовища, в якому відбувається комунікація, конкретну групу (наприклад, студенти), установу (наприклад, університет), гендерну належність (наприклад, розмова серед жінок), тобто всі фактори, пов'язані з контекстом, які не утворені в інтеракції. Це може бути як місце і час зустрічі, так і одяг.

Тобто комунікативні жанри займають центральну роль у конструюванні специфічних інституційних контекстів, тому радше вони впливають на середовище, а не навпаки [Günthner 1995, S. 205], оскільки опанування правильними комунікативними жанрами визначає (не)успіх у відповідній інституції [Günthner 1995, S. 206]. На зовнішньоструктурному рівні важливою є роль саме комунікативно-соціального середовища.

Вважаємо за доцільне виокремити, окрім порушень підготовчих умов комунікації, і типи порушених комунікативних актів, які запропонував Ф. Бацевич [Бацевич 2004, с. 216-220], які, вважаємо, належать власне до зовнішньоструктурного рівня. Відтак, до зовнішнього рівня зараховуємо:

1) недоречні комунікативні акти інтерв'юера (пов'язані з відповідністю ситуації і тактом);

2) несвоєчасні комунікативні акти інтерв'юера (пов'язані з часом проведення інтерв'ю);

3) незбалансовані комунікативні акти інтерв'юера (спрямовані до невідповідного респондента);

4) дезорієнтовані комунікативні акти інтерв'юера (невідповідне формулювання);

5) неочікувані комунікативні акти респондента;

6) порушені очікувані комунікативні акти респондента.

2. Внутрішня структура включає в себе вербальні та невербальні внутрішньожанрові компоненти комунікативної події. До вербальних належать фонологічні варіанти, лексико-семантичні феномени, морфосинтаксичні елементи, чинники діалектного мовлення [Deutsch: lokal – regional – global 2017; *Gesprochenes und Geschriebenes im Wandel der Zeit* 2015], стилістичні і риторичні фігури, структури членування текстів, ідіоми, тематичні блоки інтерв'ю тощо, а до невербальних – просодика, специфіка голосу, жести та міміка [Günthner 1995, S. 201].

3. До ситуативного рівня реалізації належать “феномени, які стосуються інтерактивного контексту діалогічного обміну між комунікантами і секвенційного характеру висловлень” [Günthner 1995, S. 203]. Це – інтерсуб'єктивно-ситуативна проміжна структура, яку називають “ситуативним рівнем реалізації” [Günthner, Knoblauch 1994] або “рівнем взаємодії” [Günthner 1995, S. 16].

На цьому рівні мова йде про послідовність окремих висловлень і про розподіл права говорити, про зміни тем, але і про те, в яких відносинах комуніканти з особами, про яких говорять. Тобто йдеться про класичні питання конверсаційного аналізу, як-от: секвенційність, зміна мовців, парні секвенції, переважаючі структури, формат висловлювання і статус комунікантів та реакції реципієнтів [Günthner 2000, S. 17]. Відповідно, такими структурними одиницями інтерв'ю виступають пари реплік інтерв'юера та інтерв'ююваного – діалогічні єдності, яким притаманна тісна спаяність, єдина цільова установка і чітка окресленість формальних меж [Романовская 2010, с. 140].

Вважаємо, що на проміжному (=ситуативному) рівні КД у контексті та ситуації інтерв'ю відображають порушення максим П. Грайса [Grice 1975], як-от:

- 1) максими кількості (повноти) інформації;
- 2) максими якості інформації;
- 3) максими відповідності (релевантності);
- 4) максими способу висловлення (манери).

С. Гюнтнер [Günthner 2000, S. 19] також підкреслює, що жанри – це інтерактивно сформовані, діалогічні конструкції в реальному процесі взаємодії. Мова йде першочергово про усну комунікацію.

Тому методи дослідження конверсаційного аналізу тут є ключовими. Спочатку загальна концепція призначалася лише для аналізу природних розмов у контексті спілкування особистого характеру, а засоби масової комунікації залишалися поза увагою.

Опираючись на лінгвістично-антропологічний підхід, де ЗМІ належать до внутрішньоструктурного рівня [Günthner 1995, S. 202; Günthner 2000, S. 16], підтримуємо думку К. Дюршайд [Dürscheid 2005] стосовно того, що незважаючи на те, чи спілкування здійснюється медіально, чи ні, ця функція спочатку створює рамки, в яких відбувається взаємодія. Тому медіа пердбачає заздалегідь запланований різновид жанру (наприклад, інтерв'ю в пресі, на

радіо, телебаченні чи в Інтернеті), а, отже, належить до зовнішнього структурного рівня [Dürscheid 2005].

Форми спілкування утворюють зовнішню структуру комунікативної події, а комунікативні жанри – це закономірності дій, побудовані у спілкуванні, які налаштовують учасників на певний тип спілкування. У лінгвістиці тексту комунікативна функція має ключове значення для присвоєння класу (= тип тексту), а в лінгвістичній жанрології, це – взаємодія внутрішніх і зовнішніх структурних елементів та інтерактивні реалізації, які враховуються для побудови комунікативного жанру.

За допомогою аналізу комунікативних жанрів можна довести, що комунікативні практики учасників інтеракції створені специфічним інтерактивним орієнтуванням на типи текстів [Günthner 1995, S. 194]. Безумовно, це дослідження С. Гюнтер є продовженням ідей апологетів семіотичної теорії, зокрема М. Бахтіна [Бахтин 1986; 1996].

Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій можлива з огляду на (рис. 1.7.):

- причину їх виникнення (інтерв'юер, респондент, комунікативний шум),
- структурний рівень відеоінтерв'ю (зовнішньо-, внутрішньоструктурний і ситуативний рівні) та
- особу, для кого це є девіацією (для інтерв'юера, респондента чи глядача):

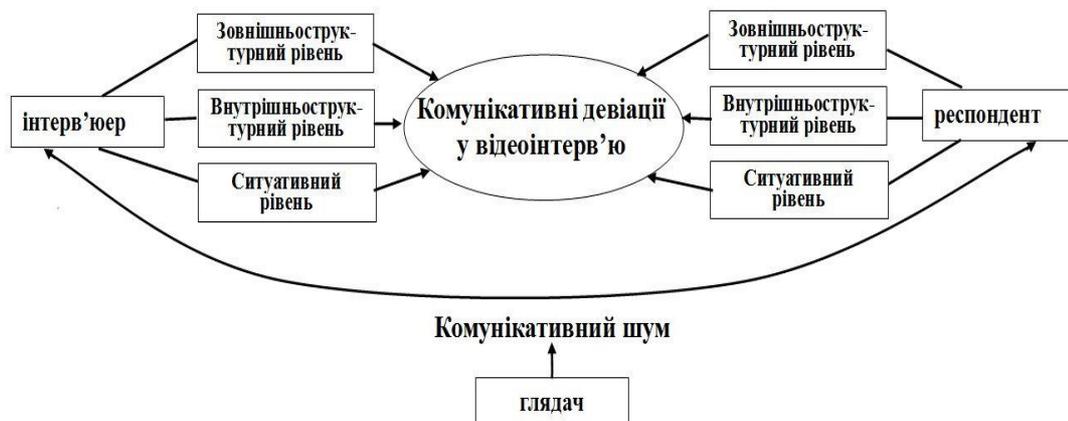

Рис. 1.7. Чинники виникнення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю

Джерело: розробила авторка

Такий синтез інтерпретації жанрів (мовленнєвих=комунікативних) у східно- і західноєвропейській лінгвістичних традиціях виявився перспективним у дослідженні відеоінтерв'ю в неспоріднених мовах.

Висновки до розділу 1

З огляду на аналіз вітчизняних та іноземних досліджень визначено відеоінтерв'ю як мовленнєвий (комунікативний) жанр з певною усталеною структурою, тобто відеоінтерв'ю – це інтегрований інформативний різновид жанру інтерв'ю, який охоплює теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет, і є публічною формою отримання інтерв'юером інформації за допомогою запитань на певну тематику (щодо особистості респондента, його думки про певну проблему або подію) від відомого в певній сфері респондента; який має специфічну композицію на різних структурних рівнях, специфічні внутрішньожанрові стратегії і тактики.

Відповідно, у роботі як емпіричну базу дослідження враховано такі характеристики відеоінтерв'ю:

- 1) трансльовані на YouTube, які, однак, створені як для телебачення, так і для офіційних і приватних YouTube-каналів та Інтернет-сторінок;
- 2) відбуваються винятково у формі діалогу;
- 3) зафіксовані здебільшого як цілісне відео;
- 4) мають переважно одного інтерв'юера й одного респондента;
- 5) присвячені конкретним темам (спорт, шоу-бізнес, політика).

Як уже згадувалося раніше, аналіз наукової літератури з питань девіатології дозволив встановити два головні підходи до дослідження комунікативних невдач у відеоінтерв'ю: міждисциплінарний і спеціалізований. Перший виходить за межі власне лінгвістики, знайшов відображення девіатологічних студій у філософії, психології, педагогіці, методиці і

дидактиці, міжкультурній комунікації, конфліктології, комунікативному етикеті й ортології, журналістиці.

Завдяки спеціалізованому підходу виокремлено такі напрями дослідження девіацій: системно-теоретичний, когнітивний, дискурсно-текстовий, комунікативний і контрастивний. Безперечно, така тенденція зумовлена етапами розвитку філософії і вивчення мови і становить спробу комплексного підходу до явища девіацій, а саме – комунікативно-функційного і лінгвопрагматичного. Однак у власне лінгвістичних девіатологічних дослідженнях (типологія й аналіз) простежується певною мірою одноманітність підходу, адже більшість науковців покликаються на вже існуючі розвідки Ф. Бацевича.

Наявність комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю є природнім явищем спілкування осіб з різним рівнем комунікативної і мовної компетенції, а також осіб з різною комунікативною метою і стратегіями. Девіація – це гіперонім щодо мовних і комунікативних порушень; найзагальніше поняття, пов'язане з різними типами відхилень стосовно власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, стратегій інтеракції, імплікацій та імплікатур дискурсу (та інших чинників) в “нормальних” станах свідомості.

Комунікативні девіації – універсальне й водночас етнокультурно марковане, динамічне, складне когнітивно-дискурсивне явище, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах.

У розділі здійснено трансфер терміна “комунікативні девіації” у сферу жанру відеоінтерв'ю як відмінності, незбігу в очікуваннях комунікантів, спричиненого інтерв'юером, респондентом або ж дискурсивним середовищем, що виникає, набуває рис і підлягає коригуванню в кожній лінгвокультурі.

Поняття *комунікативної девіації* – це гіперонім для позамовних, мовних і мовленнєвих девіацій, які виявляються на взаємопов'язаних структурних рівнях (зовнішньому, внутрішньому, ситуативному) відповідного жанру – у

цьому дослідженні відеоінтерв'ю – і мають якісну, кількісну та процесуальну лінгвокультурну специфіку.

Синтезований підхід до дослідження типів комунікативних девіацій передбачав переосмислення процедури реконструкції з позицій когнітивної лінгвокомпаративістики і зіставно-типологічної лінгвістики. Такий міждисциплінарний підхід передбачає реконструкцію комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю і розробку моделі причин комунікативних девіацій, так і їх типології у *когнітивному* (за їх генезою, способом уникнення девіацій, стратегіями і тактиками інтерв'юера і респондента) і *дискурсивному* (за видом інтерв'ю і специфікою дискурсивного середовища) аспектах.

Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних невдач можлива з огляду на причину їх виникнення у відеоінтерв'ю (інтерв'юер, респондент, комунікативний шум), на структурний рівень відеоінтерв'ю (зовнішньо-, внутрішньоструктурний і ситуативний рівні) та на особу, для кого це є девіацією (для інтерв'юера, респондента чи глядача). Під зовнішньою структурою розуміємо “ідеальні” чинники соціального середовища, в якому відбувається відеоінтерв'ю, тобто всі фактори, пов'язані з контекстом, які не утворені в інтеракції. До внутрішньої структури належать вербальні та невербальні компоненти, які спричиняють порушення. Ситуативного рівня реалізації стосуються контекстуальні і ситуативні порушення у відеоінтерв'ю.

З огляду на критерій типології комунікативних девіацій за видом інтерв'ю, уточнено термін “відеоінтерв'ю” на перетині Інтернет- та медіалінгвістики як різновиду жанру, який включає не лише теле-, але й спеціальні YouTube-інтерв'ю.

Відповідно, поняття жанрових структурних рівнів відеоінтерв'ю екстрапольовано на реконструкцію комунікативних девіацій у ньому, що відображає відтворюваність, типовість, повторюваність і корекцію девіацій.

Окрім того, важливим аспектом є встановлення порушення стратегії інтерв'ю, а також способи усунення комунікативних девіацій та можливості їх виправити.

Проміжні результати розділу, викладені у теоретичних положеннях, відображено у таких публікаціях авторки [Дяків 2015а, 2015в, 2015г, 2016а, 2016б, 2016в, 2016г, 2017а, 2018а, 2018д, Дуаків 2015, 2018б, 2019].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ ЖАНРІ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

У пропонованому розділі розроблено комплексну міждисциплінарну методика когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю, опираючись на методологічні принципи дослідження, підходи до аналізу комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю з урахуванням вибірки, тематичних і статистичних даних.

Нове осмислення поняття реконструкції [Дронова 2012, Корольова 2014, Черхава 2015, Шутова 2016, Bohnsack 2014] пов'язане з потребою наукового методу для синхронного опису мовних феноменів і для систематизації явищ різних мовних рівнів, а саме для відновлення моделі причин комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю обидвома мовами.

Таке зіставне дослідження комунікативних девіацій проведено в межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства, що зумовило вибір методик вивчення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю.

2.1. Методологічні принципи дослідження мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю: вибірка, тематика, статистика

Аналіз усного мовлення – це та сфера лінгвістики, яка в Україні та низці слов'янських країн з певних причин достатньою мірою не актуалізована, порівнюючи з дослідженнями германістів [Bohnsack 2009; 2014]. Труднощі дослідження усного мовлення, на нашу думку, мають такі головні причини:

1) нестача теле- і відеоматеріалу українською мовою загалом. Хоча в останні роки ситуація дещо покращилася, однак аналізувати мовлення українського телебачення доволі складно, оскільки:

а) українські телепередачі займали і надалі займають незначну частину контенту;

б) складно знайти ток-шоу, інтерв'ю, дискусії, бесіди тощо винятково українською мовою (навіть якщо журналіст говорить українською, то відповіді респондентів здебільшого звучать російською мовою);

2) фактична відсутність баз даних уже транскрибованого “готового” матеріалу для аналізу українського мовлення;

3) кропіткий і тривалий процес транскрибування усного мовлення;

4) відсутність єдиного підходу до транскрибування, як і труднощі аналізу відеоматеріалу;

5) значний чинник суб'єктивності у процесі транскрибування.

Мета пропонованого розділу дослідження – випрацювати методологію, а відтак і методику дослідження відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах з огляду на комунікативні порушення і девіації в них.

I. Вибірка.

До уваги беремо відеоінтерв'ю на відеохостингу YouTube, які найпопулярніші серед глядачів, тобто отримали найбільшу кількість переглядів з огляду на використання фільтрів пошуку на YouTube та розміщені у рубриці “Популярне”. Безумовно, більшість із них – це саме телеінтерв'ю, збережені на YouTube.

Однак схилиємося до поняття відеоінтерв'ю з метою охопити усі наявні матеріали інтерв'ю в мережі Інтернет, до яких належать як телеінтерв'ю, так і їх уривки, запропоновані на YouTube, а також інтерв'ю лише для каналів YouTube. Виявлено, що їх популярність зумовлена такими причинами:

- значущістю особи респондента (політик, експерт у певній сфері, телезірка, відомий спортсмен, митець, науковець тощо);

- актуальністю теми інтерв'ю (політика, шоу-бізнес, спорт, оцінка актуальної ситуації у різних сферах тощо);
- комічністю ситуації (створена навмисно або спонтанно);
- недолугістю ситуації (спровокована або спонтанна, випадкова).

Особливу увагу зосереджуємо на комунікативних девіаціях, які виникають у відеоінтерв'ю і часто стають причинами популярності останніх. Логічно, що постає потреба комунікативного транскрибування даних відеоінтерв'ю у скороченому вигляді для економії часу і за умови дослідження окремих мовних феноменів.

Матеріал дослідження відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах передбачає такі умови:

- 1) досліджувані ситуації – усталені у плані форми, інформації і журналістського підходу (жанр відеоінтерв'ю);
- 2) первинні дані – автентичні, обмежені у часі і просторі висловлення у конкретній минулій ситуації;
- 3) вторинні дані – відеофрагмент, багаторазовий перегляд якого уможливило б якнайдетальніше спостереження певних феноменів, які не так виражені для глядача з огляду на різносторонні синхронні події;
- 4) третинні дані – інвентар інтерв'ю для короткого загального огляду відеоінтерв'ю;
- 5) четвертинні дані – мінімальний транскрипт відповідних фрагментів з якомога меншою кількістю аналітичних даних у ньому, який принагідно можна деталізувати.

Особливість транскрибованого матеріалу – відеоінтерв'ю або їх фрагменти українською і німецькою мовами за період 2000–2019 років, розміщені в мережі Інтернет на відеохостингу YouTube і містять:

1) матеріали офіційних телеканалів (1+1, 2+2, 5 Канал, 24 Канал, НТА, hromadske.tv, NewsOne, Еспресо, Інтер, Телеканал Прямий, ТРК “Україна”, канал Футбол 1 / Футбол 2, Футбол, Футбол+ та XSport, zik, групи каналів ARD-Mediathek, BUNTE TV, CCMediaTV, Das Erste, FPÖ TV, MDR, NDR, n-tv, phoenix, SWR, Tagesschau24, ZDF, w24);

2) матеріали офіційних каналів YouTube (Радіо Свобода Україна, Українська правда, Centre UA NGO, Football HUB, Football.ua, UA-Футбол та Sport.ua, skrypin.ua, Visavi Studio, badenfm, blogger tv, EintrachtTV, my tennis, ORF, Sport1, DAZN, liga total, PINEWS; premere, sky bundesliga hd, sky sport austria, TIKonline.de);

3) матеріали каналів і програм окремих користувачів YouTube.

II. Тематичний і статистичний аспекти досліджуваних відеоінтерв'ю.

Фактичний матеріал дисертації становлять 3 090 076 слововживань у 800 відеоінтерв'ю українською та німецькою мовами (по 400 у кожній мові, укр. 1 640 109; нім. 1 449 967) за період 2000–2019 років, які містять комунікативні дев'яці загальним обсягом 1 239 834 слововживань (укр. 688 846; нім. 550 988). По 400 інтерв'ю як матеріал дослідження в обох мовах виокремлені зі суцільної вибірки обсягом 867 відеоінтерв'ю українською мовою та 1 028 відеоінтерв'ю німецькою мовою, розміщені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет.

Тривалість інтерв'ю – довільна, переважно від 1 хв до 93 хв. Країни походження – Україна, Німеччина, Австрія і Швейцарія відповідно. За потреби надаємо у додатках скрін-шоти ефектних кадрів інтерв'ю для унаочнення певних феноменів, зокрема невербальної складової.

Проаналізувавши емпіричний матеріал, виявлено, що головні види інтерв'ю за тематичним аспектом – спортивні, політичні та зіркові інтерв'ю з представниками шоу-бізнесу. Кількісні дані подано у відсотках, де 100% – кількість кожного виду інтерв'ю з КД зокрема (табл. 2.1):

Кількісні характеристики досліджуваного матеріалу

Загалом українських відеоінтерв'ю – 849		Загалом німецьких відеоінтерв'ю – 1 028	
З них відбрано 400 відеоінтерв'ю з комунікативними девіаціями (= 47,1 % від суцільної вибірки)		З них відбрано 400 відеоінтерв'ю з комунікативними девіаціями (= 38,9 % від суцільної вибірки)	
Спортивні	65= 16,25 %	Спортивні	173= 43,25 %
Зіркові	137= 34,25 %	Зіркові	134= 33,50 %
Політичні	198= 49,50 %	Політичні	93= 23,25 %

Зауважимо, що наявні КД у тому чи тому відеоінтерв'ю можуть перетинатися, тобто в межах одного інтерв'ю можуть бути наявні КД з позиції журналіста і респонданта, а часто і спричинені комунікативним шумом, про що свідчить специфіка відсоткового співвідношення КД. Тому такі приклади емпіричного матеріалу можуть повторюватися у роботі для виявлення різного типу КД.

Нижче пропонуємо загальну характеристику кожного з тематичних видів відеоінтерв'ю:

1. Спортивні відеоінтерв'ю.

Серед інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних жанрів спортивної журналістики інформаційні жанри (замітка (новина), репортаж, звіт та інтерв'ю) займають чільне місце, зокрема інтерв'ю.

Певні аспекти інтерв'ю у сфері спорту досліджувала група вчених [Бабенко, Шекера 2017; Василенко 2007; Войтик 2004; Дубчак 2008; Зильберт 2001; Истрате 2006; Карпець 2006; Колупаєва 2015; Корольова 2013;

Мальшева 2011; Новикова 2018; Панкратова 2005; Трубченинова 2006; Vorn, Gloning 2015; Schaffrath 2000; Thomas 1988; Wenner 1998]. Конкретно у сфері спорту виокремлюють інформаційне інтерв'ю, портретне інтерв'ю, експертне інтерв'ю, проблемне інтерв'ю, прес-конференція [Василенко 2007]. Однак межі між цими видами розмиті, або ж в одному виді інтерв'ю наявні ознаки кількох інших.

Спортивні відеоінтерв'ю (далі – СВІ) вирізняються оперативністю, точністю, стислістю, динамічністю, компактністю відображення реальних подій у світі спорту, як і прозорістю та незалежністю в обох ЛК. Тому в них відразу очевидні недостатні комунікативна і мовна компетенції як журналістів, так і спортсменів, які призводять до девіацій. Окрім вивчення українського прямого спортивного телерепортажу [Бацевич 2005], комунікативні девіації у жанрах спортивної журналістики не були дотепер предметом лінгвістичних досліджень, зокрема контрастивних.

Аналіз спортивних відеоінтерв'ю відеохостингу *YouTube*, а саме теле- і *YouTube*-інтерв'ю за 2000–2019 роки, дає підстави виокремити їхні особливості. У *YouTube* переважають короткі за тривалістю СВІ, переважно відео від 2 хв до 10 хв, лише 15 % від усіх становлять СВІ тривалістю від 20 до 60 хв в обох ЛК. Тематично вони поділяються на СВІ з футболістами, їхніми тренерами, іншими спортсменами, спортивними журналістами, коментаторами, промоутерами, президентами клубів і федерацій, знаними експертами в певному виді спорту тощо. Варто зазначити, що популярність спортивних відеоінтерв'ю на *YouTube* більше помітна у німецькій ЛК на противагу до української, що свідчить про відмінності актуальності цього контенту і зацікавленості глядачів у досліджуваних ЛК.

Інтерв'юери – переважно журналісти з досвідом в інтерв'ю у німецькій ЛК і як досвідчені, так і початківці в інтерв'ю в українській ЛК. Субтитри наявні частіше у німецькій ЛК. Важливим аспектом є мультимодальність СВІ, яка підтверджується наявністю відео і коментарів після нього в обох ЛК, але

суттєво частіше у німецькій ЛК. СБІ з іноземцями – часті, що відображає певну мовну специфіку у спілкуванні з носіями мови, зокрема спрощене спілкування. СБІ зорієнтовані на особливе коло глядачів, які ‘посвячені’ у спортивну тематику, знають попередні ситуації у тих чи інших змаганнях, володіють попередніми знаннями про спортивних діячів і їхні взаємовідносини.

Час і місце СБІ відіграють особливу роль, переважно це – відео після матчу, яке має такі ознаки, як спонтанність мовлення, ситуативність, динамізм зображуваних подій та емоційність. Тому типовість ситуацій – це ейфорія або розчарування комунікантів. Журналіст часто позиціонує себе як одного з уболівальників і тому як представника глядачів. СБІ часто спрямоване на комунікативне минуле, тобто на результати попередньої гри чи складу команди або зміни клубу, однак містить і питання про плани чи прогнози на майбутнє.

2. Зіркові відеоінтерв’ю.

Сучасна практика медійників стерла межі між видами інтерв’ю, тому зіркове відеоінтерв’ю (далі – ЗВІ) можна зарахувати до портретного (розкрити особистість героя) і подієвого (з’ясувати факти) водночас. Зіркові інтерв’ю досліджували науковці лише частково [Борисов 2017; Дубских 2012; Макурина, Кротова 2003; Мухтарова 2018; Човганюк 2015; Швець 2008; Ader 2002; Jonas 2006].

З одного боку, зіркове інтерв’ю – це комунікативно-когнітивне та ментальне утворення, “трансльована засобами масової комунікації для численної аудиторії рівноправна й відкрита бесіда в режимі “запитання-відповідь” кореспондента з прославленою в мистецтві, спорті, науці тощо особистістю, яка користується широкою популярністю” [Борисов 2017, с. 211], з іншого боку, вважаємо за доцільне уточнити, що таке інтерв’ю має на меті отримання нової або дотепер невідомої інформації (часто сенсаційного змісту) стосовно самої особистості респондента. До зіркових інтерв’ю зараховуємо винятково інтерв’ю у сфері шоу-бізнесу.

Погоджуємося з О. Довженком, що в українській ЛК формат “запитання-відповідь” майже завжди зберігається, а в західних ЗМІ “інтерв’ю найчастіше проводять для того, щоб добути інформацію, яку потім можуть використати в якому завгодно форматі” [Довженко 2018]. Така ж концепція, як в українській, стосується й ЗВІ у німецькій ЛК. Проте у нашому дослідженні беремо до уваги лише інтерв’ю у форматі “запитання-відповідь” з вираженою діалогічною структурою, оскільки наша мета – порівняння у відеоінтерв’ю комунікативних девіацій, спричинених різними комунікантами.

Зіркове інтерв’ю розглядають як різновид портретного інтерв’ю, оскільки воно має значний обсяг особистісної інформації та є менш інформативним в аспекті суспільно-політичного значення [Човганюк 2015]. Зіркове інтерв’ю може бути максимально наближене до бесіди, включати багато елементів цього жанру, але завжди більш структуроване, має жорсткішу концепцію і орієнтоване на результат, що відбивається на манері бесіди з співрозмовником [Швец 2008, с. 24].

Сутністю ЗВІ є представити, як зірка стала нею і спонукати її до розповіді того, що ще невідомо про неї або приховано. Таким способом журналісти перебирають на себе позицію фанів, тобто ставлять питання, які цікавлять фанів і прихильників. Справжня зацікавленість особою – це передумова успіху інтерв’ю. Цікаві відповіді можливі лише за умови цікавих запитань на основі попереднього пошуку. Психологія і знання мови тіла тут теж відіграють не останню роль. Отже, мета ЗВІ – довідатися щось нове, але не за принципом “все довкола певної зірки”.

Щодо респондентів ЗВІ, то здебільшого ними є найпопулярніші зірки шоу-бізнесу, часто з доволі складним характером і небажанням відповідати на запитання ще одного надокучливого журналіста або ж із прагненням до піару і самопрезентації. Глядачі таких ЗВІ – це переважно прихильники і фани зірок-респондентів, однак часто і пересічні глядачі. Типовими є комунікативні

девіації у ЗВІ в українській ЛК із зірками, які є водночас і політиками, що не трапляється у німецькій ЛК.

3. Політичні відеоінтерв'ю.

Інтеграційна сутність дослідження політичних телеінтерв'ю займає важливе місце у лінгвістиці, передусім завдяки релевантності їх тематики загалом, актуальності і значущості цієї теми у певній країні, власне національному аспекту.

Політичному інтерв'ю дослідники приділяють чимало уваги [Іващук 2013; Коваленко, Романюк 2016; Кокшарова 2015; Кондратенко 2017; Лавринова 2010; Руда 2012; Руженцева 2016; Серажим 2002, 2003, 2004; Инъиго-Мора 2008; Besl 2018; Bollow 2007; Bröder 1973; Burkhardt 2011; Chomsky 2003; Girnth, Hoffman 2016; Grewendorf 1995; Hoffmann 1982; Holly, Kühn, Püschel 1986; How not to do things with words 2011; Meyer, Ontrup, Schicha 2000; Müller-Dofel 2016; Kämper 2018; Klein 2016, 2017; Klein, Steyer 2000; Knöbl 2007; Pappert 2003; Pörksen 2002, Strauss 1986; Watzin 1998], проте дуже рідко комунікативним невдачам у них [Ионкина, Тихаева 2019].

До політичних відеоінтерв'ю (далі – ПВІ) зараховуємо не лише інтерв'ю з політиками, але й з аналітиками, експертами, тобто за вихідну точку беремо власне політичну тематику, а саме розуміємо досліджуваний жанр у широкому значенні, адже “журналіст може вести розмову про політику (політичну систему, діяльність політиків тощо) із будь-якою людиною, думку якої він вважає цікавою, актуальною” [Серажим 2004].

Часто в політичних інтерв'ю домінує фатика, відсутність конкретики, тоді називаємо їх радше іміджевими, аніж інформативними. Інтерв'ю, як і інші жанри політичного дискурсу, здебільшого “скеровані на викладення ідеологічних орієнтирів та пропозицій політичного суб'єкта... та підпорядковані трьом текстотвірним принципам – тезовому, контрастному та діалогічному” [Кондратенко 2007, с. 129].

Беззаперечно, погоджуємося з дослідницею політичного дискурсу К. Серажим, що “мета інтерв’юера в політичному інтерв’ю зводиться до висвітлення таких питань: характеристика проблеми, позиція політика, партійна характеристика політика. Імпліцитно виражене надзавдання політичного інтерв’ю полягає у доведенні того, що партія (сила), до якої належить інтерв’юований, гідна/не гідна влади. Журналіст, що демонструє лояльність до діяльності цього політика (сили), застосовує в інтерв’ю стратегію нормальної інтеракції. Маніпуляційна трансакція характерна для журналіста, що перебуває в опозиції до даної партії (сили)” [Серажим 2004].

Досліджений матеріал показав, що ПВІ в Україні і німецькомовних країнах має різні вектори та якісні показники. У той час, коли німецькомовне політичне інтерв’ю має тенденцію до вільної бесіди, то в українських простежуємо або негнучку і строгу структуру інтерв’ю у студії, або ж інтерв’ю, коли журналісти несподівано “чатують” на політиків, тобто такі інтерв’ю зазнають суттєвої трансформації.

У німецькомовних ПВІ з тенденцією до бесіди діалог відбувається наче не з журналістом та інформованою особистістю, а “між інформованими особистостями, причому журналіст наголошує свою “технічну” роль в аранжуванні комунікації” [Серажим 2004].

Безумовно, у випадках вільного чи строгого інтерв’ю запитання в обох ЛК заздалегідь підготовані і “програма за таких умов має вигляд інтерв’ю з політиком, який нібито відповідає на непідготовлені питання, однак порядок їх представлення і змістове наповнення, ідентичні основним програмним положенням” [Кондратенко 2007, с. 128]. Форма такої “реклами політиків”, як інтерв’ю, зумовлена тим, що “привабливість діалогічного принципу в тому, що вони створюють ефект розмови з читачем, людина відчуває, що політики звертаються до неї особисто” [Кондратенко 2007, с. 66].

На інтерв’ю з політиками в Україні часто присутні кілька журналістів, що нетипово у німецькомовних інтерв’ю. Для таких відеоінтерв’ю характерні

награні непорозуміння (а радше нерозуміння) з метою уникнення критичних і незручних запитань журналістів. Останні однак також схильні до створення несправжніх непорозумінь з метою отримання відповіді на свої запитання (прохання про пояснення, уточнення тощо).

Тематикою в українській ЛК найчастіше постає український конфлікт з Росією, питання корупційних схем, отримання (часто незаконних) статків, власної позиції політиків щодо певної актуальної події в суспільстві, а в німецькій ЛК – передвиборчі програми і питання біженців.

2.2. Методологічні підходи до аналізу комунікативних девіацій у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю

Зважаючи на методологічні засади і тенденції сучасної лінгвістичної прагматики, яка перебуває на етапі постструктуралізму і лінгвістичної експансії, важливими є дослідження людського простору, що конституюється індивідами у спілкуванні, які грають відповідні комунікативні, соціальні, міжособистісні, ідеологічні, психологічні ролі, тобто власне антропозорієнтовані дослідження.

Головним їх напрямом поруч із герменевтикою є екзистенційна феноменологія – пізнання сутності об'єктів світу та прояснення змісту речей [Бацевич 2006, с. 37], що потребує інтерпретації свідомості і характеризується такими ознаками, як інтенціональність, інтерсуб'єктивність та опертя на інтуїцію дослідника [Бацевич 2016, с. 23], а також методологічна рефлексія і створення суб'єктно-об'єктної дійсності [Бацевич 2006б, с. 36].

Це стосується і такого феномена, як комунікативна девіація, підходи до вивчення якої розглядаємо крізь призму аналізу усного мовлення, в якому лєвова частка досягнень належить американським та німецьким лінгвістам.

Серед різноманітності концепцій дослідження комунікації популярними у прагматиці є такі [Pragmatiktheorien 2014, S. 8]:

- 1) конверсаційний аналіз;
- 2) етнографічний аналіз діалогу, тобто метод про суспільно створений порядок в інтеракціях;
- 3) теорія мовленнєвих актів та аналіз діалогу крізь призму теорії мовленнєвих актів;
- 4) аналіз імплікатур;
- 5) функціонально-прагматичний аналіз дискурсу (типовий для німецької лінгвістичної традиції);
- 6) дослідження усного мовлення;
- 7) різні напрями дискурс-аналізу [Pragmatiktheorien 2014], наприклад, дискурсивна лінгвістика, яка походить від історичної семантики, дискурсивної семантики і лінгвістики тексту, критичний дискурс-аналіз та соціальна семіотика [Larcher 2015, S. 5].

Проте конверсаційний аналіз найбільше поширений у дослідженні структур соціальної інтеракції і використання мовного коду в розмові.

Зв'язок між теорією і практикою (або пізнанням) загальновідомий: результати досліджень обох сфер можна отримати лише у взаємозалежності. Адже бажання дослідити певну сферу зумовлене тим, наскільки проблематичним є її дослідження як такої. Дотепер існують “білі плями” у прагматиці, як, до прикладу, значення пауз під час зміни комунікантів, визначення змін ролей комунікантів, їх послідовність. Це залежить, великою мірою, від методології дослідження, оскільки теоретичні засади і методологія різнобічно розставляють акценти на стандарти науково-методичних праць.

Усе частіше порушують питання виокремлення прагматики серед інших дисциплін, її більше не розглядають як революційний контрпроект [Habermann, Ziegler 2012]. Тепер прагматику трактують в історичному аспекті

(протопрагматика і постпрагматика); стосовно предмета дослідження; в методологічному аспекті. Водночас прагматика – це перехід до *міждисциплінарності*, особливо у соціальних науках.

Опираючись на працю німецьких лінгвістів “Pragmatiktheorien. Analysen im Vergleich” [Pragmatiktheorien 2014], нижче пропонуємо детальніший опис методів і тенденцій прагмалінгвістичних досліджень за урахування досвіду німецькомовних лінгвістів:

1. Конверсаційний аналіз та аналіз бесід. Полягають в емпіричному дослідженні автентичних мовленнєвих даних, реконструюють зміст інтеракції. Конверсаційний аналіз ґрунтується на загальному смислі, як-от: конституювання ролей, імідж, модальність, дійсність, створення наративних світів, межі інтеракції. Аналіз бесід займається питанням “Як люди говорять?”. Він розробляє принципи і намагається описати їх з позиції герменевтики.

2. Інтеракційний аналіз. В інтеракційній лінгвістиці досліджують граматичні структури в інтеракції, тобто “мову в інтеракції” [Імо 2013]. Основним питанням є: як організована мовна інтеракція? Інтеракційна лінгвістика позиціонує себе часто як системна лінгвістика і зосереджена на засобах вираження того чи того явища з урахуванням як лінгвальних, так і екстралінгвальних чинників, а також ситуативного контексту.

3. Етнографічний аналіз діалогу досліджує статус, належність до прошарку, до соціальної групи, стиль мовлення, самопозиціонування, позиції інших, тобто метод про суспільно створений порядок в інтеракціях.

4. Теорія мовленнєвих актів [Searle 2000] та аналіз діалогу крізь призму теорії мовленнєвих актів. Вони передбачають використання мови як події з певними правилами у плані комунікативної граматики, які типові для кожної ситуації. Розгляд використання мови крізь призму теорії мовленнєвих актів є спробою відповісти на запитання, який же мовленнєвий акт відбувся. Метою, отже, є виявлення і встановлення, який саме мовленнєвий акт застосовано, а надалі й виявлення і пояснення комунікативних стратегій чи комунікативних

“розломів”. У теорії мовленнєвих актів детально розглянуто кожен мовленнєвий акт, на противагу цьому аналіз діалогу розглядає комбінації мовленнєвих актів і зразки секвенцій.

5. Аналіз імплікатур ґрунтується перш за все не на сукупності інтеракційних подій, а на смислах, які не висловлені або не так висловлені, проте обдумані, тобто на максимах конверсації, які конкретизують принцип кооперації. Відтак, за основу беремо ідеальний перебіг певної події, коли комуніканти зацікавлені у спілкуванні, тобто, коли між ними є порозуміння. Коли ж комунікація відбувається не бездоганно (фактично завжди), то це призводить до залучення інференцій, тобто відбувається *реконструкція* смислів.

6. Функційна прагматика або функціонально-прагматичний аналіз дискурсу. Типовий для німецької лінгвістичної традиції. Вивчає мовну дію як суспільну практику, наприклад, для інституційного використання мови. Ключовим є поняття мети як і для теорії мовленнєвих актів, тобто мовленнєві дії розкладають на елементи перебігу. Спершу дослідження були присвячені інституційному, а потім і побутовому дискурсу (наприклад, відвідини ресторану) [Rehbein 1977].

7. Різні напрями дискурс-аналізу, тобто теорії дискурсу. До поняття дискурсу належить не лише сказане і написане, але й те, що казати або писати не бажано або не дозволено, або ж те, що через нетематизованість взагалі немислиме або неказане [Ulrich 2008]. Дослідження усного мовлення описують не стилі, а специфічні мовно-мовленнєві одиниці і структури (на рівні просодики, лексики, синтаксису і тексту) у зв'язку з різними функціями мови (інтеракційна, структуризуюча розмову, смисловстановлююча) [Schwitalla 2012]. Часто йдеться про те, чи усна і писемна мови справді мають одну граматику, але й про питання, які описує комунікативна модель близькості і дистанції.

Отож, дискурс-аналіз хоча й опирається на методи лінгвістики тексту та лінгвістики усного мовлення і споріднений з аналізом бесід, але його ключовим інтересом є актуальні суспільні питання, світосприйняття людини і те, за допомогою яких мовних засобів це роблять [Larcher 2015, S. 11]. Тому існують два підходи до концепції дискурсу: продукування суспільно визнаного знання і процеси (політичного) тлумачення та переговорів. Дискурс-аналіз не є однозначним, через що послуговується такими лінгвістичними теоріями, як дискурсивна лінгвістика (бере початок з історичної семантики, дискурсивної семантики і лінгвістики тексту), критичний дискурс-аналіз та соціальна семіотика [Larcher 2015, S. 5].

Багаторазовий перегляд відеоматеріалу уможливорює якнайдетальніше спостереження певних феноменів. Запропонований вище огляд різних прагматичних напрямів зумовлює різносторонній аналіз та добірку методів аналізу у дослідженні відеоматеріалу, який має передбачати такі умови, як автентичність, обмеженість у часі і просторі висловленнями у конкретній минулій ситуації, за якої ми не були присутніми.

Методологію як таку і методи прагмалінгвістики важко однозначно охарактеризувати, оскільки, безумовно, методи аналізу перетинаються і поєднуються між собою, в чому і полягає комплексність нашого дослідження, для якого, однак, базовими і визначальними є конwersаційний та інтеракційний аналізи. З огляду на це у наступному підрозділі пропонуємо детальний опис процедури реконструкції комунікативних девіацій, зважаючи на особливості їх транскрибування й аналізу.

2.3. Процедура реконструкції комунікативних девіацій у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю

Конwersаційний аналіз у прагмалінгвістиці, а точніше у дискурсивному аналізі, поширився спершу в англо-, а згодом у німецькомовних лінгвістичних

дослідженнях. Визначними представниками конверсаційного аналізу спочатку стали їхні засновники [Schegloff 1972, 1973; Sacks 1974, 1995; Jefferson 2015, 2018], також дослідники в англomовних [Goodwin 1981; Heath 2010; Heritage 2010] і німецькомовних країнах [Ayaß 2004; Barth-Weingarten 2003; Barth-Weingarten und Couper-Kuhlen 2003; Deppermann 1999, 2008; Gülich und Mondada 2008; Hausendorf, Schmitt 2016; Interaktion und Medien 2019; Interaktionsforschung 2019; Kallmeyer 1985, 2005, Schank 1989; Scheerer 2007; Schmitt 2006; Selting 2016; Selting und Couper-Kuhlen 2000; Uhmann 1989].

Значний внесок у розвиток конверсаційного аналізу й прагмалінгвістики загалом зробили лінгвісти відділу прагматики Інституту Німецької мови у Маннгаймі [Deppermann 2008; Kallmeyer 1985], які ретельно зосередили свої розвідки на програмах транскрибування для конверсаційного аналізу.

Конверсаційний аналіз виник у 1960-х роках у контексті етнометодологічної соціології в США. Первинним для нього було дослідження повсякденних розмов, а одним із основних науково-практичних принципів – те, що спочатку транскрибують записані дані, а потім аналізують стенограми. З 1980-х років дисципліна розширює межі своїх досліджень від повсякденних до інституційних та професійних комунікативних ситуацій.

На противагу дискурс-аналізу, конверсаційний аналіз не дає оцінок, чи дії комунікантів моральні, добрі, відповідні до їх мети, ситуації чи стратегії. Крім того, конверсаційний аналіз використовують у сфері квалітативного психоаналізу.

В Україні конверсаційний аналіз лише частково згадують у своїх роботах [Бацевич 2008; Бігунова 2015; Борисов 2017; Мраморнова 2011; Селіванова 2017].

З 1990-х років набув розвитку “мультимодальний аналіз інтеракцій” [Schmitt 2006, S. 18–31], який займається не тільки лінгвістичними аспектами взаємодії, але й їх мультимодальною конституцією і ґрунтується на конверсаційному аналізі [Schmitt 2006; Gespräch als Prozess 2018]. Ключові

питання конверсаційного аналізу: як учасники це зробили? Що трапилося опісля? Досліджувані розмови підлягають детальному транскрибуванню з урахуванням часових накладок, змін мовців і передачі слова, зволікань тощо.

У німецькомовних країнах використовують різні системи транскрипції, зокрема HIAT та HIAT [Ehlich, Rehbein 1976, 1979], GAT [Selting u.a. 1998] або GAT2 [Selting u.a. 2009]; але також використовують конвенції Джефферсона [Jefferson 2015]. Для транскрипції аудіовізуальних даних існують спеціально розроблені програми, такі як ELAN [Wittenburg u.a. 2006], EXMARaLDA або FOLKER [Schmidt 2010; Schmidt 2012, Schmidt 2014; Schütte 2014]. В Україні є кілька робіт, де застосовано програму ТРУД російського дослідника М. Макарова [Макаров 2003].

Релевантними у роботі є принципи транскрибування, які синтезував М. Макаров [Макаров 2003, с. 108] з огляду на роботи американських дослідників [O'Connell, Kowal 1994, с. 102; 1995a: с. 98–104; 1995b, с. 654–655]:

1. Вибірковість (Parsimony). Транскрипції піддаються лише ті компоненти дискурсу, які передбачається аналізувати, отже, читачеві в транскрипті має бути представлено тільки те, що релевантне з погляду аналізу, що надає йому осмисленість.

2. Конвенціональність (Conventionality). Графеми використовують тільки для сегментного уявлення лексичних одиниць, а розділові знаки в їх звичайній функції стандартних символів – для поділу структурних одиниць і уточнення їх значення.

3. Лексична цілісність (Lexical Integrity). Цілісність слів не повинна порушуватися ніякими іншими умовними позначеннями (що суттєво підвищує ефективність роботи з транскриптом, і в плані його складання або аналізу, і в плані сприйняття, тобто “читабельності”).

4. Об'єктивність (Objectivity). Суб'єктивні сприйняття, оцінки та категоризації з боку упорядника транскрипта не можна подавати як об'єктивні вимірювання.

5. Однозначна відповідність (One-to-One Correspondence). Одному символу нотаційної системи має відповідати тільки одна властивість усного дискурсу і навпаки – один елемент мовної комунікації (одна її категорія) має бути позначена тільки одним символом.

6. Пріоритет описів (Description). Паралінгвістичні вокальні прояви нефонологічного характеру, наприклад, сміх або плач варто описувати, а не позначати умовними символами.

7. Роздільність (Separation). Описи, інтерпретації, пояснення і коментарі мають бути графічно відокремлені та чітко відрізнитися від самого “тексту” фонологічного, вербального ряду транскрипту.

Оскільки конверсаційний аналіз передбачає дві основні вимоги до емпіричної роботи: “природність” інтеракційних ситуацій і детальність транскрипту для аналізу [Gülich und Mondada 2008], то у роботі транскрипти створено з використанням релевантних у дослідженні елементів схеми аналізу діалогових дискурсивних практик [Deppermann 1999, 2008, 2016; Deppermann, Hartung 2012] та з урахуванням окремих правил транскрибування редактора FOLKER для мінімальної транскрипції [Schmidt, Schütte 2010; Schütte 2012; Schütte 2014; Schütte, Winterscheid 2014; Winterscheid, Schmidt 2015], створеного у Лейбніц-Інституті Німецької Мови у Маннгаймі, тому що ця нотаційна система найповніше відображає вищезгадані принципи й уможлиблює дослідження девіацій.

Конверсаційний аналіз – це напрям досліджень, що стосується аналізу природних даних розмов та інтеракцій, має незалежну позицію в теорії науки і відкриває можливість досліджень на межі різних дисциплін і методологій, як-от комунікативна девіатологія, прагмалінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика тощо. Конверсаційний аналіз – це також індуктивний

теоретичний принцип, який ґрунтується на доведених даних. Кожну ознаку інтеракції аналізують у тріаді: Форма – Функція – Контекст [Pragmathiktheorien 2014, S. 23]. Парні секвенції – це основний тип висловлювання, перебувають у прагматичному зв'язку (наприклад, запитання / відповідь або вітання / привітання) [Gülich, Mondada 2008, S. 51].

Конверсаційний аналіз передає перспективу одного з учасників інтеракції, не звертаючись до мотивів й інтенцій учасників інтеракції чи перефразування транскриптів. Значно важливіше показати, на які інтеракційні завдання та проблеми і з яким розумінням контексту та партнерської взаємодії впізнавано орієнтуються учасники спілкування. Тобто потрібно довести, що важливі питання у діалозі для дослідників є впізнаваними у процесі інтеракції і самими комунікантами.

Конверсаційний аналіз досліджує орієнтування комунікантів, які проявляються у їх дії. Ці орієнтири не варто плутати з намірами і психологічними мотивами чи висловленнями, які виражають самі комуніканти стосовно їхніх комунікативних дій. Конверсаційний аналіз має на меті аналіз правил, практик і очікуваних структур, які постають самостійним рівнем соціальної дійсності. Конверсаційний аналіз методологічно застосовує конституційні ознаки інтеракції, а саме секвенційність, інтерактивність, спрямованість на дію, методичність дій і мультимодальну конституцію. Контекстні знання (етнографічні, соціальні, політичні, біографічні, рамкові умови інтеракції) оцінюють у конверсаційному аналізі скептично через можливість передчасних висновків. Однак подальше знання контексту необхідне для поглибленого аналізу і відрізнення між інтерпретаціями.

Якщо брати до уваги сучасні лінгвістичні дослідження в Україні, то конверсаційний аналіз має перспективи у таких сферах, як дослідження теле-, радіо- й інтернет-дискурсу, мовленнєвих жанрів, таких окремих феноменів, як комунікативні девіації, порушення і зсуви, а застосування схеми перебігу

розмов наочно, стисло і чітко демонструє спільне та відмінне у контрастивних дослідженнях.

У дослідженні опираємося на працю “Gespräche analysieren” А. Депперманна, який стверджує, що для аналізу інтерв'ю, розмов під час терапії, групових дискусій тощо записаними й інвентаризованими мають бути 5–10 ситуацій, з яких хоча б 3 підлягають транскрибуванню й аналізу [Deppermann 2008, S. 29].

Пропоновану роботу проводимо у руслі квалітативних досліджень, однак необхідною є значна кількість і різноманітність аналізованих інтерв'ю для репрезентативності дослідження. Тому надалі вважаємо доцільним скоротити інвентар і транскрипт до мінімуму з фокусом на досліджуваних феноменах. До аналізу не залучено інтерв'ю монологічного типу, де не включені або вирізані запитання журналістів, а також інтерв'ю повністю російською або англійською мовами у досліджуваних країнах.

Зауважуємо, що комунікативні порушення вважаються характерним явищем спонтанного розмовного мовлення, однак лише такі, які учасники інтеракції самі розглядають як виправлення. У принципі, виправлення порушень якомога швидше виявляється в розмовах.

З позиції конверсаційного аналізу цікавими є не окремі обмовки, а вся послідовність порушення. Вона складається з елементів самого порушення, його ідентифікації, виправлення і ратифікації. Виправлення комунікативного порушення може бути виконане чотирма способами – залежно від того, хто його виправив:

- 1) виправлення власного порушення, ініційоване самим мовцем;
- 2) виправлення власного порушення, ініційоване іншим комунікантом;
- 3) виправлення чужого порушення, ініційоване самим мовцем;
- 4) виправлення чужого порушення, ініційоване іншим комунікантом

[Gülich, Mondada 2008, S. 59–65].

Як уже згадувалося, під комунікативними девіаціями розуміємо не просто порушення, а відмінності в очікуваннях усіх учасників відеоінтерв'ю (інтерв'юера, респондента й адресата). Зокрема, А. Депперманн визначив такі ознаки бесіди, а відтак й відеоінтерв'ю [Deppermann 2008, S. 9]:

- 1) конституційність: бесіду активно продукують її учасники;
- 2) процесуальність: бесіда – це часове утворення з послідовності подій;
- 3) інтерактивність: бесіда складається зі зустрічних ходів комунікантів;
- 4) методичність: комуніканти завжди використовують типові, культурно (більше чи менше) поширені, впізнавані і зрозумілі методи для конструювання висловлювань і їх інтерпретації в бесіді;

5) прагматизм: учасники переслідують як спільні, так і особисті цілі в розмові; вони опрацьовують проблеми та завдання, які виникають у процесі перебігу розмови.

Особливо важливими в нашому дослідженні вважаємо два останні пункти (методичність і прагматизм). Адже, якщо йдеться про комунікативні девіації, то комуніканти використовують певною мірою менш типові, поширені, впізнавані та зрозумілі прийоми для конструювання висловлювань і їх інтерпретації в бесіді, визначальними у девіативних ситуаціях є власне особисті цілі в розмові і, радше, власні сформовані очікування перебігу розмови.

Телеінтерв'ю, як і бесіду, і, відповідно, відеоінтерв'ю, можна також розглядати на різних рівнях [Kallmeyer 1985]:

- 1) організація бесіди (початок, кінець тощо);
- 2) предметний рівень (теми, події у формі аргументацій, описів, розповідей);
- 3) діяльнісний рівень (комунікативна мета);

4) соціальний рівень (соціальні позиції і ролі комунікантів, їх ідентифікація);

5) модальність бесіди (відношення до дійсності, емоційні і стилістичні особливості);

б) встановлення взаємності (порозуміння і кооперація) між комунікантами.

Ці рівні часто перетинаються і не є ізольованими. Саме така структура формує головну ідею бесіди, а відтак і відеоінтерв'ю з його характеристиками, особливо появу комунікативних девіацій у ньому. Дослідники, які працюють над дискурсивним аналізом, часто мають відмінне розуміння даного предмета дослідження. Навіть якщо такі терміни використовують взаємозамінно, то існують абсолютно інші припущення щодо об'єкта дослідження.

Детально зупиняємося на інвентарі розмови, який, за А. Депперманном, складається з двох частин [Deppermann 2008, S. 32]: інформаційної сторінки (das Deckblatt) й власне інвентаря (das Inventar) перебігу розмови.

Інформаційна сторінка – ідентифікаційна карта запису розмови, інформує про найважливіші її дані і про стан її опрацювання. Вона містить:

1) дані про умови розмови (назву і номер розмови у корпусі, місце, дату і час запису, учасників і тривалість розмови або тривалість її окремих частин;

2) упорядкування анонімних або ж скорочених позначень мовців;

3) дані про відрізки розмови, які затранскрибовані, імена авторів транскриптів, перевірку транскрипту;

4) загальні зауваги до транскрипту і медійного засобу (аудіо, відео). Тут можна занотувати: зауваження щодо якості і повноти запису, переривань, виходу з розмови, особливі характеристики окремих мовців, які типові для усієї розмови (комунікант вживає діалект, говорить тихо тощо).

У нашій модифікації інформаційна сторінка охоплює:

- назву інтерв'ю,
- порядковий номер,
- дату і час запису,
- тривалість запису,
- інформацію про мовців,
- короткий опис інтерв'ю та
- загальні зауваження.

Деякі пункти вважаємо не релевантними для нашої роботи, адже емпіричний матеріал обмежено саме відеоінтерв'ю (місце запису, запис як аудіо чи як відео – зайві) і дослідження проводимо одноосібно (транскрибування і контроль транскрипції робимо самостійно) (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Інформаційна сторінка до аналізованого матеріалу в українській мові

Назва інтерв'ю і номер	Емоційне інтерв'ю Кварцяного після матчу, 15
Дата і час запису	07.11.2010 https://www.youtube.com/watch?v=YYR5g5CT8s8
Тривалість запису	2:39
Мовці	Віталій Кварцяний (ВК), інтерв'юер (NN)
Короткий опис	Невдалий матч “Волині” 2010 року
Загальні зауваження	Емоційні відповіді респондента через невдалий матч; обурений і незадоволений, домінантний респондент; відповіді російською й українською мовами; відсутність контакту зі сторони респондента; інтерв'юер значно молодший від респондента
Як представлено транскрипт	Ціле відео

Тому й модифікуємо цю схему, використовуючи як приклади короткі відеоінтерв'ю з тренерами футбольних команд в Україні та Німеччині, зосереджуючи свою увагу саме на тих фрагментах, де виникають комунікативні девіації (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Інформаційна сторінка до аналізованого матеріалу у німецькій мові

Назва інтерв'ю і номер	ZwWdF: Kritisches Interview mit Jürgen Klopp, 7
Дата і час запису	11.07.2011
Тривалість запису	2:08
Мовці	Jürgen Klopp (JK), Arnd Zeigler (AZ)
Короткий опис	Arnd Zeigler ставить критичні запитання Jürgen Klopp щодо "Borussia" (Dortmund) після перемоги
Загальні зауваження	Вигадана і комічна ситуація; питання інтерв'юера невідповідні до ситуації (критичні замість хвалебних); підігрування респондента; цілковито незрозуміла ситуація для адресатів, які не обізнані у специфіці футболу і гри цієї команди
Як представлено транскрипт	Ціле відео

У роботі користуємося окремими елементами саме мінімального транскрипту FOLKER, оскільки базовий і детальний транскрипти не впливають на специфіку дослідження девіацій. Такі транскрипти виконують шрифтом Courier New 12 й охоплюють:

- 1) слова і пропуски, які позначають межі між словами;
- 2) сигнали зволікання: *uui eee mmm nu i /äh öh ahm;*

- 3) сміх і плач: ((сміється))/((lacht)) і ((плаче))/((weint));
- 4) сигнали сприйняття: *гм та так ні не нет/hm ja nein nee;*
- 5) паузи: пауза < 0,5с (-) і пауза > 0,5с (- -);
- 6) невербальні засоби: ((кашляє))/((hustet));
- 7) незрозумілі фрагменти ((незрозуміло 2с/unverständlich 2s));
- 8) вилучені слова і речення: ((...));

9) накладання репліки мовця на попередню репліку партнера по комунікації або одночасне мовлення: [ ].

Також уводимо важливі для безпосередньо для нашого аналізу скорочення:

- 1) ідентифікація репліки інтерв'юера: I:/I:;
- 2) ідентифікація репліки респондента: P:/R:;
- 3) апелятивна інтонація: ?;
- 4) емоційний тон: !.

Пропонуємо такі приклади транскриптів, у яких відтворено усі встановлені правила транскрибування:

I.: Віталій Володимирович (-) ну є регламент і (- -) чесно кажучи (-) вболівальники (-) та й ми журналісти (-) за Вами скучили (- -) давно Ви не відвідували (- -) флеш прес-конфере (-) прес-конференції (- -) флеш-інтерв'ю не давали (- -)

P.: (-)Вам нема що робить більше вообщє? (- -) Ви (- -) ваш канал УАФутбол і ФутболУА тільки слідитете за мною (- -)Ви дивиться (-) як футбол розвивається (-) як куда шо (- -) Вас же п'ятнадцять журналістів (-) камери наставили (-)за мною слідять всю ігру (-)

I.: [Цікаво]

P.: [((незрозуміло))]

I.: Цікаво за Вами спостерігати (-)

I.: (-)Цікаво? (- -) Я вам шо? (- -) дурачок [какий?]

I.: [He] Цікавий тренер (- -)

I.: Да паш!(- -)((незрозуміло)) (Віталій Кварцяный: Канал “Футбол”).

2. I: Per Mertesacker(-)Glückwunsch zum Einzug in die (- -) nächste Runde (-) ins Viertelfinale(- -)Was hat das deutsche Spiel so! schwerfällig(-)und so anfällig gemacht? (- -)

R: ((offener Mund))(-) ist mir völlig wurscht(- -)wir sind jetzt unter den letzten Acht (- -)und das zählt (- -)

I: Aber das kann ja nicht das Niveau sein! ((grinst/spottet)) ((...)) dürfte auch Ihnen klar sein? (- -)

R: (-) Was wollen Sie jetzt von mir?! (- -) Was wollen Sie jetzt (-) so (- -)so kurz nach dem Spiel?! (- -)Kann ich nicht verstehen!((...)) (FIFA WM 2014 – Per Mertesacker).

Загалом інвентар перебігу розмови є основою для подальших робочих кроків і слугує для таких цілей [Deppermann 2008, S. 32]:

- 1) для швидкого огляду усієї розмови;
- 2) для систематичного доступу до матеріалу щодо певного питання дослідження, передусім для збору порівняльних пасажів;
- 3) для виявлення макроскопічного розвитку розмови, який за детального аналізу часто втрачено;
- 4) для однозначного маркування відрізків, які потрібно транскрибувати;
- 5) для оцінювання процесів у межах незатранскрибованих пасажів;
- 6) як основа для складання глобальної парафрази розмови.

Для цього можна застосовувати форму, яка зазвичай складається з 6 шпальт [Deppermann 2008, S. 32]:

- 1) час запису відео (хвилини і секунди);

2) транскрипт або його фрагмент (його наявність, можливість знайти відповідний відрізок розмови);

3) мовець (знак скорочення, який визначено в інформаційній сторінці);

4) зміст / дія охоплює суттєві теми і фази розмов (наприклад, початок – представлення учасників – конфліктні епізоди – побічні секвенції).

Опис має бути простим та у вигляді ключових слів. Важливі формулювання комунікантів можна безпосередньо цитувати, а фази, де смислове навантаження відсутнє, заміщують описом діяльності (наприклад, прощання);

5) мемо – особливості різного роду, які мають значення для аналізу (пара- і невербальні феномени, погана якість запису, особливо яскраві висловлення, загадкова або невідповідна манера поведінки, зміни в атмосфері розмови, поява і зникнення співрозмовників, перешкоди у записах через шум або наявність інших осіб);

б) категорію “проблема дослідження” заповнюють лише тоді, коли певні пасажі містять той феномен, який потрібно дослідити.

Саме останній пункт релевантний для нашого дослідження, тобто для виявлення комунікативних девіацій у відеоінтерв’ю.

Уважаємо також за доцільне у рубриці “Мемо” робити уточнення власне мовного характеру.

У випадках довготривалих інтерв’ю сторінка інвентаря має містити 5–10 хв запису, а не короткий транскрипт. Безумовно, перед інвентаризацією необхідно з’ясувати низку запитань, чи цей матеріал узагалі придатний для дослідження поставленої мети, а відтак, і для транскрибування.

Надалі пропонуємо приклади інвентаря перебігу вищезгаданих відеоінтерв’ю, детальний опис якjuj подаємо у Додатках А і Б для обох досліджуваних мов, а зразок коротшого інвентаря – у табл. 2.4:

Інвентар інтерв'ю в українській мові
Емоційне інтерв'ю Кварцяного після матчу

Час	Транскрипт	Учасники	Зміст/Дія	Мемо	Питання дослідження
0:00		NN	Вступ, представлення респондента	Тематизування інтерв'ю, налагодження контакту	
0:13	Так	NN	Запитання щодо невдалої гри і заміни Р: <i>Ничего не могу сказать ((...))</i>	Повтор відповіді, довгий та емоційний монолог і закиди респондента	Відсутність відповіді на запитання
0:37	Так	NN К	І: <i>Але ж вболівальники хочуть почути думку тренера (- -)</i> Р: <i>Які вболівальники (- -) [які?]</i> І: <i>[в прямому] ефірі(- -)</i> Р: <i>Будет пресконференція (- -) мінут десять (- -) я скажу[(((незрозуміло))]</i> І: <i>[Вболі]вальники (-) які біля телеекрану(- -)</i> Р: <i>(-) Привет Вболівальникам! ((йде геть))</i>	Перепитування інтерв'юера щодо поставленого запитання. Українсько-російський суржик респондента, роздратова-ність, зустрічні питання	Уточнення інтерв'юера через відсутність вже другої відповіді, респондент перебиває, недоречна відповідь на поставлене запитання
0:51		NN К	Запитання про завдання на сезон Р: <i>Завдання?(- -) Не знаю завдання (- -)</i>	Зустрічні запитання, емоційність, зрив голосу, жестикуляція	Некомпетент-на і нефахова відповідь
1:58		NN одн оча сно	Запитання про інвестора Р: <i>Всьо (- -) спасібо (- -) давай (-)будь здоров (- -) на пресконференції Волині (- -)</i>	Респондент подає руку і йде	Переривання запитання і різке прощання замість відповіді
2:04		NN	Підсумок розмови і коментар інтерв'юера про харизматичність		

Для об'єктивності дослідження необхідно обирати етнокатегорії, центральні для дослідження і зрозумілі, тематично або логічно-подієво обмежені одиниці з вираженим початком і кінцем, зважати на ініціальні фрази й обмежити пропуски, що може призвести до помилок в аналізі (табл. 2.5):

Інвентар інтерв'ю у німецькій мові
ZwWdF: Kritisches Interview mit Jürgen Klopp

Час	Транскрипт	Учасники	Зміст/Дія	Мемо	Питання дослідження
0:00		Z	Вступ, представлення респондента	Тематизування інтерв'ю, вказівка на критичні питання	Сміх за кадром, сумний інтерв'юер щодо поразки як вказівка на неправдивість ситуації
0:16	так	K	Визнання проблем <i>R: Jaa (--)ich habe da meine Probleme (--) Probleme Probleme mit Mannschaft. Sie halt sich einfach nicht an die Vorgaben(--) ((unverständlich)) keine Ahnung(--) ob ich noch der Richtige bin(--)</i>	Повтори відповіді, емоційність респондента, награна ситуація (див. коментарі після інтерв'ю)	Виражена міміка і жести під час неправдивих відповідей (потирання носа, ока)
0:43		Z K	Запитання про теперішню погану гру <i>R: Nee (- -) war sehr (- -) ich sehr laut geworden ((...)) das war ganz schnell (- -) ((berührt die Nase)) Wir haben nur die Spieler (- -) kein Geld (- -) Transfer (- -) ((...)) weiß auch nicht so genau...</i>	Емоційність, обривчастість мовлення, довгий монолог, потирання носа	
1:20		Z	Запитання про форварда, який вже у віці	Пауза перед питанням	
1:51		Z K	Дріб'язкові запитання про залишені ворота, про Lothar Sippel	Повтори у відповіді, уповільнений темп відповіді	
2:34		Z K	Прощання інтерв'юера, коментар <i>I: Schönen Dank (-)trotz allem gute Rückfahrt!</i>	Ще один натяк інтерв'юера на невдалу гру	
	Так		Коментарі на YouTube після відео як роз'яснення комічності ситуації	коментарі на YouTube	Цілковито типовий перебіг розмови, але вигаданий, оскільки ситуація не відповідає реальності

Отож, для дослідження відеоінтерв'ю загалом і девіацій у них найдоцільніше застосовувати конверсаційний аналіз та аналіз бесід, які полягають в емпіричному дослідженні автентичних мовленнєвих даних і реконструюють зміст інтеракції. Однак уважаємо, що, крім створення

інвентаря, який потрібно модифікувати залежно від мети дослідження, варто також залучити елементи методики інтеракційної лінгвістики [Bücker 2004; Methoden I: Erhebungsverfahren 2001; Methodologie der Dialoganalyse 1992; Qualitative Methoden 2005; Scharloth 2016] для аналізу суто мовних особливостей цього матеріалу, а також додати шпальту до інвентаря у випадку мультимодальності дослідження (наприклад, наявність коментарів адресатів).

Питання сучасної лінгвістики в аспекті дослідження мовлення в Україні зосереджені здебільшого на аналізі мовленнєвих жанрів, найчастіше у художній літературі та публіцистиці, а також інших мовних і мовленнєвих феноменів у ЗМІ. Однак останнє питання висвітлено спорадично і поверхнево, оскільки дослідження мовлення ЗМІ передбачає кропітку і довготривалу роботу над транскриптами.

Дослідження усної комунікації може відбуватися у парадигмі прагматичних і дискурсивних теорій. Тому у німецькомовному лінгвістичному просторі розрізняють лінгвістику дискурсу, діалогу, бесіди, аналіз бесіди або (етнометодологічний) конверсаційний аналіз. Конверсаційний аналіз тісно пов'язаний з інтеракційною лінгвістикою, адже вони ґрунтуються на емпіричному дослідженні автентичних мовленнєвих даних у формі діалогу, реконструюють зміст інтеракції і керуються аналізом “зсередини”, а не “збоку”.

У той час, як інтеракційна лінгвістика зосереджена радше на суто лінгвістичних дослідженнях, то конверсаційний аналіз ґрунтується на ширшому і більш загальному смислі, як-от: конституювання ролей, імідж, модальність, дійсність, створення наративних світів, межі інтеракції тощо.

У дослідженнях з використанням конверсаційного аналізу наголошено те, який внесок роблять усі учасники інтеракції з метою конституювання інтеракційної події у своєму перебігу. Він займається точним до деталей дослідженням аналізу секвенції побутових та інституційних інтеракцій [Bergmann 1985].

Часто у подібних дослідженнях також ідеться про функціональну прагматику й інтеракційну лінгвістику. Остання першочергово займається усними інтеракціями, але не виключає аналіз медійних письмових інтеракцій у чаті, мейлах та смс. У нашому дослідженні робимо спробу поєднати конверсаційний та інтеракційний аналізи для виявлення, встановлення й опису комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю.

Інтеракція пов'язана зі ситуацією, організована секвенційно і в часовій прогресії. Вихідним пунктом інтеракційної лінгвістики є те, що граматики – це не абстрактна система, а продукт інтеракції. Інтеракційна лінгвістика – це лінгвістична дисципліна, у центрі якої стоїть питання, наскільки пов'язані і переплетені синтаксичні, просодичні, семантичні, а також мультимодальні структури з інтеракційними потребами.

Грамматичні структури, отже, є не діалогічно спрямованим продуктом компетенції окремого мовця у часі, який з'являється у процесі інтеракції за умови мовленнєвих дій, а граматики – це набір гнучких взірців і шаблонів для орієнтування, що розвивається з аналізу мовленнєвих даних [Pragmatische Theorien 2014, S. 57].

Інтеракційна лінгвістика має такі ознаки: дескриптивно- і функціонально-лінгвістична, загальномовна і загальнолінгвістична. Відповідно, вона передбачає такі сфери досліджень [Selting, Couper-Kuhlen 2000, S. 78–79]:

1. Одиниці мови в інтеракції, тобто йдеться про певну впізнаваність і повторюваність граматичних (синтаксичних) структур.
2. Організація пар і секвенцій за допомогою мовних засобів, а відтак і впізнаваність секвенційних взірців, як початок і кінець розмови, розповідь, докір, прохання тощо.
3. Граматики як засіб створення ситуацій і жанрів, а відтак – контексту і ситуацій.

Саме порушення у цих сферах досліджень є головними для виникнення комунікативних девіацій, що і належить до положень, які виносимо на захист.

Лінгвістичне дослідження взаємодії може ґрунтуватися на двох різних вихідних пунктах. Можна починати дослідження з інтерактивного завдання або функції і вивчати лінгвальні засоби, які використовують як ресурс для виконання цього завдання, або починати з лінгвальних елементів чи конструкцій, а тоді вивчати, яку роль певний феномен відіграє в розмовній взаємодії.

Спільним є те, що обидва підходи полягають в описі мовних структур як ресурсів для “мови в інтеракції”. Методики інтеракційної лінгвістики може бути використана для вивчення всіх можливих лінгвістичних дисциплін, як-от: просодична та сегментарна фонетика і фонологія, морфологія, лексична семантика, прагматика і всілякі мовні особливості (регіональні, соціальні та стилістичні), а також породження мови, втрата та її розлади [Selting, Couper-Kuhlen 2000, S. 79].

Доцільно також згадати, що у сучасних дослідженнях все більша увага спрямована на мультимодальність, що не оминуло й інтеракційну лінгвістику. Однак головним її завданням залишається власне дослідження вербального аспекту інтеракцій. Під мовними засобами розуміють засоби, за допомогою яких відбуваються інтеракційні завдання.

Це означає, що мовні взірці мають бути гнучкими і мають підлаштовуватися для виконання цих інтеракційних завдань залежно від ситуації та контексту [Barth–Weingarten, Couper-Kuhlen 2011].

Отже, метою інтеракційної лінгвістики є опис лінгвальних структур як ресурсів організації природної інтеракції.

Міждисциплінарність інтеракційної лінгвістики поєднує підходи, які перебувають на перетині лінгвістики, конwersаційного аналізу й антропологічної лінгвістики.

На противагу конверсаційному аналізу, інтерактивна лінгвістика лінгвістично орієнтована, тобто вона займається мовними структурами та їх функціями у природній інтеракції; вона пояснює, як і чому ці структури формуються, тобто однією з цілей інтеракційної лінгвістики є **реконструкція та аналіз мовленнєвих практик**.

Загалом інтеракційна лінгвістика полягає в аналізі і роз'ясненні мовних структур і їх функцій як ресурсів впорядкованої соціальної інтеракції.

Саме такий комбінований підхід ефективний у дослідженні комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю, адже це – певного роду наближення і синтез здобутків славістики і германістики в аспекті дослідження живого мовлення.

2.4. Комплексна методика виконання зіставної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю

Зіставне дослідження комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в обох ЛК відбувалося в межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства, що зумовило вибір методик певних процедур вивчення комунікативних девіацій в інтерв'ю для визначення їх типології, специфіки і способів їх усунення. Тому дослідження ґрунтується на традиційних загальнонаукових методах і лінгвістичних методах аналізу мовних та мовленнєвих даних в аспекті синхронії, що уможлиблюють різнобічний аналіз комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю на сучасному стані мови та в різних ЛК.

Методологічні операційні процедури застосовано у межах чотирьох основних етапів дослідження.

На *першому* на основі опрацювання теоретичних здобутків вітчизняних та іноземних лінгвістів у сфері вивчення інтерв'ю та комунікативних девіацій ідентифіковано та систематизовано жанр українсько- та німецькомовних

відеоінтерв'ю, встановлено й укладено корпус затранскрибованих фрагментів відеоінтерв'ю обома мовами, визначено статус комунікативних девіацій у досліджуваних інтерв'ю та їх роль у соціальному контексті в обох ЛК. За предметно-логічним принципом встановлено найчастотніші види відеоінтерв'ю в обох ЛК (спортивне, зіркове і політичне).

Зроблено диференціацію інтерв'ю, релевантну для нашого дослідження:

- 1) за каналом комунікації (телебачення, YouTube, Інтернет);
- 2) за обсягом інтерв'ю (суцільне, фрагментарне);
- 3) за кількістю комунікантів (два чи більше);
- 4) за типом мовлення (монологічне і діалогічне);
- 5) за тематичним аспектом (спортивне, зіркове, політичне та інші).

Випрацьовано дефініцію поняття комунікативної девіації серед інших лінгвістичних понять “негативного матеріалу”.

Також встановлено типологію комунікативних девіацій саме у відеоінтерв'ю, тобто модель реконструкції комунікативних девіацій за такими критеріями:

- 1) за видом відеоінтерв'ю (у спортивних, зіркових, політичних інтерв'ю);
- 2) за чинником виникнення (спричинені інтерв'юером, респондентом, комунікативним шумом);
- 3) за критерієм виникнення на певному структурному рівні комунікативного жанру інтерв'ю (на рівні зовнішньої структури, внутрішньої структури чи на ситуативному рівні);
- 4) за наслідком девіації (як девіація для інтерв'юера, респондента, глядача);
- 5) за способом уникнення (до, під час чи після інтерв'ю);
- 6) за стратегією інтерв'юера;

7) за стратегією респондента.

Цей етап передбачав обґрунтування належності відеоінтерв'ю власне до мовленнєвого жанру з особливою увагою до встановлення стратегії і її порушень у відеоінтерв'ю як складової зовнішньоструктурного рівня, а тактик і їх порушень у відеоінтерв'ю – як складової ситуативного рівня.

На внутрішньоструктурному рівні виявлено комунікативні девіації, які реалізуються як вербальними, так і невербальними засобами. Серед вербальних засобів виокремлюємо специфічні фонологічні варіанти, лексико-семантичні феномени, морфологічні і синтаксичні елементи, стилістичні особливості, структури членування текстів, ідіоми, тематичні блоки, лінгвокраїнознавчу специфіку, а серед невербальних – просодіку, специфіку голосу, жести та міміку.

На *другому* етапі дослідження дедуктивно визначено *tertium comparationis* як основний інструмент зіставного аналізу [Кочерган 2006, с. 82–85].

Основою зіставлення – *tertium comparationis* – комунікативних девіацій в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю обрано:

1) критерії типологізації за видом відеоінтерв'ю і кількісними показниками їх уживання;

2) генезу причин виникнення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю (спричинені інтерв'юером, респондентом, дискурсивним середовищем або сукупністю цих чинників);

3) рівні дослідження інтерв'ю як комунікативного жанру для встановлення структурних і функціональних особливостей комунікативних девіацій в українській і німецькій лінгвокультурах (зовнішньоструктурний рівень, внутрішньоструктурний рівень і ситуативний рівень). Доцільність обрання цих рівнів за *tertium comparationis* обґрунтовано їх універсальністю

стосовно усіх комунікативних жанрів та стосовно виокремлення комунікативних девіацій;

- 4) способи уникнення комунікативних девіацій;
- 5) стратегії інтерв'юера і респондента та їх тактики.

На *третьому* етапі реконструйовано (у величинах і характеристиках) чинники виникнення комунікативних девіацій у різних видах відеоінтерв'ю (по 400 інтерв'ю у кожній досліджуваній ЛК), які залежать від інтерв'юера і респондента на різних структурних рівнях жанру та від дискурсивного середовища, а саме комунікативного шуму. Встановлено шляхи запобігання девіаціям, як і стратегії інтерв'юера і респондента та їх тактики залежно від виду відеоінтерв'ю.

Відеоінтерв'ю відібрано в одному часовому зрізі за 2000–2019 роки, який не впливає на загальні структурні характеристики жанрів, проте може мати певні відмінності залежно від розвитку технологій. Тривалість інтерв'ю – переважно від 1 хв до 93 хв.

Надалі реконструйовано чинники спричинення комунікативних девіацій, які залежать від інтерв'юера, респондента чи комунікативного шуму на різних структурних рівнях комунікативних жанрів, про які вже згадували у розділі 1:

1. Зовнішня структура охоплює “ідеальні” умови комунікативно-соціального середовища, в якому відбувається комунікація, тобто “ідеальну” стратегію інтерв'ю і ті чинники жанрово-медійної специфіки, які пов'язані з контекстом, але не утворені в інтеракції.

2. До внутрішньої структури належать вербальні та невербальні внутрішньожанрові компоненти комунікативної події.

3. Під ситуативним рівнем реалізації розуміємо “феномени, які стосуються інтерактивного контексту діалогічного обміну між комунікантами і секвенційного характеру висловлень” [Günthner 1995, S. 203]. У цьому випадку

аналізуємо парні секвенції, зміну мовців та переважаючі структури, які у конкретній ситуації та певному контексті впливають на виникнення девіацій у відеоінтерв'ю, тобто з огляду на специфіку моделей адресанта й адресата, а також порушення стратегії ведення інтерв'ю, а тому й застосування тактик для усунення комунікативних девіацій.

На *четвертому* етапі відбувається зіставлення типів комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в обох ЛК, їх якісний і кількісний опис із залученням отриманих даних для верифікації висновків.

Для комплексного встановлення мовних і позамовних особливостей зіставлених комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю залучено *багаторівневий аналіз транскриптів* та елементи *дискурс-аналізу*.

Таке комплексне зіставлення для виявлення ізоморфних та аломорфних рис комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в українській та німецькій ЛК уможливив *зіставно-типологічний метод*.

Отож, комунікативні девіації реконструйовано за видом відеоінтерв'ю, чинником виникнення і сприйняття, критерієм виникнення на певному структурному рівні інтерв'ю, стратегією комунікантів і їх тактиками, способом запобігання комунікативним девіаціям.

Фокус дослідження спрямовано на виявлення, порівняння та опис прагматичної, структурної, лексико-граматичної, синтаксичної, стилістичної, невербальної специфіки комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в аналізованих лінгвокультурах, тобто комунікативні девіації у відеоінтерв'ю розглянуто комплексно з позиції комунікативно-когнітивно-дискурсивно зорієнтованої лінгвістики та прагмалінгвістики, з позиції конвєрсаційного аналізу й інтеракційної лінгвістики.

Узагальнену типологію комунікативних девіацій, реконструйованих в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю, представлено на рисунку 2.1:

Рис. 2.1. Модель реконструкції комунікативних девіацій

Джерело: розробила авторка

Висновки до розділу 2

Зіставні студії у межах когнітивно-дискурсивного підходу виявилися ефективним підґрунтям для вивчення різних лінгвокультур, зокрема й комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю.

На основі методологічних принципів дослідження відеоматеріалу визначено вибірку, тематику відеоінтерв'ю з комунікативними девіаціями, зроблено кількісні підрахунки. До уваги взято відеоінтерв'ю на відеохостингу YouTube винятково українською та німецькою мовами, які найпопулярніші серед глядачів, тобто отримали найбільшу кількість переглядів.

Критерії добірки інтерв'ю за їх популярністю були зумовлені такими чинниками: значущістю особи респондента (політик, експерт у певній сфері, телезірка, відомий спортсмен, митець, науковець тощо); актуальністю теми інтерв'ю (політика, шоу-бізнес, спорт, оцінка актуальної ситуації у різних

сферах тощо); комічністю ситуації (створена навмисно або спонтанно); недолугістю ситуації (спровокована або спонтанна, випадкова).

За кількісним показником встановлено, що комунікативні девіації частіше наявні в українсько- (47,1 % з загальної вибірки), аніж у німецькомовних відеоінтерв'ю (38,9 % з загальної вибірки). Їх скласифіковано за видами відеоінтерв'ю: спортивні (укр. 16,2 %, нім. 43,2 %), зіркові (укр. 34,3 %, нім. 33,5 %) і політичні (укр. 49,5 %, нім. 23,3 %).

Методологічні підходи до аналізу комунікативних девіацій перетинаються і поєднуються між собою, однак міждисциплінарність і комплексність нашого дослідження забезпечують конверсаційний та інтеракційний аналізи, які виявилися перспективними для реконструкції комунікативних девіацій.

Документацію фактичного матеріалу транскрипти з використанням важливих у дослідженні елементів схеми аналізу діалогових дискурсивних практик (А. Демперманн) та з урахуванням окремих правил транскрибування редактора FOLKER для мінімальної транскрипції (Т. Шмідт, В. Шютте), які, однак, доповнено елементами, релевантними саме для виявлення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю.

Схема аналізу складається з інформаційної сторінки, яка містить назву інтерв'ю і номер, дату і час запису, тривалість запису, мовців, короткий опис інтерв'ю та загальні зауваження, а також зі схеми інтерв'ю (час у хвилинах і секундах), запису відео, транскрипту або його фрагмента, мовців, змісту/дії з темами і фазами діалогу, мемо з релевантними характеристиками для аналізу і феноменом дослідження.

Власне транскрипти враховують слова і пропуски, які позначають межі між словами, сигнали зволікання, сміх і плач, сигнали сприйняття, паузи, невербальні засоби, незрозумілі фрагменти, вилучені слова і речення, накладання репліки мовця на попередню репліку партнера по комунікації або одночасне мовлення. Окрім цього введено важливі для

дослідження скорочення для ідентифікації реплік інтерв'юера та респондента, апелятивної інтонації й емоційного тону.

Інтегративний міждисциплінарний підхід дав змогу реконструювати комунікативні девіації і розробити їх типологію у когнітивному, дискурсивному та лінгвістичному аспектах:

1) когнітивний – з метою виявлення того, хто спричинив девіацію (інтерв'юер, респондент тощо), для кого це є девіацією (для інтерв'юера, респондента, глядача), і з метою встановлення способу уникнення девіацій у відеоінтерв'ю та стратегіями комунікантів;

2) дискурсивний – з метою виявлення девіації залежно від виду відеоінтерв'ю (спортивного, зіркового чи політичного), специфіки дискурсивного середовища, відображеного у різних видах комунікативного шуму (фізичного, фізіологічного, спричиненого сторонніми особами або сукупністю цих чинників), рівня виникнення девіації (зовнішньо-, внутрішньоструктурного чи ситуативного),

3) власне лінгвістичний – з метою встановлення вербальних і невербальних засобів, які провокують девіацію у відеоінтерв'ю.

Отже, реконструкція комунікативних девіацій і їх типологія стала можливою завдяки комплексному когнітивно-дискурсивному підходу та багаторівневому аналізу комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю, який передбачав такі чотири етапи:

1) ідентифікація та систематизування мовленнєвого жанру українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю, встановлення й укладання корпусу дослідження в обох мовах, випрацювання дефініції поняття комунікативної девіації за видом відеоінтерв'ю, за чинником виникнення, за критерієм сприйняття комунікативних девіацій, за критерієм виникнення на певному структурному рівні комунікативного жанру інтерв'ю, за стратегією і способом запобігання девіації;

2) визначення *tertium comparationis* для критеріїв типологізації відеоінтерв'ю за тематикою, за кількістю переглядів інтерв'ю та рівнем дослідження інтерв'ю як комунікативного жанру з метою встановлення структурних і функціональних особливостей комунікативних девіацій в українській і німецькій ЛК;

3) реконструкція (у величинах і характеристиках) чинників виникнення комунікативних девіацій у різних видах відеоінтерв'ю, які залежать від інтерв'юера і респондента на різних структурних рівнях жанру та від дискурсивного середовища, а саме комунікативного шуму; встановлення шляхів запобігання девіаціям, як і стратегії інтерв'юера і респондента та їх тактик залежно від виду відеоінтерв'ю;

4) зіставлення типів комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в обох ЛК, їх якісний і кількісний опис зі залученням отриманих статистичних даних для верифікації висновків.

Таке комплексне зіставлення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю для виявлення ізоморфних та аломорфних рис комунікативних девіацій в інтерв'ю в українській та німецькій ЛК уможливив комплексний підхід до аналізу об'єкта наукової рефлексії та методологічних принципів з урахуванням експансіонізму (широкої міждисциплінарності), експланаторності (достатньо аргументованої науково-пояснювальної бази), культурного детермінізму (дослідження матеріалу різних лінгвокультур), дискурсоцентризму і функціоналізму.

Відтак, застосовано такі методи і прийоми дослідження:

1) когнітивної лінгвокомпаративістики:

метод *когнітивно-дискурсивної реконструкції* – для виявлення причин виникнення комунікативних девіацій як когнітивного і водночас дискурсивного явища, відображеного у свідомості носіїв української та німецької мов, та способів і засобів їхньої актуалізації на різних рівнях українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю;

2) **зіставної лінгвістики:**

зіставно-типологічний метод з метою визначення *tertium comparationis* – як основи зіставлення видів українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю та генези комунікативних девіацій у цьому різновиді жанру;

зіставної інтерпретації мовного, мовленнєвого, невербального та паравербального кодів комунікативних девіацій у досліджуваних лінгвокультурах та виявлення їхніх спільних і відмінних характеристик;

3) **медіалінгвістики та лінгвістичної генології:**

жанрово-типологічний метод – для ідентифікації та систематизації різновиду мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах;

контекстуально-інтерпретаційний метод – для встановлення змістової спрямованості видів інтерв'ю;

когнітивно-семіотичний – для реконструкції знаків інших семіотичних систем);

4) **лінгвопрагматики, деіатології та комунікативної лінгвістики:**

прийом інтеннт-аналізу – для визначення мети інтеракції;

транзакційний аналіз – для характеристики моделей адресанта й адресата;

конверсаційний аналіз – для реконструкції фаз перебігу інтерв'ю, їхньої тематики, зміни ролей як інструмента впливу комунікантів;

інтераційний аналіз – для вивчення комплексної комунікативної події з урахуванням як лінгвальних, так і екстралінгвальних чинників, а також ситуативного контексту;

дискурс-аналіз – для реконструкції окремої події у двох дискурсивних середовищах, визначення комунікативного контексту та ситуації спілкування конкретного виду інтерв'ю у зіставляваних мовах;

5) **структурної лінгвістики:**

елементи кількісного аналізу – для обчислення відсоткового співвідношення комунікативних девіацій у різних видах українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю стосовно мовленнєвої норми;

елементи статистичних підрахунків – для вимірювання активності вжитку різнорівневих явищ і мовних одиниць у проаналізованому матеріалі;

документація мовних ситуацій – для транскрибування девіацій у мовленнєвих секвенціях).

Попередні та проміжні результати розділу викладено у таких публікаціях авторки [Дяків 2017а, 2018б, 2018в, 2018г, 2018д, 2018е, 2019д, 2019ж].

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОДИСКУРСИВНА РЕКОНСТРУКЦІЯ

КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ ІНТЕРВ'ЮЕРА

В УКРАЇНСЬКО- І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

У пропонованому розділі зіставлено комунікативні девіації, спричинені інтерв'юером у спортивних, зіркових і політичних українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю, зважаючи на зовнішньо-, внутрішньоструктурний і ситуативний рівні, виявлено способи запобігання комунікативним девіаціям інтерв'юера у відеоінтерв'ю, його стратегії і тактики.

Інтерв'ю займає важливе місце серед інформаційних жанрів поряд із заміткою (чи новиною), репортажем і звітом і характеризується оперативністю, точністю і компактністю відображення думки респондента чи реальних подій у світі. Г.–Й. Нетцер підкреслив, що „інтерв'ю є найважчою формою праці журналіста взагалі. Воно вимагає точної тематичної підготовки, але й найбільшої стриманості щодо власного знання, вимагає таланту контакту, впевненості у собі і такту. Інтерв'ю вимагає також енергійності і цілеспрямованості у веденні розмови, як і пристосування до того чи іншого співрозмовника, до атмосфери чи ситуації” [Netzer 1970, S. 31].

Як вже згадувалось вище, виявлено КД за фактором їх виникнення, тобто спричинені серед інших **інтерв'юером**, адже „рівень інтерв'ю відображає завжди рівень інтерв'юера, а не рівень респондента“ [пор. Müller-Dofel 2016], з чим важко не погодитись.

Це ще раз підтверджує, що значно важливішим і, зрештою, вирішальним в інтерв'ю є не саме запитання, а **як** його ставлять, тобто саме формулювання, інтонація і невербальні сигнали відіграють тут далеко не останню роль. Щодо того, що можна запитувати, а що ні, найкраще підходить цитата О. Уайльда:

“Questions are never indiscreet – answers sometimes” [Thoughts On The Business Of Life 2019].

Жанр інтерв'ю передбачає такі вимоги до інтерв'юера [Netzer 1970, S. 31]: точну тематичну підготовку, вміння надати головну роль респонденту і не демонструвати власні знання, талант контакту, впевненість у собі і такт, енергійність і цілеспрямованість у веденні інтерв'ю, як і пристосування до того чи того співрозмовника, атмосфери та ситуації інтеракції. Детально питанням модерування займалися декотрі німецькі лінгвісти [Schlickau 1996, Tirok 2013].

Відповідно, багато в чому якість і (не)успішність інтерв'ю визначається безпосередньо роботою журналіста, комунікативні девіації якого виникають у різних видах інтерв'ю в обох ЛК (рис. 3.1):

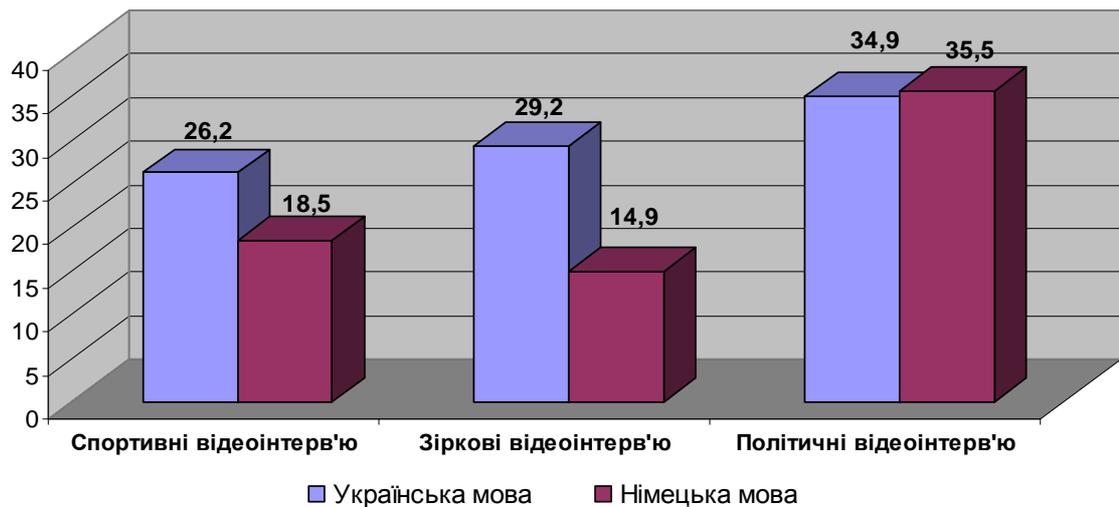

Рис. 3.1. Комунікативні девіації інтерв'юера

Джерело: розробила авторка

Дані показники представлені у відсотках, де 100% – кількість кожного виду відеоінтерв'ю в обох досліджуваних лінгвокультурах.

Надалі аналізуємо фактори спричинення комунікативних девіацій, які залежать від інтерв'юера на різних рівнях комунікативного жанру та у різних видах жанру відеоінтерв'ю (спортивних, зіркових, політичних).

3.1. Комунікативні девіації у спортивних відеоінтерв'ю

3.1.1. Зовнішньоструктурний рівень

Особливості спортивних відеоінтерв'ю в українській та німецькій мовах з огляду на девіації у них виявлені на зовнішньоструктурному рівні:

1) порушення підготовчих умов комунікації. До них належить низький рівень якості підготовки або відсутність підготовки загалом. Це стосується української ЛК, де журналісти здебільшого нефахівці у галузі спортивної журналістики через відсутність такого навчального напрямку. Сюди зараховуємо також відсутність попередньої розмови з інтерв'юером. Зазвичай, журналіст зобов'язаний провести коротку ознайомчу бесіду з інтерв'юером для встановлення контакту, налаштування на певну тематику інтерв'ю тощо. Недостатнє налаштування інтерв'юера на ведення інтерв'ю. Журналіст перебуває у невідповідному емоційному стані, вимушений спонтанно вести інтерв'ю. Невідповідність медійно-жанрових особливостей призводить до виникнення комунікативних невдач, пов'язаних зі специфікою підготовки, проведення і транслявання саме такого журналістського жанру, як відеоінтерв'ю.

а) неготовність починати інтерв'ю (укр. 23,5 %; нім. 6,3 %) виявлена у неналаштованості самого журналіста на розмову, раптовості початку інтерв'ю;

б) низька комунікативна компетенція (укр. 5,9 %, нім. 3,2 %), особливо невміння поставити запитання простежується більше в українській ЛК. Інтерв'ю відбувається як словесна “перепалка” (не у форматі запитання – відповідь), інтерв'юер не намагається налагодити перебіг інтерв'ю (пасивність, відсутність когнітивних зусиль під час ведення інтерв'ю, порушена жанрова специфіка). Саме він повинен повернути розмові спокійний тон, залагодити конфліктну ситуацію та продовжити інтерв'ю, а не зіпсувати його:

I: [Ну видно було] що дійсно команда першої ліги!(-) Я заглянув там вони мають три поразки (-) Де вони умудрилися [ці](...)
(Інтерв'ю-2 Таврія – Металург, 08.09.2018);

R: (-) Ne-ne (-) Sie sind nicht der Einzige (-) aber Sie fragen jedes Mal das Gleiche!(- -) Sie stellen immer die gleichen Fragen (-)

I: (-) **Das stimmt nicht!(-) Wir fragen jedes Mal was anderes (-)**

R: (-) Jeden Tag kommt die gleiche Frage (-) ja? (-) Und von Sie und von anderen ((...)) (Huub Stevens WUT-INTERVIEW, 06.03.2015);

в) недотримання композиційних канонів жанру (надто усталений перелік питань) (укр. 11,8%; нім. 15,6 %). Інтерв'ю вимагає певної побудови і стандартів. Порушення структури жанру призводить до КД, як і те, коли респондент перебирає на себе роль журналіста:

I: А як (-) продовжуєш по аматорах виступати? (-)

R: **Продовжуєш по аматорах виступати? (-)**

I: По аматорах звичайно(-) [це]

R: **[А що](-) по боротьбі? (-)**

I: Ну в основному по боротьбі(-)але кожен виступає по рукопашці(- -)

R: **А живеш (-) тренуєшся у Львові(-)так? (-)**

I: Так (-)на разі (- -)

R: **А сам львів'янин? (-)**

I: Сам не львівський (-)навчаюсь (-)живу (-)тренуюсь тут(-)

R: Ясно(- -)Ну що(-)успіхів тобі в наступних виступах! (-)

I: Дуже дякую! (-)

R: Щасливо(-) (Василь Федорич. Інтерв'ю ProFC).

Надто усталений і фіксований перелік запитань наявний в “Interview mit Toni Kroos”, оскільки інтерв'юер – не професійний журналіст, а вболівальник, який немає продуманих запитань. Хоча інтерв'ю і вдале, однак нема зв'язку питань між собою, воно нагадує більше бліц-опитування (такі тематичні блоки,

як футбол загалом, команда, Німеччина через 10 років, чи можна пити алкоголь та ін.).

г) очікування іншої реакції респондента (укр. 29,4 %; нім. 37,5 %), **неправильний підхід до респондента в плані його очікувань щодо віку, статі, статусу, знань, інтересів респондента.** Комуникативно-соціальне середовище включає недостатнє або неправильне орієнтування саме на ці критерії щодо респондента. “Емоційне інтерв’ю Кварцяного після матчу” (приклад нижче) починається з запитань журналіста, який суттєво молодший від тренера. Останній ж звертається на “ти” до журналіста, у стані роздратованості на перші два запитання, враховуючи і невідповідність часу проведення інтерв’ю (команда програвала), відповідав лише: *“Ничего не могу сказать”*:

I: Запитання щодо невдалої гри і [заміни]

R: [Ничего] не могу сказать (- -)

I: Але ж вболівальники хочуть почути думку тренера (-)

Аналогічну ситуацію простежуємо і в німецькому інтерв’ю:

R: Ich antworte nicht auf deine Scheiss-Fragen (-) ehrlich gesagt!

I: Fans können das nicht verstehen(- -)

R: Ich hab schon gesagt! (- -) Wollen Sie andere Fragen machen(-) antworte ich gerne (-) aber nicht so eine Scheiss-Frage((...))

(Günther Neukirchner Komplettes Interview).

г) девіація як мета журналіста (укр. 5,9 %; нім. 18,8 %) характерна в обох ЛК. Безумовно, запорукою успіху комунікації загалом, як і відеоінтерв’ю зокрема, є кооперативна стратегія спілкування. Однак журналісти часто-густо зумисне використовують конфліктну стратегію ведення інтерв’ю з метою вивести інтерв’юера з рівноваги у спілкуванні і спровокувати таким чином скандальне інтерв’ю. Комуникативна невдача як стратегія і мета журналіста характерна в обох ЛК. Усмішка як реакція на переривання респондентом інтерв’ю свідчить про те, що інтерв’юеру вдалося досягти цілі інтерв’ю –

спровокувати та вивести із себе респондента. Респондент піддався на провокацію інтерв'юера:

I: ((емоційно і жестикулюючи)) Володя (-) у мене до Вас абсолютно **нежіноче питання (- -) От чому Ви його не вклали?** (-) Я на Вас ставила (-) на сьомий і восьмий раунд (- -)

R: (-) Я *понимаю критику (...)* (Після бою з Поветкіним Володимир Кличко був готовий зав'язати зі спортом 11.10.2013);

I: **Die Mannschaft hat sehr müde gewirkt heute** (- -) Ist das (-) vielleicht mal an der Zeit (-) die Taktik mit Ihnen als einzige Spitze zu überdenken? (-)

R: Was bist du für ein Vogel? (- -) Ich meine (-) ohne mich werde in der nächsten Saison gehen (-) Paderborn spielen oder was wahrscheinlich liegt am Trainer (-) der uns die ganze Woche lang so dermaßen schleiftm (-) dass er beim Heimspiel nicht mehr übrig dafür ist (-)

I: ((lacht))(-) Weiß gering(-) was ich dazu noch sagen soll(- -) Zurück zu dir (-) ins Studio Katrin (-) (Marko Krotz rastet bei SKY aus, 22.11.2013);

2) недоречні і несвоєчасні комунікативні акти, тобто невідповідні час і місце проведення інтерв'ю (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %), наприклад, на рингу, під час бою, в супермаркеті, перед власним будинком респондента.

В інтерв'ю-пародії на інтерв'ю з футболістом Пером Мертезакером, змінено місце і установу, де відбувається інтерв'ю, тобто не на полі після матчу, а в супермаркеті. Однак вербальне наповнення інтерв'ю загалом збережено, але поняття переможної, але не блискучої гри замінено поняттям покупок, що створює ще більшу недолугість ситуації, як в оригінальному інтерв'ю:

I: Jaаа (- -) ganz schön viel eingekauft(-)

R: Na gut (-) aber ich verstehe jetzt hier die Frage einfach nicht (-) nee (- -)

I: Es ist Dienstag und der Einkaufswagen ist voll (- -)

R: Ja (-) Wat sagen Sie denn?! (-) Letztendlich wurscht(-) Hauptsache ich habe hier was eingekauft eigentlich (- -)

I: Gut(-) Jetzt ist Dienstagnachmittag der Einkaufswagen ist voll(- -) Es ist nicht mal Feiertag (-)

R: Was erwarten Sie denn? ((...)) (Das Per Mertesacker Interview – Oliver Pocher)

3) незбалансовані комунікативні акти: відмінні очікування щодо віку, статусу, знань, інтересів респондента, відмінність у світоглядах, неврахування фізичного стану, когнітивних чинників, ментальності, тобто відмінність фонових знань учасників інтерв'ю (укр. 29,4 %; нім. 21,9 %), як, до прикладу, у попередньому інтерв'ю німецькою мовою;

4) дезорієнтовані комунікативні акти: непослідовні і нелогічні, невідповідні у певній ситуації (укр. 29,4 %; нім. 40,6 %), наприклад, запитання про невдачі після переможної гри або про особисті поразки гравців. Сюди належить й егоцентрична підготовка інтерв'юера. Що більший страх, напруження чи антипатія респондента, то гірша якість його відповідей. Тому інтерв'юер зобов'язаний попередньо налаштувати респондента на розмову, а не починати інтерв'ю несподівано і спонтанно. Власні переконання журналіста зайві, ідеологізованість журналіста або його надмірна ідентифікація з представником вболівальників перешкоджає об'єктивності. Незрозуміла і неструктурована попередня розмова для налаштування респондента також шкодить інтерв'ю, якщо інтерв'юер, до прикладу, не повідомив завчасно причину, час і канал виходу інтерв'ю респондентові:

I: Віталій Володимирович (-) є регламент і чесно кажучи (-) вболівальники та й ми (-) журналісти за Вами скучили (-) давно Ви не відвідували прес-конференції (-) флеш-інтерв'ю не давали ((...))

R: Вам нема що робить більше вообще? (- -)Ви (-) ваш канал "футбол" тільки слідите за мною(- -) Ви дивиться (-) як футбол розвивається (-) яку куда (-) що (- -) Вас тут 15 журналістів

камери наставили (-) за мною слідять всю ігру ((...)) (Виталий Кварцяный: Канал 'Футбол' бегає за мною с 15 камерами, 11.09.2016);

I: Warum so passive die Zweikämpfe auch (- -) aber nicht nur bei dem Gegentor? (- -)

R: Wir haben glaube ich (- -) die erste größte Chance (- -) glaube ich durch((...))aber wir wollen einfach nicht überlegen(- -) Wir waren heute eine ganz ganz schlechte Mannschaft(- -)Ähnm(- -) das will ich nicht akzeptieren, weil wir einen anderen Anspruch haben (-) So brauchen wir uns natürlich nicht beschweren wenn wir so auftreten (- -) (Marco Reus im Interview | Bayern München - Borussia Dortmund).

Отже, у СВІ на зовнішньоструктурному рівні наявні порушення підготовчих умов комунікації, недоречні і несвоєчасні, незбалансовані і дезорієнтовані комунікативні акти в обох досліджуваних лінгвокультурах.

3.1.2. Внутрішньоструктурний рівень

Вербальні внутрішньожанрові компоненти. Комунікативні девіації на внутрішньоструктурному рівні виникають у СВІ не часто, що зумовлено попередньою підготовкою і продуманістю інтерв'ю з позиції журналіста. Однак виявлено КД на таких рівнях:

1) лексичному: суржик (укр. 88,2 %): *кажен, опять*, навмисне вживання лексики респондента, що може дратувати:

I: Футболіст (-) який '**кажен**' матч переживає за свою команду((...)) (Металіст – Карпати. Емоційне інтерв'ю Кополовця, 11.11.2012).

2) морфологічному:

а) неправильні форми звертання (укр. 47,1 %; нім. 6,3 %): *Володимирович, пане Михайло, Per Mertesacker:*

I: Пане Михайло (-) скажіть взагалі (-) які настанови Вам давав тренер (-) коли Ви виходили?(-)У Вас один момент сьогодні били і Ви забили ((...)) (Металіст – Карпати. Емоційне інтерв'ю Кополовця, 11.11.2012).

I: Віталій Володимирович (-) є регламент і чесно кажучи (-) вболівальники та й ми (-) журналісти за Вами скучили (-) давно Ви не відвідували прес-конференції (-) флеш-інтерв'ю не давали((...)) (Віталій Кварцяний: Канал “Футбол” бегает за мной с 15 камерами (11.09.2016)).

б) надлишкова лексикалізація (укр. 11,8 %; нім. 9,4 %): били, забили, недобили; *Wat sagen Sie denn?! Was erwarten Sie denn?;*

3) синтаксичному (накладання мовних засобів, тавтологія, неповне пояснення), зокрема:

а) заміна складу словосполучення (укр. 23,5 %; нім. 12,5 %):

I: Ви **опять забили** сьогодні **жодного**(-)хоча могли (-) ну там (-) 10 забити (-) як мінімум (- -) Весь фарт там залишили(-) проти Миколаєва? ((...))

I: Ви після двох останніх матчів Чемпіонату України не приходили на флеш (-) на прес-конференцію(-)**Зараз ми засумували за Вами(- -) Ви за нами також? ((...))**

I: Просто є люди (-)які зникають і їх не видно(- -)і **про це ніхто не бачить** (-) Коли Вас не видно(-) тоді от одразу всі питають(-) де Ви ((...)) (Кварцяний: Ходив як лох по стадіону хвилин зо десять!, 02.11.2015);

б) економія мовних засобів (укр. 35,3 %; нім. 21,9 %): неповні речення: *А сам львів'янин? Oder was?;*

4) стилістичному – повтори (укр. 17,6 %; нім. 12,5 %):

I: Після другого м'яча **там трохи були моменти (-) трохи були моменти (-) хороші були моменти (-)** не йшов м'яч в ворота(- -) Бачили(-)шо не получалося шось забити ніяк(- -)То повз стійку

вправо(-)то зліва йшов (-)то поперечний (- -)Пан Ворожняк не мовчав(-)підказував щось Івану(-)щоб забив нарешті м'яч((...))(Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком)

Екстравербальні засоби у СВІ представлені кінетичними і проксемічними (укр. 17,6 %; нім. 6,3 %), зокрема інтерв'юер, часто обернений спиною до глядача або впритул наближений до респондента.

3.1.3. Ситуативний рівень

На ситуативному рівні виявлено такі комунікативні девіації:

1) порушення максими повноти інформації (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %), а саме відсутність самого питання, надто довгі запитання, які тривають довше, ніж відповіді:

R: Ich habe eigentlich wenig gesehen (-) [dann]

I: [Sie] haben nichts gesehen und haben trotzdem Möller ((unverständlich 2s)) am Kragen drum herum (-)

R: Habe ich nicht gemacht (-) Ich habe (-) Möller habe ich nicht(- -) Wir müssen nicht verguckt haben(-) ähnm(-) [wir]

I: [Direkt daneben](-)außerdem zumindest große Vorwürfe(- -)

R: Ach ja(-)auch du (- -)man hört uund (-)man hat gehört(-)dass er hat eine Schwalbe gemacht(-)aber ich kann dazu nichts sagen(- -)

I: Sie wollen nicht mehr sagen(-)

R: Ja(-) wahrscheinlich ((...)) (Lustiges Interview von Thorsten Fink zu Möllers Schwalbe)

2) порушення максими якості інформації (укр. 23,5 %; нім. 46,9 %):

а) 'фатальні' вступні і подальші запитання (частіше у німецькій ЛК). Насправді перші запитання повинні бути без провокації і конфронтації, за канонами журналізму спершу ставлять приємні, а тоді переходять до складних

питань. Це стосується і подальших тактичних невдач – це погано сформульовані подальші запитання, надто важкі або складні запитання, агресивні, неконкретні, які часто містять неперевірену інформацію:

I: Ну видно було, що дійсно команда першої ліги я заглянув там вони мають три поразки. Де вони умудрилися ці... (Інтерв'ю-2 Таврія – Металург, 08.09.2018);

I: Die Mannschaft hat sehr müde gewirkt heute. Ist das vielleicht mal an der Zeit, die Taktik mit Ihnen als einzige Spitze zu überdenken?;

I: 0:4 gegen GAK (- -) Herr Neukirchner (-) wie froh sind Sie (-) dass der Schiri endlich abgepfiffen hat? (-)

R: Was soll dei Frog jetzt sein? (-) Für wos ist die Frog (-) erklären's mer des?! (-) Soll i mi jetzt freuen (-) wenn wir 4:0 verlieren oder wos? (-) Bei uns haben ein paar die Hosen voll (-) wir machen kapitale Eigenfehler (-) mehr brauchn mer net sagen (- -) Aber die Froge brauchen's mer a net stölln (- -)

I: Haben Sie nicht Angst gehabt vor einer noch höheren Niederlage? (-) Den Eindruck hatte man jetzt zum Schluss? (-)

R: Des is die nächste depperte Frog! (-) Fällt Ihnen nix Gescheiteres ein jetzt? ((...)) (Günther Neukirchner Komplettes Interview, 27.02.2005).

б) негативні запитання після вдалих матчів:

I: Huub Stevens (-) **es wäre anders gewesen** (-) wieder einmal neue Serie zu starten (- -) Dort (-) wo man den ersten Meistertitel geholt hat(- -) Warum hat es **nicht** geklappt (-) nur ein Punkt?(-)

R: Erstmal möchte ich Red Bull Racing Team gratulieren mit der Weltmeisterschaft von Sebastian Vettel (- -) Ich denke dass es für Red Bull heute das Allerwichtigste war und dass wir heute hier ein Spiel gespielt haben (-) was wir hätten gewinnen können aber auch verlieren können (- -)und das (-) dass wir nicht gewonnen

haben (-)das ist für euch vielleicht wichtig aber für uns nicht!
((...))(Huub Stevens ist sauer (14.11.2010)).

5) порушення максими релевантності (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %), зокрема специфічна побудова запитання:

I: Wie sehr freut es Sie für Dante(-)dass er getroffen hat? (- -)

R: Ich sag es Ihnen wie es ist (-) es ist mir scheiß egal! (-)
Wenn es der Brouwers gemacht hätte oder unser Keeper (-) würde ich mich genauso für die freuen wie für Dante (-) aber ja (- -)

I: Wie sehr freuen Sie sich? (-)

R: Wir (- -)Ich freu mich sehr! (-) Okay gut (-) Mensch!(-)
Schhhhh (-) Hör auf mit dem Mist! (-) (Hans Meyer: Interview nach dem Sieg über Energie Cottbus (9.03.2010)).

4) порушення максими манери:

a) неконкретні запитання (укр. 5,9 %; нім. 3,1 %):

I: А як, продовжуєш по аматорах виступати?

I: По аматорах звичайно, це...

I: А що, по боротьбі? (Василь Федорич. Інтерв'ю ProFC 11/05/12 Львів (14.05.2012)).

б) невдалі спроби метакомунікації (укр. 17,6 %; нім. 12,5 %), коли намагання інтерв'юера знайти відповідні слова зазнають невдачі, йому не вдалося повернути розмові спокійний тон, залагодити конфліктну ситуацію та продовжити інтерв'ю (виокремлено жирним шрифтом):

I: Was ist es denn (-) Peter Pacult? (-)

R: Wie können Sie jetzt so was sagen (-) der Trainer Peter Pacult freut sich nicht über den ersten Platz (- -) Es ist Frechheit von Ihnen (- -) Wie können Sie mir als normalen Deutschen sagen (-) „ich freue mich nicht“ (- -) So viel Blödheit (-) wie Sie da erzählen (-) ist schon einmal grenzenswert! (-)

I: Ist es jetzt nicht besonders höflich (-) Peter Pacult (- -)

R: Waren Sie höflich?! (-) Waren Sie jetzt höflich?! (-) Wie können Sie Markus Katzer fragen (-) Trainer Pacult freut sich nicht über 1. Platz? (-) Ist es freundlich?! (-)

I: Ne (-) ich hab das letzte Mal (- -) waren wir auch [hier] (-)

R: [Letztes mal was?] (-) Was hat das mit dem letzten Mal? (-) Sie hauen da was rein (-) was überhaupt nicht stimmt! (-)

I: Okay (-) es war sicherlich nicht so böse gemeint (-) wie es bei Ihnen (- -)

R: Wie kommen Sie auf den Gedanken oder wie kommen Sie auf den Satz ((unverständlich 3s)) Das unnötige und dumme Stimmung von Ihnen macht (-)

I: Okay (-) wenn Sie das so sehen (- -) [Ich hatte]

R: [ich sehe es] so (-) weil sie haben es so bereits gesagt (- -)

I: Okay (-) ich finde es noch immer nicht sehr höflicher Auftritt (-) ganz ehrlich (- -)

R: Ihr glaubts (-) ihr seids die Kasperln (-) die sagen dürfen (-) was sie wollen?? (- -)

I: Ich würde mich gerne rechtfertigen (-) bin aber so nett (-) dass ich Ihnen immer das Mikrofon halte (-) ist okay (- -) Wollen wir trotzdem über die Partie reden oder sind sie einfach sauer auf mich und wir beenden das? (-)

R: Ich bin sauer auf Ihnen (- -)

I: Na gut (-) dann seien Sie sauer auf mich (- -) Ich gratuliere trotzdem (-)

R: Sie brauchen nicht zu gratulieren! (-)

I: Okay (-) (Legendäres Peter Pacult Interview, (05.12.2009)).

в) неспроможність інтерв'юєрів правильно сформулювати запитання, надто довгі запитання (некомпетентний інтерв'юєр), спостерігаємо, що інтерв'юєр перебиває респондента:

I: Und wir haben einen hier Stehenden geackert und geackert hat Danny da Costa (- -) Danny (-) lass uns erstmal über die Fans reden (- -) Das ist sensationell (-) ((...)) Wie ginge das heute?(-)

R: Ja (-) **ich denke mir geht's ja genauso (-) wie da wieder so(- -)** Wenn man schon wieder hört (-) Das war heute der absolute Wahnsinn (-) was hier am Stadion abgeht (- -) Das war so laut heute (-) man hat kaum eigene Wort verstehen können (- -) Ich glaube das war ganz ganz Atmosphäre (-) die wir im Heimspiel haben (- -)

I: Ja (-)**ich hab meine Frage schon fast wieder vergessen (-) weil du hier von der kompletten Kurve gefeiert wirst (- -) Ich hab sie wirklich vergessen (-) weil wenn ich denke (-) wir kennen uns schon wirklich ein paar Jahre (-) haben auch relativ enges gutes Verhältnis zueinander (-)** Wenn ich einfach überleg (-) als Danny vor vielen Jahren nach Ingolstadt als 19-jährige gekommen ist (-) was er jetzt entwickelt hat (- -) Was denkst du (-) was willst du (-) wenn du vor dieser Truppe stehst und ja (- -) Das so genießt (-) bevor wir zum Fußball kommen (- -)

R: Ja (-) **ich denke** schon eine ganze Portion Stolz mit dabei (- -) **Ich denke du kennst das (-)(...)**(Danny da Costa im DAZN Interview nach Frankfurt vs Chelsea (03.05.2019)).

Отож, у загальному на ситуативному рівні спостерігаємо КД частіше у німецькій ЛК, аніж в українській, про що свідчить аналіз вище.

3.2. Комунікативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю

3.2.1. Зовнішньоструктурний рівень

Найбільшу популярність з розважальною метою здобувають зіркові інтерв'ю з визначними діячами, відомими особистостями, акторами, спортсменами, шоуменами, світським бомондом, політиками, ведучими, музикантами тощо. Зупиняємося на зіркових інтерв'ю власне у сфері культури,

оскільки вони є однаково частотними на відеохостингу Youtube та отримують найбільшу кількість переглядів в обох досліджуваних ЛК.

Виявлено такі фактори, які залежать від інтерв'юера і впливають на успішність ЗВІ:

1) порушення підготовчих умов комунікації:

а) незрозуміла і неструктурована або відсутня попередня розмова (у випадку, коли респондент не отримав інформації про причину, час і канал виходу інтерв'ю) (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %);

б) низький рівень якості підготовки (укр. 67,5 %; нім. 30,0 %). Для того, щоб довідатися щось цікаве і дивуочне, потрібно поставити такі ж запитання, а не повторювати нудні, однакові питання, на які респондент не має бажання відповідати. Це стосується обох ЛК, але переважає в українській ЛК, де журналісти здебільшого присвячують мало уваги пошуку інформації і підготовці до інтерв'ю, схильні до шаблонності інтерв'ю за відсутності огляду попередніх розмов з респондентом, ставлять загальні, стандартні, давно відомі запитання:

I: Bei dem Soundtrack zu den beiden Filmen singst du ja auch jeweils (-) Ein paar Songs (- -)Was magst du ja lieber?(-)Singen oder schauspielern? (-)

R: Die Frage kommt immer und ich weiß nicht (-) was ich sagen soll (-) Äää (- -)Ich mag einfach beides ((...)) (Interview mit Lina Larissa Strahl zum Film "Bibi & Tina - Voll verhext!").

Саме такі питання представлено у пародії на інтерв'ю, у яких відсутня персоніфікація респондента:

Як вам наше місто? Чи пробували ви нашу національну кухню? Що ви знаєте про нашу країну? Чи подобаються вам наші дівчата? Не секрет, що недавно на весь світ прогрімів скандал з вашою участю. Ви не могли б прокоментувати цей випадок? Чи є у вас хобі? Яку музику Ви слухаєте? А яку книгу ви можете назвати улюбленою? Чи любите ви спорт? Що ви можете

сказати про пластичну хірургію? Ваші творчі плани? Ви напевно знає те про трагічні події, що відбуваються в гарячих точках по всьому світу. Як ви до них ставитеся? Чи є у вас мрія? Чи можете ви щось побажати нашим читачам? [Марченко, 2015];

в) нестача комунікативної компетенції (укр. 27,5 %; нім. 30,0 %), особливо невміння поставити запитання простежується в обох ЛК. Інтерв'ю відбувається або монотонно, не викликаючи зацікавлення, або як словесна “перепалка” (не у форматі запитання – відповідь). За наявності пасивної поведінки, відсутності когнітивних зусиль під час ведення інтерв'ю, за порушеної жанрової специфіки саме журналіст повинен подбати про інтригу й інтерес в інтерв'ю або ж про спокійний тон, залагодити конфліктну ситуацію та продовжити інтерв'ю:

I: Wie findest du unsere Zuschauer? ((...))((кілька таких питань одне за одним))

R: Gut (-) (Interview mit Bruno #1 (Deutsch/German)).

I: Які у Вас далі плани (-) що будете робити? (- -) ((швидко і різко ставить запитання))

R: Кожне Ваше питання (-) наступні(- -)заставляє мене з гумором відповідати (-) але я постараюсь серйозно (- -) Зараз я сконцентрований на якихось (-) не знаю (-) я медитую (-)

I: [Де медитуєте?](різко))

R: Та прямо зараз стою і медитую ((...)) ((ехидно посміхається журналістці)) (Режисерські амбіції та політичні плани: Вакарчук дав ексклюзивне інтерв'ю ТСН (28.06.2017)).

г) надто широка тема (укр. 17,5 %; нім. 10,0 %). До прикладу, Марію Максакову під час інтерв'ю ТСН обурили питання про Путіна та дружбу з сім'єю Суркова, оскільки журналістка поставила їй велику кількість пікантних запитань цілковито різного характеру і за короткий час:

З ким ви спілкуєтеся в Україні? Хто Ваше ближче коло? Ви мали великий вплив в Росії... чи пан Сурков, який привів Вас в політику... Чи Ви б вступили в "Єдину Росію?" ...Як сьогодні ставлення до Путіна Ваше змінилося...? А про маму можна запитати?... А його дії... про анексію Криму? ...чи його рішення? Ваші діти зараз в Росії? А ви не сумуєте за ними? Просто діти ж там страждають?... ..старша донька ...забрала всі гроші? ...чи є у Вас конфлікт з дружиною? ...Ви будете виправдовуватися? ...а можна про внучку Сталіна?. (Марію Максакову під час інтерв'ю ТСН обурили питання про Путіна та дружбу з сім'єю Суркова).

У "Das schnellste Interview der Welt mit Nora Tschirner", до прикладу, присутня велика кількість питань, які не пов'язані між собою і дуже розпорошені, що створює КД як для респондента, так і для адресата;

г) надто усталений і фіксований перелік запитань (укр. 12,5 %), наприклад, у вищезгаданому інтерв'ю з Марією Максаковою інтерв'юер запланувала поставити увесь перелік своїх запитань, незважаючи на сам перебіг інтерв'ю.

Структура вдалого ЗВІ – це один або два (максимум три) ключових аспекти, до яких ставлять 3-4 окремих питання стосовно того, що очікують від респондента і які питання власне нагальні на даний час. Питання необхідно ставити окремо, інакше респондент перенавантажений (кожне наступне запитання спантеличує його) або має можливість уникнути неприємних запитань. Таке нагромадження запитань характерне саме для української ЛК, де журналісти буквально по дорозі "виловлюють" зірок і "засипають" їх запитаннями:

І: [Чи одружені Ви?] Чи маєте дівчину? Чи можливо (-) Ви були одружені і у Вас була німкеня-жінка (-) яку Ви покинули в Німеччині з багатьма дітьми? (-) Ніхто ні про що взагалі не знає ((...)) (Олег Винник залишив кар'єру в Німеччині, щоб „увірватися“ в український шоу-бізнес).

д) стратегічно зумисна різка зміна запитань і тем з метою поставити інтерв'юера у незручне становище (укр. 37,5 %, нім. 46,7 %,) характерна в обох ЛК. Часто мета журналіста – спровокувати та вивести із себе респондента.

Наприклад, журналіст в інтерв'ю “Joko Winterscheidt rastet total beim Interview mit Matthias Schweighöfer und Florian David Fitz aus” підтакує й мугикає під час відповідей, каже що розчарований грою акторів, навмисне їх дратуючи.

Або інтерв'ю з Гайді Клум “Das chaotische Interview mit Heidi Klum | Verstehen Sie Spaß?”, де оператор заважає, а журналістка говорить лише англійською, поводить себе неввічливо – очевидна провокація. Тобто це – невдачі, спричинені журналістом, хоч і навмисно, з порушенням усіх канонів журналістської етики.

Часто журналісти стратегічно провокують респондентів, ставлячи спершу відкриті запитання для розгорнутої відповіді, а згодом закриті, щоб отримати однозначну відповідь “так” чи “ні”. Вважають, що відкриті запитання продуктивніші, хоча іноді лише за допомогою закритих можна змусити співрозмовника сказати щось конкретне або підтвердити неготовність респондента давати відповідь [Довженко, 2018], як от, наприклад:

Р: Я кажу заглянь мені в очі (-) у них уся правда (- -) Я в 42 роки чоловік не можу бути самотній (-) і я вважаю взагалі (-) якщо самотній чоловік у 42 роки (-) він неповноцінний (- -) З коханням в мене все дуже добре (-) [кохана є]

І: [Чи] дружина? (-)

Р: Є кохана (-)

І: [Не дружина?] (-)

Р: Є кохана (-)

І: Українка чи німкеня? (-)

Р: Українка (-)

І: А діти є? (-)

Р: Не буду розповідати поки що ((...)) (Олег Винник залишив кар'єру в Німеччині, щоб „увірватися“ в український шоу-бізнес)

е) запитання-табу щодо особистого, фінансів є частим явищем у ЗВІ в українській ЛК (укр. 22,5 %; нім. 5,0 %);

I: *В тебе є готівка? (-)*

Р: *Готівка є (-) так (-)*

I: *Багато? (-)*

Р: *Ну (-) на життя мені вистачає (- -)*

I: *Скільки тобі треба для щастя? (-)*

Р: *Ну (-) то залежить від того наскільки (- -) нуу (-) скажем так (-) в мене потреби зараз не дуже великі (-) тому що більшу частину часу я зараз практично провожу ((...)) (Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілуюся з дівчатами і співаю).*

I: ((...)) *Die Haare wachsen? (-)((bezüglich der Chemotherapie))*

Р: *Naja (-) nee (- -) O Gott (-) Gucken Sie dann (-) nee (- -) Die wachsen und die sind wirklich überall ausgefallen (-) aber das ist (-) das hat mir schon mal gespielt (-) und das ist (- -) Ich finde mich mit Kappe gut (-) habe ich heute schon paar Mal gesagt (-) eigentlich viel besser als mit meinen drei Haaren (-) also den echten (-) so ((...))(Hendrikje Fitz: So tapfer kämpft sie gegen den Krebs).*

2) недоречні і несвоєчасні комунікативні акти: невідповідні час і місце (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %), як поспіх, незручний для респондента момент, питання по дорозі, що типово переважно в українській ЛК для проведення ЗВІ, коли журналісти “вичікують” зірок біля власних помешкань, транспорту, у приватній неочікуваній атмосфері;

3) незбалансовані акти:

а) надмірна м'якість (захоплення, зачарованість) або жорсткість (прямота, різкість, агресивність тощо) (укр. 15,0 %). У першому випадку

журналіст не отримає необхідної нової або ж прихованої інформації від відомої особистості, у другому ж *hard talk* може призвести до конфлікту й образи респондента:

Якщо ж взяти до уваги “Ексклюзивне інтерв’ю з Dan Balan ТСН”, то цілком очевидно, що захоплення журналістки і її сором’язливість через поцілунки зірки впливають на те, що питання спрямовані лише на позитив для респондента.

б) неправильний підхід до респондента в плані його очікувань щодо віку, статі, статусу, знань, інтересів. Через неформальну атмосферу інтерв’ю з Dan Balan журналістка “стрибає” з “ви” на “ти” і навпаки, що спантеличує адресата.

Наведемо ще кілька прикладів:

I: *Лесю (-) тебе можна привітати з заручинами (- -) Хто цей чоловік? (-) Де ви познайомилися і коли ж весілля? (-)*

R: *З заручинами?!(- -) ((іронічно посміхається)) хмммм (-) Катя (-) ну Катя (-) ну ми ж домовлялись!!! ((...)) (За кого збирається заміж Леся Нікітюк?)*

I: *((...)) **Warum haben Sie bei diesem Lied ((Anm. „Stress ohne Grund“)) stark die Grenzen des guten Geschmacks überschritten?(-)***

R: *Das ist eigentlich eine gute Frage (-) das liegt eigentlich im Auge des Betrachters (- -) Das was meine Musik betrifft (-) da streite ich mich ungerne mit Menschen (-) und da bin ich auch nicht der Meinung (-) dass da irgendwie ein schlechter Geschmack an den Tag gelegt wurde (-)*

I: ***„Ins Graß beißen“ (-) es ist für Sie nicht die Umschreibung von „töten“? (-)***

R: *Ne (-) für mich ist es einfach „Klappe halten“ ((...)) (Bushido im ZIB 24 Interview mit unverschämter Moderatorin).*

в) відмінність у світоглядах, неврахування фізичного стану, тобто відмінність фонових знань (укр. 22,5 %; нім. 20,0 %);

г) неналежне/непродумане завершення розмови (укр. 12,5 %; нім. 5,0 %).

Загалом, з огляду на аналіз піричного матеріалу, КД у зіркових відеоінтерв'ю мають більше спільного на зовнішньоструктурному рівні в обох досліджуваних лінгвокультурах, аніж відмінного.

3.2.2. Внутрішньоструктурний рівень

Комунікативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю з позиції інтерв'юера, спричинені вербальними внутрішньожанровими компонентами, виявлено на таких рівнях:

1) на фонетичному – особливо у недосвідчених журналістів (часто це журналісти-початківці й аматори) присутня квапливість, нечіткість мовлення (укр. 5,0 %; нім. 5,0 %), помилки у наголосах (укр. 65,0 %): *мої, нбвий* тощо;

2) на лексичному:

а) суржик (укр. 42,5 %): *провожу, деляють; давай поговорим;*

б) перекручування імен гостей (укр. 22,5 %; нім. 5,0 %):

І: Ну що (-) любі друзі (-) хрест на пузі? (-) Тобто квартирник триває і далі є обіцяний гість **Ivan Nevi**(- -) **Navi** (-) **Navi** (- -) Він отут на диванчику ((...)) (Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілуюся з дівчатами і співаю).

в) неправильні форми звертання (укр. 5,0 %; нім. 5,0 %):

І: Так ти не хвилюйся Іван (-) Ти ж не народний депутат ((...)) (там само)

г) інтерв'юер використовує в розмові баварський діалект (нім. 5,0 %) („wirst du se“, „wennsd“), що призводить до незрозуміння і несприйняття респондента, який з іншого регіону:

I: ((...)) **Wirst du se** nachher noch treffen(- -)Quatscht ihr auch wenn ihr (-)wießt du auch **wennsd** trifft (-) oder geht ihr euch aus dem Weg? ((...))(Martina Hill (Switch Reloaded) freut sich richtig über Ihren Bambi! | BAMBI 2012 | ARD).

г) росіянізми (укр. 37,5 %) у мовленні багатьох українських журналістів:

I: ((...)) А тебе з ким порівнювати? (-) Добре (-) **давай** по-іншому підемо (-)

I: Я так розумію (-) що ти **тіпа** новачок на українському шоу-бізнесі взагалі (-) та? ((...)) (Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілюся з дівчатами і співаю) .

3) на морфологічному:

а) порушення граматичних конструкцій (укр. 32,5 %; нім. 15,0 %): неузгодження відмінків, закінчень іменників, дієслів;

б) тавтологія займенників (укр. 30,0 %; нім. 5,0 %): *Vi, Ваш, Ваши, Sie, Ihr, Ihre;*

4) на синтаксичному (накладання мовних засобів, тавтологія, неповне пояснення, еліптичні речення, інверсія) в українській і німецькій ЛК:

а) неповні речення (укр. 10,0 %; нім. 15,0 %): *Чи дружина? Не дружина? Українка чи німкеня? Woher, woher kommt das? Was..?*

б) інверсія прикметників (укр. 5,0 %):

I: Іро (-) з Павлом Зібровим вас пов'язувала **дружба (-) давня**(- -) Що подарувала своєму колезі (-) Народному артисту? ((...)) (Ірина Білик уперше прокоментувала...).

5) на стилістичному рівні:

а) риторичні запитання з метою обвинувачення респондента (укр. 37,5 %; нім. 30,0 %):

I: „Ins Graß beißen“ (-) es ist für Sie nicht die Umschreibung von „töten“? (-)

R: Ne (-) für mich ist es einfach „Klappe halten“ (-)

I: Okay (-) dann haben wir vielleicht andere Vorstellungen (- -) Sie haben auch gesagt (-) Sie würden ganz gerne ein Vorbild für junge Menschen (- -) Sie gehen in Schulen (-) reden mit den Jugendlichen dort über Gewalt (- -) und Sie haben auch gemeint (-) man sollte den Jugendlichen erklären (-) dass man respektvoll miteinander umgehen soll (- -) **Wo ist denn bei diesem Text sein Respekt? (-) Wo sind Sie als Vorbild? (-)(Bushido im ZIB 24 Interview mit unverschämter Moderatorin).**

б) недоречна іронія (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %):

R: А мені цікава Ваша думка (-) як Ви вважаєте (-) це добре наприклад (-) що ми взяли таку планку? (-) Ви розпитували там (-) куди я їздив (- -)

I: Моя думка (-) що пафосу занадто багато (- -) От Париж (-) оце все Лазурове узбережжя (-) це пафосно трошки (-) як на мене(- -)

R: Ну (-) я дуже багато також чув таких коментарів (-) але тут не була задумка в тому (-) щоб зробити це пафосно (-) задумка була в тому (-) щоб це було стильно (- -) Можливо дійсно десь дорого (-) щоби ми не проігрували іншим кліпам (-) які мають досить високі рейтинги (- -) Ми хотіли (-) якщо вже заходити (-) то заходити з хорошою піснею (-)

I: Так пісня хороша (-) Пісня "во"! (-) дякую, що прийшов! (-)

R: Взаємно (-) (Ivan NAVI: Моє діло просте...).

в) тавтологія, накладання займенників:

I: Ірино (-) зовсім нещодавно в тебе вийшла нова відеоробота на твою нову пісню ((...)) (Ірина Білик прокоментувала свій кліп).

I: Ірино (-) приємно познайомитися з **Вами** (- -) **Ваш** продюсер – це **Ваш** чоловік (- -) Сваритесь (-) зважаючи на те (-) що **він** як продюсер має впливати **на Вас** як **на свою** артистку? ((...)) (Ірина Федішин зізналася...).

г) перехід з *Vi* на *tu* (укр. 15,0 %; нім. 10,0 %):

I: Die lustigste Frau Deutschlands Martina Hill (-)

R: Na ja (- -)

I: Martina (-) Ich hab' **Sie** selten so sprachlos auf der Bühne gesehen (-) Was war los? (-)

R: Das ist so (-) so wenig (-)

I: Das ist aber die echte Martina Hill (- -)

R: Ja (-) so ist sie (-)

I: Wie hast **du dich** gefühlt da oben (-) vor allem nach dieser emotionalen Laudation von Max Ehmann? ((...))(Martina Hill (Switch Reloaded) freut sich richtig über Ihren Bambi! | BAMBI 2012 | ARD).

Невербальні внутрішньожанрові компоненти. Здебільшого невербальних комунікативних девіацій в інтерв'ю із зірками виявлена незначна кількість (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %), адже інтерв'юери намагаються дотримуватися етичних норм журналістської діяльності. Однак трапляються ситуації невміння стримати емоції під час інтерв'ю.

Так, під час вечірнього шоу “Best of” на каналі W24 Френк Стронах (австрійський сатирик Алекс Крістіан) змушує ведучу Крістіну Інгоф сміятися до сліз (додаток В.1). Помітна нарізка кадрів. Беззмістовним стає інтерв'ю через те, що респондент розсмішив своїми відповідями інтерв'юера. Ведуча не змогла опанувати повністю свої емоції, щоб продовжувати задавати запитання (що викликало незакінчене інтерв'ю):

I: Ja (-) ich habe Hornhaut (-) ich habe zwei Hornhaute (- -) Ich habe einen in rechten Aug und linken Aug (- -) Und dann habe ich eine Salbe bestellt bei mir in der Shop (- -) Und dann habe ich

darán geribbelt und die Hornhaut ist weggegangen (- -) die Regenbogenhaut und die Iris ((...))

R: Herr Stronach (-) Sie bringen mich fast zum Weinen mit Ihrer Anwesenheit (-)

I: Es tut mir leid (-)

R: Ich würde sagen (-) wir machen weiter mit Platz 5 und geben ab zum Herrn ((...)) Ich kann nicht mehr (-) (Lachanfall Kristina Inhof) (додаток В.1).

Загалом типовими є міміка здивування, прихованих насмішки і скепсису з позиції журналістів у тих випадках, коли вони не сприймають відповіді зірок.

3.2.3. Ситуативний рівень

Комунікативні девіації інтерв'юера у зіркових ВІ на ситуативному рівні виявлено у таких аспектах:

1) порушення максими якості інформації (укр. 22,5 %; нім. 20,0 %):

а) непередметний, віддалений від теми вступ в інтерв'ю (укр. 7,5 %):

I: Кумасічка (- -) я заради тебе малу дитину вдома лишив (- -) (Ірина Білик прокоментувала конфлікт).

б) провальний початок розмови журналіста, який провокує обурення респондента (укр. 7,5 %):

I.: Які у Вас далі плани (-) що будете робити?(швидко і різко ставить запитання) (- -)

R.: Кожне Ваше питання (- -) наступні (- -) заставляє мене з гумором відповідати (-) але я постараюсь серйозно (- -) (Режисерські амбіції та політичні плани).

в) констатація факту, негативної інформації тощо як початок інтерв'ю (укр. 17,5 %; нім. 10,0 %):

2) порушення максими манери:

а) невміло і нечітко поставлене запитання з паузами (укр. 7,5 %; нім. 20,0 %):

I: Mit Ihnen vielleicht... Ganz kurze Frage, wir sind von den Ard-Netzreportern... Und ähm uns würde interessieren ähm Frau du Mont, es gibt ja einen riesen Aufriss... (Mirja du Mont über Bushido).

б) спонтанні перефразування, початкові запитання, які потребують уточнень, ‘фатальні’ вступні і подальші запитання. Правильно поставлені запитання дуже важливі у будь-якому відеоінтерв’ю, однак у Youtube запитання здебільшого “вирвані” з контексту або ж відсутня вступна частина про самого респондента (частіше в українській ЛК, відразу наявна “нарізка” кадрів). Інтерв’юер зобов’язаний попередньо налаштувати респондента на розмову, а не починати інтерв’ю несподівано і спонтанно. Довірлива атмосфера сприяє можливості поставити критичні питання й отримати на них більш відверту відповідь (нім. 10,0 %):

I: Was ist das Schönste (-) was Sie jemals gerochen haben?

R: (- -) Der schönste Duft?

I: Oder ein Geruch? (-) Es muss ja nicht immer nur ein Duft sein (- -) es kann auch (- -);

I: Beende folgenden Satz Ich hasse es (-) wenn Journalisten nach (-) huhuhu fragen (- -)

R: Ich hasse es wenn Journalisten fragen (-) wann mein bester Freund gestorben ist ((...)) (Henning May von AnnenMayKantereit).

I: Es geht ja um grünes [Leben]

R: [Geht es das?] (-)

I: Ich hoffe! (-) Was tun Sie im Alltag? (-)

R: Das ist Quatsch (-) diese Frage (- -) ich kann sie nicht mehr hören (- -)

I: Okay ((...)) (Nena in Rage: „Ich kann diese Frage nicht mehr hören!“).

в) відсутня або провальна метакомунікація (укр. 37,5 %; нім. 25,0 %). Навіть за ретельної підготовки журналісту завжди потрібен план Б, якщо виникає щось несподіване. Тому він повинен активно слухати, контролювати достатність і зрозумілість відповідей. За відсутності конструктиву необхідна метакомунікація для з'ясування ситуації і налагодження розмови, тобто розмова про розмову, якщо присутня тупикова ситуація або негативні емоції. Якщо ж зірковий респондент немотивований, то можна нагадати, що він для глядача виглядатиме у поганому світлі або що інтерв'ю є і частковою рекламою його подальших проєктів:

I: Wie findest du unsere neuen Zuschauer? (-)

R: **Hä (- -) Gut ((...))** ((ще 3 питання, на яких відповідь - Gut))

I: Wie findest unsere alten Videos? (-)

R: **Hmm (- -) Das geht's (-)**

I: Nicht **so gut** (-) Oder? ((...))(Interview mit Bruno #1 (Deutsch/German).

Провальна метакомунікація збільшує дистанцію між комунікантами і робить інтерв'ю напруженим:

I: Так (-) ти не хвилюйся (-) Ти ж не народний депутат ((...))

I: Молодець! (-) Це прекрасно (- -) Чому запросили Івана? (-) Можу пояснити (-) він так хвилюється ((...)) Скільки років? ((...))

I: Точно! (-) І Іван (-) Чому запросили Івана? (-) Я маю пояснити (-) тому що кліп (-) який ми зараз подивимося (-) для того щоб продовжити розмову ((...)) Я не знаю що йому дати (-) щоб він розслабився (- -) Іванові (-) я маю на увазі (-) В принципі (-) кліп вражає (-) Вражає не стільки кліп (-) скільки музика вражає (- -) Тобто це такий танцювальний (-) стиль як називається (-) бо я ж не фахівець? ((...))

I: Боже (-) давай ти не будеш так більше хвилюватися (- -) Зараз в тебе знову є тайм-аут невеличкий для того (-) щоб перестати трошки хвилюватися ((...))

Так(- -) ти не хвилюйся (-) Ти ж не народний депутат (- -)
(Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілюся з дівчатами і співаю).

Такі “вирвані” з контексту запитання або ж відсутня вступна частина про самого респондента (частіше в українській ЛК, відразу наявна “нарізка” кадрів) часто дратує відомих респондентів:

I: ((...)) [А можна] я Вас запитаю взагалі, які Вас питання хвилюють (-) Святослав? (-)

R: Мене хвилюють всі питання ((...)) (Режисерські амбіції та політичні плани).

Порушення максими манери стосується і неналежного завершення розмови, адже не можна казати – ще два останні запитання. Тоді відсутня глибина відповіді, а завдання журналіста – “витягти” максимум з респондента, допитувати, конкретизувати:

I: Also ja (-) stelle wir dann noch ein-zwei Fragen ((...))
(Interview mit Bruno #1 (Deutsch/German)).

Самому завершити інтерв’ю журналісту варто лише в тому випадку, якщо він отримав бажане:

I: Kommt zu jedem Song so eine Session (-) so eine spezielle?(-)

R: Ja ((singt))

I: Wundervoll (-) Ich bin fertig (- -)

R: Hammer (-) Megageil ((...)) (Henning May von AnnenMayKantereit).

Цікавим фактом є те, що журналісти вдаються до вказівки на те, що інтерв’ю не “нарізане” і повною тривалістю, для того, щоб глядачі самі змогли зробити висновки:

I: Wir haben Ihnen das Gespräch mit Bushido in voller Länge gezeigt (-) nichts gekürzt oder geschnitten (-) damit Sie sich eben wie gesagt ein Bild machen können ((...))(Bushido im ZIB 24).

Частою причиною КД є відсутність нагоди поставити запитання респондентові, тому що кілька інтерв'юєрів або респондентів говорять в унісон, водночас, так, що не розібрати ані респонденту, ані глядачеві, про що йшлося у запитанні.

Саме тому й виникають паузи і перебої в інтерв'ю в обох ЛК, де участь беруть аж двоє-троє журналістів або респондентів.

Так, спантеличений відповіддю журналіст не в стані поставити подальші запитання, особливо, коли присутня ще третя особа:

I: Was ist an der Dame (-) zu Ihren Rechten von Ihnen ausgesehen (-) was macht sie aus (-) was ist das wirklich Besonderes? (-)

R: Hier schauen Sie doch mal hin! (-)

Birgit Anders: Zum Glück sind ((...)) Nein (-) nein (- -)

R: Das ist es (-)

I: Gibt es ein (-) ein geiler (- -) gibt es in der Promiwelt so viele Zurütungen in Beziehung? (- -) Gibt es so ein (-) so ein (-) auch da, (-)so ein Rat von Ihnen (-) wie hält man das aufrecht?(-) Wie hält man die Liebe aufrecht? ((...)) (Christian Anders: Darum liebt er seine Frau).

Загалом, на ситуативному рівні комунікативні девіації у ЗВІ виникають в однаковій мірі в обох ЛК.

3.3. Комунікативні девіації у політичних відеоінтерв'ю

3.3.1. Зовнішньоструктурний рівень

До комунікативних девіацій на цьому досліджуваному рівні належать:

1) порушення підготовчих умов комунікації:

а) різноплановість і нагромадження запитань (укр. 14,5 %; нім. 3,0 %). До прикладу, звучать такі питання в межах кількох хвилин: дивіденди — бізнес дружини — хто подарував годинник — намір очолити ДБР:

І: Ну зараз Ви ж не перевищили (- -) **Ви задекларували 34 мільйони дивідендів (-) який бізнес приносить такі дивіденди?(-)**

І: **Що Ви зробили із 34 мільйонами гривень? ((...))**

І: **Так куди Ви потратили гроші? (-) Яким бізнесом займається Ваша дружина? ((...))**

І: **Хто Вам подарував 4 годинники? ((...))**

І: **Але Ви хочете очолити Державне бюро розслідувань з таким підходом? ((...))**

І: **А чим займаються Ваші підприємства? ((...)) (Матіос тікає...).**

б) порушення інтерв'юером стандарту нейтралітету (оцінювальні судження, виставляє умови інтерв'ю) (укр. 1,5 %; нім. 6,1 %). Часто метою такого інтерв'ю є спровокувати на конфлікт, чому сприяє уповільнений темп мовлення інтерв'юера, про провокацію свідчить і зустрічна реакція незадоволеного респондента запитанням, його критичні зауваження у бік інтерв'юера, натяк на провокативну поведінку:

І: **Щодо непоінформованості населення (- -) так (-) Ви правильно сказали (-) що діти абсолютно зараз не розуміють(-) що іде війна ((...))**

Р: ((...)) Я Вам вже двічі розповів (-) Третій раз розповісти? (-)

І: **Пане Сергію (-) Ви мене на конфлікт намагаєтесь ((...))?**

Р: На конфлікт намагаюся (-) тому що мене не влаштовують ті контексти (-) які Ви розставляєте по ходу передачі ((...)) (Дацюк: діти пострадали...)

в) теми-табу (гроші, статки, хабарі, внутрішньопартійні конфлікти) (укр. 31,9 %; нім. 3,0 %).

До прикладу, журналістка довідується у Прем'єр-міністра України про те, як він допоміг вітчизняному кінематографу:

І: Арсенію Петровичу (-) Ви не випадковий гість на цій прем'єрі (-) тому що Ваше ім'я є в титрах (-) і Ви півтора роки тому зі своїх приватних коштів виділили гроші на стрічку (- -) За яких умов це було і яка сума це була? (-)

Р: У мене є друзі як і у всіх (-) а є неймовірно талановиті друзі (- -) Таких в Україні мало (-) але таких і у світі мало (-) це Лесь Санін (-) Але коли він задумав цю стрічку (-) я мав за честь йому [допомогти]

І: [І яка сума] (-) ну якщо не секрет? (-) Це сотні тисяч доларів? (-)

Р: (- -) Це у Леся запитайте (-) (Скільки власних грошей Арсеній Яценюк вклав в українське кіно?).

г) невідповідність до канонів жанру (укр. 11,6 %), зокрема порушення структури жанру, відсутність вступу або/і кінцівки інтерв'ю. Зазвичай, інтерв'ю вимагає певної структури: вступ про респондента або подію, представлення (інтерв'юера і) респондента, спершу простіші запитання, ключові питання, завершення, прощання. За О. Борисовим інтерв'ю загалом властива така побудова [Борисов 2017, с. 212], яка є спільною і в українській та німецькій ЛК: 1) *початок* – встановлення контакту інтерв'юера із співрозмовником (часто представлення) та повідомлення теми; 2) *основна частина* – інформаційне ядро інтерв'ю, яке містить факти, явища, докази, оцінки тощо; 3) *висновки / кінцівка* – підбиття підсумків, вираження вдячності за інтерв'ю, побажання тощо. У нижче запропонованому інтерв'ю (“Найкоротше інтерв'ю в історії”) порушена така умова успішної комунікації як дотримання головних критеріїв жанру інтерв'ю – форми й інформативності. Для комічного і шокуючого ефекту журналіст Майкл Щур ставить лише одне запитання, після якого одразу прощається:

І: Пані Катерина просила (-) щоб я довго не затримував Вас, бо я розумію (-) графік є (- -)

R: Ее (- -)((махнув рукою як знак байдужості і розчарування))

I: **То як в Вас справи?(-)**

R: Ну(-) в нас дуже сьогодні такий період напружений, тому що вже місяць осталося (- -)

I: **Ну якщо (- -)**

R: **Вибори (-)**

I: **(-) ми вже довго не можемо Вас затримувати, тоді дякую Вам (-) мені цієї відповіді достатньо.**

R: Не ((...)) Я не поняв(- -) Шо(-) шо(-) шо(-) шо(-)?((Пауза у відео...))

I: Я бажаю Вам добра (-) Дякую(- -) Щасливо(-)
 (“Чим живеш, Україно?”. Випуск 3)

2) недоречні і несвоєчасні комунікативні акти, як:

а) невідповідні час і місце (укр. 8,7 %), а відтак – нефахова поведінка (інтерв'юер біжить за респондентом, перекриває йому дорогу). Військовий прокурор Анатолій Матіос тікає від журналіста, почувши запитання про 34 мільйони дивідендів у своїй декларації:

I: **Зупиніться (-) будь ласка (-) Ви ж пообіцяли (- -)**

R((тікаючи від журналістки)): Я перевищив ліміт (- -) я спізнююся ((...))(Матіос тікає...).

Про спонтанність інтерв'ю “Як якийсь Олег дав інтерв'ю 2 різним каналам” свідчить як погана зйомка, відповідно, поганий звук, так і те, що нема першого запитання, не зрозуміло відразу, що відбувається. Розтлумачити його допомагає підзаголовок (Події біля Леніна. 2 точки зору :)): “Я не знаю, що це за люди були... Українці, не бійтесь! Йдіть сюда...” Особливо типовим це є для футбольних інтерв'ю обома мовами, коли потрібно швидко реагувати після матчу або ж в перерві і немає часу підготувати запитання;

б) виловлювання, вичікування, підстерігання респондента без домовленості про інтерв'ю (укр. 17,4 %):

Р: Якщо Ви комісія (-) то я точно розумію (-) що Ви проголосуєте за мене (- -) **А де тут вихід взагалі? (-) Ви мене загнали в якийсь пустир (-) Дайте мені вийти (-)**

І: А чим займаються Ваші підприємства? (-)

Р ((заходить у ліфт)): До побачення! (-) До побачення (-) я закінчив (-) все! (- -) Пані (-) я не знаю як Вас звати (-) але Ви ведете себе абсолютно якимось безглуздо (-) Абсурдні запитання ((...))
(Матіос тікає...)

3) незбалансовані комунікативні акти:

а) невідповідний обраний респондент (укр. 8,7 %; нім. 3,0 %), до прикладу, в інтерв'ю “Ну а мені це по приколу” не чути запитань, нема мікрофона в інтерв'юера. Респондент розповідає, як здійснював підпали у Полтаві, багаторазово повторюється, робить довгі паузи, незрозуміло висловлюється, зрештою, просто не має досвіду інтерв'ю. Чути лише одне запитання, проте нечітко сформульоване: *“Як ти почав підпалювати, конкретно біля цього під'їзду?”*;

б) недостатня підготовка до інтерв'ю (укр. 11,6 %; нім. 6,1 %).

Отже, у ПВІ наявні усі види порушення комунікативних актів, як і підготовчих умов комунікації в обох ЛК з позиції інтерв'юера.

3.3.2. Внутрішньоструктурний рівень

До вербальних внутрішньожанрових компонентів у політичних відеоінтерв'ю належать:

1) на лексичному рівні:

а) розмовний стиль мовлення журналіста (укр. 42,0 %; нім. 3,0 %). Президент Франції Е. Макрон прийняв у Парижі в своїй резиденції в Єлісейському палаці українського політика, кандидата в президенти України

Володимира Зеленського. Зеленський дає інтерв'ю після зустрічі з Макроном українським журналістам. Використання розмовної лексики інтерв'юера зовсім не типове в інтерв'ю з посадовцями:

Р: Дуже класна тепла атмосфера (-) дуже зустріч була конструктивною (- -) Я побачив перед собою дійсно лідера об'єднаної Європи (-) Мені сподобалось (- -) Конструктивна була зустріч (- -) Ми обговорювали найважливіші питання для українського суспільства (-) для України загалом (- -) Га? (-)

І: Про що говорили? (-)

Р: Про що говорили? (-) Про життя (-) про головне говорили (- -) Говорили про припинення війни на Донбасі (- -)

І: Пане Президент (-) всьо? (Зеленський розповів про зустріч...).

б) пейоративна лексика (укр. 2,9 %):

Ведуча телеканалу "1+1" Наталя Мосейчук у ефірі ток-шоу "Право на владу" дуже емоційно висловлює свою думку про українських політиків:

Р: ((...)) **йолки-маталки** ((...)) Да нафіг нам треба ваші Дні народження (-) ми їх знати не хочемо!((...)) **Я просто в шоці була**(-) І коли я побачила як політики почали (-) А цей висловив співчуття (-) а цей не висловив співчуття (-) **Да горить ви всі в пеклі зі своїми співчуттями!** (-) Вибачте(-)вибачте(-) вибачте!((...)) (Наталя Мосейчук сказала всю правду...)

в) недоречні англіцизми депутатів, посадовця (укр. 7,2 %; нім. 3,0 %):
ньюзмейкер; ай хоуп;

г) нашарування заперечення (укр. 11,6 %; нім. 3,0 %):

Р: Ні ні(-) **Ви кажете про** (- -) **Я не за Зеленського** (-) **зразу!** (-) **Не за Зеленського** (-) **не голосувала** (-) **участі не брала** (- -) **Не за Порошенко** (-) **участі не** (-) **і не за Тимошенко** (-) **участі не брала** (- -) Якщо вже пішла така (-) що називається розмова (- -) Дмитро Гордон (-) вибачте (-) давайте візьмем паузу. (Наталя Мосейчук сказала всю правду)

г) заміна складу словосполучення (укр. 2,9 %):

Р: Про яку законність врешті може йти мова (-) якщо у нас народний депутат дозволяє собі таку поведінку **у прямій студії** (-) говорити що все це неправда (-) що його не було на Костельній і взагалі (-) він не допомагав Саакашвілі ((...))(Про політику).

д) оцінна лексика (укр. 24,2 %; нім. 17,4 %):

"я тут не висловлюю власну думку...", "ну, важко не погодитися з паном Григорієм...", "...так, Ви правильно сказали..." (Дацюк: діти пострадали);

е) помилкове вживання паронімів (укр. 1,5 %), наприклад, "військовий" і "воєнний" у термінах "військовий стан" та "військовий режим" (Дацюк: діти пострадали);

є) плеоназм (укр. 1,5 %): *право на свою власну позицію* (Дацюк: діти пострадали);

2) на морфологічному рівні:

а) повтор займенників (укр. 7,2 %; нім. 6,0 %):

I: *Буквально за кілька тижнів до виборів Ви вирішили підстригтися (- -) Що Вас на це підштовхнуло? ((...))*

I: *Колись ми розмовляли з Вами (-) Ви казали (-) що Ви дослухаєтесь до порад **Ваших** прихильників (-) Ви отримуєте листи і прихильники **Вам** радять як вдягатися (-) яку зачіску робити (-) До кого **Ви** зверталися цього разу? ((...))*

I: *Також Ви змінили прихильність до модного бренду (-) раніше Ви одягали здебільшого Chanel (-) тепер це Prada (- -) Зараз на Вас взуття Prada (-) з чим це пов'язано? ((...)) (Герман і жінка-кінь).*

3) на синтаксичному рівні:

а) повтори (укр. 7,2 %; нім. 15,1 %):;

б) риторичні запитання-провокації (укр. 10,2 %; нім. 33,1 %):

I: І я там (- -) теж хотіла б висловитись щодо співчуттів (-) Чи не здається Вам (-) що політики дуже часто мусують цю тему для свої політичних (-) еее (-) рейтингів? ((...))(Наталія Мосейчук...).

в) констатації без підтвердження, які не сприяють отриманню відповіді (укр. 31,9 %; нім. 24,2 %):

I: Ця тканина нагадує вишиванку (-) **У День української мови у Верховну раду Ви прийшли (-) ну мені здається (-) у найдорожчій вишиванці (- -)**

P: Є (-)вишиванки від Роксолани Богуцької (-) то старовинна (-) ну вона дійсно дуже красива ((...)) (Тетяна Донець розповіла...).

г) неповні речення (укр. 11,6 %; нім. 9,0 %):

P: А я думаю (-) та я знаю (-) що ви всі неготові(- -) В мене питання в якій країні? (-) Ви що не чуєте питання? (-)

I: Я не знаю в якій країні ((...))

P: [А як Ви] з ним зв'язуєтесь?

I: Телефонуючи (-)

P: А він вам дзвонить? (- -) Да (-) там пишеться країна завжди (-) коли дзвонять (-) ви знаєте? (-) У Вас який телефон (-) айфон? (- -) У Вас телефон який? (-)

I: Айфон (- -)

P: А звідки айфон? (-) Маленька зарплата (-) мені кажуть вже 30 хвилин (- -) Знайдіть начальника Вашого (-)

I: Так точно (-)знайду (-)

P: Дякую! (-) (“Звідки айфон, якщо зарплата маленька?”).

До екстравербальних засобів у політичних відеоінтерв'ю належать такі (укр. 11,6 %; нім. 3,0 %):

а) міміка журналістів, як от незручна ситуація, невдоволеність (додаток В.2);

б) погляди один на одного та жести, наприклад, показувати на годинник, що час ефіру обмежений (додаток В.2);

в) невідповідний тон ведення розмови, міміка і жести, до прикладу, іронічна посмішка (додаток В.3), зверхній тон і жести (додаток В.4), агресивна поведінка інтерв'юера (додаток В.5);

г) уповільнений темп мовлення.

До прикладу, через брак часу українські журналісти не поставили усі заплановані (і занотовані) запитання. Особливу увагу тут відіграють їх міміка (незручна ситуація, навіть невдоволеність), погляди один на одного та жести (показування на годинник):

I 1: ((...)) Ее (-) ee (-)((показує на годинник))

I 2: Прости Олег (-)

I 1: ((Розвів руками)) ((...)) (Інтерв'ю ПУ П. Порошенка).

Порушення на рівні невербальних засобів – це і невідповідний тон ведення розмови (іронічний тон, недоречна усмішка) (Про політику).

Зверхній тон та уповільнений темп мовлення інтерв'юера, надлишкові повтори з боку інтерв'юера теж спричиняють КД (додаток В.4):

I: Пане Сергію (-) я Вам сказала (-) що моя робота це надати глядачам збалансовану інформацію (- -) Ви ж прийшли до нас розказати свою точку зору (-) Якщо Ви хочете зараз мене на якийсь конфлікт спровокувати ((...))

I: Пане Сергію (-) Ви прийшли сюди (-) щоб розказати свою точку зору (-) я ж Вам надаю слово (- -)

R: Це моя точка зору що війна в Україні не йде (-) а це лише моя точка зору? (-)

I: ((підвищеним голосом)) По-перше (-) зараз пане Сергію (-) прошу Вас ((...))

R: В Україні є війна чи ні? (-)

I: Зараз Ви відповідаєте на запитання (-) пане Сергію! (-)

Р: Ви будуйте контекст так (-) ніби війни нема (-)

І: Я Вам даю право зараз розказати Вашу точку зору усім нашим глядачам (-)

Р: Знову точку зору (- -) я зрозумів ((...))

І: Вашу позицію (- -) У Вас є позиція (-) власні думки? (-)

Р: ((...)) Я зрозумів (-) тобто це всього лиш точка зору (- -) давайте далі (- -)

І: Я дуже сумніваюся (-) що Ви зараз мене зрозуміли (-) Але я ще раз хочу повторити і Вам (-) і усім нашим глядачам (-) що кожен хто приходить на наш канал має право висловлювати свою точку зору (- -) У Вас вона є (-) свої думки (-) своя позиція (-) своя точка зору? (-) Будь ласка (-) говоріть (-) я ж лише ставлю Вам запитання (-) а Ви можете давати на них відповідь ((...)) (Дацюк: діти пострадали).

Отже, для ПВІ типові розмовна стиль мовлення, пейоративи, недоречні англіцизми, нашарування заперечення, заміна складу словосполучення, оцінна лексика, помилкове вживання паронімів, плеоназм, неправильні відмінки, повтор займенників, риторичні запитання-провокації, повтори, провокаційні констатації та неповні речення, міміка журналістів (незручна ситуація, невдоволеність), погляди один на одного та жести, невідповідний тон ведення розмови (іронічний, агресивний або зверхній тон) та уповільнений темп мовлення.

3.3.3. Ситуативний рівень

Комунікативні девіації інтерв'юера у зіркових ВІ на ситуативному рівні виявлено у таких аспектах:

1) порушення максими повноти інформації (укр. 62,3 %; нім. 57,6 %), як-от монолог інтерв'юера. До прикладу, ведуча телеканалу "1+1" Наталя Мосейчук у ефірі ток-шоу "Право на владу" дуже емоційно висловлює свою

думку про українських політиків, не слухаючи респондента:

І: І я там (- -) теж хотіла б висловитись щодо співчуттів (-) Чи не здається Вам (-) що політики дуже часто мусують цю тему для свої політичних (-) еее (-) рейтингів?(-) Перше запитання (-) Воно абсолютно риторичне (- -) Чи не здається Вам (-) що я коли побачила Червону (-) нашого бійця (-) яка загинула (-) і коли я побачила в якому бліндажі сидять ті бійці (-) то в мене питання(-) йолки-маталки (-) п'ять років минуло (-) ми показували на Фейсбуці американські кунги (-) які можна було закопати (-) а наші бійці до сих пір копають лопатами собі шанси(- -)Я про це хочу спитати(- -) А коли я побачила на задньому фоні бійця Червоної (-) теж побратима (-) пляшку зелену після води (-) куди вони цю воду набирали п'ятилітрову бакланку (-) де вони насипають гречку і ця гречка вонюча стоїть в цій пляшці (-)Вони залуговують на це? (- -) Вони повинні бути найбагатшими людьми в цій країні! (-) Вони повинні бути героями в цій країні! (-) Їх повинні поважати! (-) Це повага до них (-) Яніна? (- -)

Р: Ви зараз робите контраргументом (-)

І: [Я просто в шоці] була (- -) І коли я побачила як політики почали (-) А цей висловив співчуття (-) а цей не висловив співчуття (-) **Да горить ви всі в пеклі зі своїми співчуттями! (-) Вибачте (-) вибачте (-) вибачте! (- -)**

Р: Я Вам (-) я Вам про позицію щодо війни (-) Наталю (- -) Я про позицію щодо війни (-) я цього не чула! (-)

І: Янін (-) Ви не були на тому ефірі (-) коли я спитала політиків (-) коли тут сиділи політики (- -) П'ять років війни! (-) Ви до сих пір вітаєте з Днями народження (-) депутати! (-) Ми (-) люди які вас тримаємо (-) ми хочемо щоб ви вітали друг (-) один одного з Днями народженнями? (-) Да нафіг нам треба ваші Дні народження (-) ми їх знати не хочемо! (-)

Р: Чому Ви мені про це говорите? (-) Я не знаю (- -)

І: Ви сидите там (-) корупціонери (-) ви сидите ті (-) кому ми довіряємо (-) і ви вітаєте з Днями народженням (- -)Ви скажіть(-)

який боєць загинів на фронті(-) розумієте?(-)В Верховній Раді(-)Ви думаєте щось змінилося після того ефіру?(- -)

Р: Чому Ви мені це зараз говорите? (-)

І: Ні ні (-) Ви кажете про (- -) Я не за Зеленського (-) зразу! (-) Не за Зеленського (-) не голосувала (-) участі не брала(- -)Не за Порошенко(-)участі не (-)і не за Тимошенко(-) участі не брала (- -) Якщо вже пішла така (-) що називається розмова (- -) Дмитро Гордон (-) вибачте (-) давайте візьмем паузу (-) (Наталя Мосейчук сказала всю правду).

2) порушення максими якості інформації (укр. 11,6 %; нім. 18,2 %): провокативні запитання іронічного характеру, спотворена неперевірена інформація: *Halten Sie sich in Ihrer Partei von alternativlos?* (Angela Merkels Interview).

Як стверджує М. Недопитанський, проблема запитальної провокативності стає для сучасного інтерв'ю дедалі актуальнішою. Інформаційна практика (особливо масових і комерційних ЗМІ) однозначно стоїть на боці провокативності, бо лише солодкими чи прісними запитаннями журналістові важко зацікавити аудиторію своїм інтерв'ю. Для таких запитань типові стилістичні вкраплення, натяки, використання асоціацій, іронії тощо [Недопитанський 2013]:

I: Halten Sie sich in Ihrer Partei von alternativlos? ((...))

I: Es gibt aber eine Menge Anfechtungen (- -) Woher nehmen Sie dann die Überzeugung (-) dass Sie tatsächlich noch mal gewinnen können? ((...))

I: Sie treten ja wieder an (- -) Sie wollen in einen Wahlkampf gehen (- -) Das haben Sie heute gesagt (- -) Dann hätte ich jetzt erwartet (-) dass Sie ein ganz konkretes und ein klares Versprechen geben (-) worauf Sie diesen Wahlkampf stützen wollen ((...))

I: Warum sollte es Ihnen also in den nächsten Jahren gelingen (-) was bis jetzt nicht gelungen ist? ((...))

I: Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz ausbringen können ((...))

R: Ich finde (-) er hat doch ganz konstruktiv gesprochen(-)

I: Ich glaube (-) er hat nur gesagt ((...)) Na ja (-) dann ist es halt jetzt eben so (- -) So kam es mir vor (-)

R: Dann ist es gut (-)

I: Das reicht Ihnen schon? (-)

R: Da haben wir schon Kontroverseres(-)(Angela Merkels Interview).

До прикладу, журналіст умисне провокує респондента на конфлікт, щоб викликати емоційну реакцію: *“Мені ж цікаво дізнатися, як Ви будете викручуватися із цієї ситуації”*), тут девіація представлена як стратегія (Про політику).

3) **порушення максими манери** (укр. 39,1 %; нім. 27,3 %): провальна метакомунікація, перебивання, одночасне мовлення, перепитування.

Наприклад, народний депутат Олег Недава втікає від журналістів “Стоп Корупції”, не бажаючи відповідати на критичні запитання інтерв’юера про скандал у Святогірську. Респондент перебиває, переходить на російську, робить селфі з інтерв’юером та фотографує його документи. Після повтору запитання і відсутності відповіді респондент йде не прощаючись:

R: Ми пізніше поспілкуємось (- -)

I: Пізніше? (-) Ну давайте (-) пошукаємо Вас (- -) ((через 1,5 години))

I: Ви казали пізніше (-) ми дочекалися (- -)

R: Дайте я селфи с вами сделаю (- -)

I: Давайте зробимо (- -)

R: А документи покажите (- -) (Журналіст показує журналістське посвідчення). Можна я сфотографирую? (- -)

I: Пане Олеже (-) Ви уникаєте відповіді на запитання вже вдруге (- -)

Р: Ще раз Вам кажу (-) я отримаю інформацію (-) що Ви той хто є на самому деле (-) офіційно(-) і тоді буду з Вами розмовляти(- -)

І: І зникнете знову (-) Ви ж вдруге уникаєте запитання(- -)

Р: Я завтра буду (-) і післязавтра буду (- -)

І: Будете завтра (-) та? (-) Ну добре (-) подивимося(- -)Ловимо на слові (-)(Народний депутат Олег Недава).

4) відмова у відповіді:

І: Хто Вам подарував 4 годинники? (- -)

Р: В мене там все написано (-) дружина (- -) Ви якби розібралися в сутності юридичних термінів, то все би зрозуміли (-) Я не збираюся нічого Вам пояснювати ((...)) (Матіос тікає).

На ситуативному рівні часто перебивають респондента (укр. 4,5 %), говорять одночасно, погрози у бік респондента, що він більше не стане гостем програм на каналі (переоцінка свого статусу як журналіста), зухвалі висловлювання у наказовому тоні (“От і доносьте!” “От і користуйтеся!”), переривання інтерв’ю: *Пані Катерина просила, щоб я довго не затримував Вас, бо, я розумію, графік є* (завершення інтерв’ю після одного питання).

Наведемо ще один приклад:

І: Пане Юрію (-) Ви народний депутат України? (-) Ви приходите сюди за нашим запрошенням (-) для чого? (-) Для того (-) [щоб зайвий раз показати?]

І: [От і доносьте] (-) А якщо Ви будете звинувачувати (-) ми Вас запрошувати не будемо! (-)

Р: Тому що в українців наразі немає власних медіа-ресурсів(-) тому ми змушені користуватися майданчиком “рупора Кремля” (-) [на жаль]

І: [От і користуйтеся!] (-) А якщо Ви будете звинувачувати нас в “рупорстві Кремля”, то Ви більше не будете тут присутнім ((...))

І: Тому це ж Ви втрачаєте можливість висловлювати свою об’єктивну позицію і я Вас дуже прошу (-) [поводьте себе порядно!] ((...))

І: При чому тут Московія? (-) Яка Московія? (-)

Р: Ми хочемо якісь факти (-) пане Юрію (- -) Це просто якась звинувачення ((...)) (Скандал с гостем...).

До прикладу, в інтерв'ю з Ангелою Меркель, в якому яскраво представлена низка стратегій й антистратегій спілкування. В аналізованому інтерв'ю присутні два журналісти Тіна Гассель і Томас Бауманн, в яких є чітко поділені ролі за М. Галлером: перший інтерв'юер бере на себе роль режисера і відповідальний за перебіг заходу, особливо за час, за важливі питання, які обов'язково необхідно поставити і які у випадку браку часу можна не ставити. Другий інтерв'юер переймає завдання прискіпливого шукача деталей, який хоче забити гол у протилежні ворота.

Головним є те, щоб обидва інтерв'юери співпрацювали кооперативно, не змагалися між собою, що час до часу ігнорується в німецькомовному медіапросторі, але не так часто, як в українських ЗМІ. У даному інтерв'ю спостерігаємо кооперативні відносини інтерв'юерів.

Спостереження за мовленням журналістів свідчать, що девіації виникають як комунікативні (через некомпетентність, спонтанність, емоційність), так і мовленнєво-мовні. Останні значно частіші в українськомовних інтерв'юерів, що зумовлено відсутністю вузькоспеціалізованих напрямів підготовки фахівців на факультетах журналістики у вишах України.

3.4. Способи запобігання комунікативним девіаціям у відеоінтерв'ю

Відеоінтерв'ю – це важлива складова журналістської роботи, яка є первинно ремеслом, а не мистецтвом і якої можна навчитися. З позиції журналіста – це запланована подія з наміром спонукати іншу особу через низку

націлених запитань і невербальних закликів для отримання відповідей [Friedrichs, Schwinges 2005, S.7].

Вагому роль при цьому відіграє досвід з обох сторін, що спричиняє як взаємну залежність комунікантів, так і їх маніпулювання один щодо одного. Також кожен журналіст має і вдосконалює впродовж кар'єри власний стиль ведення інтерв'ю, змушений пристосовувати власну мову до того чи іншого респондента, під його статус, вік тощо.

Саме виникнення девіацій при породженні і сприйнятті мовлення сприймають як недосягнення перлокутивного ефекту. Дуже часто девіації стають показниками прихованого збою у спілкуванні. У комунікативній ситуації КД зазвичай долаються за допомогою контексту або ж дій комунікантів (перепитування, уточнення тощо) [Руда 2007, с. 6]. З іншого боку, наявність міжособистісного конфлікту, викликаного до життя мовною поведінкою одного або двох комунікантів, дає підстави говорити про факт неподоланої КД [Руда 2007, с. 6], що часто відбувається у відеоінтерв'ю.

Інтерв'ю – це важлива складова журналістської роботи, яка об'єднана різними цілями: від отримання актуальної інформації про політичні події до розмови у студії і ток-шоу [Friedrichs, Schwinges 2005].

Існують різні підходи до типології стратегій в інтерв'ю. А. Корольова [2008] виокремлює кооперативну, нейтральну і конфліктну стратегії спілкування, однак наголошує, що усі вони сприяють комунікації. Однак очевидно, що інтерв'юер завжди зацікавлений в розмові, а тому використовує кооперативні стратегії спілкування. О. Саламатіна виокремлює *мовленнєву стратегію одержання інформації* (представлена тактиками *пряме запитання, приховане запитання, спільне прогнозування, перевтілення, перенесення та їх комбінація*) і *мовленнєву стратегію вираження точки зору інтерв'юера* (щоб змусити респондента погодитися з думкою, яку інтерв'юер підтримує апріорі, яка виражена тактиками “зближення”, “обачливість” ,

“вираження думки”, “узагальнення” та “конкретизація”) [Саламатіна 2011, с. 164-165].

Уважаємо доцільним розглядати способи уникнення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю з позиції інтерв'юера, враховуючи такі критерії:

I. За часовою фазою інтерв'ю:

- 1) до початку інтерв'ю;
- 2) під час інтерв'ю;
- 3) після інтерв'ю.

II. За стратегією інтерв'юера у відношенні до респондента:

- а) кооперативною (підтримка, уточнення);
- б) нейтральною (запитання);
- в) конфліктною (наполягання, викриття, перебивання).

I. З огляду на досліджені відеоінтерв'ю виявлено особливості комунікативних девіацій, на основі яких формулюємо універсальні способи їх уникнення в обох ЛК на різних етапах побудови жанру інтерв'ю.

До початку інтерв'ю інтерв'юерові варто зважати на такі аспекти:

1. Статус респондента.

Для проведення успішного інтерв'ю журналіст повинен враховувати рівень статусу респондента, а саме такі аспекти:

- Наскільки журналіст керує інтерв'ю;
- Наскільки журналіст може перебивати респондента;
- Наскільки гостро він може розпитувати.

Журналіст перебуває тоді в одній з трьох ролей: може поводитися як представник глядачів, як промоутер респондента або як представник самого себе [Häusermann, Käppeli 1986]:

1) інтерв'юер як представник глядача – “адвокат” представляє інтереси інших. Якщо він має на меті підтримати цільову аудиторію, то має подбати і про відповідну і зрозумілу для глядачів передачу інформації. Тобто, він зважає на стан знань і поінформованості і мовний рівень своєї публіки і заангажується, щоб висловлення респондента були настільки конкретними, щоб мали значення для реальності глядача. Фактично це – єдина правильна форма журналістського інтерв'ю. Інтерв'юер ставить запитання – незважаючи на власні попередні знання – з перспективи глядача, зважає на його стан володіння інформацією і його очікування.

Ознаки такого інтерв'ю:

- час говоріння інтерв'юера значно коротший, аніж респондента.
- Інтерв'юер запитує на кшталт “Чи можете Ви уточнити...”,
- контроверсійність,
- суперечливі питання і розбіжності.

2) інтерв'юер як промоутер респондента. Він не проштовхує себе, а керується інтересами респондента, не перебиває, не докопується критично, домовлені запитання, нижчий статус інтерв'юера або ж молодший за віком інтерв'юер, обережно опитує старшу жінку або політика через побоювання відсутності подальшої комунікації.

Ознаки:

- час говоріння інтерв'юера значно коротший, аніж респондента,
- присутні довгі відповіді респондента,
- немає уточнень і перепитувань,
- інтерв'юер надає інформацію, яка утверджує респондента.

3) інтерв'юер як самопрезентант часто зустрічається у спорті і культурі, добре проінформований і конкурує з респондентом у фахових знаннях. Здобуті знання лише у попередній розмові часто вже використовуються в самому

журналістському інтерв'ю. За рахунок партнера інтерв'юер ставить себе в центр уваги (нарцисизм).

Ознаки такого інтерв'ю:

- час говоріння інтерв'юера довший або такий, як в респондента,
- наявно багато інформації інтерв'юера плюс запитання,
- інтерв'юер бажає представити власний погляд на ситуацію.

Це типово для політичних інтерв'ю, тобто відбувається персоналізація через інтерв'юера як коментатора подій. Таким чином виправдовується спроба уникнення нудної гармонії, а показане здивування чи невдоволення як суто суб'єктивна позиція журналіста.

Проте ролі інтерв'юера не завжди так легко класифікувати, вони часто підсвідомо переплітаються, переходять один в одного. Це спричиняє реакції респондента, які не завжди можна зрозуміти, передбачити чи розгледіти.

Особливо у контроверсійних (гострих, критичних) ситуаціях інтерв'ю важливо розрізнити між роллю і самою особистістю, оскільки протилежне може призвести до непоправних непорозумінь. У контроверсійних інтерв'ю комуніканти конфронтують з критичними застереженнями, закидами, сумнівами і антиаргументами. Увага до інтерв'ю привертається через добрий початок, однак позитивне чи негативне враження – через кінець [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 45].

Ця конфронтація часто неправильно розуміється як злий намір чи оголошення боротьби. У такому інтерв'ю журналіст обирає роль адвоката і маркує протилежну позицію лише як посередник інших.

“Метою контроверсійного інтерв'ю є не загнати партнера в кут чи на тонкий лід, а дати йому нагоду, чіткіше виокремити його власну позицію у порівнянні до інших і увиразнити її” [Häusermann, Käppeli 1986, S. 131]. Також очевидно, коли інтерв'юер ставить запитання, на яке респондент не хоче відповідати.

Важливо, щоб у контроверсійному інтерв'ю комуніканти залишалися у площині суті розмови і не переходили на особистості.

2. Змістовий аспект:

- чітко визначити мету інтерв'ю;
- обмежити тему, зосереджуючись на кількох ключових питаннях;
- скласти список (не надто стислий) запитань і список для підготовки;
- присвятити час підготовці до інтерв'ю і пошуку достовірної інформації про інтерв'юера;
- знайти відповідного партнера по комунікації у фаховому плані і в плані уміння говорити. Так, у деяких ситуаціях виникає проблема, якого респондента обрати: на високій посаді, але з абстрактними знаннями, чи працівника нижчої ланки, але фахового і компетентного. Інша проблема з'являється, коли респондент цілком відповідає темі та меті інтерв'ю, але з тих чи інших причин його мовний або мовленнєвий рівень не дають змогу провести відповідне інтерв'ю;
- інтерв'юеру варто продумати відповідні форми вітання [Schneider 1979; Situationseröffnungen: zur multimodalen Herstellung fokussierter Interaktion 2010] та прощання [Schröter 2016], само представлення підпорядкувати меті передачі, уникати зайвих тематичних переходів, зважити, що подвійна модерація обтяжує завдання інтерв'юера і виникає небезпека надмірності.

Відповідно, якісне інтерв'ю має бути:

- коротким і чітким, оскільки задовгі та ще й насичені авторськими фрагментами питання ускладнюють його сприйняття, відтак програмується розпливчата відповідь.

- зрозумілим (журналісту не варто демонструвати свій “інтелект”);
- змістовним (яке запитання – така і відповідь);

- з використанням запитальних сполучників: “як”, “чому”, “навіщо”... уникати “чи”.

3. Емоційно-психологічний аспект

Журналіст повинен справити враження, заприятитися, зацікавити в спілкуванні, щоб інша особа його прийняла, заговорити мовою респондента, зрозуміти погляди, засвідчити, свою повагу, адже інтерв'ю – також форма міжлюдської взаємодії, у якій поруч з журналістсько-мовними перш за все беруться до уваги психологічні констеляції і проблеми [Häusermann, Käppeli 1986, S. 125].

У попередній розмові варто створити добру атмосферу для налаштування респондента на комунікацію, обговорити досвід респондента у телеінтерв'ю, місце зйомки, роботу з мікрофоном, як краще звучатиме голос, правила поведінки перед камерою (наприклад, не відвертатися від інтерв'юера впритул до камери), попередньо уточнити імена і титули респондента (публічний характер інтерв'ю і штучність ситуації запису створюють недосвідченим респондентам велике психічне навантаження, тому варто виголосити перше запитання, проте не обговорювати заздалегідь всі, бо тоді інтерв'ю втратить справжність і спонтанність).

4. Технічний аспект: перевірити техніку, звук, зображення, місце зйомки тощо.

II. Під час інтерв'ю: Загалом інтерв'юеру потрібно зважати на такі аспекти у проведенні інтерв'ю:

1. Зміст (чи відповіли на питання, чи відповіді відповідають власному дослідженню і пошуку, чи є змістові неточності, чи можна розкрити суперечливості, чи тези обґрунтовують чи просто так констатують).

2. Активне слухання респондента. Здатність слухати з позиції інтерв'юера є однією з передумов успішного проведення телеінтерв'ю.

Уважно слухаючи і спостерігаючи можна викрити риторичну і тактику респондента, застосовуючи метакомунікацію.

3. Намір (чи сказане збігається зі справжнім наміром, чи це маневр уникнення, зізнання, погроза, припущення тощо, чи необхідно згадати цей характер відповіді).

4. Мовленнєво-мовну специфіку (чи формулювання достатньо точне чи треба розпитати, чи потрібно розтлумачити терміни, іншомовні слова чи скорочення, чи прикрашено або згущено фарби, які мовно-риторичні тактики використовуються (загальні фрази компенсування тощо), який настрій виражає формулювання). Сюди належать також такі аспекти: говорити мовою співрозмовника для віднайдення зони комфорту, розмовляти із людиною її мовою, створити звичні умови, аби в неї з'явилося відчуття, що вона грає на своєму полі, наслідувати акцент, тембр голосу, міміку, мову тіла та жести, знайти зону комфорту – не копіювати мову, а спілкуватися нею.

Мовленнєво-мовний аспект включає зрозумілість і прозорість в інтерв'ю, зокрема у таких сферах:

1) фонетико-фонологічні особливості і доречність діалекту, мовленнєве представлення (наголос, інтонація, ритм, мелодика, стиль мовлення);

2) лексика: важкі слова, професіоналізми, імена, скорочення, числа, англіцизми, послідовність слововживання, не перефразувати позначення й імена, неточні описовості;

3) синтаксис: хід думок викладати покроково, партиципи, субстантивация, інфінітивні конструкції, складені слова, подвійні заперечення, складні речення;

4) граматики: вільне формулювання речення;

5) дискурсивна специфіка: апелювати до відомого, менша густина інформації, головні висловлення, паралельна інформація з опорою між собою,

чіткість, лінійність, зважати на початок – кінець, структурованість, логічні і часові зв'язки, непряма мова, пряме цитування, висловити наміри та інтереси);

б) манера мовлення (що показує ритм мовлення (різко, зволікаючи, паузи), гучність чи мелодика, чи вказує зміна у мовленнєвій поведінці на певну позицію чи настрій);

7) мова тіла, міміка, жести респондента (чи респондент відчувається за його мовою тіла добре чи ні, чи можна полегшити його становище, чи пов'язані зміни невербального виразу з вербальним).

Під час інтерв'ю особливо важливою є типологія запитань, від яких часто залежить успішність усього інтерв'ю та які визначають його хід. Саме на межі питання і відповіді виникають більшість комунікативних девіацій. В інтерв'ю питання підпорядковані таким аспектам, як ***про що запитувати?*** і ***як запитувати?***

1. Питання “*Про що запитувати*” стосується фактів, думок та особистих питань:

1) факти (респонденти перевантажують глядачів важкозрозумілими висловленнями, фактами, а інтерв'юери мають часто брак знань, бо не можуть в той момент перевірити правдивість висловлень респондента. Питання про факти має сенс, якщо інтерв'юер хоче задокументувати стан знань та обізнаності респондента (наприклад, журналіст Скрипін запитує про початок другої світової війни в опозиціонера, який не знає відповіді);

2) думки (важливо, як партнер аргументує, формулює, говорить, які автентичні “міжтони” проникають);

3) особисте (часто особа перебуває сама у центрі уваги інтерв'ю, від неї має виходити її спосіб життя і мислення, успіхи і невдачі). Ознаки такого інтерв'ю: відкрита позиція, стиль питань менш директивний, перебіг інтерв'ю не надто строго структурований, як в суто предметних. Тут можна залучати

ключові слова респондента багаторазово, підбадьорювати, формулювати особисті враження чи навіть допускати мовчання.

2. Аспект “Як запитувати” стосується 3 типів запитань [Friedrichs, Schwinges 1999, S. 57], які детально розглянемо нижче:

1) закриті. Закриті питання обмежують можливість відповіді вузько тематично і коротко. Таким чином інтерв'юер знову у грі і може керувати діалогом. Сюди належать:

Питання-рішення з відповіддю так чи ні є теж закритими. Коротка відповідь радше все одно неочікувана, а вимагає розвитку.

Альтернативні питання провокують короткі відповіді. Однак респондент часто вважає дві запропоновані відповіді (не)можливими (німецьке *jain*).

Питання суто про знання чисел, дат, імен належать до закритих. Якщо ця інформація відома інтерв'юеру, то краще її самому надати у вступі або в окремих питаннях.

Особливо КД такого типу зустрічаються у відеоінтерв'ю зі стриманими спортсменами. Інтерв'юери намагаються сформулювати всі питання у вигляді розповідних речень замість них, таким чином забирають у них можливість висловитися, тоді респонденти вимушені лише погодитися із твердженням.

2) відкриті. Вимагають детальних відповідей і непрямно спонукають до розповіді. Однак надто відкриті питання роблять респондентів невпевненими.

У коротких інтерв'ю наявні більше закриті питання через нестачу часу. А довші інтерв'ю, відповідно, містять відкриті запитання, а тоді закриті, які цілеспрямовано звужують тему. Тут варто застосовувати і *W-Fragen* (питання з питальними словами), які спонукають до розкриття певної теми.

Питання-дефініції “Що Ви розумієте під ... ?” для фахових, нетипових, складних виразів або які можна ідеологічно інтерпретувати по-різному завдають клопотів, бо вимагають логічного і систематичного викладу, що гальмує красномовних респондентів.

Питання про приклади чи конкретизування є допомогою у розумінні для глядача і забирають абстрактність з висловлень респондентів.

3) особливі питання, до яких належать:

Навідні питання – сугестивні питання – за допомогою них (не)навмисно роблять спробу нав'язати певну оцінку чи думку (Чи Ви не такої ж думки?, Ви ж погоджуєтеся зі мною, що?). Респондент спочатку має визнати маніпулювання, якщо не погоджується. Тоді висловити свою позицію, захищатися і боротися за неї. Якщо сугестивні запитання накопичуються, то підсвідомо це призводить до напруги або й агресії. Однак застосування таких питань залежить від мети інтерв'ю'ера.

Інтерпретаційне перепитування – інтерв'юер підсумовує інтепретативно відповідь респондента або інтерпретатує її однобоко для провокування точнішого висловлювання чи однозначної позиції.

Констатація з питанням або без нього – спочатку висловлення або цитата, а далі запитання. Інколи достатньо і самої цитати, яка не подобається респондентові і яку він намагаєть “розгромити”, забуваючи про запитання. Тому варто завжди перевіряти цитати на достовірність.

Важливо робити короткий проміжний підсумок після довгих відповідей респондента як коротку допомогу в орієнтуванні для глядача, таким чином членуючи і структуруючи інтерв'ю, роблячи його зрозумілішим і чіткішим. Це полегшує розуміння не лише для глядача, але й сигналізує респондентові, що його чують, а особливо, чи його (не)правильно зрозуміли.

Окрім запитань доцільно зупинитися на таких стратегіях отримання й уточнення інформації, як **перепитування і перебивання**.

Однак, незалежно від досвіду у спілкуванні, у журналістів часто виникає боязнь перебити респондента; вони забувають перепитати, для того щоб респондент дав конкретну відповідь; їм важко зупинити респондента, який говорить без упину; або ж, навпаки, випитати того, хто не хоче говорити.

Перепитування, як і перебивання – невід’ємні складові інтерв’ю для уточнення, з’ясування певної інформації, яка або не зрозуміла загалом, або навмисно приховується респондентом.

Не перепитувати – це одна з найбільших помилок журналістів [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 81]. Тоді опитаний залишається з незрозумілою або неповною відповіддю, а перепитування має сенс, бо, відповідно, вносить ясність в інтерв’ю. Узагальнені відповіді респондентів є причиною відсутності досвіду або ж надмірної обережності. Зазвичай типовою є схема: відповідь 1 – перепитування 1 – відповідь 2 – перепитування 2 – відповідь 3 [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 82]. Ось чому перепитування вимагає уважного прислухання до того, що каже респондент.

Г. Денискіна виокремлює серед уточнювальних метакомунікативних питань питання-відлуння (передають подив або недовіру до попереднього висловлення) та питання-перепитування (повторює лексичний склад попереднього висловлення, але іноді може складатися зі слова (слів), які були пропущені у репліці співрозмовника) [Денискіна 2005, с. 97].

Перебивання вважається передусім неприємним або неввічливим. Однак воно необхідне, коли журналіст прагне щось уточнити або ж зупинити респондента, який говорить надто довго, а часто й не до теми. Важливим є не лише момент, тобто правильно дібраний час перебивання респондента, але й манера, як це зробити:

Р: ((...)) Не треба казати (-) що всі у нас тільки ((- -))иий ((...)) чоловіки які кохають жінок (-) Більшість на мою думку (- -) інші трошки люди (- -) иий (- -)

І: (перебиває) Зовсім скоро у Києві гей-парад (-) Чи підеш ти на нього? (Ірина Білик прокоментувала...).

Перебивати доцільно, коли:

1) респондент вживає незрозумілі вислови;

2) дає відповідь, яка віддаляє або має віддаляти від питання [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 92].

Первинно перебивання необхідне для комфорту глядачів, адже журналіст зобов'язаний забезпечити зрозумілість і прозорість інтерв'ю. Тому він перебиває респондента, де відчуває, що глядача така ситуація занепокоює. У такому випадку доцільна техніка “блискавки” [Haller 1991, S. 342] – залучення термінів і складної чи незрозумілої лексики респондента загалом з останньої частини відповіді, що має пом'якшений характер, аніж різкий перехід до нового запитання:

I: ((...)) *Wie schaffen Sie? (-) Es ist ja nicht immer ganz leicht auch innerhalb der Familie einen guten Zusammenhalt hinzukriegen?*

R: (-) *Ja aber das ist (- -) ja (- -) die Basis für alles, dass jeder so sein dafür ist (- -) Also (- -) Larissa ist ein ganz anderer Mensch als ich (-)glaube (-) habe ich neulich erfahren (голосно сміється)(- -) Wir sind echt total unterschiedliche Menschen und dass (- -)*

I: *Es gibt ja auch keinen Grundrezept (- -) du musst die Aufgabes immer wieder neu zu schauen, was brauchst du und was braucht es, so und dann (- -)Go with the flow (-) heißt es so (- -)*

R: *Go with the flow (- -)*

I: *Go with the flow (- -)*

R: *Ich wünsch' euch was (- -) eine grüne Zeit ((...)) (Nena in Rage)*

Ю. Фрідріхс та У. Швінгес пропонують такі **тактики перебивання** [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 92]:

1) непряме й обережне перебивання (привідкрити рота, глибоко і коротко вдихнути, випрямитися, підняти руку, тобто показати свою готовність говорити);

2) пряме перебивання (коли респондент пов'язує речення з “і” або коротко перехоплює подих, таке перебивання має бути дуже коротке, зазвичай із питань “Чому?”, “Наприклад?”, “Який?”);

3) різке перебивання (форми звертання на кшталт “Пані ...” або “Пане ...”);

4) система “блискавка” (має інше значення, як у [Haller 1991, S. 342], тобто, очікуваний кінець речення респондента висловлюють паралельно з ним, тоді респондент замовкає, і журналіст може поставити запитання).

Для того щоб уникнути відповіді, досвідчені респонденти свідомо застосовують стратегії, щоб “проштовхнути” власні наміри (пропаганда тощо), які не збігаються з метою інтерв’юерів. Відповідно, респондент відволікає певними мовно-риторичними засобами від цілі питання. Саме це потрібно виявити і викрити. Часто спостерігається чіпляння респондента до вибору слів інтерв’юера. Тоді варто розділити питання і сам подразник як питання, якщо цікава реакція на нього (про вас кажуть, вас називають...).

М. Галлер серед технік перебивання виокремлює також голосне дихання, виразний звук *иш*, жести руками, зміни поз тіла, міміки, навіть впритул до вимкнення мікрофону на радіо [Haller 1991, S. 342]. Для перехоплення ініціативи журналіст намагається спершу перебити респондента за допомогою невербальних, якщо ж це не вдається, то він переходить до вербальних засобів. Залежно від каналу комунікації, необхідна та чи інша стратегія перебивання (*иш*, *гм*, *ну так* – не підійдуть, до прикладу, у розмові по телефону, тут потрібні радикальніші заходи).

Окрім цього, можливими є:

- 1) повторювання як питання в різному формулюванні, так і відповіді;
- 2) перебивання адресата, якщо він задовго говорить або журналіст знайшов важливу зачіпку для свого запитання: *Was heißt das, Bedeutet das, Habe ich Sie richtig verstanden. Aber trotzdem, Nochmal, Ich habe keine Antwort gehört;*
- 3) переривання, але не закінчити висловлення, щоб зрозуміти думку співрозмовника, і щоб він сам доповнив: *Я знаю! Це так... (добре, погано...).*

Загалом, застосування різних тактик перепитування і перебивання залежать від певної ситуації, контексту, як і соціальних факторів ведення відеоінтерв'ю, адже “принципи вдалого спілкування – це не наука маніпуляцій задля сміху. Ці тактики більше схожі на музику, що служить тлом в одній зі сцен фільму. Коли вона є – ти цього навіть не помічаєш, але все йде як належить. Та як тільки вона зникає, одразу відчувається: щось не так, і саме це ‘щось’ руйнує розмову” [Кінг 2017, с. 14].

Тому виправданим є твердження фахівців у журналістиці: “Ми бажаємо собі інтерв'ю, які мають вужчу інформаційну мету, є зрозумілішими, контроверсійнішими, наочнішими, наповненими розпитувань, коротко кажучи є інформативнішими” [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 217].

Спираючись на різне розуміння поняття *стратегії* (кооперативну розглядаємо як закладену в основу інтерв'ю), відрізняємо конкретно у відеоінтерв'ю такі її вияви:

- 1) інформативна й оцінна як загальні стратегії інтерв'юера;
- 2) пряма і прихована стратегії (зображення особи чи факту у певному світлі, висміювання, підтримка респондента тощо);
- 3) стратегія виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера.

У випадках, коли респондент ухиляється від відповіді або взагалі не бажає відповідати, інтерв'юер може застосовувати такі тактики [Friedrichs, Schwinges 2005, S.149] :

- 1) коли респондент заперечує якусь тезу, наводити докази і приклади;
- 2) дати респонденту уточнити загальні висловлення, вимагати прикладів;
- 3) назвати протиріччя в аргументації респондента;
- 4) повторити запитання, на які не відповіли;
- 5) прямо вказати на маневр ухиляння респондента від відповіді (метакомунікація).

Уважаємо, що шостим пунктом варто додати перебування за необхідності.

Цікаве рішення пропонують Й. Фрідріхс та У. Швінгес у ситуаціях, коли розмова з респондентом не вдається. Вони пропонують такі реакції журналістів за різної поведінки респондентів [Friedrichs, Schwinges 2005, S. 146-148]:

1) нерішучість респондента – поставити запитання на кшталт “Чому?”, щодо конкретних окремих рішень, виявлення того, що запитують через інтерпретацію перепитування;

2) відсутність позиції респондента – запропонувати альтернативу як закриті питання, тоді деталізувати;

3) непроінформованість, відмова респондента давати відповідь – після кількох питань перервати інтерв’ю;

4) напруга через невербальну поведінку, совгання на кріслі, зімкнуті руки, неспокійні ноги респондента – короткі запитання, паузи, відкриті запитання, після відкритих запитань можливі цілеспрямовані закриті запитання, також запитання, які не потребують прийняття складних рішень, підбадьорити невербально, поставити побутові запитання респондентові, дати назвати приклади;

5) нечіткі відповіді респондента – перепитування, дати інтерпретацію відповіді, а тоді поставити нове запитання, дати назвати приклади, поставити питання на кшталт “Що це означає для наших (глядачів)?”;

б) уникання, ухиляння респондента від відповіді – перепитування, наприклад, “Це значить, Ви...” , “Чи могли б Ви уточнити”, за можливості перебити “Що це означає на практиці? ”, “Цього я не зрозумів / зрозуміла”. У винятковій ситуації – метакомунікація, тобто звернутися до стосунків між журналістом і респондентом.

Метакомунікація необхідна для з'ясування стосунків і виявляється таким чином: сигналізувати зміну рівня розмови, говорити від власного імені, сказати про власні враження від розмови, визнати власну різкість, запитати про побажання респондента щодо розмови, перевірити, чи ви зрозуміли бачення респондента, робити спільні кроки до розв'язання проблеми [Haller 2013, с. 57-61];

7) базікання зі сторони респондента – ставити короткі запитання, перебивати, закриті запитання особливого змісту, дати альтернативи для відповіді, підняти руку, відкрити рота як невербальний знак перебивання;

8) сором'язливість респондента – паузи, дати виговоритися, невербально підтримати, через погляди, кивки, “гмм”, посмішку, не ставити навідних запитань, не оцінювати респондента;

9) невпевненість, недосвідченість респондента – у попередній розмові сказати перше запитання, запитувати відкрито, бо закриті питання можуть мати характер іспиту для респондента, під час відповіді показати невербальну згоду, робити паузи після відповіді;

10) малослівність, стриманість респондента – у жодному випадку не ставити довгих запитань, зробити паузу, запитати про приклади, ставити відкриті запитання, ставити питання “Чому?”, “А як би це було у випадку, коли...?”, підбадьорити невербально, ввести контroversійні погляди (інші погляди, інші факти), запитувати про факти;

11) обережна поведінка респондента – показати різницю в інтересах респондента і його оточення, не використовувати приписи і підлаштування фактів, не ставити навідних запитань.

Така поведінка типова для політичних інтерв'ю – знайти нейтральні моменти і дати висловити думку, далі запитувати на основі відповідей, спершу відкрито, тоді цілеспрямовано закриті питання, навести приклади і просити про вирішення цих питань, тоді ставити “Чому-питання” для обраної альтернативи,

організувати добрий пошук інформації перед інтерв'ю, щоб могли представити різні приклади, позиції і погляди;

12) незрозуміла фахова мова респондента – якщо у попередній розмові не виявлено складної фахової лексики, тоді вже в інтерв'ю перепитати після першої незрозумілої відповіді і запитати про дефініцію (“Чи могли б ви мені пояснити?”), дати навести приклади. Якщо це не допомагає, то перед новим запитанням сказати “під X розуміємо це і це”;

13) “закидання вудочки” – сприйняти даний трюк, тоді сигналізувати респондентові, що журналіст це сприйняв і зрозумів (“До цього ми ще повернемося. Але спочатку...!”).

Досвідчені респонденти свідомо застосовують стратегії, щоб проштовхнути власні наміри (пропаганда тощо), які не збігаються з метою журналіста. Відповідно, такий респондент відволікає певними мовно-риторичними засобами від цілі питання. Саме це потрібно виявити і викрити.

Нижче пропонуємо приклади, які унаочнюють стратегії інтерв'юерів у тих випадках, коли респондент з тієї чи іншої причини не дає відповіді на їх запитання, тобто комунікативна мета інтерв'юера не досягнута. У такому випадку останній вдається до комунікативних стратегій виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера, тобто до антистратегій. Зосереджуємо увагу власне на стратегії інтерв'юера, тобто журналіста, який, будучи незадоволеним відповіддю адресата з різних причин (невдало поставлене запитання, надто довга відповідь, відповідь не до теми, уникання відповіді тощо), використовує такі власні тактики ведення інтерв'ю:

1. Наведення прикладів і доказів

Необізнаний інтерв'юер, який не знає багатьох політичних подій, не в стані прослідкувати й оцінити відповіді політиків, не маючи попередньої інформації. Тому підготовка до інтерв'ю в інформативному плані з урахуванням достовірності даних – одна із заporук успіху журналіста:

I: ((...)) Ну дивіться (-) ми по-перше чули і знаємо (-) що переговори були дуже напруженими (-) **Аж до того (-) що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна (-) що ти припини стріляти (-) а потім все вирішимо (-) Був такий момент?!((...))**

I: ((...)) і (-) панове Клімкін і Єлісеєв вчора оприлюднили заяви (-) які з нашої точки зору (-) ааа (-) суперечать вашій попередній заяві (-) тобто те що ви говорили до поїздки в Берлін (-) ааа (-) свідчило про те (-) що спочатку безпекова частина (-) в тому числі і контроль України над кордоном (-) і тільки потім вибори (- -) **Це було зартикульовано чітко (- -) Пан Клімкін вчора відповідаючи на питання депутатів сказав з точністю до навпаки (-) спочатку вибори а потім контроль України (-) над кордоном ((...))**

I: ((...)) **Немає підписів наскільки** кажуть (-) люди обізнані ((...))

I: ((...)) **раніше 17 року навряд чи там може з'явитися (- -) конкретні дати ((...))**

I: ((...)) **Вчорашня заява голландського Прем'єра (-) треба переживати за неї чи ні? З приводу ((...)) (Інтер'ю з П. Порошеком);**

I: ((...)) ich habe heute (-) von meinem Bundesvorstand Beifall bekommen (- -) Es gibt auch Menschen die das anders sehen (-) Das ist das Schöne an der Demokratie ((...))

I: **Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz abbringen können (- -)**

P: Ich finde er hat doch ganz konstruktiv gesprochen (- -)

I: Ich glaube er hat nur gesagt (-) **Na ja (-) dann ist es halt jetzt eben so (-) So kam es mir vor ((...)) (Angela Merkel's Interview).**

Спочатку обігрується одне речення *Wir schaffen Angela Merkel*, яке довго звучало на телеканалах і яке пародіювали інші політики:

I: Frau Bundeskanzlerin (-) als Sie diesen Satz gesagt haben (-) im letzten Jahr und in diesem Sommer ja nochmal wiederholt

haben (- -) Wie haben Sie den gemeint? (-) Als Prognose oder eigentlich mehr als Ermutigung? ((...)) für die Bürgerin und Bürger hier im Land?

R: ((Розлога, довга, але надто узагальнена відповідь респондентки))

I: Also ich verstehe Sie so (-) Das war Prognose und Ermutigung zugleich (-) Es ändert nichts daran Frau Bundeskanzlerin (-) **dass immerhin zwei Drittel (-) knapp zwei Drittel der Deutschen sagen (- -) Sie seien mit ihrer Flüchtlingspolitik nicht einverstanden** (-) Müssen Sie demzufolge (-) so beispielsweise wie Herr Gabriel es fordert (- -) aber auch andere (-) viel besser erklären (- -) WIE wir das schaffen? ((...))

2. Вимога прикладів й уточнень загальних висловлень партнера по комунікації (чи інтерв'юер правильно зрозумів або почув тощо):

R: ((...)) Я під час переговорів (-) ии (-)ее (-) голос ніколи не підвищую (-) але прохання припинити стріляти (-) ии (-) дійсно (-) я звернувся до Путіна саме з таким проханням (-)алеє (-)ее (-)по скайпу (- -)

I1: **Гаразд (-) але тут важливо зрозуміти (-) що все-таки вирішили?** (- -) Бо ви зараз згадали безпекову частину і політичну частину ((...))

I2: **Тобто європейські війська будуть стояти на російсько-українському кордоні?** (- -)

R: Я чітко формулюю (-) Це поліцейська місія ОБСЄ (-) На другий день після виборів (-) ми маємо забезпечити взяття під контроль українськими військовими [кордону]

I3: **[это все будет] в дорожной карте прописано?** (-)

R: Це є вже зараз в Мінську і це має [бути] (-)

I3: **[Я имею ввиду] даты (-) дедлайны** (-)

R: Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю ((...))

I1: Ви сказали що в тій дорожній карті (-) все що ви назвали (-) ми (-) має виконуватися негайно (-) **що стоїть за цим словом “негайно”?** (-) **Ви по (-) обговорювали якийсь термін?**(- -)

P: Дуже блискуче запитання (- -) ми домовилися про зустріч ((...))

R: Nein (-) ich suche dass die Lösung dort (-) wo die CDU mit Überzeugung immer verankert ist (- -)Ich halte gar nichts davon jetzt (- -) Wir müssen offen sein (- -) offen in unseren Antwort ((...))Und darauf werden wir versuchen Antworten zu finden (- -)

I: **Habe ich richtig zugehört dass Sie gesagt haben (-) ich ändere gar nichts?** (-) **Ich mache einfach weiter so** ((...))

I: **Apropos konkret (-) Was ist dann die radikalste (-) was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik (-) wenn Sie sagen mit weiter so komme ich nicht weiter?** (- -)

R: Nochmal (-) meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an (-) und das ist die Realität ((...))

I: Ich glaube (-) er hat nur gesagt ((...)) Na ja (-) dann ist es halt jetzt eben so (- -) So kam es mir vor (-)

R: Dann ist es gut (-)

I: Das reicht Ihnen schon? (-)

R: Da haben wir schon Kontroverseres (-)

I: Also ich verstehe Sie so (-) Das war Prognose und Ermutigung zugleich (-) Es ändert nichts daran Frau Bundeskanzlerin (-) dass immerhin zwei Drittel (-) knapp zwei Drittel der Deutschen sagen (- -) Sie seien mit ihrer Flüchtlingspolitik nicht einverstanden (-) Müssen Sie demzufolge (-) so beispielsweise wie Herr Gabriel es fordert (- -) aber auch andere (-) viel besser erklären (- -) **WIE wir das schaffen?** ((...))(Anne Will).

3. Вказівка на суперечності в аргументації партнера по інтерв'ю:

I: ((...)) і (-) панове Клімкін і Єлісєєв вчора оприлюднили заяви які (-) з нашої точки зору (-) ааа (-) суперечать вашій попередній заяві (-) тобто те (-) що ви говорили до поїздки в Берлін (-) ааа (-) свідчило про те (-) що спочатку безпекова частина (-) в тому числі і контроль України над кордоном (-) і тільки потім вибори (- -) Це було зартикульовано чітко (- -) Пан Клімкін вчора відповідаючи на питання депутатів (-) **сказав з точністю до навпаки** (-) спочатку вибори а потім контроль України (-) над кордоном (-)

P: Давайте ми чітко розберемося (-) бо насправді (-) ніяких сенсацій ні пан Клімкін (-) ні пан Єлісєєв (-) нічого не відкрив ((...)) ((довге пояснення про дорожню карту)) Наголошую (-) що це не є зміна (-) підміна або ревізія Мінську ((...))

I: Вчорашня заява голландського Прем'єра (-) **треба переживати за неї чи ні?** (-) **З приводу ((...))**

P: иии (-) та почекайте з заявами (-) почекайте (-) иии (-) вчора (-) иии (-) багато хто з євроскептиків чекав заяву (-) що Україна (-) ии (-) що Голландія виходить з процесу ратифікації (-) і цього не відбулося ((...))

I: ((...))Habe ich richtig zugehört dass Sie gesagt haben (-) **ich ändere gar nichts?** (-) **Ich mache einfach weiter so** ((...))

Ангела Меркель, говорячи про демократію в Туреччині, частково відходить від теми, нагадуючи про важливість будівлі Бундестагу, де відбувається інтерв'ю.

I: ((...)) Das ist völlig klar (-) Frau Bundeskanzlerin (-) das ist völlig klar ((...))(Anne Will).

4. Повторення питання, на які партнер не відповів, перепитування в іншому формулюванні. Перепитування, як і перебивання, – невід'ємна ознака інтерв'ю для уточнення, з'ясування певної інформації, тактика, яка або не зрозуміла загалу або навмисно приховується адресатом. Так, в інтерв'ю Анне Вілль по два-три рази перепитує А. Меркель щодо новизни її майбутньої передвиборчої програми. Згодом повторює запитання, але у трохи

видозміненому вигляді. Це не допомагає, тому журналістка вдається до зображувальних засобів (виокремлення паузи, відповідних жестів, погляду героя тощо), ремарок, таким чином засвідчуючи перед аудиторією певну поведінку респондента:

I: **Гаразд (-) але тут важливо зрозуміти що все-таки вирішили?**
 (- -) Бо ви зараз згадали безпекову частину і політичну частину
 ((...))

I: **Але яка послідовність буде в цій дорожній карті? ((...))**

I: **[это все будет] в дорожной карте прописано? (-)**

P: Це є вже зараз в Мінську і це має [бути] (-)

I: **[Я имею ввиду] даты (-) дедлайны (-)**

I: Habe ich richtig zugehört dass Sie gesagt haben (-) ich ändere gar nichts? (-) Ich mache einfach weiter so ((...))

R: Das kann ich ja nicht machen ((...))Die CDU-Politik (-) die Arbeitswelt verändert sich (- -) Wir müssen werben dass die Menschen sehen ((...)) Wir lösen ihre Probleme und geben ihnen eine sehr konkrete Zukunft ((...))

I: ((...)) **Aber noch mal nur konkret dazu (-) Glauben Sie persönlich noch (-) dass es zu einem Quotensystem kommt? (- -) Oder müsste man das (-) oder ((...)) Haben Sie das vielleicht schon aufgegeben? (-) Und sagen ((...)) wir müssen dann dieses Verweigere anders beteiligen (- -)Sei's über Geld (-) sei's über andere Wege? ((...))**

I:((...))**Aber kommen wir nochmal zu (-) zu Ihrem Vizekanzler (-) zu Herrn Gabriel (- -) Der hat heute nochmal wiederholt ((...)) Er hat gesagt ((...)) Wir konnten viel weiter sein wenn nicht die Union blockiert hätte (- -) Und die SPD ((...)) um jede Stelle habe ringen müssen ((...)) Ob das die Polizeistellen gewesen sind oder die Finanzhelfer für die Kommunen (- -) **Also (-) Nochmal ((...)) Hätte man diesem Versprechen "Wir schaffen das" nicht viel schneller (-) noch mehr Mittel an die Seite stellen müssen? ((...))****

R:((тривала узагальнена відповідь))

I: **Und die Union habe nicht blockiert?** ((...))

R: ((тривала узагальнена відповідь))

I: Aber Frau Bundeskanzlerin ((...)) Hm ((unverständlich 3s))
((...))

5. Пряма вказівка на маневр партнера ухилитися від відповіді (метакомунікація):

Ця ознака характеризує здебільшого німецьке інтерв'ю:

I: ((gehobener Finger)) ((...)) Und so hält das auch?
((unverständlich 3s))

I: Sie treten ja wieder an (-) Sie wollen in einen Wahlkampf gehen (-) Das haben Sie heute gesagt (- -) **Dann hätte ich jetzt erwartet (-) dass sie ein ganz konkretes und auch klares Versprechen geben (-) worauf Sie diesen Wahlkampf stützen wollen ((...))** um etwa diejenigen die Sie mehrfach genannt haben ((...)) und denen was zu geben?

R: Ja (-) Wir arbeiten daran ((...))

I: ((...)) *Verdient der heutige türkische Staat ohne Einschränkung die Demokratie?* ((...))

R: ((тривала узагальнена відповідь))

I: ((...)) **Sie haben sehr geschickt jetzt die Frage um Demokratie oder nicht (- -) umgangen (- -) aber ich ((...)) Ja (-) Aber((...))**(Anne Will).

Відповідно, одним з типових зразків комунікативних девіацій є порушення комунікативної стратегії мовців. У даному прикладі проаналізовано комунікативні антистратегії інтерв'юерів у випадках їх незадоволення відповідями респондента і виявлено, що інтерв'юери залучають увесь спектр антистратегій, вважаючи особливо дієвим їх комбінацію, зберігаючи при цьому загальну кооперативну стратегію спілкування.

6. Уточнення провокаційного характеру.

Про них свідчить практика особливо масових і комерційних ЗМІ. Журналісти зацікавлюють аудиторію своїм інтерв'ю, тому для їхніх запитань характерні стилістичні вкраплення, натяки, використання асоціацій, іронії тощо:

I: ((...)) Ну дивіться (-) ми по-перше чули і знаємо (-) що переговори були дуже напруженими (-) Аж до того що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна (-) що ти припини стріляти (-) а потім все вирішимо (-) **Був такий момент?! (- -)**

R: Ні (-) я ((...))

I: **Це придумали журналісти? ((...))**

R: Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю ((...))

I: **Путін з тим згоден?**

R: ((...)) третя позиція (-) Путін згоден бо він поставив підпис під Мінським (-) домовленістю 12 (- -) до того ((...))

R: Nein (-) ich suche dass die Lösung dort wo die CDU mit Überzeugung immer verankert ist (- -) Ich halte gar nichts davon jetzt (- -)Wir müssen offen sein (-) offen in unseren Antwort ((...))

R: Und darauf werden wir versuchen Antworten zu finden ((...))

I: **Habe ich richtig zugehört dass Sie gesagt haben (-) ich ändere gar nichts? (-) Ich mache einfach weiter so ((...))**

R: ((...)) ich habe heute (- -) von meinem Bundesvorstand Beifall bekommen ((...)) Es gibt auch Menschen die das anders sehen(-) Das ist das Schöne an der Demokratie (- -)

I: **Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz ausbringen können ((...))**

R: Ich finde (-) er hat doch ganz konstruktiv gesprochen (-)

I: **Ich glaube (-) er hat nur gesagt ((...)) Na ja (-) dann ist es halt jetzt eben so (- -) So kam es mir vor (-)**

R: Dann ist es gut (-)

I: **Das reicht Ihnen? (-)**

R: Da haben wir schon Kontroverseres ((...))

У крайніх випадках журналісти вдаються до перебивання і перепитування.

7. Перебивання респондента у випадках надто довгої або непередметної відповіді, яке, однак, створює негативний ефект для адресата, тому що він не має можливості висловитися, губить послідовність у висловлюванні або не реалізовує до кінця вибрану ним стратегію.

Подібна комунікація створює негативний ефект для респондента, тому що він не має можливості висловитися, губить послідовність у висловлюванні або не реалізовує до кінця вибрану ним стратегію:

R: ((...)) ((розлога відповідь))

I: **кх... кх... ((кашляє))**

R: ((...)) якщо був продемонстрований прогрес ((...)) в цьому питанні ((...)) тепер яке досягнення Мінська? ((...))

I: **Ну дивіться (-) ми по-перше чули і знаємо (-) що переговори були дуже напруженими (-) Аж до того що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна (- -) що ти припини стріляти(-) а потім все вирішимо(-) Був такий момент?! (- -)**

R: Власне ((...))

I: ((...)) і (-) панове Клімкін і Єлісєєв вчора оприлюднили **заяви які (-) з нашої точки зору (-) ааа (-) суперечать вашій попередній заяві (-) тобто те що ви говорили до поїздки в Берлін (-) ааа (-) свідчило про те (-) що спочатку безпекова частина (-) в тому числі і контроль України над кордоном (-) і тільки потім вибори (- -) Це було зартикульовано чітко (- -) Пан Клімкін вчора відповідаючи на питання депутатів (-) сказав з точністю до навпаки (-) спочатку вибори а потім контроль України (-) над кордоном (-)**

R: Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю ((...))

P: ((...)) **Путін з тим згоден?**

R: Nochmal (-) meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an (-) und das ist die Realität ((...))

I: **Sehr gut (-) aber wie?** ((...))

R: und das ist die Realität ((...))

I: ((...))**WIE?**((...))

R: und da (- -)gibt es zwei Dinge ((...)) Zum Beispiel(-) Digitalisierung ((...))

I: ((gehobener Finger)) ((...)) Und so hält das auch? ((unverständlich 3s)) ((...))

R: Wenn ich noch kurz sagen darf((...))(Anne Will).

Перебивання адресата зараховують до обов'язкових елементів інтерв'ю. Однак таке переривання створює негативний ефект для адресата, який не має можливості висловитися або губить послідовність у висловлюванні. Журналістка А. Мазур кашляє і каже "Хвилиночку", потім ставить запитання. Тоді троє журналістів говорять водночас. А. Мазур "Але" ... П. Порошенко: "Ще раз?";

8. Тактика перепитування, як і перебивання – невід'ємна складова інтерв'ю для уточнення, з'ясування певної інформації, яка або не зрозуміла загалу, або навмисно приховується адресатом:

I: Сьогодні ми з тобою зустрілися на великому весіллі (- -) Про твоє весілля з чоловіком Асланом (-) з батком твого молодшого сина взагалі мало що відомо (-) Відомо (-) що ви побралися (- -) Чи була весільна сукня? (- -) чи були дружки дружби (-) караваї рушники (- -) всі традиції українські? (- -)

R: Ну (- -) у нас на той момент була ціль (-)це наш хлопчик (- -) І ми так хвилювались (- -) щоб він народився (- -)

I: Тобто ти ще думаєш про те (-) що ще буде весілля у твоєму житті? (- -) А яке? (Ірина Білик прокоментувала...).

Така тактика є частим інструментом у політичних інтерв'ю, зокрема Анне Вілль, яка по два-три рази перепитує, до прикладу, А. Меркель щодо новизни її майбутньої передвиборчої програми. Згодом повторює запитання, але у трохи видозміненому вигляді.

Це не допомагає, тому журналістка вдається до зображувальних засобів (виокремлення паузи, відповідних жестів, погляду героя тощо), ремарок, таким чином засвідчуючи перед аудиторією таку поведінку адресата:

I: ((...)) Woraus leiten Sie dann für sich ab (-) dass Sie Teil der Lösung sein können (-) der Lösung des Elitenverdrusses? (-) Oder Sie (-) die schon 11 Jahre schon im Amt sind (-) dann 12 (-) ein Teil des Problems sind? (-)

I: ((...)) Nochmal die Frage (-) Warum halten Sie sich selber für einen Teil der Lösung (-) und nicht für den Teil des Problems? ((...))

I: Und? (-) Was sagen Sie jetzt? ((...))

I: Habe ich richtig zugehört dass Sie gesagt haben (-) ich ändere gar nichts? (-) Ich mache einfach weiter so ((...))

I: Apropos konkret (-) Was ist dann die radikalste (-) was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik (-) wenn Sie sagen (-) mit weiter so komme ich nicht weiter? ((...))

R: Nochmal (-) meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an (-) und das ist die Realität ((...))

I: Sehr gut (-) aber wie? ((...))

I: Hätten Sie sich anders entschieden (-) wenn Trump nicht gewählt worden wäre? ((zweimal gefragt)) ((...))

Підтвердженням того, що виявлені стратегії і тактики мають неспекулятивну природу й об'єктивний характер, є розмова у передачі Tadeusz з самою ведучою Анне Вілль (17 січня 2017 року), яка відверто говорить про свої враження від інтерв'ю з А. Меркель і спроби реалізувати задуми у ньому:

I: Sie (Angela Merkel – уточнення наше) hat das nicht so begründet (-) also (-) Sie hat das nicht so begründet (-) dass ICH als Zuschauer komplett befriedigt war (-) Warst du als Interviewerin komplett befriedigt? (- -)

R: Nee (-) nee (- -) dass (-) eee (- -) Ich habe auch mehrfach und immer wieder nachgesetzt (-) und hätte auch eher erwartet dass wenn sie sagt (-) dass sie sich so lange Gedanken gemacht hat (-) dass dann auch zwei-drei inhaltliche Punkte kommen (-) die sie sich vorgenommen hat (-) weshalb sie nochmal antreten will (-) und die sie (-) mit diesem neuerlichen Versuch ins Amt zu kommen (- -) sie ist ja noch nicht gewählt ((...)) also sie sagt (-) sie will wieder antreten ((...)) damit verbindet (-) Und das war mir auch ein bisschen wenig (-) Deshalb sage ich an ein-zwei Stellen (-) "Ich habe so nicht verstanden" (- -) Also das heißt dann ((...)) also einfach weiter so oder was ((...)) Und das war mir auch eigentlich ganz ehrlich ein bisschen wenig (-) Da hätte ich mehr erwartet((...)) (Anne Will).

Отож, журналіст повинен говорити мовою співрозмовника для віднайдення зони комфорту, оскільки "комфорт – це єдиний ключ до вдалого спілкування" [Кінг 2017, с. 34].

Після інтерв'ю інтерв'юєрові варто зважати на такі аспекти:

- аналіз і робота над власними помилками;
- робота над формулюванням питань;
- на майбутнє формулювати висловлювання конкретно й однозначно;
- пошук вичерпної інформації;
- доказові матеріали.

Нижче зосереджуємо увагу на певних особливостях в межах тематичних видів жанру відеоінтерв'ю та в межах обох досліджуваних ЛК, які виявлено під час аналізу і на які варто зважати інтерв'юерам:

1. У *спортивному* інтерв'ю:

- 1) ставити запитання чітко і виразно (спільне);
- 2) зважати на культуру мовлення та мінімізувати використання суржику (укр.);
- 3) формулювати “позитивні” запитання (нім.);
- 4) спрощувати комунікацію, ставити однозначні і в простій побутовій формі запитання респондентам-іноземцям (нім.).

2. У зірковому інтерв'ю:

- 1) продумати вступ і відповідне завершення інтерв'ю для підтримання іміджу зірки (спільне);
- 2) вказувати на маніпуляції, зумисні тактики зірок щодо запитань про особисте (укр.);
- 3) уникати надто коротких або надто довгих запитань (нім.);

3. У політичному інтерв'ю:

- 1) перефразувати запитання, на які не отримали відповіді (спільне);
- 2) вказувати на маніпуляції й ухиляння від відповіді респондента (спільне);
- 3) підтверджувати соціальний статус респондента (*Я Вам дякую, пане міністре* тощо) (укр.);
- 4) за потреби перебити респондента (укр.);
- 5) перепитати, якщо респондент не дав конкретної відповіді (укр.);
- б) за потреби зупинити респондента, який перейшов до монологу (нім.).

Отож, з огляду на виявлені особливості інтерв'ю сформульовано такі універсальні способи уникнення комунікативних девіацій інтерв'юера на різних етапах створення інтерв'ю.

Висновки до розділу 3

Здійснений аналіз відеоінтерв'ю засвідчив, що комунікативні невдачі інтерв'юерів присутні на всіх рівнях жанру в обох ЛК. Для типології комунікативних невдач у відеоінтерв'ю враховано фактор виникнення комунікативних невдач (спричинені інтерв'юером), так і структурний рівень виникнення комунікативних невдач (зовнішньоструктурний, внутрішньоструктурний і ситуативний рівень реалізації). Аналіз дозволив дійти висновків, що комунікативні невдачі інтерв'юерів в українській та німецькій ЛК мають більше спільного, аніж відмінного. Однак в українській ЛК присутні більше мовні помилки, як і сама кількість комунікативних невдач більша.

У **спортивних** відеоінтерв'ю комунікативні девіації інтерв'юера найбільш часті у післяматчевих коментарях футболістів і тренерів:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

порушення підготовчих умов комунікації: неготовність починати інтерв'ю (укр. 23,5 %; нім. 6,3 %), низька комунікативна компетенція (укр. 5,9 %), недотримання композиційних канонів жанру (надто усталений перелік питань) (укр. 11,8%; нім. 15,6 %), очікування іншої реакції респондента (укр. 29,4 %; нім. 37,5 %), девіація як мета журналіста (укр. 5,9 %; нім. 18,8 %);

недоречні і несвоєчасні комунікативні акти: невідповідні час і місце проведення інтерв'ю (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %), наприклад, на рингу, під час бою, в супермаркеті, перед власним будинком;

незбалансовані комунікативні акти: відмінні очікування щодо віку, статусу, знань, інтересів респондента, відмінність у світоглядах, неврахування фізичного стану, когнітивних чинників, ментальності, тобто відмінність фонових знань (укр. 29,4 %; нім. 21,9 %);

дезорієнтовані комунікативні акти: непослідовні і нелогічні, невідповідні у певній ситуації (укр. 29,4 %; нім. 40,6 %), наприклад, запитання про невдачі після переможної гри або про особисті поразки гравців;

2) на внутрішньоструктурному рівні:

суржик (укр. 88,2 %), неправильні форми звертання (укр. 47,1 %; нім. 6,3 %); надлишкова лексикалізація (укр. 11,8 %; нім. 9,4 %); заміна складу словосполучення (укр. 23,5 %; нім. 12,5 %), повтори (укр. 17,6 %; нім. 12,5 %); економія мовних засобів (укр. 35,3 %; нім. 21,9 %); невербальні засоби (кінетичні і проксемічні) (укр. 17,6 %; нім. 6,3 %): інтерв'юер часто обернений спиною до глядача або впритул наближений до респондента;

3) на ситуативному рівні:

порушення максими повноти інформації (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %): відсутність самого питання, надто довгі запитання, які тривають довше, ніж відповіді;

порушення максими якості інформації (укр. 23,5 %; нім. 46,9 %): 'фатальні' вступні запитання: провокаційні, негативно-оцінні, складні запитання, агресивні;

порушення максими релевантності (укр. 5,9 %; нім. 9,4 %): специфічна побудова запитання;

порушення максими манери: неконкретні запитання (укр. 5,9 %; нім. 3,1 %) і невдалі спроби метакомунікації (укр. 17,6 %; нім. 12,5 %).

У **зіркових** відеоінтерв'ю переважають такі девіації інтерв'юера:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

порушення підготовчих умов комунікації: незрозуміла і неструктурована або відсутня попередня розмова (респондент не отримав інформації про причину, час і канал виходу інтерв'ю) (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %), низький рівень якості підготовки (укр. 67,5 %; нім. 30,0 %), нестача комунікативної компетенції (укр. 27,5 %; нім. 30,0 %), надто широка тема (укр. 17,5 %; нім. 10,0 %); надто усталений і фіксований перелік запитань (укр. 12,5 %), стратегічно зумисна різка зміна запитань і тем з метою поставити інтерв'юера у незручне становище (укр. 37,5 %), запитання-табу щодо особистого, фінансів (укр. 22,5 %; нім. 5,0 %); **недоречні і несвоєчасні комунікативні акти:** невідповідні час і місце (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %);

незбалансовані акти: надмірна м'якість (захоплення, зачарованість) або жорсткість (прямота, різкість, агресивність) (укр. 15,0 %;), відмінність фонових знань (укр. 22,5 %; нім. 20,0 %), неналежне/непродумане завершення розмови (укр. 12,5 %; нім. 5,0 %);

2) на внутрішньоструктурному рівні:

нечіткість мовлення (укр. 5,0 %; нім. 5,0 %), помилки у наголосах (укр. 65,0 %); суржик (укр. 42,5 %), перекручування імен гостей (укр. 22,5 %; нім. 5,0 %), неправильні форми звертання (укр. 5,0 %; нім. 5,0 %), перехід з *Ви* на *ти* (укр. 15,0 %; нім. 10,0 %), використання діалекту (нім. 5,0 %), росіянізми (укр. 37,5 %), порушення граматичних конструкцій (укр. 32,5 %; нім. 15,0 %): неузгодження відмінків, закінчень іменників, дієслів, тавтологія займенників (укр. 30,0 %; нім. 5,0 %), неповні речення (укр. 10,0 %; нім. 15,0 %), інверсія прикметників (укр. 5,0 %), риторичні запитання-обвинувачення (укр. 37,5 %; нім. 30,0 %), недоречна іронія (укр. 7,5 %; нім. 5,0 %), невербальні засоби (міміка награного здивування, насмішки, скепсису, сміх) (укр. 22,5 %; нім. 5,0 %);

3) на ситуативному рівні:

порушення максими якості інформації (укр. 22,5 %; нім. 20,0 %): непередметний, віддалений від теми вступ в інтерв'ю (7,5 % укр.); провальний початок розмови журналіста, який провокує обурення респондента (укр. 7,5 %), констатація як початок інтерв'ю (укр. 17,5 %; нім. 10,0 %);

порушення максими манери: невміло і нечітко поставлене запитання з паузами (укр. 7,5 %; нім. 20,0 %), спонтанні перефразування, початкові запитання, які потребують уточнень, 'фатальні' вступні і подальші запитання (нім. 10,0 %), відсутня або провальна метакомунікація (укр. 37,5 %; нім. 25,0 %).

Дев'яті інтерв'юера у **політичних** відеоінтерв'ю виникають:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

порушення підготовчих умов комунікації: різноплановість і нагромадження запитань (укр. 14,5 %; нім. 3,0 %), порушення інтерв'юером стандарту нейтралітету (оцінювальні судження, виставляє умови інтерв'ю) (укр. 1,5 %; нім.

6,1 %); теми-табу (гроші, статки, хабарі, внутрішньопартійні конфлікти) (укр. 31,9 %; нім. 3,0 %), невідповідність до канонів жанру (укр. 11,6 %);

недоречні і несвочасні комунікативні акти: невідповідні час і місце (укр. 8,7 %), нефахова поведінка (біжить за респондентом, перекриває йому дорогу), підстерігання респондента без домовленості про інтерв'ю (укр. 17,4 %); **незбалансовані комунікативні акти:** невідповідний обраний респондент (укр. 8,7 %; нім. 3,0 %), недостатня підготовка до інтерв'ю (укр. 11,6 %; нім. 6,1 %);

2) на внутрішньоструктурному рівні:

розмовна мова (укр. 42,0 %; нім. 3,0 %), пейоративна лексика (укр. 2,9 %), недоречні англіцизми (укр. 7,2 %; нім. 3,0 %), нашарування заперечення (укр. 11,6 %; нім. 3,0 %), заміна складу словосполучення (укр. 2,9 %), оцінна лексика (укр. 17,4 %; нім. 24,2 %); помилкове вживання паронімів (укр. 1,5 %), плеоназм (укр. 1,5 %), неправильні відмінки (укр. 8,7 %; нім. 12,1 %), повтор займенників (укр. 7,2 %; нім. 6,0 %), риторичні запитання-провокації (укр. 10,2 %; нім. 33,1 %), повтори (укр. 7,2 %; нім. 15,1 %), констатації (укр. 31,9 %; нім. 24,2 %), неповні речення (укр. 11,6 %; нім. 9,0 %), невербальні засоби (укр. 11,6 %; нім. 3,0 %): міміка журналістів (незручна ситуація, невдоволеність), погляди один на одного та жести (показування на годинник), невідповідний тон ведення розмови (іронічний або зверхній тон), уповільнений темп мовлення;

3) на ситуативному рівні:

порушення максими повноти інформації (укр. 62,3 %; нім. 57,6 %): монолог інтерв'юера;

порушення максими якості інформації (укр. 11,6 %; нім. 18,2 %): провокативні запитання, спотворена неперевірена інформація;

порушення максими манери (укр. 39,1 %; нім. 27,3 %): провальна метакомунікація, перебивання, одночасне мовлення, перепитування, переривання інтерв'ю (укр. 4,5 %): завершення інтерв'ю після одного питання.

Спостереження за мовленням журналістів свідчать, що девіації виникають як комунікативні (через некомпетентність, спонтанність, емоційність), так і мовні. Останні значно частіші в українськомовних інтерв'юерів, що, ймовірно,

зумовлено відсутністю спеціалізованих напрямів підготовки фахівців – зокрема філологічної – на факультетах журналістики у ЗВО України. З огляду на виявлені особливості інтерв'ю сформульовано такі універсальні **способи уникнення комунікативних девіацій інтерв'юера** на різних етапах створення інтерв'ю:

I. До початку інтерв'ю враховувати пошук актуальної проблематики і якісної інформації для інтерв'ю, статус респондента і технічний аспекти.

II. Під час інтерв'ю зважати на:

1) зміст (наявність відповіді на запитання, її збіг із власним дослідженням і пошуком, наявність змістових неточностей, можливість розкриття суперечливостей, обґрунтованість чи лише констатація тез);

2) активне слухання, яке сприяє порозумінню з респондентом;

3) намір (збіг висловлення зі справжнім наміром, наявність маневрів уникнення, зізнання, погрози, припущення тощо);

4) мовленнєво-мовну специфіку.

III. Після інтерв'ю журналістові варто зважати на подальше формулювання чітких запитань та однозначних висловлювань, пошук вичерпної інформації і доказові матеріали.

Власне мовленнєво-мовний аспект забезпечує зрозумілість інтерв'ю з урахуванням:

1) фонетики і манери мовлення (наголос, інтонація, ритм, мелодика, стиль мовлення, тональність формулювань);

2) лексики (складні слова, доречність діалекту, професіоналізми, складні імена, достатнє формулювання термінів і необхідність їх розтлумачення, іншомовні слова, аббревіатури, числа, англіцизми, послідовність слововживань, уникання перефразовувань позначень та імен, неточні описи);

3) синтаксису (подача ходу думок покроково, уникнення інфінітивних конструкцій, занадто структурно складних слів, подвійних заперечень, складних речень, поширених означень);

4) граматики (тенденція до вільного формулювання);

5) дискурсивної специфіки (початок з відомого, менша густина інформації, головні висловлення, подача паралельної інформації, пов'язаної між собою, чіткість, лінійність, структурованість, логічні і часові зв'язки, непряма мова, пряме цитування, чітке висловлення намірів та інтересів, продумані початок і кінець, перебільшення, добірка мовленнєво-риторичних тактик, спілкування “мовою співрозмовника” для віднайдення зони комфорту);

б) мови тіла, міміки, жестів респондента (забезпечення доброго самопочуття респондента за його мовою тіла або його покращення, зв'язок зміни невербального виразу з вербальним).

Спираючись на різне розуміння поняття *стратегії* (кооперативну розглядаємо як закладену в основу інтерв'ю), відрізняємо конкретно у відеоінтерв'ю такі її вияви:

- 1) інформативна й оцінна як загальні стратегії інтерв'юера;
- 2) пряма і прихована стратегії (зображення особи чи факту у певному світлі, висміювання, підтримка респондента тощо);
- 3) стратегія виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера. В останньому випадку інтерв'юер може застосовувати такі тактики:
  - а) наведення доказів і прикладів у разі заперечення респондента певної тези;
  - б) вимога уточнення загальних висловлень, наполягання на прикладах;
  - в) вказівка на протиріччя в аргументації респондента;
  - г) повторювання запитання, на які не відповіли або перепитування;
  - г) пряма вказівка на маневр ухиляння респондента від відповіді (метакомунікація);
  - д) перебивання за потреби.

Нижче зосереджуємо увагу на певних особливостях у межах тематичних видів жанру відеоінтерв'ю та в межах обох досліджуваних ЛК, які виявлено під час аналізу і які запобігають комунікативним девіаціям з позиції інтерв'юера:

1. У *спортивному* інтерв'ю: 1) ставити запитання чітко і виразно (спільне); 2) зважати на культуру мовлення та мінімізувати використання

суржику (укр.); 3) формулювати “позитивні” запитання (нім.); 4) спрощувати комунікацію, ставити однозначні і в простій побутовій формі запитання респондентам-іноземцям (нім.).

2. У *зірковому* інтерв'ю: 1) продумати вступ і відповідне завершення інтерв'ю для підтримання іміджу зірки (спільне); 2) вказувати на маніпуляції, зумисні тактики зірок щодо запитань про особисте (укр.); 3) уникати надто коротких або надто довгих запитань (нім.);

3. У *політичному* інтерв'ю: 1) перефразувати запитання, на які не отримали відповіді (спільне); 2) вказувати на маніпуляції й ухилення від відповіді респондента (спільне); 3) підтверджувати соціальний статус респондента (укр.); 3) за потреби перебити респондента (укр.); 4) перепитати, якщо респондент не дав конкретної відповіді (укр.); 5) за потреби зупинити респондента, який перейшов до монологу (нім.).

Безумовно, беззаперечним залишається факт, що увагу до інтерв'ю можна повернути добрим початком, однак позитивне чи негативне враження створює його кінець. Проте комунікативних девіацій як порушень очікувань інтерв'юера в усіх своїх формах виникнення можна уникнути або принаймні їх редукувати, якщо враховувати усі елементи комунікації як на змістовому, так і на емоційному рівні, а дуже часто – і технічні особливості. Саме це сприятиме цікавому і динамічному, зрозумілому і послідовному, а головне – інформативному телеінтерв'ю. При цьому не було помічено суттєвих відмінностей в телеінтерв'ю українською чи німецькою мовами, адже європейська манера журналістів ведення телеінтерв'ю подібна в обох ЛК.

Для української ЛК характерними є низький рівень якості підготовки загалом, незручні час і місце інтерв'ю (на зовнішньоструктурному рівні), лексико-граматичні комунікативні невдачі (на внутрішньоструктурному рівні), як і відсутня метакомунікація і нагромадження різноаспектних запитань (на ситуативному рівні).

Для німецької ЛК характерна надмірна жорсткість (hard talks) з позиції журналістів на зовнішньо структурному рівні. Особливості запобігання КД виявлено у залежності від самих тематичних видів жанру відеоінтерв'ю та в межах обох досліджуваних лінгвокультур.

Основні положення розділу відображено у таких публікаціях авторки [Дяків 2015б, 2016в, 2017б, 2017в, 2018ж, 2018к, 2018л, 2019б, Dyakiv 2016а, 2016б, 2017, 2018а, 2018в].

РОЗДІЛ 4

ЛІНГВОДИСКУРСИВНА РЕКОНСТРУКЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ДЕВІАЦІЙ РЕСПОНДЕНТА В УКРАЇНСЬКО- і НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

З огляду на попередній розділ, для запобігання чи уникнення девіацій і проведення успішного інтерв'ю існує чимало рекомендацій та порад як у спеціалізованій літературі, так і в мережі Інтернет в обох досліджуваних мовах. Однак усі вони стосуються лише поведінки інтерв'юєрів і того, що необхідно (не) робити журналістові для успішного інтерв'ю. У цьому розділі зіставлено реконструйовані КД респондента у спортивних, зіркових і політичних українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю за структурним рівнем інтерв'ю, способами запобігання КД, стратегіями і тактиками респондента. Інформацію про те, як варто себе поводити або доречно, доладно і переконливо відповідати респондентові, віднайти у науковій літературі непросто. Існують, безумовно, лише рекомендації політикам, як, що і в який спосіб вони мають відповідати, зберігаючи власний імідж і не компрометуючи себе. Проте це – дуже обмежені стратегії політтехнологів, які не беруть до уваги загальних норм і правил спілкування під час інтерв'ю. З огляду на досліджуваний матеріал (дані подано у відсотках, де 100% - кількість кожного виду інтерв'ю з КД зокрема), КД респондента виникають у різних видах інтерв'ю в обох ЛК (рис. 4.1):

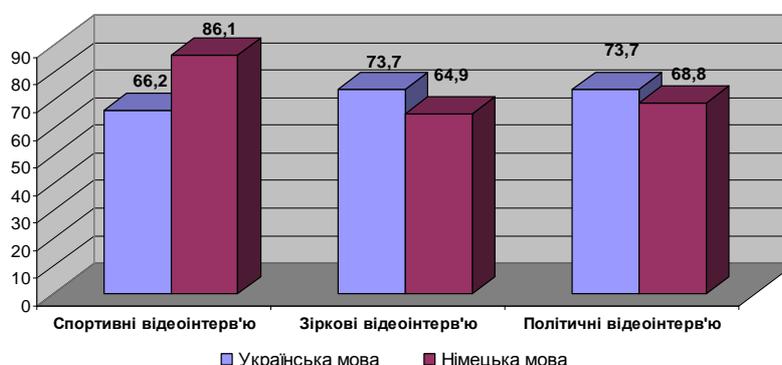

Рис. 4.1. Комунікативні девіації респондента

Джерело: розробила авторка

Нижче зупиняємося на комунікативних девіаціях, спричинених респондентом на різних структурних рівнях проведення таких видів відеоінтерв'ю, як спортивне, зіркове і політичне, а також на способах запобігання таким девіаціям.

4.1. Комунікативні девіації у спортивних відеоінтерв'ю

4.1.1. Зовнішньоструктурний рівень

Композиція і структура спортивних відеоінтерв'ю як жанру переважно дотримана в обох ЛК. Особливо яскраво виражені девіації у таких СВІ, як післяматчеві інтерв'ю з емоційними респондентами – гравцями і тренерами. Комунікативні девіації на зовнішньоструктурному рівні СВІ зумовлені різними чинниками.

Отже, девіації респондента у спортивних відеоінтерв'ю виникають:

1) в неочікуваних комунікативних актах:

а) небажання починати комунікацію (укр. 53,5 %, нім. 88,0 %), тобто відсутня попереднє налаштування чи моральна підготовка до неприємного інтерв'ю:

I: Es ist am Ende doch die individuelle Klasse des Gegners gewesen? (-)

R: Ja (-) bis zum 0:0 (-) hab ma ganz gut gemacht (-) aber wir haben die (-) das erste Tor (-) das haben wir eigentlich vorgelegt (- -) Wir haben Überzahl-Situation (-) auf der linken Seite könnte man schneller machen (-) weil die Spieler von Barca alle geschlafen haben (-) haben alle protestiert beim Schiedsrichter (-) und da hätten wir glaube ich (-) eine Großchance draus machen können und da spielen wir den Jungs von Barca den Ball in die Füße und (-) ähnm (-) die individuelle Klasse dann von Messi (-) das zeichnet ihn natürlich aus (- -)

I: Mach so einem Anfangstsunami hat man schon den Eindruck gehabt (-) dass Sie gerade eben die Spieler richtig zermürbt haben (-) die Barca-Stürmer (- -) Warum konnte man am Ende doch noch mal so gefährlich werden? (-) Bayern war gut drin im Spiel dann (- -)

R: Ja (-) **ich glaube da für uns das erste Tor ein bisschen verunsichert war (-) dann auch (- -)** klar so eine Kontersituation oder die Kontrasituationen sind da natürlich schwer zu verhindern (-) weil sie auch schnell sind vorne uund (- -) weil bist du sicher mal (-) mal bist du (-) verlieren zum zum Eins-gegen-Eins-Duell uuund (-) **dann ist ja natürlich auch nicht leicht für mich (-) (Interview mit Manuel Neuer)**

Інтерв'ю із воротарем після поразки FSV Mainz 05 проти Greuther Fürth (0:1). Небажання респондента відповідати на провокативне запитання інтерв'юера:

I: Christian Wetklo (-) können Sie sich erinnern dass Sie jemals so ein Osterei kassiert haben? (- -)

R: **Stell ´ne vernünftige Frage (-) oder ich gehe sofort weiter? (-) Sage ich ganz ehrlich (- -)**

I: Moment (-) das ist kein Angriff gegen Sie (- -)

R: **Stell ´ne vernünftige Frage (-) oder wir brechen die Kacke direkt ab hier! (- -)**

((...))

R: **Auf Wiedersehen! (-)**

I: Danke schön! (-) (Christian Wetklo rastet aus!!!)

б) невідповідальність респондента до комунікації або ж невміння давати інтерв'ю (укр. 41,9 %, нім. 32,9%). Часто такі спортивні ВІ не мають завершення з причини неговіркого респондента:

I: Чи забивали Ви раніше такі м'ячі у чемпіонаті Закарпаття (-) чи в інших турнірах можливо (-) як в третій забили сьогодні?

R: Бувало на Україну (-) бувало в районі (-) давно не забивав такий (- -)

I: За які команди бувало? (-)

R: Бувало в Кольчині (-) за збірну Закарпаття бувало (-) на Україну (-) а так (- -)

I: Шо сказали партнери після забитого м'яча? (-)

R: Дякували (-) дякували за гол (-) **Суперник** (-) **суперник в шоківі** (-)

I: Від таких м'ячів (-) Добре (-) дякую гарно(-) (Післяматчеве інтерв'ю з матчу "Карпати" В.Коропець)

Стратегічно в комунікантів існують різні очікування щодо інтерв'ю (мета флеш-інтерв'ю для журналіста – не обговорення результатів матчу, а отримання емоційних коментарів, респондент часто взагалі не налаштований на розмову після невдалої гри і відверто говорить про це. Або ж інтерв'ю відбувається після успішного матчу, а журналіст ставить одразу критичні запитання, що є неочікуваним для респондента, який сподівався на похвалу.

Тому останній виказує свою агресію, зухвало й обурено відповідаючи на запитання, порушуючи максимум ввічливості:

I: Per Mertesacker (-) Glückwunsch zum Einzug in die nächste Runde (-) ins Viertelfinale (- -) **Was hat das deutsche Spiel so schwerfällig und so anfällig gemacht?**

R: **Es ist mir völlig wurscht** (-) wir sind jetzt unter den letzten Acht (-)und das zählt (- -)

I: Aber das kann ja nicht das Niveau sein (-) was sie sich vorher ausgerechnet haben (- -) Wenn man jetzt ins Viertelfinale einzieht (-) dass man sich noch steigern muss (-) **denke ich** (-) **dürfte auch Ihnen klar sein** (-)oder? (- -)

R: **Was wollen Sie jetzt von mir?** (-) **Was wollen Sie jetzt** (-) **also so kurz nach dem Spiel?** (-) **Das kann ich nicht verstehen!** (- -)

I: Ich gratuliere erst mal (-) und wollte dann fragen (-) warum es in der Defensive und beim Umschaltspiel nicht so gut gelaufen ist(-) wie man sich das vorgestellt hat?(-)**Nur so(- -)**

R: **Glauben Sie jetzt (-) unter den letzten 16 ist irgendwie ne Karnevalstruppe oder was?** (- -) Sie haben das hier uns richtig schwer gemacht über 120 Minuten (-) und wir haben gekämpft bis zum Ende (-) und haben dann überzeugt (-) besonders dann in der Verlängerung (- -) Das war ein Auf und Ab (-) wir waren mutig(-) haben natürlich viel zugelassen (-) aber trotzdem muss man lange Zeit die Null halten (-) das haben wir halt geschafft (-) und darüber hinaus haben wir wie gesagt (-) zum Ende hin dann auch verdient gewonnen und alles andere (- -) **ich lege mich jetzt erst mal drei Tage in die Eistonne** (-) und dann analysieren wir das Spiel und dann sehen wir weiter (- -)

I: Absoluter Kraftakt (-) eine Energieleistung (- -) Glauben Sie dass jetzt irgendwann noch mal dieser Wow-Effekt (-) wie bei der WM 2010 zum Beispiel (-) dass es auch spielerisch besser läuft? (-)

R: **Wat wollen Se?? (-) Wollen Se 'ne erfolgreiche WM (-) oder sollen wa wieder ausscheiden und haben schön gespielt?** (- -) **Also (-) ich verstehe die ganze Fragerei nicht!** (-) Wir sind weitergekommen (-) wir sind super happy (-) haben heute alles gegeben und bereiten uns jetzt auf Frankreich vor (-)

I: Und dazu alles Gute! (-)

R: Danke (-) (FIFA WM 2014 – Per Mertesacker)

2) в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями:

а) різні очікування щодо інтерв'ю (укр. 37,2 %): різний вік – старший поважний тренер, різний статус – молодий недосвідчений журналіст, що спричиняє ефект некомпетентної і нефахової відповіді:

I: ((запитання про завдання на сезон))((...))

P: Завдання? (-) Не знаю завдання ((...)) (Емоційне інтерв'ю Кварцяного після матчу 11.07.11);

I: Aber das kann ja nicht das Niveau sein (-) was sie sich vorher ausgerechnet haben (- -) Wenn man jetzt ins Viertelfinale einzieht (-) dass man sich noch steigern muss (-) denke ich dürfte auch Ihnen klar sein (-) oder? (- -)

R: Was wollen Sie jetzt von mir? (- -) Was wollen Sie jetzt (-) also (-) so kurz nach dem Spiel? (-) Das kann ich nicht verstehen! ((...)) (FIFA WM 2014 – Per Mertesacker);

б) підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресупозицій (*ми виграли, що ви запитуєте*) (укр. 2,3 %, нім. 26,8 %) або, наприклад, вдає, що не почув та не розуміє запитання (награна ситуація) частіше в німецькій ЛК:

I: Roman Wallner war lange nicht zu sehen vorne (-) Hätte man vielleicht früher wechseln können (-) oder Sie werden jetzt sagen (-) es kommt auf die Spielweise drauf an nicht wieviele Stürmer spielen (-) einen zusätzlichen Stürmer bringen? (- -)

R: Können Sie bitte diese Frage wiederholen (-) weil jetzt verstehe ich es wirklich nicht? (-) Mit wie vielen Stürmern haben wir heute wieder gespielt? (-) Äh-Äh-Äh-Äh (- -) Bitte (-) wiederholen das nochmal!!!? ((...)) (Huub Stevens ist sauer, 14.11.2010).

в) власне трактування неіснуючих імплікатур дискурсу та ілокутивних сил – натяк, іронія, де їх нема (укр. 14,0 %, нім. 18,8 %).

Отож, такі девіації респондента у спортивних відеоінтерв'ю виникають як в неочікуваних комунікативних актах (небажання починати комунікацію, непідготовленість до комунікації або ж невміння давати інтерв'ю), так і в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресу позиціями (різні очікування щодо інтерв'ю, підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресу позицій, власне трактування неіснуючих імплікатур дискурсу та ілокутивних сил).

4.1.2. Внутрішньоструктурний рівень

Комунікативні девіації на внутрішньоструктурному рівні СБІ зумовлені такими чинниками:

1) на **фонетичному** рівні:

а) виражений акцент іноземців (укр. 7,0 %, нім. 28,9 %), які або недостатньо володіють мовою, або мають виражений акцент, що спричиняє КД. Доказом невдалого мовлення є численні коментарі глядачів після перегляду таких інтерв'ю.

Відповідно, виникають порушення жанрової тональності, порушення в артикуляції повідомлення через незрозумілу вимову, незбірливість, через діалекти або сильний акцент респондента (*я не разумію*, австрійський варіант, французький, голландський акценти, [st] і [sp] замість [ft] і [fp]: *verstehen* тощо).

б) діалекти і мовні варіанти (нім. 6,0 %). Порушення в артикуляції повідомлення через незрозумілу вимову, незбірливість, фонетичні особливості діалектів, австрійського чи швейцарського варіанту, як і пришвидшений роздратовано-збуджений темп мовлення теж є причиною КД респондентів у СБІ:

R: Was soll **dei Frog** jetzt sein? (-) Für **wos** ist die **Frog** (-) erklären's **mer des?!** (- -) Soll **i mi** jetzt freuen (-) wenn wir 4:0 verlieren oder wos? (-) Bei uns haben ein paar die Hosen voll (-) wir machen kapitale Eigenfehler (-) mehr **brauchn mer net** sagen (-) Aber die **Froge** brauchen's **mer a net stölln** ((...)) (Günther Neukirchner Komplettes Interview, 27.02.2005).

Ще один приклад:

Відомий німецький гірськолижник Фелікс Нойройтер дає інтерв'ю після першого туру змагань у Шладмінзі, Австрія. Неспроможність респондента

сформулювати зв'язну відповідь, обірвані речення, неправильна побудова речень, наявність стилістичних помилок, проковтування закінчень (некомпетентний респондент), який говорить діалектом (Felix Neureuther: “So a Wappler bin i a ned”):

I: Wir rätseln alle (-) wo die gute Laufzeit herkommt? (-)
Felix Neureuther (-) wie es ist? (- -)

R: Gut (-) So a Wappler bin i a ned ((...))

R: Ich muss sagen (-) dass ich einfach probiere wirklich die Nummer 1 voll auszunutzen **und ja (-) hab' (-) ähhhm (-) mm (-) aber ich das ganze Jahr noch nicht das Gefühl hab' (-) wie die letzten Jahre beim (-) beim Fahren (-) und die Phase seit gestern den neuen Schuhen (-) uns (- -) eigentlich seit vom ersten Schwung angemerkt (-) das ist (-) das ist so 100 pronzentig passt derzeit und ja (-) ist mal alles gut ausgegangen (-) also jetzt ist mein alter schneller Schwung** schon Gott sei Dank wieder zurück((...))

R: Ja (-) gewaltig (-) also man muss wirklich sagen (- -) Das was die hier für uns machen (-) **wir haben gestern trainiert und heute trainiert (-) somit Ski-Doos gefahren worden (-) also haben wirklich alles für uns gemacht ((...))**

в) неправильні наголоси (укр. 37,2 %, нім. 6,7 %). В українській ЛК КД у фонетичному аспекті зумовлені тим, що багато футболістів або погано володіють рідною мовою, вживають суржик, або ж є носіями російської мови:

P: Далеко не потрібно ходити (-) це наші ук^раїнські чемпіони (-) олімпійські чемпіони (-) Вася Ломаченко(-)Олександр Усік(- -) Це приклад (-) я вважаю для кожного спортсмена (-) який починає свій шлях на шляху до олімпійських медалей ((...)) (Олександр Хижняк);

Відомий нідерландський футболіст і футбольний тренер Erik ten Hag дає інтерв'ю після матчу Ajax – Tottenham. Присутнє нерозбірливе мовлення респондента через сильний голландський акцент ([s] замість [ʃ]: *swierig, sießen*), що створює труднощі для розуміння:

R: *So (-) swierig (-) aber jetzt natürlich ganz swierig (-) um Wörter zu finden (-) um dir zu beschreiben (- -) Wenn man so nah dran ist (-) das ist weder die absolute Sensation gewesen (-) dass wir auch Ajax Amsterdam aus Holland (-) das finde ich sämtliche League-Finale erreichen sollten (-) und da sind wir so nah dran und dann passiert so etwas ((...))* (Erik ten Hag im DAZN Interview).

Іспанський футбольний тренер та колишній гравець “Барселони” Пеп Гвардіола дає інтерв’ю після матчу Manchester City- Hoffenheim. Незв’язне та дуже нерозбірливе мовлення респондента через сильний акцент, а також через те, що респондент не володіє добре німецькою, перешкоджає розумінню сказаного:

I: Pep Guardiola (-) Sie wissen nicht was ist passiert (-) Können Sie es trotzdem versuchen zu erklären heute dieses Spiel? (- -)

R: ((...)) Wir wussten das uund (- -) wir haben besser gespielt als in Hoffenheim (-) **in German** (-) **soo** (- -) Die ersten zehnfünfzehn Minuten (-) sie waren besser (-) aber wir haben viele einfache (-) ähh (-) Bälle verloren (-) wenn das passiert (-) wir können laufen (-) laufen in diesem Spiel (-) wenn du lassen (-) wenn du Spiel lassen (-) können ein bisschen reinlaufen (-) reinlaufen ((...)) sie kompliziert kontrollieren (-) aber nach zwanzig Minuten wir haben sehr sehr gut gespielt (-) **Wir haben viele** (-) **viele viele Deutschland** ((...))**in** (-) **in** (- -) Wir waren besser (-) so wie viele verletzte Spieler (-) wieder viele junge Spieler auf dem Platz ähh (-) ich bin sehr zufrieden (- -) Heute wir haben geendet **group stage** (- -) Und wir **haben die Erste** ähhh (-) **enden and sehr Glück für die besten sechs Spieler von Europa zu sein**(- -)

I: Dazu herzlichen Glückwunsch (-) Julian Nagelsmann (-) Ihr Gegenüber heute (-) was halten Sie von ihm? (-) Was ist er für ein Trainer? (- -)

R: Er habe schick hands und ähhh (- -) ja klar (-) er ist Toptrainer (-) nächste Saison ((unverständlich 2s)) kämpfen für Bundesliga gewinnen ((...)) ist immer the best! (-) Aber ich bin mir sicher (-) er ist ein junger Spieler (-) Julian Trainer (-) er war eine lange lange Karriere mit viel viel Erfolg (- -)

I: Montag ist die Auslosung dann (-) man weiß ja dass Sie das immer im Team das zusammen anschauen werden (-) Wen hätten Sie denn als Gegner fürs Achtelfinale? (- -)

R: Diese (-)ich habe ein bisschen Erfahrung und diese Wettbewerb ist mir egal (-) soo (-)am wichtigste ist im Februar ((...)) ein gutes Kondition um kämpfen mit bester Mannschaft von Europa (-) Soo (-) das ist am wichtigste (-) nach (-) egal (-) alle Mannschaften (- -) Wenn du willst nach vorne gehen in Viertelfinale (-) Halbfinale (-) für Halbfinale du musst die beste Mannschaften in Europa gewinnen (-) So (-) but((...))(Pep Guardiola im Interview mit DAZN).

Голландець Луї Ван Гаал, тренер Баварії, не може опанувати німецьку вимову (наприклад, [ʃ] як [s], „sp“ „st“ як „spielen“ як [ˈspi:lən] замість [ˈʃpi:lən], [sport] замість [ʃport], а також твердий „l“, [k] замість [g] у „glauben“ тощо).

г) ще однією причиною КД є паузи в мовленні респондента, заповнені довгими голосними або словами-зв'язками (укр. 86,0 %, нім. 73,8 %): ну iii, uuu, ähhh, ja, ähm; словом, mina, halt.

Частим явищем є паузи в мовленні респондента, які він заповнює довгими голосними або словами-зв'язками і в українській ЛК:

I: А ця ситуація з фаєрами? (-) Прокоментуйте її (-)

R: Ну це неприємно (- -) Ну (-) думаю люди повинні розуміти (-) адже (-) нуу (-) Один скажем так (-) одне місто (-) де просто збірно (-) ну просто на руках носять (-) це можливо у Львові (- -) Іі (-) ну потрібно (-) ми знаєм наскільки можуть бути жорстокі санкції ФІФА і десь на рахунок цього (-) адже ми вже скажемо (-) обпікалися вже на цьому раз (- -) Там з прапорами різними (-) там ше якісь фаєра були (-) Ну і потрібно контролювати себе (-) адже

пітарди стріляти можна за стадіоном (-) а підтримка (-) скандування (-) ну чесно в мене всю ігру (-) коли я кричав “Слава Україні!” і співали гімн (-) навіть ((...)) який був на матчі (-) ходили по тілу мурашки (- -) От супер (-) це молодці (-)От тільки негативно на рахунок оцих фаерів (-) налякали суддю шо він втік зразу з-під трибуни((...)) (Федецький: фанати налякали суддю).

До прикладу, німецький футболіст, гравець футбольного клубу “Боруссія” дає інтерв’ю після поразки (5:0) у матчі Баварія (Мюнхен) – Боруссія (Дортмунд). Неспроможність респондента сформулювати зв’язну відповідь на поставлені запитання, нерозбірливе мовлення у респондента, використання скорочень, проковтування закінчень. Пришвидшений темп мовлення у респондента:

((...))

R: Katastrophal gespielt wir haben (-) wir haben katastrophal verteidigt (-) Das habe ich (- -) Jetzt habe ich keine Erklärung dafür (-) wir hatten 0,0 Druck eigentlich (-) waren einfach (- -) Die waren ganz klar besser (-) das müssen wir erkennen (-) aber trotzdem müssen wir auch knallhart sein und das Ganze auch knallhart ((...))

I: Man fragt sich warum ((...)) hier wird nicht mit dem Tabellenführer aufgetreten? (-) Es wird im Flow der letzten Wochen mit dem Selbstvertrauen (-) gerade heute (-) wenn es drauf ankommt (-)

R: ((...)) Wir spielen natürlich zu Hause und dass sie Druck machen (-) das war auch klar (-) Aber es fängt einfach schon an dass wir einfach zu tief stehen (-) dann ist der Weg natürlich zum gegnerischen Tor so weit (-) Und du musst so viele Kontakte haben (-) du musst so viel Meter machen (-) das ist einfach Ding der Unmöglichkeit eigentlich (-) Und du musst natürlich auch sehr viel spielen (-) du musst Druck machen (-) Aber das haben wir nicht geschafft (- -)

I: Warum so passive die Zweikämpfe auch (-) aber nicht nur bei dem Gegentor? (- -)

R: Wir haben glaube ich (-) die erste größte Chance (-) glaube ich durch ((unverständlich 2s)) aber wir wollen einfach nicht überlegen (-) Wir waren heute eine ganz ganz schlechte Mannschaft (- -) **Ähmm** (-) das will ich nicht akzeptieren (-) weil wir einen anderen Anspruch haben (-) So brauchen wir uns natürlich nicht beschweren wenn wir so auftreten (-)

I: Waren Sie überrascht(-) dass Sie heute ganz vorne spielen mussten (-) und Götze zunächst auf der Bank saß? (- -)

R: Was hat's überrascht (- -) **ich sag's nicht nur mal (-) natürlich nicht meine Lieblingsposition (-) aber (-) ehrlich gesagt scheißegal (- -)**

I: Sollte's aber so als wäre davon auch ein Signal ausgegangen (-) was nicht hilfreich war für uns (-) wie Sie eben auch nicht zur Entfaltung kommen konnten ((...))

R: Ja (-) natürlich kann man jetzt das oder das sagen (-) **Im Endeffekt ist scheißegal wo du stehst (-) Du musst Leistung bringen (- -) Das haben wir im Kollektiv heute gar nicht geschafft ((...))**(Marco Reus im Interview).

2) на лексичному рівні:

a) українсько-російський суржик (укр. 81,4 %) фактично у кожному СВІ нівечить українську мову (*іздіваються, безобразіє, слідять, вообщє*), що викликає труднощі у розумінні висловлювань респондентів як для журналістів, так і для глядачів;

P: *Хароша гра (-) сапернік дуже такий приемний (-) ну з таким саперніком приемно грати (-) частіше би така хароша емоційна гра (-) і віддам належне (-) шо гра (-) інтрига трималась до кінця матчу (- -) В принципі хлопці молодці (-) установку виконали майже на 100 відсотків (-) тому результат **все рівно закономірний** (-) тому шо наша трошки була перевага ((...))*

Р: *Що сказати?* (-) Тактика Жозе не спрацювала і не працювала довгий час (-) Потім ми почали працювати **по тактике** Пеппе Гвардіоли (-) Хлопці не розуміли її (-) Перейшли на тактику **Йожена Клоппа** (-) Ви знаєте (-) **роботає** (-) **працює** (-) **роботає** (- -) **Ми побачили** (-) **ми по цій тактике в сьогоднішній грі взяли перше довгождане очечко**(-) **як говориться очечко в карман** (-)приємно(-)(Найкраще інтерв'ю року. Тактика Клоппа працює).

б) перемикання коду (укр. 46,5 %) – переважно з української на російську у стані схвильованості і стурбованості;

в) пейоративна лексика є особливим елементом і маркером емоційних СБІ в обох ЛК (укр. 41,9 %, нім. 61,7 %): *дурак, лох, козел, diesen Scheiß, Mist, Idiot, Dreckschwein, manche Spieler haben keine Eier hier, einfach nur dumm, also wir sind der dümmste Mannschaft, scheißegal*:

Р: ((...)) Ви ж за футбол не будете говорити **бл...**(-)а що Грозний сказав (-) ше якусь жовту пресу ((...)) а те що просто обворували команду (-) ви ж нічого не скажете (-) **бл...!** (-) А ви чо мовчите? (-) (Грозный не сдержал эмоций, 20.09.2015).

Р: Die kriegen auch ihr Fett weg (-) Aber ich kann **diesen Käse** nicht mehr hören (-) immer nach jedem Spiel (-) ich kann es nur wiederholen die mit diesem Tiefpunkt und noch einmal tiefer (-) **Diesen Scheiß** der da immer **gelabert** wird (-) da sollten sich alle mal Gedanken machen (-) ob wir in der Zukunft so weitermachen können ((...)) (Rudi Völler drückt 'Waldi' seine Meinung, 06.09.2003);

Яскравим прикладом емоційного інтерв'ю є розмова із футбольним функціонером та тогочасним технічним директором SG Dynamo Dresden про його фінансові махінації із Rolf-Jürgen Otto під час трансферів футболістів Роздратований, агресивний та надмірно емоційний респондент втратив контроль над собою:

I: Wo ist denn das ganze Geld geblieben (-) dass Sie in die Schweiz überwiesen haben? (- -)

R: Ich habe kein Geld überwiesen (-) was soll denn die doofe Frage??! (-) Sind Sie in Ihrem Kopf nicht normal? (-) Unverschämtheit mir so eine Frage zu stellen! (-) Ich hau Ihnen in die Fresse (-) mehr sind Sie nicht wert! (-) Das ist ja eine Unverschämtheit (-) weg! (-) Das hab ich ja noch nicht erlebt sowas Dreckiges! (-) Schicken Sie mir den Chefredakteur! (-) Wie können Sie mich überhaupt auf sowas ansprechen?! (- -) Ich habe in meinem Leben noch kein Geld in die Schweiz überwiesen! (-) Dreckschwein! (-) Das hab ich ja noch nicht erlebt! (-) Was fällt Ihnen überhaupt ein mir so eine Frage zu stellen? (-) Was fällt Ihnen ein! (-) Sagen Sie mir das! (-) Was fällt Ihnen ein mir sowas zu stellen?! (-) Sagen Sie mir das! (-) Aus welchem Grund? (- -)

I: Es ist doch gut (-)es ist doch gut!! (- -)

R: Haben Sie einen Grund? (-) Sie sind ein Dreckschwein (-) ein dreckiges! (-) Gehen Sie weg! (-) (Schweizgeld)

Часто пейоративи і лайка присутні у лексичі іноземців, які не мають повного усвідомлення і відчуття мови, що такі слова звучать грубо і брутально.

До прикладу, в інтерв'ю відомий камерунський футболіст, гравець футбольного клубу "Кайзерслаутерн" Мохамату Ідріссу гостро критикує членів своєї команди після поразки 2:3 у матчі Кайзерслаутерн – Енергі Коттбус. Спостерігаємо, що інтерв'юер перебиває респондента та має низький рівень підготовки до бесіди. Обурений респондент використовує пейоративну лексику, неспроможний сформулювати зв'язну відповідь на запитання, про що свідчить і значна кількість граматичних та стилістичних помилок у реченнях, які спричиняють комунікативні девіації в такому інтерв'ю:

I: Mo Issou (-) riesige big points hat der FCK liegen lassen statt Platz drei zu zementieren (-) Das war jetzt irgendwie der große Verlierer da oben (-) Warum? (- -)

R: Ja (-) weil manche Spieler haben keine Eier hier (- -) Ich weiß nicht (-) ob ich nur meine Mannschaft wiedererkenne (-) weil jeder macht nur was er will ganze Woche lang (-)Ich weiß nicht (-)

ob die Anfahrt gleich in Messe-Liga dazu kommt (- -) **Aber langsam scheinen mir peinlich einfach** (-) weil ich erkenne meine Spieler nicht (-) [**jeder**]

I: [Was passiert] ja auswärts? (-) Permanent ist jetzt acht Spieler in Folge auswärts nur ein Ziel (-)

R: Ich sehe nicht ((...)) **wir sind einfach nur dumm** (-) **also wir sind der dümmste Mannschaft** der Zweite Liga (-) Heute hat das bestätigt (-) weil das kann nicht sein (-) Wir spielen in Aue neun gegen elf (-) Ich kann noch nicht mehr Ball halten (-) **Wir kommen in das Klasse Scheiße hier** (- -) Das ist (-) das ist nicht umsonst (-) Jeder bei uns wird jetzt beredet (-) aber einfach haben wir das verdient (-)(Mo Idrissou).

Колишній німецький футболіст і тренер футбольного клубу “1. FC Nürnberg” Hans Meyer дає інтерв’ю після перемоги над футбольним клубом “Energie Cottbus” дає дуже коротке та обірване інтерв’ю. Для такого емоційного респондента характерні незв’язне мовлення респондента, обірвані речення, використання розмовної та пейоративної лексики:

I: Wie sehr freut es Sie für Dante (-) dass er getroffen hat? (- -)

R: Ich sag es Ihnen wie es ist (-) **es ist mir scheißegal!** (-) Wenn es der Brouwers gemacht hätte oder unser Keeper (-) würde ich mich **genauso für die freuen wie für Dante** (-) **aber ja** (- -)

I: Wie sehr freuen Sie sich? (-)

R: **Wir** (-) **Ich freu mich sehr** (- -) **Okay gut** (-) **Mensch!** (-) **Schhhhh** (-) **Hör auf mit dem Mist!** (-)(Hans Meyer: Interview nach dem Sieg)

г) перехід до інтерв’юера з *Ви* на *ти* (укр. 14,0 %, нім. 8,7 %):

I: Ви після двох останніх матчів Чемпіонату України не приходили на флеш (-) на прес-конференцію (-) Зараз ми засумували за Вами (-) Ви за нами також? (- -)

R: Я знаю що **ти** любиш (-) Діма (-) багато питань задавати (-) але я тобі скажу що ви як берете розслідування (-) слідкуєте за моїми рухами (-) діями (-) то прослідкуйте за діями тих організаторів які робили відповідні за (-) прес-конференцію ((...)) (Кварцяний: Ходив як лох по стадіону хвилин зо десять!, 02.11.2015);

R: Was bist **du** für ein Vogel? ((...)) (Marko Krotz rastet bei SKY aus, 22.11.2013);

г) мимовільна заміна складу фразеологізму (нім. 4,0 %), наприклад, *Salz* замість *Haar* тощо:

R: ((...))Und hört endlich mal auf (-) in jeder Suppe ein Salz zu finden! ((...)) (Scheißfrage!: Uli Hoeneß, 16.12.2017).

д) схвилюваний та емоційний респондент відразу після матчу навіть плутає слова запитання-відповідь (нім. 2,7 %):

R: Wollen Sie mir verarschen oder wie? (- -)

I: Ne (-) das ist ernst gemeint (-)

R: Diese Antwort brauchen Sie mir nicht zu stellen! (-)

I: Frage (- -)

R: Diese Frage brauchen Sie mir nicht zu stellen!(-) (Kevin Kuranyi und die Scheiss-Fragen, 05.05.2010);

е) надмірна кількість англіцизмів (нім. 14,8 %) (*in German, so, the best, group stage*);

Футбольний тренер та колишній гравець “Барселони” Pep Guardiola дає інтерв’ю після матчу Manchester City- Hoffenheim і часто він вживає англійські слова:

I: Pep Guardiola (-) Sie wissen nicht was ist passiert (-) Können Sie es trotzdem versuchen zu erklären heute dieses Spiel? (- -)

R: ((...)) Wir wussten das uund (- -) wir haben besser gespielt als in Hoffenheim (-) **in German** (-) **soo** (- -) Die ersten zehn-

fünfzehn Minuten (-) sie waren besser (-) aber wir haben viele einfache (-) ähh (-) Bälle verloren (-) **wenn das passiert (-) wir können laufen (-) laufen in diesem Spiel (-) wenn du lassen(-)wenn du Spiel lassen (-) können ein bisschen reinlaufen (-) reinlaufen ((...))** sie kompliziert kontrollieren(-) aber nach zwanzig Minuten wir haben sehr sehr gut gespielt (-) **Wir haben viele (-) viele viele Deutschland ((...))in (-) in (- -)**Wir waren besser (-) so wie viele verletzte Spieler (-) wieder viele junge Spieler auf dem Platz ähh (-) ich bin sehr zufrieden (- -) Heute wir haben geendet **group stage (- -) Und wir haben die Erste ähhh (-) enden and sehr Glück für die besten sechs Spieler von Europa zu sein(- -)**

I: Dazu herzlichen Glückwunsch (-) Julian Nagelsmann (-) Ihr Gegenüber heute (-) was halten Sie von ihm? (-) Was ist er für ein Trainer? (- -)

R: **Er habe schick hands und ähhh (- -) ja klar (-) er ist Toptrainer (-) nächste Saison ((unverständlich 2s)) kämpfen für Bundesliga gewinnen ((...)) ist immer the best! (-)** Aber ich bin mir sicher (-) er ist ein junger Spieler (-) Julian Trainer (-) **er war eine lange lange Karriere mit viel viel Erfolg ((...))**(Pep Guardiola im Interview mit DAZN).

3) на морфологічному рівні:

а) неузгоджені займенники стосуються переважно не носіїв мови в обох ЛК (укр. 2,3 %, нім. 6,7 %):

I: Які плани на сезон? (-)

P: На даний момент в нас як таких основних завдань **не стоїть** (- -) Потрібно просто грати кожну гру (-) виходити максимально вмотивованими і доказувати на футбольному полі (-) що ми чогось варті (-) **((нарізка кадрів))** Бачите (-) гарний стадіон (-) Ми всіх запрошуємо на тренування (-) тому в будь-який час підходьте (-) Тут є завжди в чергового наші номера телефонів (-) записуйтеся (- -) Будемо раді бачити всіх на футболі (-) **(Післяматчеве інтерв'ю головного тренера ФК "Темп" Маліновського Дмитра).**

б) граматичні помилки у німецьких СВІ зумовлені здебільшого недостатнім володінням німецькою мовою серед іноземців. Це стосується як неправильного слововживання (партиципів), некоректних артиклів, прийменників, форм дієслів, так і порядку слів у підрядних реченнях (нім. 26,8 %):

R: Ich **muss** 35 Jahre alt (-) ich habe lange **gespielt** Fußball (- -) Aber **ich** noch nie gesehen **eine** Spiel genau heute (-) Für mich das ist nicht Profimannschaft (-) das ist nicht Profifußball (-) unglaublich (- -) Und ja (-) für mich **musse** ungefähr eine Stunde **keine schieß** ein Tor (-) **keine** Ball für mich (-) **keine Pass** (- -) Die Mannschaft weiß nicht welche Position **in** Platz (-) **keine Systeme** (-) gar nichts (- -) Ich habe noch nie gesehen **eine** Fußball genau heute (-) (Ailton: Das ist kein Fußball);

Відомий австралійський футболіст, воротар збірної Австралії і японського клубу “Нагоя Грампус” Мітчелл Лангерак дає інтерв’ю після матчу в Гоффенгаймі. У цьому інтерв’ю комунікативні невдачі можна простежити у відповіді респондента, а саме: незв’язне та нерозбірливе мовлення через австралійський акцент респондента, наявність стилістичних та граматичних помилок у реченнях, повторення одних і тих самих слів.

I: Mitch (-) für viele überraschend heute (-) du in der Startelf (-) wie war es für dich? (- -)

R: Ja (-) **ich war überraschend** (-) der Trainer hat mir gestern gesagt **dass ich** (-) **ich werde heute spielen** (- -) Ja (-) ich war überrascht (-) aber **ich war bereit** (- -) **Ich habe mich vorbereitet** auf dem Spiel (-) und es ist ein bisschen traurig heute **dass wir haben** das Spiel nicht gewonnen (-) nur 2:2 (-) nicht gut für uns (-) Aber wir haben unseren Charakter gezeigt (-) **dass wir können** von zwei noch hinten kommen ((...)) (TSG Hoffenheim – Borussia Dortmund:)

4) на стилістичному рівні:

а) риторичні питання:

P: Ви боїтеся говорити! (-) А Ви чого не говорите?! (-) Ви чо мовчите?! (-) Чому 100% пенальті ((нецензурна лайка)) вся Україна бачить??!! (-) (Грозный не сдержал эмоций, 20.09.2015);

Риторичні запитання наявні і в уже згадуваній розмові із футбольним функціонером та тогочасним технічним директором SG Dynamo Dresden про його фінансові махінації. Він обурений та агресивно реагує на запитання, веде довгий емоційний монолог, скеровує образи та погрози у бік інтерв'юера, зловживає підвищеним тоном, задає зустрічні запитання:

I: Wo ist denn das ganze Geld geblieben (-) dass Sie in die Schweiz überwiesen haben? (- -)

R: Ich habe kein Geld überwiesen (-) was soll denn die doofe Frage??! (-) Sind Sie in Ihrem Kopf nicht normal? (-) Unverschämtheit mir so eine Frage zu stellen! (-) Ich hau Ihnen in die Fresse (-) mehr sind Sie nicht wert! (-) Das ist ja eine Unverschämtheit (-) weg! (-) Das hab ich ja noch nicht erlebt sowas Dreckiges! (-) Schicken Sie mir den Chefredakteur! (-) Wie können Sie mich überhaupt auf sowas ansprechen?! (- -) Ich habe in meinem Leben noch kein Geld in die Schweiz überwiesen! (-) Dreckschwein! (-) Das hab ich ja noch nicht erlebt! (-) Was fällt Ihnen überhaupt ein mir so eine Frage zu stellen? (-) Was fällt Ihnen ein! (-) Sagen Sie mir das! (-) Was fällt Ihnen ein mir sowas zu stellen?! (-) Sagen Sie mir das! (-) Aus welchem Grund? (- -)

I: Es ist doch gut (-)es ist doch gut!! (- -)

R: Haben Sie einen Grund? (-) Sie sind ein Dreckschwein (-) ein dreckiges! (-) Gehen Sie weg! (-) (Schweizgeld (20.12.2006)).

б) реакція зустрічним запитанням та закидами інтерв'юеру:

I: Ist es jetzt nicht besonders höflich(-)Peter Pacult(- -)

R: Waren Sie höflich?! (-) Waren Sie jetzt höflich?! (- -) Wie können Sie Markus Katzer fragen (-) Trainer Pacult freut sich

nicht über 1. Platz? (-) Ist es freundlich?! (-) (Legendäres Peter Pacult Interview, 05.12.2009).

в) повтори (укр. 27,9 %, нім. 26,2 %), здебільшого або в стані емоційного збудження, або через брак слів в іноземців:

P: Такий шанс в житті вже більше може і не бути (-) Фінал кубка (-) І тим більше ми були так близько! (-) Таке **чутство якесь (-) що Бог десь наказує нас за шось (-) мені кається (-) Я **наверно знаю за шо** (-) но я не можу Вам сказати (- -)**

I: Може в церкву сходити? (-)

P: Ми в церкву ходимо перед кожною ігрою! (-) Перед кожною (-) перед кожною ігрою ходим в церкву (-) перед кожною ігрою! (-) Кому вже молитися (-) кому молитися? (- -) Перед кожною ігрою наша команда ходить в церкву (-) перед кожною! (-) (М. Кополовець - Перед кожною ігрою).

I: Pep Guardiola (-) Sie wissen nicht was ist passiert (-) Können Sie es trotzdem versuchen zu erklären heute dieses Spiel? (- -)

R: ((...)) Wir wussten das uund (- -) wir haben besser gespielt als in Hoffenheim (-) **in German (-) **soo** (- -) Die ersten zehnfünfzehn Minuten (-) sie waren besser (-) aber wir haben viele einfache (-) ähh (-) Bälle verloren (-) **wenn das passiert** (-) **wir können laufen** (-) **laufen in diesem Spiel** (-) **wenn du lassen** (-) **wenn du Spiel lassen** (-) **können ein bisschen reinlaufen** -) **reinlaufen** ((...)) sie kompliziert kontrollieren (-) aber nach zwanzig Minuten wir haben sehr sehr gut gespielt (-) **Wir haben viele** (-) **viele viele Deutschland** ((...))**in** (-) **in** (- -) Wir waren besser (-) so wie viele verletzte Spieler (-) wieder viele junge Spieler auf dem Platz ähh (-) ich bin sehr zufrieden (- -) Heute wir haben geendet **group stage** (- -) Und wir **haben die Erste** ähhh (-) **enden and sehr Glück für die besten sechs Spieler von Europa zu sein**((...)) (Pep Guardiola im Interview mit DAZN).**

Південнокорейський футболіст Heung-Min Son дає інтерв'ю після матчу Тоттенгем –Дортмунд. Неспроможність респондента сформулювати зв'язну відповідь на поставлені запитання, нерозбірливе мовлення респондента через корейський акцент. Стилiстичні та граматичні помилки в речення, повторення однакових фраз призводять до нерозуміння, а відтак і до комунікативних девіацій:

I: Heung-Min Son (-) herzlichen Glückwunsch zu diesem 3:0 (-) Sie haben das 1:0 gemacht als Stürmer (-) Spekuliert man da immer so ein bisschen auf den Fehlern des Verteidigers? (- -)

R: Uuff (-) natürlich nicht (-) **also ich versuche immer zu (-) zu (-) ähhhm (-) äähhh (-) attackieren zum Tor (-) aber das Franke war einfach super von Jan Verthongen und ich muss nicht so viel machen (-) ich muss nicht so viel machen (-) ich musste einfach den Ball berühren ja (-) und Glücklicher ist einfach im Tor gewesen(- -)**

I: Sagen Sie mir (-) der Torjubel (-) erklären Sie mir denn (-) was haben Sie sich dabei gedacht? (- -)

R: Nein (-) nicht so viel (-) ich habe (-) **jeden Spieler habe ich ja mit Handschlag und (- -) habe ich immer öfter gemacht und natürlich immer Torjubel ist ein geiles Gefühl und (-) ähhh (-) nach solchem Gegner (- -)**

I: Was war es denn jetzt in der (-) vor allem in der zweiten Halbzeit (-) was Sie als Mannschaft so viel besser gemacht haben als Dortmund? (-)

R: Also ich glaube **dass erste Halbzeit Dortmund viel viel besser gemacht hat (-) viele Chancen rausgespielt haben (-) und dann haben ein bisschen nachgelassen von (-) von meiner Sicht (-) und ja (-) wir haben (-) wir haben** das super genutzt und natürlich das erste Tor war richtig gute Zeit (-) Zeitpunkt (-) und das Spiel zu wechseln (-) und ja (-) das ist natürlich wie gesagt (-) **wir haben das super super benutzt (-) und zum Glück stellen wir dran (-) aber das noch nicht (-) das noch nicht fertig ist (- -)**

Jetzt gibt es noch das zweite Spiel (-) wir müssen konzentrieren (-) und an das zweite Spiel denken (-)

I: Danke Heung-Min Son (-) alles Gute! (-)(Heung-Min Son im Interview mit DAZN).

R: Wir sind aber kein Team (-) das ist einfach ein Scheißdreck (-) das was wir in einer Kabine haben ist ein Scheißdreck (-) ein Scheißdreck was wir da spielen! (-) Die ganze Saison schon jetzt in der Masterrunde (-) jetzt kann man so sagen (-) **absoluter Scheißdreck!** (“Alles Scheißdreck!”: Eishockey-Spieler mit WUTREDE des Jahres).

г) неспроможність респондента сформулювати зв'язні відповіді, незакінчені речення, наявність стилістичних та граматичних помилок у реченнях, які перешкоджають розумінню (укр. 34,9 %, нім. 38,3 %);

Відомий нідерландський футболіст і футбольний тренер Erik ten Hag дає інтерв'ю після матчу Ajax – Tottenham німецькою мовою:

I: Ja (-) Erik ten Hag (-) heute hat der Fußball mal wieder gezeigt wie brutal sein kann (-) Wie können Sie Ihre Gefühle schon ein bisschen ausdrücken (-) wie geht es Ihnen jetzt nach Schlußpfiff? (- -)

R: So (-) **swierig** (-) **aber jetzt natürlich ganz swierig** (-) **um Wörter zu finden** (-) um dir zu beschreiben (- -) Wenn man so nah dran ist (-) **das ist weder die absolute Sensation gewesen** (-) **dass wir auch Ajax Amsterdam aus Holland** (-) das finde ich sämtliche League-Finale erreichen sollten (-) und da sind wir so nah dran und dann passiert so etwas (-)

I: Können Sie uns erklären warum das passiert ist nach diesem 2 zu 0 (-) was ist in der zweiten Halbzeit passiert?(- -)

R: Ja (-) die spielten direkt nach vorne (-) aber trotzdem hätten wir die Möglichkeiten (-) ähhhm (-) im Gegenangriff (-)im Konter und hätten wir ((unverständlich 3s)) auch rausgespielt(-) und wenn wir das (-) wenn wir das Tor sießen (-) dann machen wir

die Decke drauf (-) aber das haben wir leider nicht gemacht (-) und dann fehlt so ein Ball am Ende total (-) fast für uns ja(-) dann ist nichts passiert und das ist Fußball (-) das ist (-) jaaa (-) manchmal ist es so eine Scheiße (-) (Erik ten Hag im DAZN Interview).

До **невербальних** (укр. 58,1 %, нім. 73,8 %) засобів зараховуємо жести, міміку тощо:

1) невідповідні міміка, жести і дії. Респондент, незадоволений критичними запитаннями інтерв'юера, часто перериває інтерв'ю (додатки Г.1, Г.2 і Г.3):

Надмірна емоційність респондента, порушення норм ділового спілкування супроводжують невідповідні дії – до прикладу, респондент відмахує мікрофон та вдаряє стійку поза кадром, переходить до інтерв'юера на “ти”: “*Was bist du für ein Vogel?*“). Інтерв'ю проводять після домашньої поразки VfB Stuttgart у матчі із Borussia Mönchengladbach у Штутгарті (0:2). Роздратований респондент перериває інтерв'ю, причому спостерігаємо фактично повну відсутність зорового контакту з його боку:

I: Trotz seines Anschlusstreffers hat es heute wieder nicht zum Sieg gereicht (- -) Marko Krotz (-) das war sicherlich in großen Teil nicht das was Sie sich vorgestellt haben heute (-) Was hat gefehlt? (- -)

R: Ja (-) pff (-) genau (-) wir waren hinten schlecht gestanden (-) nach vorne ging es ziemlich schnell aber (-) das war komplettes Scheiß-Spiel(- -)

I: Hat der Sieg der Bayern an die Mannschaft vielleicht etwas verunsichert? (- -)

R: Nein (-) wir schauen nur auf uns selbst (-) Alles andere uninteressant (- -)

I: Die Mannschaft hat sehr müde gewirkt heute (-) Ist das vielleicht mal an der Zeit (-) die Taktik mit ihnen als einzige Spitze zu überdenken? (- -)

R: Was bist du für ein Vogel? (-) Ich meine ohne mich werde in der nächsten Saison gehen Paderborn spielen (-) oder was wahrscheinlich liegt am Trainer (-) der uns die ganze Woche lang so dermaßen schleift (-) dass er beim Heimspiel nicht mehr übrig dafür ist (- -)

I: ((lacht)) Weiß gering (-) was ich dazu noch sagen soll (-) Zurück zu dir ins Studio Katrin (-)(Marko Krotz rastet bei SKY aus).

2) зірваний голос респондента (додаток Г.3). Наприклад, також післяматчеве інтерв'ю із на той час гравцем FC Bayern München Lothar Matthäus після нічиєї 2:2 проти KSC (Karlsruher SC) у рамках Бундеслиги, респондент перериває інтерв'ю та тікає від інтерв'юера. Критичне запитання про дії судді матчу, в якому Баварії не вдалося здобути перемогу над KSC дратує респондента, що супроводжується надмірною емоційністю, зривом голосу та жестикуляцією:

I: Lothar Matthäus (-) was haben Sie denn dem Herrn Krug (прим. арбітр матчу) ((...))

R: Da müssen wir doch gar nicht mehr darüber reden (-) Das ist doch eine Frechheit was der pfeift! (-) Nur für eine Richtung (-) Gelbe Karten für uns (-) rote Karten für uns (-) der Freistoss (-) der keiner war (- -) Der pfeift doch alles gegen uns!!! ((...))

R: Das ist Arbeit wo man leistet Samstag nachmittag (-) Und ein Mann im Stadion bringt die Spieler um ihre Leistung (-) um ihre Prämie und alles (-) Und das ist eine absolute Frechheit! (-) Und wenn da der DFB nicht langsam einschreitet gegen so was (-) dann verstehe ich das nicht mehr (- -) Vielleicht kriege ich eine Sperre (-) aber das muss mal gesagt werden (-) Es ist immer wieder das Gleiche (-) Woche für Woche (-) Und so gravierend wie heute habe ich es in 15 Jahren Karriere noch nicht erlebt!!! ((...))

R: Ich glaube die Mannschaft hat hervorragend gespielt (-) und man ja gesehen (-) was hier in den letzten drei Minuten los war (-) Wenn einer hier im Sechzehner umgefallen wäre (-) hätte es Elfmeter gegeben für den KSC (-) ist doch logisch hier (- -)

I: Danke (-) Lothar Matthäus (-) (Interview Lothar Matthäus).

3) підвищений тон респондента, який переходить на крик:

I: Es ist doch gut (-)es ist doch gut!! (- -)

R: Haben Sie einen Grund? (-) Sie sind ein Dreckschwein (-) ein dreckiges! (-) Gehen Sie weg! (-) (Schweizgeld).

4) відсутність зорового контакту (додатки Г.4. і Г.5):

R: Diese (-) ich habe ein bisschen Erfahrung und diese Wettbewerb ist mir egal (-) soo (-)am wichtigste ist im Februar ((...)) ein gutes Kondition um kämpfen mit bester Mannschaft von Europa (-) **Soo (-) das ist am wichtigste (-) nach (-) egal (-) alle Mannschaften (- -)** Wenn du willst nach vorne gehen in Viertelfinale (-) Halbfinale (-) für Halbfinale du musst die beste Mannschaften in Europa gewinnen (-) So (-) but((...))(Huub Stevens ist sauer).

5) стиснуті губи, стримування від коментарів (додаток Г.6):

R: Ja (-) natürlich kann man jetzt das oder das sagen (-) Im Endeffekt ist scheißegal wo du stehst (-) Du musst Leistung bringen (- -) Das haben wir im Kollektiv heute gar nicht geschafft ((...))(Marco Reus im Interview);

6) міміка і жести, які виражають агресію. Німецький колишній футболіст та тренер футбольного клубу "1. FC Nürnberg" Hans Meyer дає інтерв'ю після перемоги над футбольним клубом "Energie Cottbus". У дуже короткому й обірваному інтерв'ю емоційний респондент виказує усе своє невдоволення:

R: Wir (-)Ich freu mich sehr (- -) Okay gut (-) Mensch! (-) Schhhhh (-) Hör auf mit dem Mist! (-)(Hans Meyer: Interview nach dem Sieg).

7) невпевненість, невміння дати відповідь відображені у скутих жестах, знизуваннях плечима, заляклій позі.

Інтерв'ю з воротарем німецької футбольної команди “Баварія” Мануелем Ноєром після гри проти футбольного клубу Іспанії “Барселона” (Interview mit Manuel Neuer), у якому комунікативні невдачі можна простежити у відповідях респондента, а саме: незв'язне та нерозбірливе мовлення, невміння дати чітку відповідь на жодне з запитань, незакінчені речення, наявність граматичних та стилістичних помилок у реченнях, беззмістовні повторення одних тих самих слів, використання розмовного стилю мовлення і скорочень (наприклад, “Barca” замість повної назви футбольного клубу “Barcelona”) та розмовної лексики. Проте особливо важливим чинником є жести і міміка, які вказують на невпевненість респондента (додаток Г.7).

Отож, виявлено такі екстралінгвальні засоби, як невідповідні міміка, жести і дії, різке переривання інтерв'ю, надто тихе або голосне, неправильна позиція перед камерою, порушення норм офіційного стилю спілкування під час інтерв'ю, відсутність зорового контакту з боку респондента, зірваний і тремтливий голос респондента, підвищений тон, міміка агресії, невдоволення і люті (стиснуті губи тощо), невпевненості.

4.1.3. Ситуативний рівень

На ситуативному рівні виявлено такі комунікативні девіації у СВІ в обох лінгвокультурах:

1) **порушення максими повноти інформації** (укр. 16,3 %, нім. 8,1 %), зокрема монологи-тиради респондентів:

І: Ви вже перед матчем розуміли що таке буде? (-)

Р: Розуміли (-) при чом тут(- -) Понятно команда буде іграти зараз (-) важні ігри зіграла (-) підустала (-) Зараз команда буде грати з Баєром (-) тре відпочити (- -) понятно шо судді будуть симпатизувати мінімум (-) Сюда можна не їхати іграти(-) Сюда можна не їхати (-) Єслі ми вам не нужні (-) ще раз говорю (-)

Давайте ми не будем іграти (-) іграйте вот 5 команд (-) вот между собою іграйте (-) вот ета наш рігiон і всьо! (-) Зачем мучати і іздіваться над командой (-) зачем? (-) Ми ж тоже (-) в нас тоже є діти (-) сім'ї які переживають (-) Просто іздевательство над футболом (-) вот еті судді і даже ((незрозуміло 3 с)) в кожній ігрі пенальті (-) в кожній ігрі удаленіє (-) 90 мінута (-) Зачем? (-) Зачем оце нада? (-) 90 мінута удаленіє (-) чому? (-) Просто тут люди каже (-) нецензурна брань (-) нецензурна брань шо він йому сказав? (-) Шум (- -) 'Металіст' матюкається (-) кричить (-) нічо (- -) А наші (-) пажалуста (-) Без шансов (-) можна сюда не іхати!(- -)

I: Дякую Вам Михайле (-) за відверте інтерв'ю (-) (Металіст – Карпати. Емоційне інтерв'ю Кополовця, 11.11.2012);

2) порушення максими якості (укр. 7,0 %, нім. 4,0 %), до прикладу, неправильне отримання повідомлення через неправильне його тлумачення, перехресні відповіді, недоречна відповідь на поставлене запитання. Респонденти відповідають не на запитання інтерв'юера до себе, а до іншого співрозмовника:

I: Als letztes versteht ihr euch wirklich so gut (-) wie alle sagen? (- -)

R: Ja (-) mit der Schenkelverletzung auf Rasen (-) das ist natürlich (-) das ist tough (- -) Das ist ein bisschen unglücklich vom Timing (-) aber so ist es (-)

I: ((незрозуміло 3 с))

R: Wir verstehen uns unglaublich (- -) Wir machen fast alles zusammen (-) Wir machen wie beste Freunde (-) nicht nur Brüder (-) deswegen ((...)) (Exklusiv: Skandalinterview mit Alexander & Mischa Zverev 29.06.2018);

3) порушення максими релевантності (укр. 23,3 %, нім. 16,1 %):

R: Бувало на Україну (-) бувало в районі (- -) давно не забивав такий (- -)

I: За які команди бувало? (-)

R: Бувало в Кольчині (-) за збірну Закарпаття бувало (- -) на Україну (- -) а так (- -) (Післяматчеве інтерв'ю з матчу "Карпати" В. Коропець).

Німецький хокеїст Марсель Вальдовскі дає інтерв'ю після поразки (5:10), яке набрало майже 300.000 переглядів. Інтерв'юер спершу ставить питання про гру команди Blue Devils Weidel. Респондент не дає відповіді, а відразу говорить про увесь провальний сезон, порушуючи максимум релевантності. Діалогічне інтерв'ю перетворилося у монологічне:

I: ((...)) komisch klingt nach 10:5 (-) heut war mehr drin oder? (-)

R: **Hh** (-) **ja** (- -) **also** (-) **es ist immer hier zu stehen einfach** (-) **aber eins kann man schon sagen** (-) **und es kann man auch zeigen** (- -) **so** (-) **wir sind überglücklich dass wir überhaupt in dieser Meisterrunde sind** (- -) **Aber** diese Saison ist eine Katastrophe schlechthin! (-) Also die Mannschaft ist ein Scheißdreck (-) unglaublich! ((...)) Wir müssen wirklich mal anfangen Eishockey zu spielen (-) Wir haben Glück (-) wir spielen Meisterrunde (-) und dann schaut man was passiert (-) aber wenn wir weiter so spielen (-) dann „Hallelujah“ (-) Wir sind aber kein Team (-) das ist einfach ein Scheißdreck! ((...)) Scheißdreck was wir da spielen (-) Die ganze Saison schon (-) Jetzt immer (-) es kann man auch mal sagen (-) absoluter Scheißdreck!!!(-) Wir wollen natürlich die Spiele gewinnen (-) aber wie sollen wir gewinnen wenn wir so spielen? (-) Das ist das ganze Jahr (-) das ist einfach nur Käse!(-) Da brauchen wir nicht Eishockey spielen(-) Wenn wir so spielen dann verlierst du ja 14 Mal (-) Das kann ja nicht so weiter gehen ((...)) Dann kriegen wir Probleme(-)nicht nur mit mir (-) Dann kriegt jeder Spieler Probleme (-) Ist es scheißegal was da passiert (-) aber so (-) so(- -) da kommen 2000 Zuschauern und wir spielen so ein Scheiß (- -) Und wenn das keiner versteht (-) dann räume ich die Kabine auf (-) Das ist mir

Scheißegal! Jetzt(-)jetzt muss man aufwachen! (-) (“Alles Scheißdreck!”: Eishockey-Spieler mit WUTREDE)

4) порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості
(укр. 27,9 %, нім. 43,0 %).

Інтерв'ю з тренером Баварії Луї Ван Гаалом після перемоги його команди розпочалося привітанням журналіста щодо перемоги. Після цього інтерв'юер поставив запитання критичного характеру, яке респондент не очікував та оцінив як негативне. Усі відповіді виглядали, як послуга журналістові, яка перетворилася у наступ:

I: Zunächst einmal Glückwunsch an Louis van Gaal und die Mannschaft (-) dass Sie so souverän und toll gespielt haben(- -) War es Ihnen klar (-) dass es trotz der Verletztenmisere die Sie haben (-) so locker von der Hand gehen würde? (- -)

R: Wir haben in den vergangenen Spielen gesehen dass wir besser werden (-) Ich glaube dass heute das war ein sehr tolles Spiel (- -) Wir hatten ein sehr gutes Positionsspiel (-) Und auch nach vorne haben gespielt (-) Und machte Mario Gomez wieder drei Tore (-) Das ist sehr gut (-)

I: Was ist mit dem Gomez? (-) Haben wir ihn alle (-) Sie inklusive (-) so anders oder falsch eingeschätzt? (- -)

R: Nein (-) ich nicht (-) Ich habe auch die Spielweise auch etwas für ihn besser gemacht(- -)Er hatte ein schlechtere Periode (-) und dann muss ein Trainer vergleichen (-) und da muss ein Trainer auch eine Abwägung machen (-) Aber wenn Sie das nicht verstehen (-) das ist Ihre Problem (-) nicht meine Problem! (- -)

I: Nun mal nicht so aggressiv (-) Ich habe doch nichts Böses gefragt (- -)

R: Es ist immer dasselbe (-)

I: Aber schauen Sie mal (-) ich bin (- -)

R: ((Louis van Gaal murmelt etwas von „negativer Frage“))

I: Nein (-) nicht negativ (- -)

R: ((spöttisch)) Das war nicht negativ? (-) Da habe ich Sie falsch eingeschätzt (-)

I: Das hat jetzt was mit Beratungsresistenz zu tun (-) Weil Sie nicht akzeptieren dass ich Journalist bin (-) Ich habe doch sogar gelobt (-)

R: Sie haben eine negative Frage gestellt! (- -)

I: Gut (-) dann stelle ich noch eine (-) aus Ihrer Sicht möglicherweise ebenfalls negative Frage hinterher (-) Wie wollen Sie das mit Hoeneß aus der Welt kriegen? (-)

R: Warum muss ich das aus der Welt kriegen? (-) Das ist passiert (- -)

I: Aber das ist doch ein Problem (-) Alle Leute reden drüber (- -)

R: Das sagen Sie (-)

I: Ja klar (- -)

R: Warum klar? (-) Sind Sie dabei gewesen? (- -)

I: Also haben Sie keine Probleme mit Uli Hoeneß? (-)

R: Ich habe ein Problem gehabt (-) Geht! (-) Das ist Vergangenheit schon (-) mit seiner Aussage (-) Das habe ich auch erklärt (-) Und Sie fragen wieder über diese (- -) Sie haben doch auch unsere Presseerklärung lesen können (- -)

I: Aber ich lass mich doch nicht von einer Pressebulletin irritieren (-) Ich weiß doch dass zwischen Ihnen immer noch Spannungen vorherrschen (- -)

R: Nein (-) Wenn ich Uli Hoeneß die Hand gebe (-) bedeutet das dass wir weitergehen miteinander (- -) Meine Funktion ist Coach (-) nicht Präsident (-) Das ist eine andere Funktion (- -) Ich muss arbeiten mit meinen Spielern (-) meinem medizinischen und technischen Stab arbeiten (-) Und mit meinem Vorstand (-) Vielleicht kommen jetzt auch öfter Gespräche mit Vorstand und Präsident (-) prima (-) Dann ist die Kommunikation auch wieder besser (-) Also (-) Was ist das Problem? (- -)

I: Okay (-) dann entlasse ich Sie (-) Herzlichen Dank! (-)

R: ((**schaut Dahlmann tief in die Augen**)) Okay (-) Danke (-) danke(-) (Louis van Gaal genervt).

Емоційний “напад” на інтерв’юера, відсутність завершення через неговіркового/розлюченого респондента, довгі монологи-тиради порушують принцип інтерактивності, недоречна відповідь на поставлене запитання, відсутність відповідей, перебивання і переривання інтерв’ю, некомпетентна і нефахова відповідь, вдавання, що не почув та не розуміє запитання (награна ситуація), неадекватне ставлення до журналіста або сприйняття публіки.

Обурений респондент не очікував можливості давати інтерв’ю, емоції беруть гору, на побажання інтерв’юера в кінці розмови реагує негативно і неввічливо, порушуючи норми етикету в обох ЛК, але частіше у німецькій ЛК. Респондент часто відмовляється спілкуватися із журналістом та перериває інтерв’ю, різке висловлювання в бік інтерв’юера:

I: *Цікаво за Вами спостерігати (- -)*

R: *Цікаво? (-) Я вам що (-) дурачок який?? (- -)*

I: *Цікавий тренер (- -)*

R: *Та пішов ((...))!* (Віталій Кварцяный: Канал “Футбол” бегає за мной с 15 камерами, 11.09.2016).

I: ((...)) *Alles Gute! (-)*

R: *Von mir nicht! (-)* (Huub Stevens WUT-INTERVIEW, 06.03.2015).

Частим явищем є уточнення інтерв’юера через відсутність вже другої відповіді або ж респондент постійно перебиває інтерв’юера, не даючи можливості повністю поставити чи уточнити своє запитання, перериває інтерв’ю:

I: (Запитання щодо невдалої гри і заміни)

R: [Ничего] не могу сказать (- -)

I: Але ж вболівальники хочуть почути думку тренера (-)

P: Які вболівальники (-) [які]

I: [в прямому ефірі]

P: [Будет пресконференція] (-) минут 10 (-) [я скажу] (-)

I: [Вболівальники (-) які біля телеекрану] (-)

P: 'Привет!' вболівальникам (-)

I: Запитання про інвестора (-)

P: Все (-) спасибо (-) давай (-) будь здоров (-) на пресконференції 'Волині' (-) (Емоційне інтерв'ю Кварцяного після матчу 11.07.11);

I: Ich würde mich gerne rechtfertigen (-) bin aber so nett dass ich Ihnen immer das Mikrophon hinhalte (-) ist okay (-) Wollen wir trotzdem über die Partie reden (-) oder sind sie einfach sauer auf mich und wir beenden das? (- -)

R: Ich bin sauer auf Ihnen! (- -)

I: Na gut (-) dann seien Sie sauer auf mich (-) Ich gratuliere trotzdem (- -)

R: Sie brauchen nicht zu gratulieren! (-)

I: Okay (-) (Legendäres Peter Pacult Interview, 05.12.2009).

Здійснений аналіз спортивних відеоінтерв'ю українською та німецькою мовами дозволив дійти висновку, що за структурою і специфікою засобів реалізації СВІ в українській і німецькій ЛК мають більше спільного, ніж відмінного. Комунікативні невдачі – це типова і часто невід'ємна складова СВІ в обох ЛК.

Виявлено такі КД на ситуативному рівні: порушення максими повноти інформації, релевантності, манери спілкування та принципу ввічливості загалом.

4.2. Комунікативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю

4.2.1. Зовнішньоструктурний рівень

Комунікативні девіації на зовнішньоструктурному рівні можна спостерігати у ЗВІ з емоційними респондентами у таких ситуаціях:

1) в неочікуваних комунікативних актах:

а) небажання починати комунікацію (респондент не слухає, відсутність бажання давати інтерв'ю) (укр. 42,6 %, нім. 50,6 %), невідповідність до комунікації (мета журналіста – отримання емоційних коментарів, а респондент часто взагалі не налаштований на розмову і відверто говорить про це або схвильований, знервований респондент, який не може дати доладні відповіді і боїться інтерв'юера).

Респондент недостатньо підготовлений до інтерв'ю – це стосується інтерв'ю “Іван Дорн прокоментував своє скандальне інтерв'ю російському журналісту ТСН”, у якому респондент узагалі був заскоченим, адже він не бажає спілкуватися з українськими журналістами щодо своєї антиукраїнської позиції, він не очікував інтерв'ю, почав переховуватися від журналістки, спершу втікає, згодом його висловлювання нечіткі, голос зривається. Звичайно, у кінцевому результаті таке інтерв'ю є ексклюзивним і сенсаційним, але ще на його початку й інтерв'юер не міг перелбачити, чи воно відбудеться. Подібну ситуацію спостерігаємо у телепередачі з Наташею Кампуш (Natascha Kampusch), яка після викрадення вперше дає інтерв'ю і помітно нервує.

Інколи респондент не слухає, у деяких ситуаціях аж до того, що діалог не виникає. Наприклад, беручи до уваги “Ексклюзивне інтерв'ю з Dan Balan - ТСН” респондент – телезірка – турбується лише про те, як вигідно продемонструвати себе (обіймає журналістку, “кокетує” за його ж словами і демонструє маскуліність), однак не зважає на питання, а повертається до теми власної орієнтації, яка його зачепила.

В інтерв'ю "So hat Frank Otto das Herz von Nathalie Volk erobert" можна побачити, що один з респондентів (Nathalie Volk) не має бажання давати інтерв'ю, тому що часто відволікається, відповідає скептично або неохоче:

I: Wie geht es Ihnen? (-) Wie ist die Stimme heute? (- -)

R: Ja (-) **uns geht's fantastisch** (-)

I: Ja (-) sie sind ein der hübschesten Paare hier heute Abend (-) sie haben sich schon viel geküsst (-) Was macht Natalie für Sie so besonders? (-)

R1: Ähh (- -)

I: Jetzt kommt (- -)

R1: Ja, jetzt kommt (- -)

R2: **Musst du aufpassen was du sagst** (-) (So hat Frank Otto)

б) невміння давати інтерв'ю (укр. 30,7 %, нім. 46,5 %), що стосується такого інтерв'ю:

I: Was denken Sie (-) macht diesen Beruf zu einem Traumberuf (-) als der immer beschrieben wird? (- -)

R: Also (-) **Traumberuf** (-) ähnm (-) **mit** (-) ähnm (-) **ja ja** (- -) **Grundsätzlich ja** (- -) **Weil es ist wirklich ein Traum und ähm** (-) **eigentlich will man als Schauspieler nur spielen** (-) und gar nichts Anderes (-) Und dann steht man da und hat womöglich auch **noch Erfolg und ähnm** (-) dann kommt plötzlich ganz ganz viel was dazu gehört zu diesem Beruf (-) was aber nicht für denjenigen unbedingt der Traum ist (-) den er sich mal erträumt hat (-) weil der Traum alleine (-) der geht nur um Spielen(- -)

I: Gibt's denn daraus dann auch Momente wo Sie sagen (-) "Da liebe ich meinen Beruf nicht"? (- -)

R: Oh (-) es gibt ganz viele Momente (-) **aber im Grunde** (-) **ähm es ist eine Leidenschaft und ähm** (-) **ich hab ja den Beruf auch wegen Leidenschaft und Liebe ergriffen** (-) und insofern das hört nie auf (-) Das hört nie auf bei allden unangenehmen Dingen (-) **die dann so noch so hinten nachkriechen oder so dazukommt** (-) **wo**

man gar nicht denkt als irgendjemand (-) der mir gesagt hat (-) "Ich will doch nur spielen!" ((...)) (Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf?).

Схвильований, знервований респондент, який не може дати доладні відповіді і боїться інтерв'юера:

I: "Давай Іван (-) стартуй!" (-) Ну (-) непоганий старт (-) що я можу сказати (-) Що (-) в мене питань особливо більше немає насправді (-) тому що тут говорити (-) ти боїшся (-) ти не розслаблений і ти ніяк не розслабишся (-) це погано (-) Треба частіше запрошувати очевидно (- -)

P: Ну напевно так (- -) Я ж кажу (-) я тільки почав цю кар'єру як Ivan Navi (-) мені дуже приємно що я до Вас попав (-) Насправді я дуже переживав (-) дійсно (-) і до сих пір переживаю як це буде (-) які питання (-) що і до чого (-) як на це відповідати ((...)) (Ivan Navi).

2) в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями:

а) різні очікування щодо інтерв'ю (укр. 36,7 %, нім. 32,2 %): різний вік – старший поважний тренер, різний статус – молодий недосвідчений журналіст.

Стратегічно – в комунікантів різні очікування щодо інтерв'ю (мета журналіста – отримання емоційних коментарів, респондент часто взагалі не налаштований на розмову і відверто говорить про це):

I: ((...)) але насправді жінка у Вас є (-) В Вас офіційний шлюб? (- -)

P: Катю (-) Ви прокурор чи слідчий (-) чи як? (-) В мене прям вже аж серце вискакує (-) Катінька (-) я не буду говорити про свій шлюб (-) про своє весілля (-) і я не буду говорити що воно буде (-) що воно було ((...)) (Олег Винник зізнався, чому приховує...).

I: Welche Superkraft hättest du gern? (-) Du kannst nicht einfach was sagen sondern ((...))

R: Ich kann sagen was ich will (-) Hallo schweizer Rundfunk!
((...)) (Yung Hurn UNGESCHNITTEN).

б) підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресупозицій (укр. 34,7 %, нім. 26,4 %), коли респондент вважає, що журналіст повинен володіти вичерпною інформацією про життя зірки і виказує своє здивування;

в) відповідь некомпетентного і нефахового респондента (укр. 14,9 %, нім. 11,5 %):

I: Hier geht ja heute (-) dreht sich alles um das Umweltbewusstsein (-) Wie umweltbewusst leben Sie? (- -)

R: ((почіхує пальцем лоба)) Emmmm (- -) Das kann ich so nicht beantworten (-) Kann man ein bisschen spezifisch rangehen (-) also (- -)

I: Ja (-) wer (-)wo spiegelt sich im Alltag nieder? (-) Wie denken ja glaube ich alle Fehler an die Umwelt (-) und freuen uns auch wenn Dinge ja gut laufen (-) und jeder trägt (- -)

R: Ja (-) also das ist auch wichtig dass jeder sein Teil dazu beitragen (-) dass man sich nicht schuldig fühlt (-) wenn man nicht perfekt (-)also das finde ich ganz wichtig zum Beispiel (-) die innere Haltung (-)eine positive Lebenseinstellung ist auch gut für die Umwelt (-) also nicht nur das Sichtbare (-) sondern auch das Unsichtbare (-) und na ja was mach' ich (-) ich fahr' so wenig wie möglich Auto (-) ich fahr' gerne Fahrrad (-) ich gehe gerne laufen wenn mein Mann wartet(-) ich esse sehr bewusst (-) weil (-) emmm (-) das gehört auch in den großen Kreislauf (-) was wir uns an tun (-) tun wir der Erde an und ja (-) ich sehe das ganzheitlich (-) und ich könnte jetzt noch einige Beispiele nennen (-) aber (-)emmm (-) wichtig ist glaube ich (-) die Haltung und die Einstellung zum Leben (-) und dass wir uns dessen bewusst sind (-) dass die Erde uns nicht braucht (-) aber wir die Erde ((...))
(Nena: Das tut sie für die Umwelt).

Отож, у зіркових відеоінтерв'ю комунікативні девіації респондента виникають на зовнішньоструктурному рівні однаковою мірою в обох досліджуваних ЛК. Припускаємо, що це зумовлено спільними тенденціями уповедінці та стилі представлення зірок в обох ЛК.

4.2.2. Внутрішньоструктурний рівень

Комунікативні девіації у зіркових відеоінтерв'ю на внутрішньоструктурному рівні виникають в українській та німецькій лінгвокультурах:

1) на фонетичному рівні – це стосується мовлення іноземців, жанрової тональності, але найчастіше наявні такі КД:

а) порушення в артикуляції повідомлення через **незрозумілу вимову** (укр. 10,9 %, нім. 12,6 %) – приклади у п. б);

б) нерозбірливість через **діалекти** (укр. 3,0 %, нім. 9,2 %).

R: ((...)) *Моя мама народилася під Франківськом ((...))*

R: *Я запрошую тебе до себе в село (-) ми тобі бульби напуцяємо (-) буш їсти ((...))“Дівчата (-) візьміть з собою шось там перекусити (-) тому шо ідем (-) невідомо чи буде там десь шось знаєш (-) закинути в той шлунок” (- -) А вони нензи (-) не встигли з репетиції нічо взяти ((...))* (Інтерв'ю із запальною співачкою MAMARIKA).

Moderator *Der angewiderte Smiley. Genau. Mit angewidert müsst ihr jetzt antworten. Mit angewidert. Was ist denn dein Lieblingsessen?*

Gast 1 *Ich hasse Schnitzel. Ist grausam.*

Moderator *Mit was für'ne Beilage?*

Gast 1 *Am schrecklichsten finde ich Kartoffelsalat. Also Erdäpfelsalat. Vogerlsalat geht überhaupt net.*

Gast 2 *Das Schlimmste. Ja. Ich kann dem nun recht geben*

Moderator *Was ist Vogerlsalat?*

Gast 1 *Wir in Österreich ... Sch... fangen Spatzen ein, schneiden die klein und und streuen sie über den **Erdäpfelsalat**. Das ist ja ein Vogerlsalat.*

Moderator *Hä-hä-hä...Ok. Das glaube ich mal.*

Gast 2 *unverständlich*

Moderator *Die nächste Emotion. Vogerlsalat finde ich irgendwie eklig. (Bilderbuch-im-Emoticon-Interview).*

Питання діалектизмів, а також лакун, лексики зі сфери країнознавства [Deutschsprachige Landeskunde 2009] є частою причиною комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю. Так, одним, здавалося б, з простих (оскільки вивчається на початковому рівні), однак від того не менш важливим питанням постає проблема вигуків у німецькій мові через їх багатозначність (наприклад, *Hey! Hopp! Igitt! Oh-Oh! Oh Gott! Oje! Pfui! Ui! Boah! Ach!*).

Також уживання привітань може призвести до непорозуміння між носіями німецької мови різних регіонів. Форми привітання, незважаючи на те що вони належать до клішованих і стандартизованих мовленнєвих жанрів, відрізняються не лише у німецькомовних країнах, а й у межах окремих регіонів Німеччини: Північна і Західна Німеччина:

Guten Tag, Hallo, Grüß dich, Auf Wiedersehen, Tschö; Південна Німеччина: *Guten Tag, Hallo, Grüß Gott, Auf Wiedersehen Tschüs, Grias di (Grüß dich), Habideri (Habe die Ehre);* Австрія: *Grüß Gott, Servus, Auf Wiederschauen, Grias di (Grüß dich), Habideri (Habe die Ehre);* Швейцарія: *Grüezi, Salü, Ade, Adieu, Auf Wiederluege, Bis dann, Bis bald, Tschau, Wir sehen uns.*

Труднощі становить і лексика на позначення форм співіснування (*Wochenendfamilie, Patchworkfamilie, Einelternfamilie, Pflegefamilie, Wohngemeinschaft*), видів помешкань (*Baumhaus, Jugendherberge, Plattenbau,*

Fachwerkhaus, Ferienwohnung, Wohnmobil, Hütte), свят (*Heilige Drei Könige, Rosenmontag, Aschermittwoch, der Fasching, Karneval, Fastnacht, Festzug, Frühlings-, Sommer-, Herbst-, Winteranfang, Gründonnerstag, Karfreitag, Sternsinger-Umzug, die 5.Jahreszeit, Oktoberfest, Erntedank, Tag der deutschen Einheit, Weltpartag, Martinstag, Buß- und Bettag, 1.-4. Advent, Silvester etc.*), привітань і побажань (*Frohe Ostern! Frohe und gesegnete Weihnachten! Hals- und Beinbruch! Viel Glück! Guten Rutsch ins neue Jahr! Gute Besserung! Gesundheit!*), символів удачі і щастя (*Schornsteinfeger oder Kaminkehrer, schwarze Katze, die von rechts nach links läuft, Glücksschwein, Glückspfennig*), освітніх установ (*Hort, Realschule, Hauptschule, Gesamtschule*) тощо.

Загалом встановлено певні лексичні групи [Дяків 2015б, 2016в], які позначають поняття матеріальної і духовної культури національних соціумів, що спричиняють девіації у спілкуванні: вигуки, форми привітання, фразеологізми з кольороназвами, лексика на позначення форм співіснування, видів помешкань, свят, привітань і побажань, символів удачі і щастя, освітніх установ.

Такі спостереження слугують доказом важливості вивчення лінгвокультурних особливостей кожного народу. Національно-культурна своєрідність лексики німецької мови визначається специфікою національної культури, світобачення і світосприйняття, релігії, історичного досвіду німецького народу. Безумовно, для розуміння іншої культури і повноцінної та успішної комунікації необхідні не лише знання засобів мовного коду, а володіння культурою, у якій реалізується мова, знання з історії, традицій і звичаїв народів німецькомовних країн, потрібно знати зв'язок сучасної німецької дійсності з мовою, оволодіти системою ідей, поглядів, притаманних носієві мови. Усі ці чинники формують достатню комунікативну компетенцію мовців у міжкультурній комунікації.

в) незрозумілість через сильний **акцент** респондента (укр. 26,7 %, нім. 21,8 %): австрійський і швейцарський варіанти, носії російської мови, які відповідають ламаною українською;

г) наявність **вокалізованих пауз**, коли респондент не знає, як відповісти або зволікає з відповіддю (укр. 42,6 %, нім. 32,2 %):

I: Яно (-) зовсім нещодавно Ваше ім'я опинилося в епіцентрі гучного скандалу (-) Вас разом із чоловіком Ані Лорак зняли на камеру в одному з київських нічних клубів (-) це до речі клуб Мурата (- -) Ви обнімались (-) перешіптувались (-) навіть цілувалмся (-) Мурат співав Вам пісень (- -) Після цього відео Вас назвали коханкою Мурата (-) чоловіка Ані Лорак (- -) Тільки зараз Ви можете розставити усі крапки над і хто Ви є Мурату (-) чи коханці ви і як давно тривають ваші стосунки? (-)

Р: Аааааа (- -) то взагалі була не я на відео((ніяковіє)) ііііі (-) мені приписали роман з Муратом (-) чоловіком Ані Лорак.

I: Як не ви??? (- -) ((дуже здивовано запитує)) Київ достатньо маленьке місто (-) і Вас неодноразово з Муратом бачили не тільки на цьому відео (-) Говорять про те (-) що ваші стосунки тривають вже 3 роки (- -) і насправді Мурат навіть не заперечував стосунків з Вами.

Р: ((Здивовано дивиться на Катерину)) Я не знаю (- -)

I: Нуу (- -) ((сміється))

Р: Ну (-) я не знаю (-) що відповісти (-) тому що це була не я на відео (- -) Він не мог не заперечувати або підтверджувати (-) тому що я не була (-) ииіиі з ним в романі (-) (Яна Беляєва прокоментувала).

Неспроможність дібрати слово, тому повільний, затягнутий темп мовлення респондента наявний у такому уривку:

I: Чи змінюється влітку меню (-) щоб ще стрункішою бути? (-) Щоб ще ефектніше на пляж виходити? (-)

P: Ти знаєш (-) мені здається (-) що його треба змінювати(-) меню (-) на весні (-) тому що тобі треба підготуватися (-) Для того щоб влітку можна було щось там під'їсти (-) десь випити (-) ее (-) я не знаю (-) келих шампанського (-) тому що коли ти знаходишся (-) нуу (-) правильно їш (-) ти не можеш (-) ти не можеш пити алкоголь (- -) Тому влітку я трошечки щось десь (-) та під'їм точно (- -)

I: Зараз час випускних балів (- -) Пам'ятаєш ти свій випускний вечір? (-) У якій сукні ти була (-) з яким хлопцем танцювала? (- -)

P: Ти знаєш (-) дійсно (-) звичайно пам'ятаю (-) в мене не коротка пам'ять (-) **а це було [відносно]**

I: [Не так давно]((...)) (Настя Каменських пригадала).

г) **редукція слів** через швидкий темп (нім. 12,6 %):

У нижче запропонованому інтерв'ю респондент говорить швидко, це робить мовлення досить нерозбірливим. Наявні нечітко структуровані речення, незакінчені фрази та речення, наявність граматичних та стилістичних помилок, використання розмовної лексики, проковтування закінчень, використання англіцизмів (*pushen, star, publicity*):

I: Ja (-) aber tatsächlich auch diese Kritik (-) dass es gesagt wurde (-) Okay (-) die haben diese Hochzeit nur für **Publicity-Zwecke** gemacht (-) um sich irgendwie gegenseitig **zu pushen** (- -) Was sagst du zu so was? (- -)

R: Ähhh (-) finde ich bescheuer (- -) Natürlich war es viel in der Presse (-) und alles (-) aber ich glaub (-) hätte ich es auch aus **Publicity-Gründen** gemacht (-) hätte ich versucht irgendeinen amerikanischen **Star** zu heiraten (-) nicht ein klein Modeblogger aus Hamburg (-) von daher wenn die Leute sagen sollen (-) mir ist egal was Leute sagen (-) **von daher ich weiß es für mi** (-) **ob es so ist oder nicht und so lange i das weiß** (-) **is alles gut**((...)) (Publicity).

2) на лексичному рівні:

а) українсько-російський **суржик** (укр. 67,3 %): *безобразіє, ребєночка, слідять, вообщє, підкрашую, розкраска:*

Р: Да (-) ну шо там понаписують в тих газетах ще (- -) Насправді я останнім часом не пам'ятаю (-) коли б я з ним працювала в корпоративні (-) все ж таки більше самостійно ((...)) (Ані Лорак молиться...).

Р: От він перший куплет **заспівав як мальчик (-) і потім забув шо він мальчик (- -)** Я кажу Паша (-) на другому куплеті(-) тобі не 60 Паша (-) тобі 25 (- -) „Я мальчик (-) я мальчик!!!“ (- -) Ну (-) це було дуже смішно (- -) Я дуже пишаюсь тим (-) що я в цьому колі (-) тому що **ми пройшли всі через одне скажімо (-) через свою роботу (-) яку ніхто не допомагав (-) ніхто (- -)** От може Паші на 60 спонсори трохи допомогли (-) **ну от я вам роблю отак (- -)** ((вклоняється)) **вот так (-) молодці!** ((...))(Ірина Білик уперше прокоментувала...).

Р: Ти знаєш (-) **я раніше так дуже радувалася концертів (-)** в мене дуже багато концертів (-) і **зара** коли в мене зривається концерт (-) **я кажу Боже (-) пасіба (-) пасіба (-) пасіба (-)** щоб можна було я не знаю хоть дітей побачити (-) тому що позавчора Аліса сказала мені (-) „Мама (-) а ти ще до нас приїдеш?“ (-) а я **кажу** до кого це до нас? (-) „**До нас з папою**“ (- -) і тут я зрозуміла (-) **що вже хата моя не хата (-)** я туди вкладаю гроші (-) **строю строю (-) а оказується я туди їджу в гості (-) панімаєш?** (- -) Мені все одно де бути цим літом (-) мені головне щоб я була поряд зі своїми **дітьми** і зі своїм чоловіком (-) тому що я вже забула як він виглядає і я дивлюся **в мене вже в малої** випали зуби передні (-) вона вже вміє читати (-) вона вже вміє рахувати навіть по-англійськи **і я цього всього (-)** і до цього всього немаю ніякого відношення (-) це страшно ((...))(Оля Полякова розповіла, як чоловік).

Р: Вона скажімо так (-) знаходить в цьому руслі правильне(-) правильне рішення (- -) Я взагалі людина гаряча (-) і може шось якісь (-) якісь речі сіємінутно сделать (- -) Через то (-) я бажаю усім чоловікам (-) абсолютно всім мати таку вірну людину (-) таку

вірну подругу як ((...)) (Олегу Виннику прихильниці роблять непристойні пропозиції);

Р: ((...)) Наше івент-агентство “Дядя Жора Company” взяло на себе місію організувати (-) бо я бачу (-) що якщо тако (-) якщо не ми (-) то хто краще для себе організує (-) як не сам папа винуватиці ((...)) (Як Вадим Мичковський готується...).

б) кальки з російської (укр. 13,9 %): *зверхник на кшталт “сверстник”*;

в) сленг (укр. 33,7 %, нім. 27,6 %), особливо англіцизми;

Р: Катя (-) він не знав англійської (-) Він **знав там щось там якісь тваринок (-) „table” (-) „apple” (-) знаєш там (-) „come here” і там далі (- -) ((сміється)) **мммм** (-) йде попереду ніби своїх **зверхників** тут в країні (-) в Україні **да** ((...)) (Тіна Кароль кардинально змінила імідж).**

І: ((...)) [Треба фарбувати] щоб коріння не було чорне (-) ну все (-) всі проблеми білявок (-) [всі]

Р: [Ну я ж блондин] від роду (- -) Яке воно буде чорне? (-) Я його просто підкрашую (-) тому що я вигораю літом (-) я взагалі дуже світлий (-) такий sunny boy ((...)) (Олег Винник розповів, як доглядає...).

г) граматичні помилки укр. 18,8 %, нім. 12,6 %) (неузгоджені займенники, неправильний порядок слів): *найкрасиву в світі* тощо:

У наступному інтерв'ю журналіст ставить провокативні запитання, щоб дізнатись потрібну інформацію, але респондент намагається ухилитись від відповіді. Граматичні та стилістичні помилки наявні в мовленні інтерв'юера та респондентів. Респондент (David Garrett) не закінчує фрази (Gott sei замість Gott sei Dank):

І: Es ging (-) ähh (-) Sie gingen ähh mit Schlagzeilen durch die Presse (-) gesundheitlich gingen Sie nicht gut (-) wie ist es jetzt? (- -)

R: Ja (-) ich hab' Gott sei gute Ärzte gehabt (-) das war so in den ersten paar Monaten in diesem Jahr ein bisschen anstrengend für Physio (-) aber hat dann alles hingehauen (-) jetzt seit drei Monaten wieder unterwegs auf Tour (-) und es hält alles ((...)) (David Garrett und Larissa Marolt: Lläuft da was?).

3) **граматичні помилки** (укр. 18,8 %, нім. 12,6 %), як-от неузгоджені займенники: *найкрасиву в світі* тощо;

R: ((...)) Це була Шрі-Ланка (-) і ми туди поїхали знаєш чого? (-) Бо ми так тягнули (-) шось вибирали (-) то Мальдіви (-) то Домінікана (-) то може Мексика (-) то ще шось (-) шо вже нічо ніде не було (- -) Тіки ми найшли віллу на Шрі-Ланці (-) і ти знаєш (-) **цей рік (-) це було найкращий наш відпочинок**(-) Вілла була якась просто емейзінг (- -) Море було якесь нереальне (-) і все було дуже круто((...)) (“Найкрасивіша” Оля Полякова...).

Відомий дизайнер-модельєр Марсель фон Берлін розкажує в інтерв'ю звідки він бере натхнення для своєї роботи:

I: Sie sind sehr sehr kreativer Mensch (-) Sie haben ja unglaublich viele Ideen(- -) Woher kommt das (-) was sind (- -) woher nehmen Sie Ihre Inspiration? (-)

R: Ähh (-) ich nehme die Inspiration **in die erste** Reihe von meiner Kundschaft(- -) Also meine Kunden **die immer kommen zu mich (-) die inspiriert mich am meisten (-) die ich frage immer** die (-) was die wollen tragen (-) was die gerne tragen (- -) **Ich sehe was die natürlich auch tragen (-) und wie die sich stylen** (- -) Also das ist ganz große ((unverständlich 1s)) und meine eigene Kundschaft (-) **Das sind die (-) die geben mich auch dieser Kraft und Power** weiterzuarbeiten (-) wenn natürlich die kommen und kaufen (-) dann (-) dann geht das immer weiter ne?(-)

I: Sie haben auch viele prominente Menschen (-) die ihre Mode tragen (-) Woher (-) woher kommt das? (-) Was? (- -) Ja (-)

R: Das kommt immer sehr spontan (- -) Beispiel Birgit Schrowange (-) das einst von meiner ersten prominenten Kundin(-)

sie hat uns kennengelernt durch Freund und sie hat **die erste Mal** die ganze Masse genommen im so ganz kleine Friseur in Berlin (-) sie kommt da gerne natürlich (- -) **Ähm** (-) **so sind sehr spontane** (-) **ähhm** (-) ich würde sagen Sachen (- -) Viele auch natürlich durch viele fashionable Kooperations (-) ähhm (-) **aber irgendwie diese Promis finden mich und irgendwie immer schreiben die Agentur** (-) **oder die Promis würden gerne ein Kleid von dir austragen** (-) **Und das ist natürlich ganz ganz toll** (-) **und muss sagen die** (-) **die alle sind heute hier** (-) also nicht nur weil sind Promis und ich brauch die Unterstützung (-) das sind auch meine Freunde (-) Also alle (-) **jeder einzelne Prominent heute** ist als ganz nah auf mein Herz (-) und die sind auch sehr sehr tolle Freunde von mir (-) also **das ist auch nicht nur die eine Seite der Unterstützung**(-) **aber die Unterstützung ist immer gut** (- -) Und das freut mich sehr (-) dass die immer sind dabei (-) (Marcell von Berlin: Woher kommt seine Inspiration?)

г) пейоративна лексика і вульгаризми (укр. 8,9 %, нім. 11,5 %):

Р: ((...)) Боже (-) яке щастя (- -) Я ж думала я найкрасивіша **тіки** для мами своєї (-) і для свого чоловіка (- -) Думаю **ну мало лі** (-) може п'є людина (-) та й знає (-) та й думає шо я гарна(- -) Будемо чесними (-) що це не конкурс краси (- -) **Я дуже-дуже багато шабила в цьому році** (-) **як та проклята лошака**((...))

Р: ((...)) Він поломав ногу в другий день нашої відпустки (-) Він сидів у кріслі і курив все шо бачив бідний (- -) Але коли це сталося (-) **я повела себе як** (-) **я не знаю** (-) **можна це казати в ефірі твоєї передачі?** (- -) **Як су** (-) **сука** (-) Я була така зла на нього (-)тому що це було другий раз (- -) Він сів перший раз (-) спав (-) **обдер всі лапи** і я заплатила 700 доларів за ремонт цього байка (- -) І він сів на нього в другий день (-) **тоїсть йому було мало** (-) **тоїсть він не читає знаки поміаєш** (-) **з неба** (- -) Він сів на нього в другий день (-) і він поломав ногу (- -) Я поїхала до лікарні (-) я все зробила (-) я його забрала звідти (-) все (-) і він приїхав (- -) Я його посадила в крісло і сказала (-)“Якшо ти попросиш мене хоча б мені зробити чашку кави (-) я тебе вб'ю” (- -

) І треба віддати йому належне (-) три тижні людина не попросила в мене нічого(- -)Я відпочила розкішно (-) (“Найкрасивіша” Оля Полякова...)

R: ((...)) Hey Alter (-) halt's Maul bevor ich ((...)) (Joko Winterscheidt rastet total ... aus).

R: ((...)) Aus Scheiß haben wir das Video aufgenommen ((...)) (YouTube-Star “Alemuel” im Interview mit HammTV).

д) розмовна лексика, часто молодіжний сленг:

R: Ja (-) **geiler (-) geiler als hier geht's nicht!** (- -) **Das ist die perfekte Location** (-) hier ist das **drumherum passt** (-) hier müssen wir nachher nicht aufräumen (- -) Passt doch (-) **Also es ist besser als** (-) zu Hause kannst du es gar nicht **so geil** machen (-) also das ist ja luxus ((...)) (Rocco Stark: Halloween-Kostüm).

I: ((...)) В родині дяді Жори свята не переводяться ніколи (- -) Для дружини взагалі (-) День народження цього року був особливий (-) тому що ти вирішив дружині сюрпризом подарувати автомобіль (-) Дружина замовляла автомобіль? (-) Чи на свій страх і ризик ти обрав і колір (-) і комплектацію (-) і модель? (-)

R: Просто перейшли на наступний рівень (- -) На тому що дружина їздила (-) ми перейшли просто в наступний рівень (-) і я точно знав що це подобається (-) що ця машина подобається їй (-) і вона їй заїде ((...)) (Як Вадим Мичковський готується).

е) перекручування слів і фраз (укр. 17,8 %, нім. 3,4 %):

I: Було якесь таке весілля (-) що тебе вразило? (-)

R: Одне весілля в мене було костюмоване (-) це були **дуже молоді люди** (-) це були футболісти (-) **еєєєє** (- -) і вони собі зробили дуже таке веселе свято (-) вони всі були як **Астарікс** і Обеліск з кіно якогось (-) це було дуже весело (-) **прикольно** (- -) Ну і вражають **свадьби** політиків наших (- -) **Це канешно ребята шикарно** (- -) От для чого треба йти в політику (-) **щоб робити такі**

празники (-) що йолкі-палкі закладає в носі((сміється))((...)) (Оля Полякова розповіла, як чоловік...).

I:((...))Тобто тепер дуже зручно (- -) Коли ви об'єднаєте свої серця (-) просто треба буде таку браму проробити між двома квартирами і об'єднати житлові площі (- -)

P: Ну (-) ми вже (-) ми вже придумали (-) що ми в гардеробній зробимо „Хронічки Нарнії“ (-) знаєш такий вхід ((сміється))((...))
(За кого збирається заміж Леся Нікітюк?)

3) на синтаксичному рівні, зокрема:

а) неповні і незавершені речення, нетиповий порядок слів (укр. 26,7 %, нім. 16,1 %):

I: Зараз в Україні нестабільна ситуація (-) у день коли розігнали Майдан ти була в Москві (-) отримувала „Золотий грамофон“(- -) Яку позицію ти зайняла у цей момент? (-)

P: Нуууу (-) мені дуже сумно з того (-) що відбувається в моїй країні і я проти агресії будь-якої (-) Тому я вважаю (-) що всі питання треба вирішувати мирним шляхом (-) і це моя дуже чітка позиція (- -) **Тому що діти і там (-) і там стоять діти (-) да (-) це діти в яких є мами (-) ну і є сім'ї (-) і так далі (- -) Я завжди була голуб мира (-) і тому що((...))** Я просто молюся (-) бажаю щоб перш за все до Нового року просто мирно якось вирішилось питання ((...)) (Ані Лорак молиться...).

R: *Ich mag einfach beides (-) Und ich finde zum Beispiel beim Schauspiellern (-) ist die Atmosphäre drum herum besser (- -) Und beim Singen das ist (-) das ist immer gerade das (-) was ich mache (-) gefällt mir gerade dann (-) besser gefällt mir dann auch (- -) nicht besser da (- -) das mache ich halt dann (-) und das macht grad Spass ((...))* (Interview mit Lina Larissa Strahl).

P: ((...)) Страшно їздити мммммм(-)взимку або пізню осінь(- -) Реально дує зі всіх щіль (-) люди сидять в цих куртках (-) і навіть деколи так вже (-) нуу вже давайте роздягайтесь (-) вони ніби так (-) ха-ха-ха (-) але це реально не жарт (-) в шапках

сидять у залі (- -) Ну я грюю зали (-) тому що я співаю наживо (-) я не можу не підігріти і в холодним (-) і з холодним повітрям не можу співати ((...)) (Тіна Кароль кардинально змінила...).

I: Якщо Ви оприлюдните свій статус одруженого (-) то втратите велику кількість прихильниць (-) які ходять на ваші концерти (-)

P: Не в тому справа (-) просто справа в тому (-) що я люблю і поважаю своїх рідних (- -) якщо всі будуть страждати від мене (-) від моєї слави (-) від моїх прихильниць (-) це не приведе до доброго ((...)) (Олег Винник зізнався...).

I: Навіщо Ви організовуєте різні соціально-політичні проекти (-) якщо не йдете в політику? (- -)

P: Якщо Ви вдягаєте красиве плаття (-) навіть відверте красиве плаття на якусь вечірку (-) це що означає (-) що Ви там повинні когось нового знайти (-) познайомитись для стосунків? ((посміхається))((...))(Режисерські амбіції та політичні плани).

Далі наявні також жезакінчені речення, послідовність речень, які не узгоджуються:

P: Так історично склалося (-) що в мене (-) гуцульська кров в мені тече (-) і повірте (-) таких войовничих людей (-) які якщо поставили собі за ціль перемогати (-) то вони переможуть (- -) **Таких людей дуже важко (- -) навіть фізично (-) навіть відсутність сну і тому подібне не може зламати (- -)** Власне **такий конкурс як „Нова хвиля“ (-) дав мені можливо закалку((...))** (Марію Яремчук спонсорують друзі батька?).

R: Ja (-) **ich war wahnsinnig aufgeregt** (-) und ich wusste wirklich nicht (-) dass er die Laudation hält für mich (-) **ähhm** (-) **und so mehr habe ich mich gefreut**(-) **und ja man nimmt sich dann immer** (- -) Ich weiß seit 2 Tagen (-) dass ich den Bambi bekomme (-) und lauf seit dem Amok (-) und **dann überlegst du dir was kann ich sagen** (-) **was kann ich sagen**(-) **und dann geht gar nichts mehr** (-) **gar nichts mehr** (- -) und deswegen bin ich **heilfroh** (-) dass

ich das gerade überlebt hab' (-) und die Freude ist sehr groß (- -) Und ja (-) ich hoffe es war nicht all zu schlimm ((...))

I: Was ist das Schönste (-) was Sie jemals gerochen haben? ((...))

I: ((...)) Oder ein Geruch? (-) Es muss ja nicht immer nur ein Duft sein (-) **es kann auch** ((...))

R: Ähh (-) es gibt jeden Morgen (-) das ist der schönste Geruch des Kaffees (- -) ((lacht)) Wenn man aus dem Bett steigt (-) es gibt (-) ähmm (-) im Winter den Plätzchenduft (-) wenn man unter in die Küche kommt (-) und **es gibt aber auch** (-) **ähm** (-) **wunderschöne Dufte Purfums** (-) also von Chaz Dean (-) oder von Chloe (-) **also es gibt wunderschöne Dufte** (-) ich kann gar nicht alle aufzählen (-) die sind einfach (- -) **Es gibt wunderschöne** (-) Also ich finde (-) Duft ist etwas (-) was berauschend ist (-) was die Sinne anregt und deswegen ist einfach immer wieder eine Freude(-)(Gerit Kling: So muss ihr Traummann riechen).

4) на стилістичному рівні:

a) повтори (укр. 12,9 %, нім. 8,0 %):

Після церемонії нагородження премії "ЕХО" німецький репер Фарід Банг дає інтерв'ю, відповідаючи на запитання, яким був найкращий момент у його кар'єрі. Незв'язне мовлення респондента, неспроможність сформулювати чітку відповідь на поставлене запитання, респондент відповідає не на запитання інтерв'юера до себе, а до іншого співрозмовника, наявні стилістичні помилки у реченнях:

I: Was war eigentlich der schönste Moment in Ihrer Karriere bis jetzt? (-)

R: Oh (- -) Der schönste Moment in meiner Karriere? (- -) **Ich glaube** (-) **der schönste Moment in meiner Karriere** (- -) **sehr gute Frage** (-) **Nein** (-) **Ich glaube ein Moment** (-) **also das war eigentlich nicht ein Tag** (-) **ich glaube das gesamte letzte Jahr** (-) War ein sehr sehr schönes Jahr von meiner Karriere (-) und hat mir sehr sehr viel Spaß gemacht (-)

I: Was bedeutet Erfolg für Sie? (-)

R: Erfolg heißt schließlich eigentlich zusammen aus Fleiß(- -) Also für mich heißt Erfolg (-) wenn man fleißig ist (-) bin ich davon überzeugt Fleiß und Talent ergibt Erfolg (-) (Farid Bang sprachlos).

б) реакція риторичними і зустрічним запитанням та закидами інтерв'юеру (укр. 26,7 %, нім. 11,5 %),

Шанувальники відомої німецької актриси Гендрикьо Фіц були шоковані, коли вона повідомила, що хвора на рак молочної залози. В інтерв'ю актриса розповідає, як їй вдалось подолати хворобу та залишатись життєрадісною.

I: So haben viele Menschen auch gefreut Sie persönlich auch hier zu sehen ((...)) Ja (-) doch (-) ja (-) Weil Ihr Auftritt auch ja mutig ist (- -)

R: Na (-) aber es ist auch zeitgemäß (-) ja? (-) Also ich finde ja in diesen Zeiten heutzutage hierzulande eben (-) also (-) oh pardon (-) in Westafrika möchte ich nicht mit einem Brustkrebs rumlaufen (-) aber (-) oder ihn nicht haben (- -) Aber hier ist es doch kein Problem mehr (-) Und ich finde (-) dann kann man (-) das war gar nicht mein direkter Vorsatz (-) aber man kann schon ein Zeichen setzten (-) das ist nicht Ende der Welt (-) und man sieht sogar auch noch ganz annehmbar aus (-) obwohl ich weiß es jetzt nicht (-) aber ((...))(Hendrikje Fitz: So tapfer kämpft sie gegen den Krebs).

Невербальні внутрішньожанрові компоненти наявні (укр. 18,8 %, нім. 21,8 %), коли інтерв'юери (за наявності кількох зірок) подають знаки один одному (наприклад, у згадуваному “Interview mit Matthias Schweighöfer und Friedrich Mücke”) або ж підсміховуються з журналістів (Yung Hurn: Das verstörende Interview am Openair Frauenfeld 2018 | UNGESCHNITTEN).

Подібна ситуація відбувається і в наступному інтерв'ю:

I: Ви суперспівак (-) У Вас є думки (-) а що буде після наприклад (-) Ви будете режисером? (-) Ким? (-)

Р: Є думки (- -) я наприклад хочу стати режисером (-) ииии (-) одного з наступних кліпів "Океан Ельзи" ((побіг не попрощавшись, просто потиснувши руку журналістці)) (Режисерські амбіції та політичні плани).

Німецький актор Рокко Штарк розповідає в інтерв'ю, що заплатив на костюм вампіра 700 євро. Емоційний респондент сміється з власного жарту, а потім продовжує давати відповідь:

I: Ganz klassisch gehalten (-) ich hätte Sie so morgen bei James Bond erwartet (-) **Wie kam's** zu dem schicken Kostüm? (-) Ist die Geschichte dahinter? (- -)

R: Ähhh ((...)) grade noch ein Film (-) und da hast du Interview mit zwei Vampiren ((lacht)) Nein (-) ich wollte als Vampir gehen (-) **ich wollte (-) ich gehe als schicker Vampir** (-) Heute mein Kostüm ist noch mit Plastik gerochen (-) **für das wir auch sehr viel Geld ausgegeben hatten** (-) ich war so enttäuscht (-) **jetzt ist mir scheißegal** (- -) Wir haben wirklich ((unverständlich 1s)) 700 Euro dafür ausgegeben (-) **aber das war's mir wert** (- -) Ich sag „Okay“ (-) Das kann ich auch so tragen (-) Alle möchten da schick und ordentlich gehen (-) so kann ich mir das vorstellen (-) Ja ((...)) (Rocco Stark: Halloween-Kostüm für 700 Euro!).

Жести, міміка і постава тіла (до прикладу, руки в боки) сигналізують неприязнь у таких інтерв'ю з боку респондентів (додатки Г.8, Г.9):

Співак Олег Винник зізнався, що часом отримує від шанувальниць своєї творчості таку кількість букетів, що їх усі не можуть забрати з концерту навіть шість охоронців. Розповідає, що йому часто дарують золото і срібло. Ухиляння від відповіді з боку респондента щодо питання про "відпрацювання" подарунків пропонуємо нижче (додаток Г.9):

I: ((...)) **Добре (-) які були найдорожчі подарунки ось так в глядацькому залі (-) за лаштунками від жінок (-) від прихильниць? (-)**

Р: Любов (-) Катю(-) любов (-) любов (- -) ((сміється))

І: Матеріальне! (-)

Р: Якщо з цього боку взяти (-) що це дорогий подарунок (-) так в мене і **неоднократно** були подарунки (-) ікони навіть з Афону (-) золото (-) срібло (-) мерседесів не було (- -) **І я така людина взагалі (-) що якщо був би мерседес (-) я би за нього [відпрацьовував]**

І: [Цікаво як?] (-)

Р: Катюш (-) не тим що Ви подумали (-) ні ні (-) не так (- -) ((сміється)) Але я просто така людина (-) для мене важливо (-) важливо відносини людські (-) а не покупки(-)(Олегу Виннику прихильниці роблять...).

Отже, на внутрішньоструктурному рівні виявлено порушення переважно на фонетичному і лексичному рівнях, рідше – на синтаксичному і стилістичному.

Невербальні засоби (укр. 18,8 %, нім. 21,8 %) у ЗВІ в обох ЛК виражено такими засобами: сміх із власних жартів, жести, міміка і постава тіла, які сигналізують неприязнь, награна посмішка, видима зніяковілість за провокативних запитань, закрите обличчя інтерв'юера й іноді надмірна жестикуляція та міміка, покашлювання, нервові хапання повітря;

4.2.3. Ситуативний рівень

На ситуативному рівні у зіркових ВІ виявлено такі комунікативні девіації:

1) **порушення максими повноти інформації** (укр. 41,6 %, нім. 16,1 %):

а) відсутня відповідь на поставлене запитання:

І: Ірино (-) зовсім нещодавно в тебе вийшла нова відеоробота на твою нову пісню (- -) Цей кліп присвячений ЛГБТ-спільноті (- -)

((транслюється фрагмент з кліпу)) Я не відкрию для тебе Америку (-) що ти є абсолютною гей-іконою (-) Що було останнім поштовхом аби ти взялася за цю (-) достатньо складну в Україні тему? (-)

R: Навіть Президент України Петро Порошенко він висловлювався дуже толерантно до спільноти ЛГБТ (-) і тому я вважаю що це не є для України якимось скандалом (-) ці люди зі мною (-) я з ними (-) Серед моїх друзів (-) знайомих більш ніж 70 процентів і це не можна сказати (-) що цього нема (- -) Не треба казати (-) що всі у нас тільки (-) иии (-) чоловіки (-) які кохають жінок (- -) Більшість на мою думку (-) інші трошки [люди] (Ірина Білик прокоментувала).

б) довгі монологи-тиради з велика кількістю аргументів, їх нашаруванням, пришвидшеним темпом мовлення (часто для виправдання) порушують принцип інтерактивності. Респондент абсолютно не реагує на поставлені запитання, а говорить, що сам вважає за потрібне, як от у згаданому *Kinder, nehmt keine Drogen* (Best Of SRF Interview mit Yung Hurn);

З приводу шлюбу німецько-австрійської актриси Cathy Lugner (Schmitz) та її чоловіка Richard Lugner виникло багато різних пліток. В інтерв'ю актриса спростовує чутки та розкажує, які у неї насправді стосунки з чоловіком:

I: **Wo haben Sie Ihren Mann heute gelassen? (-) Den vermissen wir (- -)**

R: Der ist zu Hause (-) also da (-) wo net gefragt ist (-) da braucht net dabei zu sein (-) ja? (-) Es war (-) ähm (-) eine Einladung für mich (-) nur eine Ladeseinladung ((...))

I: Genau! (-) **Denn die Liebe (-) ja! (-) Es ist doch irgendwie wichtig (- -) Was (-) was macht ihn für Sie so besonders? (-)**

R: Pfff (- -) ((lacht)) also (-) als ich ihn kennengelernt habe (-) da war er sehr sehr charmant (-) zuvorkommend (-) sehr nett (-) sehr höflich (-) und **das hat mich einfach (-) hmm (-) hat mich einfach gepackt** (- -) Er war wirklich sehr interessiert an meinem Leben (-) an meiner Person (-) an meiner Tochter (-) und

das war nun so der ausschlaggebende Punkt (-) weil alle anderen Männer die ich kennengelernt hab' (-) die wollten nur Fitnessstudio (-) trinken gehen (-) Party (-) und da war nie die Frage (-) „Wer bist eigentlich du?“ (-) oder „Was mit deinem Kind?“ (- -) **Und ich wollte immer einen Mann haben (-) der irgendwo auch Papa sein kann für meine Tochter (-) für die Leoni (- -) Und ich hab' gedacht (-) dass er das kann und deswegen haben wir geheiratet (- -) Und jetzt schau ma mal wie sich das entwickelt (-) Wir sind im zweiten (-) wir kommen jetzt ins zweite Ehejahr (-) und das wird sich zeigen (-) wie gut oder wie nicht gut hierhin ist (-) (Cathy Lugner: So läuft es...).**

в) однослівні відповіді на кшталт “так” або “ні”, які не дають подальшого розвитку розмови. Відмова респондентів давати відповідь на запитання. Наприклад, це стосується здебільшого інтерв'ю зі знаменитостями у німецькій ЛК. Респонденти у зв'язку зі своїм статусом “зірковості” намагаються “вибити” журналістів з колії, і їм це переважно вдається.

2) порушення максими якості інформації (укр. 8,9 %, нім. 8,0 %) виявлено у:

а) суперечливості у послідовних відповідях на питання інтерв'юера:

R: Das hat sich gut angefühlt (-) ich bin riese Helene Fischer Fan (-) von daher fand ich das ganz toll (-) dass ich ihr gleich zwei geben durfte ((...))

I: Sehr gut (-) **Und dann musste sie erst mal den Stuhl freiräumen (-) für diese zwei Preise natürlich (- -) Hast du schon mal auf dem Helene Fischer Konzert? (-)**

R: Ich war (-) Nein (-) tatsächlich noch nicht (- -) Meine Güte (-) da sage ich mir (-) riese Fan (-) nein (-) und ich war nur (- -) nein (-) und ich habe mir die DVD angeguckt (-) ja (-) passend zu meiner Kategorie((...)) (Conchita Wurst – Interview).

б) плутанині з реаліями – місцями перебування респондента:

I: Wie (-) wie (-) ähhm (-) sieht so ein bisschen Ihre (-) Ihre Zeit aus miteinander? (-) Ist das viel Organisation (-) viel Planung? (-) Ich muss da ein bisschen mit ja (-) nein (-) Wie läuft das so ab? (- -)

R: Also (-) im Moment konzentriert sich sehr viel auf unseren Neuzugang (-) das ist eine kleiner Rund (-) und er wirbelt im Leben herum (-) und die sind beide in München (-) ich bin heute für den Event **kurz hergekommen** (-) **und flieg** gleich morgen früh wieder zurück (-) **weil beide mich sehr vermissen und insofern** (-) **ähhhm** (-) Aber es ist sehr sehr schöner Event (-) und deswegen bin ich da (-) und das nächste Mal kommen wir wieder alle drei gemeinsam nach München (-) **ähh** (-) **von München nach Berlin** (-) **ich bin schon** ((...))(Christine Neubauer über "Familienzuwachs").

2) порушення максими релевантності (укр. 28,7 %, нім. 21,8 %):

R: Одне весілля в мене було костюмоване (-) це були **дуже молоді люди** (-) це були футболісти (-) **еєєєє** (- -) і вони собі зробили дуже таке веселе свято (-) вони всі були як **Астарікс** і Обеліск з кіно якогось (-) це було дуже весело (-) **прикольно** (- -) **Ну і** вражають **свадьби** політиків наших (- -) **Це канешно ребята шикарно** (- -) От для чого треба йти в політику (-) **щоб робити такі празники** (-) **що йолкі-палкі закладає в носі**((сміється))((...)) (Оля Полякова розповіла, як чоловік...).

Авторитарний респондент – самопрезентант Арнольд Шварцнеггер дає інтерв'ю після церемонії вручення 50-тої премії "Золота камера", яку він отримав за справу, якій присвятив своє життя. Спостерігаємо, що респондент перебиває інтерв'юера, не даючи поставити запитання. Незв'язне мовлення респондента, нечітко сформульована відповідь. Дуже коротке та обірване інтерв'ю. Респондент закінчує інтерв'ю, не слухаючи подальші запитання.

R: ((...)) Ich bin hier nicht für den Sightseeing-Tour (-) sondern ich bin hier die Goldene Kamera abzuholen (-)

I: Wir freuen uns, dass [Sie da]

R: [Ja] das freut mich riesig (-) weil das bedeutet für mich sehr viel (-) weil ich nämlich meine Karriere in Deutschland begonnen hab (-) So fast 50 Jahre habe ich **hier in München** (-) **hier in Hamburg** (-) **in München** (-) **in Deutschland ungefähr 4-5 Stunden** täglich trainiert(-) und dann für den Mr. Universum vorbereitet (-) Und dann ich wurde der jüngste Mr. Universum (-) So hat die Karriere dann begonnen (-) **So Deutschland war mein Springbrett für meine Karriere** (- -) **Also viel Spaß**(-) (Arnold Schwarzenegger: “Deutschland war mein Sprungbrett!”).

3) **порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості** (укр. 32,7 %, нім. 31,0 %): перебивання інтерв’юера від початку розмови, реакція на інших осіб, суперечливі послідовні відповіді на запитання інтерв’юера, плутанина з реаліями – місцями перебування, велика кількість аргументів, їх нашарування, пришвидшений темп мовлення, для виправдання, провокаційні натяки, образи.

Наприклад, обурений респондент на побажання інтерв’юера (часто в кінці розмови) реагує негативно і неввічливо, порушуючи норми етикету в обох ЛК, але частіше у німецькій ЛК:

I: Welche Superkraft hättest du gern? (-)

R: Kannst du dich bei mir entschuldigen? (- -)

I: Welche Superkraft hättest du gern? (-)

R: Die Frage will ich nicht beantworten (-)

I: Was bedeutet Liebe für dich? (-)

R: Die Frage will ich nicht beantworten (-)

I: Welche Frage willst du beantworten? (-)

R: Eine schöne Frage (-) (Yung Hurn: Das verstörende Interview).

Респондент часто відмовляється спілкуватися із журналістом та перериває інтерв’ю, різке висловлювання в бік інтерв’юера. Яскравим прикладом невдалого спілкування журналістів є попереднє інтерв’ю із зіркою

Yung Houg, який зухвало і часто вульгарно поводить себе із журналістами. А також співачка Нена, яка висловлюється з сарказмом щодо журналістки:

I: Es gibt ja auch keinen Grundrezept(-) du musst die Aufgabes immer wieder neu zu schauen was brauchst du (-) und was braucht es (-) so und dann (- -) Go with the flow (-) weiß es so (- -)

R: Go with the flow (- -)

I: Go with the flow ((...))

R: Ich wünsch' euch was (-) eine grüne Zeit (-) Tschüss!(-)
(Nena in Rage).

Неправильне отримання повідомлення через неправильне його тлумачення, перехресні відповіді, недоречна відповідь на поставлене запитання (часто і зумисна), респонденти відповідають не на запитання інтерв'юера до себе, а до іншого співрозмовника, респондент постійно перебиває інтерв'юера, не даючи можливості повністю поставити чи уточнити своє запитання, переривання інтерв'ю:

Was für eine Frage? ... (говорить до іншого)... 'ntschuldigung, wieso brauchst du so wiederum Dynamit? (Woozle Goozle).

Перебивання інтерв'юера від початку розмови, недружнє ставлення також спричиняє КД:

I: Про політику з політиками у Львові вирішив поговорити Святослав Вакарчук (-) про те (-) як змінити країну (-) проте сам він у політику поки не йде (-) а лише хоче бути режисером (- -) Зі Святославом дуже складно спілкуватися (-) потрібно (-) щоб він був у доброму настрої(- -)

R: ((підходить до журналістки і одночасно з нею говорить))
Дивіться (-) зараз буде дуже просто спілкуватися (- -) Доброго дня! (-) Тільки в мене є одно до Вас прохання (-) Давайте питання релевантні сьогоднішньому дню (-) Я би [не хотів]

I: [А можна] я Вас запитаю взагалі (-) які Вас питання хвилюють (-) Святослав? (-)

R: Мене хвилюють всі питання ((...)) (Режисерські амбіції та політичні плани).

Уточнення інтерв'юера через відсутність вже другої відповіді на одне і те ж поставлене запитання і надалі залишаються без реакції респондента:

I: Оля Полякова зробила гучну заяву просто зі сцени (-) що хоче з Вами дует (- -) Хто ще стукався у двері? (-)

R: Можливо з цього щось може [бути]

I: [Хто?] ((...)) (Олег Винник розповів, як доглядає...).

Перепитування інтерв'юера через відсутність відповіді на одне і те ж поставлене запитання спостерігаємої в такій ситуації:

I: ((...)) Напевно статки змінилися (-) напевно змінилися гонорари (-) На що одразу почали витрачати ці гроші (-) які почали заробляти? (- -)

R: У **прошломu році** в мене навіть ноутбука не було (- -) Зараз в мене є вже мікрофон (-) є маленька своя студія (-) ну в мене дома (-) на підвіконні(- -)

I: Купили квартиру (-) машину? (-)

R: Я реалізую свої мрії наразі (-) свої творчі мрії (-) **А квартиру (-) машини (-) те згодом (-) воно прийде(-)**(Співачка Maruv розповіла...).

У деяких ЗВІ звучать погрози інтерв'юеру:

I: ((...)) Sie sagen (-) es gibt keine Mafia (-) Tatsache ist aber (-) dass gegen Mitglieder dieses Clans ermittelt wird (- -) Unter anderem wegen Geldwäsche (-) Schutzgelderpressung (-) Körperverletzung (-) Waffenhandel ((...))

R: **Jetzt müssen Sie aber aufpassen (-) was Sie sagen!** (- -)

I: Ja (-) das sagt Berliner Oberstaatsanwalt (-) [das sage nicht ich]

R: [Nee (-) jetzt müssen Sie aufpassen!] (-) ((...)) Die Oberstaatsanwaltschaft sagt wahrscheinlich (-) dass da kriminelle Verdachtsfälle am Tag liegen (-) aber es gibt keine Form von Geldwäsche (-) Menschenraub und ähnliches (- -) **Da müssen Sie aufpassen (-) sonst kriegen Sie Post vom Anwalt (- -)** (Bushido im ZIB 24 Interview).

Також провокації, натяки, образи – часте явище у ЗВІ з позиції обурених і агресивних респондентів:

R: Ich wünsche Ihnen auch alles Gute (-) und ich hoffe (-) Sie steigen in der Karriereleiter durch dieses Interview sehr extrem hoch (- -)

I: Schauen wir mal (-) ob der Brief vom Anwalt kommt (-)

R: Und nicht so verbissen das nächste Mal ((...)) (Bushido im ZIB 24 Interview).

Отож, на ситуативному рівні виникають такі КД у ЗВІ: порушення максими повноти інформації, якості інформації, порушення максими релевантності, максими манери спілкування та принципу ввічливості.

4.3. Комуникативні девіації у політичних відеоінтерв'ю

4.3.1. Зовнішньоструктурний рівень

Порівняно зі спортивними і зірковими інтерв'ю, тематика яких в обох ЛК дотична, КД у ПВІ різняться, як вже згадували, тематично, що зумовлено специфікою політичного життя, як і культури політичного спілкування і важливістю відмінних політичних подій в обох лінгвокультурах. На зовнішньоструктурному рівні виникають такі комуникативні девіації у ПВІ:

1) девіації в неочікуваних комуникативних актах:

а) небажання починати комунікацію (укр. 62,3 %, нім. 3,1 %), а саме короткі відповіді, які виказують небажання відповідати щодо певної теми.

До прикладу, в інтерв'ю Петро Порошенко говорить, що до нього не зверталися з проханням прокоментувати 100 днів роботи Володимира Зеленського. Дуже коротке та незакінчене інтерв'ю, спостерігаємо, що респондент відмовляється слухати інтерв'юера та відповідати на запитання:

I: Петро Олексійовичу (-) доброго дня! (-) “Українська правда” (-) Скажіть будь ласка (-) чи бачили Ви ролик “100 днів президентства Зеленського”? (- -)

P: Ні (-)

I: Чому немає Вас там? (-) Є всі президенти (-) але немає Вас (- -)

P: Я до нього (-) до цього ролика не маю ніякого відношення (- -)

I: А до Вас зверталися по коментарі? (-)

P: Мені про це невідомо! (-) (Чому немає Порошенка...).

б) невідповідність до комунікації (укр. 56,8 %, нім. 14,1 %),

Небажання респондента відповідати на спонтанні критичні запитання інтерв'юера спонукають першого до втечі:

I: ((...)) **Давайте зробимо (- -) Давайте я теж зроблю з Вами селфі (-) А чому ми робимо селфі (-) не скажете? (- -) ((...))**

P: [А тепер] будь ласка (-) я отримаю інформацію що Ви той хто є (-) і представляєте цю структуру (-) а після перерви я підійду і ми поговоримо (- -)

I: **Пане Олеже(-)Ви уникаєте відповіді на запитання вже вдруге(- -)**

P: Я ж Вам сказав що ми зробимо (-)

I: **Ви щойно побачили посвідчення! (-)**

P: Я не розумію посвідчення! (-) Я таких можу намалювати дуже багато (-) Я отримаю інформацію (-) що Ви офіційно належите ((...))

I: Пане Олеже (-) Ви розкажете, чому на депутатів Святогірська тиск чиниться? (-)

P: А Ви скажете хто тиск робить (-) і я все розкажу (- -)

I: Я кажу що Ви (- -) Чому Ви тікаєте? (- -)

P: Ще раз Вам кажу (-) я отримаю інформацію що Ви той хто є на самом деле (-) офіційно(-) і тоді буду з Вами розмовляти(- -)

I: І зникнете знову (-) Ви ж вдруге уникаєте запитання (- -)

P: Я завтра буду (-) і післязавтра буду (-)

I: Будете завтра (-) та? (-) Ну добре (-) подивимося (-) Ловимо на слові (-) (Народний депутат Олег Недава).

2) девіації в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями:

а) стратегічно спланована власна концепція інтерв'ю, яка не збігається з концепцією інтерв'юера) (укр. 32,2 %, нім. 28,1 %).

Після засідання ПАРЄ російська журналістка програми “60 минут” Скабєєва Ольга спробувала взяти інтерв'ю у членів української делегації, у відповідь вона почула гімн України. Безуспішне інтерв'ю через те, що респонденти відмовляються відповідати на запитання, які ставить інтерв'юер, оскільки ці запитання – російською мовою. Респонденти разом голосно співають гімн України та не зважають на спроби інтерв'юера перекричати їх та отримати відповідь, хоча б від одного з респондентів.

P 1: Слава Україні! (-) Героям слава! (-) ((співають)) “Ще не вмерла України ні слава, ні воля” ((...))

I: Это представление устраивают здесь (-) Эта украинские депутаты (- -) Друзья (-) товарищи (-) обратите пожалуйста (- -)Обратите внимание (-) это лицо Украины (- -)

P 1: Перемога! (-) Точно не зрада (-) точно не зрада (- -)

I: В чём же суть вашей перемоги? (-) Украинские власти (-)

Р 1: Говорила українською! (-) Ви бачите що твориться (-) що відбувається! ((...)) (Гімн України на російському телебаченні).

б) підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресупозицій:

І: Чому скасували адвокатуру (-) монополію на адвокатуру?

Р: (- -) Тому що монополії взагалі не має бути (- -) Розумієте? Що таке монополія? (- -) Це коли хтось має певні можливості а хтось - ні (-)

І: Ви по мажоритарці виграли? (- -)

Р: Так (- -)

І: (- -) От така у нас відповідь (- -) (Даша Щаслива).

в) сприйняття неіснуючих імплікатур дискурсу (натяк, іронія, де їх нема), висновування неіснуючих ілокутивних сил:

І: Яка різниця між мажоритарною системою абсолютної більшості та відносної (- -) ви знаєте?

Р: (- -) Мажоритарний округ обирається виборцями на окрузі (- -) Якщо говорити (- -) в принципі про тих (-) хто обирається по списку (-) то їх обирають (- -) (- -)

І: Я ж не про список (-) а про мажоритарну систему.

Р: А я вам (- -) пані про те що (- -) пробачте (- -) я зараз (- -)

І: Ви не знаєте?

Р: (- -) Я все знаю (- -) (Даша Щаслива).

У наступному пункті розглянемо КД на рівні внутрішньої структури.

4.3.2. Внутрішньоструктурний рівень

До рівня внутрішньої структури зараховуємо такі КД у ПВІ, які не є типовими для спортивних і зіркових відеоінтерв'ю, тобто тут мова йде радше

про риторику і стилістику, уміння прощтовхувати власну позицію і давати відсіч на будь-яке неприємне запитання:

1) перемикання коду – переважно з української на російську у стані схвильованості та стурбованості:

Р: Ще раз Вам кажу (-) я отримаю інформацію що Ви той хто є на самом деле (-) офіційно (-) і тоді буду з Вами розмовляти(...)
(Народний депутат Олег Недава).

2) розмовний стиль:

В інтерв'ю активіст Майдану і боєць батальйону “Дніпро-1” Володимир Парасюк пояснив своє рішення балотуватись у депутати Верховної Ради Відсутність вступу інтерв'ю, некомпетентність респондента, неспроможність сформулювати чітку відповідь на поставлені запитання. Стилiстичні помилки у реченнях, використання розмовної лексики та слів-паразитів. Також спостерігаємо, що респондент не завжди звертає увагу на запитання інтерв'юера, а продовжує висловлювати свою думку.

Р: ((...)) Під впливом реально людей (-) які мені просто в останні дні (-) просто засипали фейсбук (-) На вулицях кого не зустрінеш тільки одне (-) що треба йти (- -) І ну (-) риторика їхня вже була в такому плані (-) кажуть (-) ну кажуть (-) “Ти зрадиш нас” (-) От (-) ну типу (-) іди (- -)

І: А яка мотивація? (- -)

Р: Йди відстоюй наші права (-) От і все(-) Ну я зрозумів (-) що це відповідальність (-) Ну цей кредит довіри треба переформатувати тепер в боротьбу в парламенті (-) Ну не факт що я ще пройду (-) Якщо я не пройду (-) я повернуся на Схід (-) і буду з хлопцями далі продовжувати воювати (- -)

І: Якщо не пройдете (-)а якщо пройдете (-) то ви на Схід не повернетесь? (-)

Р: Ну що будеш в парламенті (-) Не як (-) я буду допомагати хлопцям (-) Їм просто забезпечу те чи інше питання (-) щоб легко

вирішувалось тут в Києві. Ну типу (-) тил зроблю для хлопців (-) тил (-)(Володимир Парасюк про рішення).

Президент Франції Еманюель Макрон прийняв у Парижі в своїй резиденції в Єлисейському палаці українського політика, кандидата в президенти України Володимира Зеленського. Зеленський дає інтерв'ю після зустрічі з Макроном. Відсутній вступ інтерв'ю, спостерігаємо порушення якості та манери спілкування, використання розмовної лексики, повторення одних і тих самих фраз у дуже короткому та обірваному інтерв'ю, респондент відмовляється слухати подальші запитання і давати відповідь:

Р: Дуже класна тепла атмосфера (-) дуже зустріч була конструктивною (- -) Я побачив перед собою дійсно лідера об'єднаної Європи (-) Мені сподобалось (- -) Конструктивна була зустріч (- -) Ми обговорювали найважливіші питання для українського суспільства (-) для України загалом (- -) Га? (-)

І: Про що говорили? (-)

Р: Про що говорили? (-) Про життя (-) про головне говорили (- -) Говорили про припинення війни на Донбасі (- -)

І: Пане Президент (-) всьо? (Зеленський розповів...)

3) росіянізми:

І: ((...)) Можливо зараз вже попереджають і годинники не одягати? (-) Каблучки (-) діаманти (-) сережки (-) все залишити вдома?(-)

Р: Ну це навіть як в шутку виглядає (-) насправді якби серйозно (-) ця тема не обговорюється (-) Насправді я думаю що депутати (-) гаразд (-) наразі достатньо на (-) иииии (-) менше відводять часу для свого одягу (-) аніж українська преса для них (-) (Тетяна Донець не зважає).

Віталій Кличко говорить про амністію сепаратистів. Дуже коротке та обірване інтерв'ю, неспроможність респондента сформулювати зв'язну

відповідь на поставлене запитання, респондент використовує українсько-російський суржик (*сепаратистів, протівостояніє*):

I: Кличко (-) пане Кличко (-) а скажіть будь ласка (-) можете ще раз пояснити Вашу заяву щодо амністії для сепаратистів? (-)

P: Ця амністія для **сепаратистів (-) якщо вони (-) еее (-) зможуть віддати (-) припинити протівостояніє по-перше (-) по-друге здати зброю (-)** ми можемо в цьому випадку розглядати амністію(- -) **Якщо вони будуть продовжувати (-) еее (-) зі зброєю протівостояти (-)** ні про яку амністію ми говорити не можемо (-) Дякую (-)

P: Недавно я познайомилась безпосередньо с Канцлером Німеччини Ангелою Меркель (-) вона на мене **произвела**((схвильовано розмовляє)) (-) **ииии (-) на мене враження велике (- -)** Але я хочу відмітити(-)що так як **Польща є самим нашим близьким партнером (-)** дуже теплі і дуже близькі відносини в нас склалися із дружиною Президента Ганною ((відео переривається)) (Віталій Кличко про...).

4) повтори:

I: А чим займаються Ваші підприємства? (-)

P:((заходить у ліфт)) До побачення! (-) До побачення (-) я закінчив(-) все!(- -) Пані (-) я не знаю як Вас звати (-) але Ви ведете себе *абсолютно яось безглуздо (-) Абсурдні запитання! (...)* (Матіос тікає...).

I: *Für Sie vielleicht nicht. Das mag schon sein.*

R: *Ich frag Sie das jetzt. Vielleicht kann der zuständige Redakteur hereinkommen und erklären, was bei diesem Bericht jetzt neu war.*

I: *Es mag sie sein, dass sie alles wissen, was in diesem Bericht war. Umso besser, dann können wir uns jetzt gleich über die Sache gut unterhalten. Ja, das werden wir gleich machen... Meine Frage ist an Sie: Können Sie weiterhin im Untersuchungsausschuss bleiben?*

R: *Meine Frage an Sie ist, warum der ORF einen Bericht, den er schon am 19. August 2008 1:1 gesendet hat, zwei Jahre später 1:1 wiederholt. Warum machen Sie das, Herr Leitner?*

I: *Es freut mich, dass Sie ...*

R: *Warum machen Sie das, was ist das Motiv des ORF? (Stefan Petzner).*

5) відповідь питанням на питання:

I: Ви зі сцени Майдану обіцяли (-) що бандити сидітимуть у тюрмах (- -) Але Ваші політичні опоненти (-) яких Ви також називали бандитською владою (-) Ніхто з них не поніс відповідальності (-) Чому так сталося? (-)

P((важко зітхає)): Я запитання до Вас зроблю (-) скільки прогресивний президент Польщі Квасневський посадив у тюрми? (- -) Я Вам розкажу один секрет (-) Ви знаєте (-) що президент не садить у тюрми? ((...)) (“Не я привів до влади Януковича” - Віктор Ющенко).

I: ((...)) einen Graubereich soll man durchaus ausnützen(- -) Jetzt wird aber vermutet (-) dass es nicht mehr ein Graubereich ist sondern um Untreue und illegale Parteienfinanzierung geht und tatsächlich (- -) Können Sie da wirklich noch drin sitzen bleiben?

R: Herr Tarek (- -) Leitner (- -) Ähm (- -) erlauben sie mir Folgendes eingangs zu sagen (- -) Sie können mir jede Frage stellen (-) aber (- -) ich möchte mit einer Gegenfrage beginnen (- -) Und Sie (- -) Sie san a seriöser Journalist vom ORF (- -) fragen (- -) **Was ist an dieser Geschichte jetzt neu? Wo liegt der Newswert an diesem Bericht?** (Stefan Petzner).

б) пейоративна лексика (укр. 6,8 %):

Журналіст спілкується з українським підприємцем, меценатом і громадським діячем Григорієм Козловським про його приватне життя, озброєну охорону та про враження від Євро-2016, а саме нашої збірної:

I: Якщо дивитися соціальні мережі (-) можна побачити (-) що Ви один із тих депутатів (-) які найбільше подорожують (-) В яких країнах Ви були? (- -)

P: Якщо перераховувати кількість країн (-) то їх уже більше 90 (- -)

I: Цього року Ви також побували на Євро-2016 (-) Які враження взагалі про футбол? (-) І в контексті програшу нашої збірної (-) і зважаючи на те що ви ще й президент одного з відомих футбольних клубів на Львівщині? (- -)

P: Дуже хренові враження (- -)((сміється)) від чемпіонату (-) Немає у людей патріотизму (-) от немає (-) Їх би на тиждень з автоматами на передову(-) я думаю вони б тоді побігали (-) Я злий страшно і недобрий за цей футбол (- -)

I: Ви єдиний депутат (-) який пересувається з охороною (-) Вашому життю щось загрожує? (-)

P: Я єдиний депутат (-) який пересувається з охороною і за рульом добавте (-) тому що в мене в машині ще їздить дві машини які мене супроводжує (-) їздить три водія (-) яких я катаю (-) якщо вже бути геть таким оригінальним у цій ситуації (-) Звісно загрожує (- -)

I: На якому авто пересувається Григорій Козловський? (-)

P: Mercedes-AMG (-) це не секрет (- -)

I: Вас можна назвати олігархом? (-)

P: Ні канешно (-) Олігархи це у нас ті в кого заводи (-) пароходи (-) а ми так (-) успішні бізнесмени(-) (Чи вважає себе олігархом Григорій Козловський).

I: Hallo, Herr Hofreiter. Mein Name ist Michael Stürzenberger, fürs Internet **(не звертає уваги)**. Es ist doch ganz interessant Sie jetzt mal hier zu sehen.

R: Journalisten sind Nazi oder...

I: Ich bin kein Nazi. Ich habe die weiße Hose wieder gegründet mit der besten Freundin von sowie so. Wie können Sie sagen, dass ich

ein Nazi bin? Zahlen Sie erstmal Ihre Gerichtskosten? (Anton Hofreiter).

7) риторичні запитання з ознаками здивування (укр. 32,2 %, нім. 28,1 %):

I: Дайте нам інтерв'ю (- -) ((наздоганяє Богдана Бенюка))
Останніх кілька тижнів Ви newsmaker в усьому світі (-) Ви разом з
однопартійцями з партії „Свободи“ брали участь у ганебному
знущанні над керівником Першого національного каналу((фрагмент
відео на якому відзняте побиття Олександра Пантелеймонова)) Від
народного артиста Богдана Бенюка таких дій не очікував ніхто (-)
Якщо від Ігора Мірошниченка вже багато чого можна очікувати (-) то
від Вас таких дій не чекали (- -)

P: А можна запитати яких? (-)

I: Ви почали душити людину як мінімум (-)

P: Та ви шо??? ((...)) (Як Богдан Бенюк тікав від запитань).

R: Gut (- -) Dann führe ich dazu wie folgt aus (- -) Herr Leitner
(- -) Erster Punkt (- -) Genau das Gleiche hat gemacht (- -) das
Innenministerium im Jahr 2009 (- -) **na, darf ich jetzt ausreden?**

I: Ich habe jetzt noch nichts gesagt (- -) (Stefan Petzner).

8) іронія (укр. 17,1 %, нім. 23,4 %):

I: Ви почали душити людину як мінімум (- -) ((...))

I: Так (-)

P: Дуже дякую що Ви мені сказали (-) а то я цього не
знав((сміється)) ((...)) (Як Богдан Бенюк тікав від запитань).

R: Sie haben aber gerade Luft geholt (- -) um etwas zu sagen.
(Stefan Petzner).

9) сарказм (укр. 6,8 %, нім. 4,7 %):

I: ((...)) **Права українського народу можна захищати тільки
кулаками??? (- -)**((транслюється теж відео, у відео зустрічаються
нецензурні висловлювання)) **Ви розумієте (-) що той вчинок у Вас
трьох був ганебний? (-)**

P: Катю (-) це Ви з свого росту вважаєте (-) що цей поступок був ганебний (-) [Я ж]

I: [Ви так не вважаєте?] (-)

P: Дайте мені доказати (-)

I: Добре ((...)) (Як Богдан Бенюк тікав від запитань).

Подібна ситуація виникає і в німецькомовних відеоінтерв'ю:

I: Herr Hofreiter, warum bin ich ein Nazi?

R: Dann sagen Sie...

I: Weil ich die Islam für die Seele gewählt habe? (...) Es ist unlogisch zu behaupten, wenn der Islam kritisiert den Nazi.

R: Was Sie hier machen ist nicht recht (...).

I: Sie sind Bundestagabgeordneter, Herr Hofreiter. Sie sind Person der öffentlichen Zeitgeschichte. Das wäre eigentlich ganz gut, wenn wir jetzt mal unterhalten könnten. Weil ich bin kein Nazi, Herr Hofreiter. Ich gehe leichtfertig mit dem Begriff Nazi um. Und was machen Sie im Bundestag?

R: Jaa, die Sonnenblumen sind immer gut. Ja, Liebe für alle, Hass für keinen. Alle Brüder und Schwestern (...) (Anton Hofreiter).

10) синтаксична незв'язність речень (укр. 58,2 %, нім. 26,6 %): *Я не розумію посвідчення! Я таких можу намалювати дуже багато. Я отримую інформацію, що Ви офіційно належите ... (Недава);*

I: Можна коментар у Вас взяти? (-) Ви перший з "Опозиційного блоку" хто поповнив ряди кнопкодавів цього скликання (- -)

P: Я вибачаюсь (-) я такого терміна не розумію (- -)

I: Ви неперсонально голосували (-)

P: Я не розумію такого терміна (-) Ви будь ласка (-) висловлюйтесь уважно і коректно (-) і тоді з Вами будуть спілкуватися ((...))(ВРУ/ЧЕСНО: Кнопкодав Хомутич).

I: ((...)) Ви знаєте що зараз Вам закидають (-) що Ви зіграли ось цим вчинком на руку Кремлю? (- -)

P: Я думаю (-) що і війна почалася з-за мене (-) я мушу Вам сказати (-) що дійсно Росія давно вже ставила і ставила такий добрий план на Бенюка (-) і слідувала за мною (-) бо хотіла дізнатися чи дійсно можна із-за Бенюка почати конфлікт між Росією і Україною ((...))(Як Богдан Бенюк тікав від запитань).

R: ((...))Wir sind eine erschlaffte Demokratie.

I: Was macht denn dann (- -)? (перебиває)

R: Schön-Wetter-Demokraten (- -)

I: Was macht denn dann das Viagra da drin? (- -)

R: **Schön-Wetter-Demokraten** (- -) Und wir ziehen uns jetzt in einen Sturm und uns fehlen (- -) **da hat Recht im Moment, die Antworten und die Mittel und deshalb laufen die Leute** (- -) **wie ich finde nachvollziehbar** (- -) **orientierungslos durch die Gegend** (- -) Ich mache ma ein Beispiel (- -) es gibt ja wohl ein paar Menschen in Deutschland (- -) ich weiß gar nicht (-) **ob Herr ((...)) dazu gehört** (- -) **die stellen sich vor** (- -) **dass auch** (- -) dass die Bundesrepublik auch ohne die Kanzlerin Angela Merkel vorstellbar ist (- -) die also sozusagen wollen dass Angela Merkel nicht Kanzlerin bleibt (- -) ((...)) Außer wähle ich noch abwegig(-) aber das wollen wir nicht (- -) AfD und Linkspartei(- -) (Claus Strunz).

Отож, на внутрішньоструктурному рівні наявні у ПВІ наявні перемикання коду, розмовний стиль, росіянізми, повтори, відповідь запитанням на запитання, пейоративна лексика, риторичні запитання з ознаками здивування, іронія, сарказм, заперечення, синтаксична незв'язність речень.

До невербальних засобів (укр. 73,3 %, нім. 35,9 %) зараховуємо скептичний погляд з-під окулярів, що демонструє фальш і награність, втеча, схвильований і тремтливий голос, незадоволений вираз обличчя респондента, відсутність зорового контакту з боку респондента з журналістом і публікою (додатки Г.10 - Г.21).

4.3.3. Ситуативний рівень

До порушень, які призводять до КД на ситуативному рівні у ПВІ належать:

1) порушення максими якості інформації (укр. 26,7 %, нім. 29,7 %), відсутня відповідь на запитання:

I: ((...)) Також Ви змінили прихильність до модного бренду (-) раніше Ви одягали здебільшого Chanel (-) тепер це Prada (- -) Зараз на Вас взуття Prada (-) з чим це пов'язано?

R: Я не є експертом від брендів (-) і справді в цьому нічого не розуміюся (- -) Мушу якось більш-менш виглядати (-) щоб не наражатися на Вашу критику в тому числі((посміхається)) (-)

I: Але це найдорожчі бренди і останні тенденції??? (- -)

R: Справжня жінка повинна виглядати як дівчина (-) поводитися як дама (-) мислити як мужчина (-) і працювати як кінь (-) (Герман і жінка-кінь);

В інтерв'ю з М. Претцелем респондент відразу робить закид про пропаганду журналістці і каналу, не даючи відповіді на запитання. Інтерв'ю перетворилося на певною мірою повчання М. Претцеля:

I: Wollen Sie nicht dazugehören (-) zu den grölenden Höckes und Gaulands (-) die Frau Merkel jagen wollen um das deutsche Volk wieder heimzuholen? (- -)

R: Ach wissen Sie (- -) Das sind so Fragen die Sie stellen (-) die mich überlegen lassen (-) ob es nicht vielleicht Sie sind (-) die genau zu einer solchen Radikalisierung der Gesellschaft beitragen (- -) Ganz maßgeblich (-) Und der WDR ist da leider sehr weit vorne (-) Weil auch Ihnen leider die Fähigkeit zur Differenzierung völlig abgeht (-) Was bedauerlich ist (- -) Das müssen Sie mir nicht erklären (-) weil Sie wirklich (-) Sie müssen anfangen zu differenzieren (-) Das ist Ihre Aufgabe (-) Und wenn Sie das können (-) dann werden Sie adäquater Gesprächspartner(- -)

I: Ich kann differenzieren (-) und ich habe Sie gefragt (-) ob Sie möglicherweise die Partei verlassen (-) weil Sie eben nicht mit den Höckes und Gaulands in einen Topf geworfen werden wollen (- -)

R: Noch mal (-) So undifferenziert bekommen Sie von mir dazu keine Antwort (-) (Marcus Pretzell (ex-AfD)).

2) порушення максими повноти інформації (укр. 26,0 %, нім. 23,4 %):

Народний депутат Тетяна Донець уникає відповіді про свій зв'язок з Олексієм Чеботарьовим, організатором „тітушок“, які викрадали активістів Євромайдану.

У такому інтерв'ю наявні: постійне ухиляння від відповіді з боку респондента, ненадання чіткої відповіді на запитання інтерв'юера, пришвидшений темп мовлення респондента, що спричинює проковтування закінчень слів, респондент вдає, що не почув та не розуміє запитання (награна ситуація), неспроможність респондента сформулювати зв'язну відповідь на жодне із запитань (некомпетентний респондент):

I: Пані Тетяна (-) добрий день (-)

R: **Можна я карточку свою заберу** (- -) ((втікає від журналіста))

I: А дасте нам коментар? (-)

R: ((втікаючи від журналіста)) **Потім дам** (- -)

I: Да (-) давайте (-) Пані Тетяна(-) я перепрошую (-) дивіться Ви робили депутатське звернення (-) на основі чого Голові фіскальної служби України? (- -)

R: **Дивіться (-) всі депутатські звернення які в мене є (-) вони є на моєму особистому сайті (-) як вхідна документація (-) так і вихідна (- -)**

I: ((виявляє невдоволення, киваючи головою)) По ДП „Укрспирт“ Ви робите на Лабутіна звернення (- -)

P: Слушайте мене уважно (-) на моєму особистому сайті є [розділ]

I: [Дайте відповідь зараз!]

P: Є розділ „Кабінет”(-)

I: I??? (-)

P: В ньому є вся вхідна і вся вихідна документація(-) Ви там можете (-)коли Ви (-) иии (-)даєте цей запит подивитися вхідну документацію на базі якого я робила це звернення (- -)

I: Це Ваше звернення? (-)

P: Ви мене почули? (-)

I: Ну будь ласка подивіться (-) це Ваше звернення? (- -)

P: Ну в Вас стоїть мій підпис (-) якщо Ви не підробили цей документ (- -) Ви можете подивитися всі документи які були (-) вхідні і вихідні (-) Ви можете подивитися на мої документи на моєму особистому сайті (-) Вони всі є публічні (-) і опубліковуються кожного дня (-) коли я їх отримую.

I: Ви знайомі з Чоботарьовим ((...)) (Народний депутат Тетяна Донець втікає).

R: Von Ibiza, also diesem Video von Strache und Co, da ist ja vor allem eins rausgekommen. Dass die FPÖ nicht so redlich ist, wie sie es gerne von anderen hätte. Es ist etwas, was dich abstürzt, wo du sagst, wir distanzieren uns von so etwas oder wirst du sagen, das ist ganz normal, das macht man so eine Politik.

I: Also erstmal die Aktivität der FPÖ hat man ein wenig am Hut getrieben. (перебиває)

R: So eine Schwesterpartei...(перебиває)

I: Wir können draus lernen, weil die Sozialdemokratie in Rumänien sprechen (...) Vorschläge...(перебиває)

R: Die Kräfte mit FPÖ-Leuten (...). Oder würdest du hier mit der Schwesterschaft aufkündigen? Dann sag bitte...(перебиває)

I: Also die Verwandtschaft kann man sich nicht aussuchen.

R: Aber ihr seid verwandt.

I: Das hast du doch gesagt...(перебиває) (**Serdar Somuncu**).

3) порушення максими релевантності (укр. 47,9 %, нім. 37,5 %), довгий монолог-тирада, який унеможливорює запитання інтерв'юера,

P: Марічко (-) Ви знаєте (-) я поміняв би ситуацію (- -) Це не нам з ними жити (-) тому що їм для життя взагалі нічого не потрібно(- -) Прийшов (-) купив сємки(-) включив “Вечірній квартал” (-) паржал (-) випив пиво (-) у ніх всьо харашо (-) а завтра буде світити сонечко (- -) А в нас шо війна в країні (-) та ой Господи(-) яка війна? (-) В них все прекрасно (-) Це плінтусне населення(-) Плінтус це (-) ну максимум 5 сантиметрів від підлоги (-) А ми говоримо про споруду (- -) Я апелюю до того (-) як існує меншість (-) яка на цей плінтус буде дивитися зверху (- -) Це не нам з ним жити (-) це їм реагувати на нас (- -) Тому що не вони будуть тягнути цю країну (-) а ми! (-) Вони прохлаждаются на “Вечернемм квартале” (-) на “Лізі сміху” (-) на хі-хі ха-ха (-) а в той час оці 5 відсотків нормальної України тягне всю країну на своєму горбу (- -) Тому це вони будуть мати з нами справу (-) а не ми з ними(- -) Вони є такий (-) отака глиба маргарину (-) отаке розтоплене (-) знаєте (-) така глиба (-) по якому ніж проходить за одну секунду (-)

I: [Добре]

P: [Ми дуже легко] пройдем цю глибу (-) якщо захочемо (-) І нас не повинні лякати їхні масштаби (-) Вони слабкі (-) вони ніякі (-) вони непродуктивні (- -) Вони проголосували за Зеленського (-) сіли в крісло і чекають (-) давай (-) розважай нас (-) сміши (-) показуй нам фіглі-міглі(- -) А покажи якийсь прикольний фокус (-) Давай (-) в інстаграмі подивимся (-) шо там наш Вовочка там (-) може в басейні плаває (-) Ой дивіться(-) в нього там такий гарний торс (-) Слушайте дівочки (-) пасматріте (-) вот какой хороший накачаний прес (-) да? (- -) Це є спостерігачі (-) вони ніколи не працюють зі своєю країною (-) вони не створюють (-) Вони навіть по великому рахунку (-) її і не люблять (- -) Вони просто

спостерігають (-) вони просто є такі обсерватори того чим є Україна для них (-) А Україну творять і п'ять (-) сім (-) десять відсотків (- -) І власне я апелюю до них (- -) 90 відсотків це м'ясо (-) М'ясо росте на скелеті (-) Скелет в організмі складає ті 5-10(- -) Ми повинні стати скелетом (-) На цей скелет пізніше наросте (-) Але ви повинні саме так до цього підходити (-) Тому я оцих пропорцій (-) кого більше не боюся (- -) Я їх ображати (-) еее (-) ну якби також не буду (-) хоча це роблю (-) Але я не зі зла це роблю (-) ну просто по факту (-) (Остап Дроздов про "плінтусне населення").

I.: Die CDU bezieht mit ihrem Regierungsprogramm klare Positionen (- -) Wo liegen die Unterschiede zu den politischen Mitbewerbern?

R: Also (-) wir sagen (- -) Erstens (- -) **wir wollen keine Schulden auf Kosten der nachfolgenden Generationen machen** (- -) Zweitens (- -) wir haben Spielräume dadurch (-) dass wir sehr viel beschäftigte Erwerbstätige haben und deshalb wollen wir kleine und mittlere Einkommen entlassen (- -) **Familien besser ausstatten** (- -) durch Baukindergeld und auch höheres Kindergeld und wir wollen aber auch auf der anderen Seite nicht andere belasten (- -) **Andere Parteien versuchen dann gleich wieder diejenigen, die vielleicht mehr Geld zur Verfügung haben (-) aber das sind oft Familienunternehmer (-) Handwerker mehr zu belasten. Das wollen wir nicht!** (- -) **Keiner wird mehr belastet** (- -) **kleine und mittlere Einkommen werden entlastet** (- -) (Angela Merkel).

4) порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості (укр. 63,7 %, нім. 17,2 %):

а) респондент перериває розмову і втікає від інтерв'юера (укр. 32,2 %). Небажання респондента відповідати на критичне запитання інтерв'юера, респондент втікає від інтерв'юера:

P: Я Вам і так нормально кажу (-) відстаньте від мене до здачі (-) потім підходьте (- -)

I: Зупиніться будь ласка (-) Ви ж пообіцяли! (-)

Р: ((тікаючи від журналістки)) Я перевищив ліміт (- -) я спізнююся ((...))(Матіос тікає).

б) скерування до третіх осіб (укр. 26,0 %, нім. 23,4 %):

Р: ((...)) Поцікавтеся в неї (- -) У Вас напевно якась спотворена (-) або запалена свідомість (-) Вчіть юридичну науку! ((...))(Матіос тікає).

І: [І яка сума] (-) ну якщо не секрет?(-)Це сотні тисяч доларів? (-)

Р: **Це у Леся запитайте (-)**(Скільки власних грошей Арсеній Яценюк вклав в українське кіно?).

в) відсутня метакомунікація. Не завжди вдала і метакомуінкація, оскільки респонденти вказують на перекручування фактів, образи або ганення журналістів:

І: А з Порошенком як? (-)

Р: Спілкуюся (- -)

І: Ви все-таки куми (- -)

Р: Знаєте (-) будьте серйозніші ((починає нервуватися)) (-)

І: Я не маніпулюю (-) я говорю факт (- -)

Р: Ви говорите штампами які Вас принижують як журналіста (-) Ви дрібнуваті стаєте (-)дрібнуваті (- -)

І: Я Вас не образити хотів (- -)

Р: Ви вживаєте штамп слабких людей (-)

І: Ви хресний батько його доньки (-) правильно? (- -)

Р: Хресний (-) Зверніть увагу (-) не Петро Олексійович у мене кумом (-) а я у нього (-) Бо це ж теж є різниця є (- -) Це житейське (-) Я ніколи будь-які зв'язки (-) чи родові (-) чи родичальніне ставив у контекст моїх переконань національних (-) державних (-) переконань моєї совісті (- -) Це ніякого відношення до того запитання яке Ви мені задасте не має (-) але Ви працюєте в

контексті, тому Ви його задаєте ((...)) (“Не я привів до влади Януковича”).

R: Ist der Inhalt des Videos okay? (-)

I: Welches Video?(-)

R: Du kennst das Video auch nicht? (-)

I: Welche Auszüge des Videos? (-)

R: Aber sie hat ungefähr liegt? (-)

I: Es sollen ja sieben Stunden sein (- -) Es soll Video über sieben Stunden gehen, habe ich gelesen (- -)

Serdar Somuncu: Wie viele (- -)?((...)) (Serdar Somuncu).

г) вказівка на перекручування фактів:

I: До речі (-) от відомий адвокат Валентина Величенко в своєму фейсбуці написала, що якщо Саакашвілі ігнорує повістки (-) це дає підстави взяти його під варту на період досудового слідства (-) Справді так? (- -)

R: Ну да (-) це в принципі є норма (-) але він не ігнорує повістки з одного простого (-) причини (-) Я в принципі ж не знаю (-) Ви запитуєте мене (-) як якогось цього (-) адвоката(-) я ж там не беру участь (-) взагалі нічого не знаю (-) Але питання в іншому (-) чи отримує він ці повістки? (- -) Розумієте (-) говорити про це зараз просто нонсенс (-) Ви просто перекручуєте факти (-) фактів таких немає що він ігнорує повістки (-) тому що повісток немає (- -)Ви просто-напросто говорите то чого немає (- -) А потім запитуєте (-) чи може бути те чого немає (- -)

I: Пане Чумак (-) я факти не перекручую (-) це раз (- -) [А по-друге](-)

R: [саме перекручуєте]((...))

R: Ви розумієте (-) це називається абсолютне юридичне невігластво (-) тому що Ви перекручуєте факти (-) що там були якісь злочини яких взагалі-то не було (- -) Ви пишете абсолютно

інші речі (-) Мені дивно просто на це дивитися (-) що Ви так пишете (-) треба хоча б знати (- -)

Р: Не (-) була перерва (- -)От бачите (-) знову перекручуєте факти! (-) Хочете показати що я втік з Верховної Ради (-) [ні!] ((...))А навіщо Ви так перекручуєте? (-) Ви як журналіст повинні подавати об'єктивну інформацію (-) а потім говорити (- -)

І: Мені ж цікаво дізнатися як Ви будете викручуватися із цієї ситуації (- -)

Р: Стоп! (-) Я прийшов сюди щоб показати як буду я викручуватися? (- -) Чи Ви хочете почути мою думку про цю ситуацію? (-)

І: Так от ми ж слухаємо всі Ваші думки (- -)

Р: Стоп Марина (-) стоп! (-) Якщо Ви будете мене питати як я буду викручуватися (-) я ходити сюди не буду (-) тому що Ви маніпулятивний журналіст! (-) Ви – маніпулятор! (- -)

І: А звідки Ви це взяли? (-)

Р: Ви ж маніпулюєте цим(-) Ви зараз маніпулюєте фактами (-) Ви їх подаєте неправильно (- -)

І: Ви ж самі сказали що Ви ходили на Костельну допомагати Саакашвілі (- -)

Р: Не (-)

І: Уже не ходили? (-)

Р: Я ходив на Костельну (-) але я не допомагав Саакашвілі (-) От бачите (-) знову зманіпулювали! (-) Знову брехня! (-) От коли в Ваших словах є брехня (- -) От ви брешете (-) реально брешете (-) розумієте? (-) А от це погано (-) коли журналіст починає видавати неправдиві відомості в ефір (-) Це дуже погано! (- -)

І: Ну от ми бачимо(-) що пан Чумак пішов шляхом Михайла Саакашвілі (-)і каже що все "ні" (-) що все "неправда" (- -)

Р: До побачення! (- -) ((покидаючи студію)) Віктор Чумак ніколи не буде ходити до журналістів які передають брехню в прямому ефірі (-) До побачення! (- -)

**І: Так ми б може посиділи (-) б про Соболева поговорили? (-)
Чи знову будете захищати Соболева? (-)**

Р: До по-ба-чення! (- -) ((за кадром)) Я не буду ходити до журналістів які брешуть в прямому ефірі! (-) (Про політику).

І: ((...)) нам подається це саме так! (- -)

Р: Хто вам подає? (- -) Виконайте свою журналістську роботу(-) запитайте про це МВФ! (-) Не уряд (-) а МВФ! (- -)

І: Давайте не провокувати мене на конфлікт (-) тому що я можу просто закінчити цей ефір і все! (- -)

Р: Я закінчу цей ефір (-) і більше мене до вашого каналу не запрошуйте! ((...))(Дацюк: діти пострадали).

В аспекті поділу права говорити спостерігаються часті перебивання зі сторони адресата в обох мовах, коли питання журналістів їх дратують або не зрозумілі.

г) образи або ганення журналістів, груба манера поведінки респондента, нефахова поведінка (зверхні та брутальні відповіді). Усе це супроводжує грубіянство респондента, нефахова поведінка (зверхні та брутальні відповіді: *вчіть юридичну науку, відстаньте, я не збираюся Вам нічого пояснювати* і т.д.) (Матіос тікає).

Це зумовлено різними інтенціями та стратегіями комунікантів. Політики перебувають лише в студії, на попередній запит приходять з підготовленими питаннями, якщо ж ні – тоді очікувана невдача і повне ігнорування. Політики зацікавлені у самопрезентації. У протилежному випадку респондент виходить з кімнати і гримає дверима перед інтерв'юером, як у прикладі нижче:

І: ((...)) Розкажіть будь ласка ще за Ваші автомобілі ((...))

Р: Я перепрошую (-) будь ласка візьміть собі стенограму (-) скільки в мене було автомобілів (- -) Все решта читайте в е-декларації! (- -)

І: ((...)) пане Степане (-) чому в декларації не вказана вартість Ваших автомобілей? (- -)

Р: До по-ба-чення! (-)(Матіос тікає).

д) перебивання інтерв'юера від початку розмови, відмова відповідати.

Народний депутат Тетяна Донець розповіла, що у Верховній Раді до обмеження жінок розкішно одягатися, відносяться, як до жарту. Натомість, про своє особисте життя депутатка відмовилася розповідати. Новину про те, що новий коханець нещодавно подарував їй „Ягуар“ Тетяна ні підтвердила, ні спростувала, лише запевнила, що перелік її автівок можна прочитати в декларації.

І: Напередодні першого засідання і складання присяги Народних депутатів саме у фракції „Батьківщини“ (-) керівництво фракції попередило жінок (-) аби усі дівчата не вдягала діаманти (-) і взагалі були скромнішими у своєму вбранні ((посміхається)) (-)

Р: Нуууу (-) я думаю що це була інструктаж не лише насправді „Батьківщини“ (-) але й і всіх Народних депутатів ((...))(Тетяна Донець не зважає...).

Часто відповіді політиків узагалі відсутні. Журналістка бесідує з відомою українською співачкою, громадським і політичним діячем Оксаною Білозір про її політику та родинні зв'язки з Петром Порошенком:

І: А Вас не покличуть хрестити онука Петра Порошенка (-) який з'явиться на світ буквально за кілька днів? (-)

Р: Не за кілька днів (-) ще є трошки [часу]

І: [Ну зовсім скоро] (-)

Р: Ну зовсім скоро (-)

І: Ну і я думаю що Ви побачите хто буде хресними ((...))

Р: Я не розумію такого терміна (-) Ви будь ласка висловлюйтесь уважно і коректно (-) і тоді з Вами будуть спілкуватися ((...))(Оксана Білозір).

Щодо зміни тем, то наявні різні висловлювання однієї особи, які демонструють її контрверсійні політичні позиції:

P: Я не знаю що це за люди були (- -) вони намагалися цей пам'ятник скинути на ту сторону (-) Я думаю що не настільки тут організовані були прості люди (-) думаю що можливо це були провокатори (- -) тому що (- -) Давайте Українці не бійтесь йдіть сюда!!!((...))

I: А навіщо валити Леніна? (-)

P: Ленін це символ цієї влади (-) Ленін це символ (-) ии (-) того всього що відбувається в нас (-) в Росії (-) в Білорусії (-) Це якщо сьогодні цього не зробити (-) то це ніхто не зробить (-) розумієте (-) ніколи ((...)) (Як якийсь Олег дав інтерв'ю 2 різним каналам).

У преференційних структурах спостерігаємо вибір тої відповіді, яка для журналіста є неочікуваною, оскільки його розуміння питання не збігається з розумінням респондента:

I: ((...))War gut im Kindergarten? (- -)

R: Jaаа (- -)

I: Sind da auch Ausländer? (-)

R: Nein (-) da sind Kinder ((...))(Es gibt 1.000 Antworten auf die Flüchtlingsfrage).

Хоча в політичних інтерв'ю переважає інформаційна функція, але емоційно-агресивні висловлювання уникнути не вдасться. Проте такі елементи часто переплітаються з експресивно-оцінними, які створюють образ адресата:

I: Вчорашні заяви голландського прем'єра? (-) Треба переживати за неї? (-)

P: Та чекайте з заявами! (-)

I: А Путін з цим згоден? (-)

P: Третя позиція (-) Путін згоден (-) бо він поставив підпис під мінським (-) домовленістю (-)

I: Немає (-) немає підписів (-) наскільки кажуть люди (-) обізнані ((...))

Р: Вибачте (-) вибачте(-) Вибачте ((...)) (Інтерв'ю Президента України П. Порошенка).

Надто довгі відповіді-тиради адресатів на питання в обох ЛК відволікають від сприйняття (близько 5 хв.), роблять журналістів нетерплячими.

У політичних відеоінтерв'ю комунікативні девіації респондента супроводжують:

1) перебивання. Адресат таким чином веде свою лінію, свою стратегію, яка призводить до стратегічної невдачі адресанта. Часто застосовуються і такі невербальні засоби, як піднята долоня або палець догори, жести відхилення:

I: Але яка послідовність буде в дорожній карті? (-)

Р: Почекайте ((підносить палець догори)) (- -) Давайте ми спочатку розберемося (- -) Вибачте (-) вибачте ((...))

I: ((...)) Und so ((...)) (І так...)

Р: Wenn ich noch kurz sagen darf ((...)) (lange Rede) (Якщо я ще коротко можу сказати...)(Інтерв'ю Президента України П. Порошенка).

2) уточнення, вказівка адресата на нерозуміння з боку адресанта:

I: Тобто європейські війська будуть стояти на українсько-російському кордоні? (-)

Р: Я чітко формулюю (-) Це поліцейська місія ОБСЄ (-) озброєна ((...))(Інтерв'ю Президента України П. Порошенка).

3) звинувачення у непрофесіоналізмі і маніпуляціях інтерв'юера, а також у подачі неправдивої інформації. Інтерв'юер погрожує респонденту перервати інтерв'ю, роздратованість та емоційність респондента, який демонстративно знімає мікрофон та покидає студію.

Р: ((...)) і бути "рупором Кремля" в Україні (-) і бути небитим в Україні (-) це воно якось не годиться (- -)

I: А Ви чий рупор? (-)

Р: Ви серйозно? ((...))

Р: Да (-) і я думаю (-) буде ще більше ((...))

І: Пане Юрію (-) от Ви починаєте (-) [Пане Юрію]

І: [Рано чи пізно] прийде час (-) коли українців дістане (-) і вони придуть сюди і [спалять цю хату]

Р: [Ви закликаєте до того] щоб зараз до нас прийшли і спалили цю хату? (-)

І: Я закликаю до того (-) щоб Ви висвітлювали об'єктивно ситуацію в Україні (- -)

Р: Що з того (-) що ми показали зараз було [необ'єктивним?]

Р: [а не були "рупором Кремля"]

І: [А що було з того] що ми зараз представили (-) необ'єктивним (-) будь ласка можете пояснити (-) щоб ми зрозуміли? (- -)

Р: Картинка складається про ваш канал в цілому ((...)) (Скандал с гостем в программе "Утро на NEWSONE").

4) підвищений тон розмови, надмірна емоційність (невербальні порушення).

Відповідно, комунікативні девіації респондентів у політичних відеоінтерв'ю переважно представлені на ситуативному рівні. Нижче пропонуємо способи уникнення та запобігання комунікативним девіаціям з позиції респондента.

4.4. Способи запобігання комунікативним девіаціям у відеоінтерв'ю

Проблеми успішності відеоінтерв'ю у залежності від ролей комунікантів та потенційної можливості комунікативних девіацій як таких, а радше відмінностей в очікуваннях комунікантів і глядачів дотепер залишаються

відкритими й актуальними, адже передбачити реакцію респондента не завжди можливо.

Таким чином виникає трикутник зв'язків між інтерв'юером, респондентом і глядачем, і очікування кожного з них повинно бути реалізованим. У той час, коли вже існують певні рекомендації для проведення успішного інтерв'ю журналістам, дотепер нема способів уникнення невдач саме з позиції респондента.

Запорукою успішного інтерв'ю, як і успішної комунікації загалом, є вміння кожного з її учасників налаштуватися на спілкування і в кооперативний і конструктивний спосіб дійти згоди між собою. В інтерв'ю учасники виконують певні ролі, зважаючи на соціальні зв'язки. Беручи до уваги інформативну мету інтерв'ю, ці ролі чітко розрізняють: інтерв'юер ставить питання і скеровує діалог, респондент дає відповідь, а публіка є фактичним адресатом. Обидва комуніканти мають забезпечити те, щоб публіка була задоволена. Тому респондент теж зобов'язаний готуватися до інтерв'ю.

Так само, як способи уникнення комунікативних девіацій з позиції інтерв'юера, існують способи уникнення комунікативних девіацій респондента за такими критеріями:

I. За часовою фазою інтерв'ю:

- 1) до інтерв'ю;
- 2) під час інтерв'ю;
- 3) після інтерв'ю.

II. За стратегією/антистратегією респондента щодо стратегії інтерв'юера:

- а) кооперативною (підтримка, уточнення);
- б) нейтральною (розповідь, констатація);
- в) конфліктною (уникання, зволікання, замовчування, перебивання).

I. З огляду на досліджені відеоінтерв'ю виявлено особливості комунікативних невдач, на основі яких формуємо універсальні способи їх уникнення в обох ЛК на різних етапах створення інтерв'ю з позиції респондента.

До початку інтерв'ю респондентові варто зважати на такі аспекти:

1. Змістовий аспект:

- зорієнтуватися завчасно щодо політики каналу і журналіста, який братиме у нього інтерв'ю;
- з'ясувати у журналіста коло можливих тем для обговорення; - зорієнтуватися щодо конкретних питань, на які важко/неприємно відповідати;
- планувати в розмові початок і кінець, оскільки вони формують враження, а решта – це експромт.

2. Емоційно-психологічний аспект:

- зважати на вік, стать, менталітет, попередні знання, інтереси й очікування журналіста і глядача, їх соціальне та географічне походження, освіту, цінності;
- розпитати, як краще себе подати, з якої перспективи, на якому фоні тощо;
- налаштуватися на розмову і дотримуватися власної соціальної і комунікативної ролі;
- не хвилюватися, не метушитися і квапитися;
- не демонструвати неприязнь до журналіста і незацікавленість в інтерв'ю;
- сигналізувати власну готовність комунікувати.

3. Мовленнєво-мовний аспект:

- підготувати мовлення (голос, дикція, темп мовлення тощо).

4. Технічний аспект:

- ознайомитися з технікою для проведення інтерв'ю (робота з мікрофоном, орієнтування на камеру).

Під час інтерв'ю респондентові варто зважати на:

1. Змістовий аспект:

- давати чітку відповідь на поставлене запитання, не “лити воду”, а відразу переходити до суті справи та ясно висловлювати власну думку.

- наводити переконливі й об'єктивні аргументи (*тому що, бо*);

- якщо не зрозуміле запитання, то перепитати, чи правильно розумію;

- уникати коротких відповідей на кшталт “так”, “ні”, давати розгорнуту і вичерпну відповідь;

- уникати також надто довгих відповідей і коментарів не до теми;

- уникати узагальнень, говорити лише про конкретні ситуації.

2. Емоційно-психологічний аспект:

- початок і кінець розмови – найефектніші завдяки відповідним емоціям (здивування, веселощі завдяки жартам);

- вгамувати негативні емоції, адже те, в який спосіб ми говоримо, так само важливо, як і те, що ми говоримо;

- зберігати емоційну дистанцію для уникнення скандалів;

- показати зацікавлення під час інтерв'ю;

- зважати на емпатію та вміти активно слухати;

- створити ілюзію поваги, засвідчувати шанобливість [пор. Кінг 2012, с. 47];

- не наказувати і не маніпулювати;

- дивитися на партнера по розмові або в камеру;

- бути уважним, сконцентрованим;
- не відволікатися через шум, стрес тощо;
- пожвавити розмову жартами;
- можна “позичити” емоції з іншої розмови, нагадати про попередню розмову з метою не дати інтерв’ю “згаснути”, не виставити себе у поганому світлі;
- витримати паузу (2 секунди) для кращого формулювання думки [пор. Кінг 2012, с. 47];
- зберігати дружній, незверхній тон;
- зважати в спілкуванні на власні міміку і жести та міміку і жести партнера;
- не говорити стереотипними фразами;
- уникати загального, зневажливого, поверхневого і/або поверхневого судження;
- уникати “навішування ярликів”, ігори у “всезнайку-психолога”, який постійно вказує іншим;
- повідомити про власні почуття та позиції (від власної особи, наголошуючи на суб’єктивність);
- уникати іронічних зауважень та погроз (на кшталт “або... або”).
- Фальшивий сміх – клей для більшості розмов [Кінг 2012, с. 47].

3. Мовленнєво-мовний аспект:

- зважати на мовленнєве представлення (наголос, різна інтонація і вимова, дикція й емоційність мовлення, ритм, мелодика, стиль і темп мовлення, уникати довгих пауз, звуків, що заповнюють паузи);
- сповільнити темп на ключових фразах;

- наголошувати на яскравих моментах у спілкуванні з метою поживлення або додавання собі статусу розумного і дотепного.

- зважати на доречність/недоречність діалекту;

- зважати на зрозумілість і прозорість мовлення (*лексика*: уникати “складних” слів, професіоналізмів, невідомих імен, скорочень, довгих чисел, англіцизмів, жаргонізмів, слів-паразитів, зважати на послідовність слововживання, не перефразувати позначення й імена, уникати неточних описів; *синтаксис*: висловлювати хід думок покроково, уникати подвійних заперечень, складних речень; *граматика*: уникати помилок, дбати про чистоту мови; *дискурсний рівень*: апелювати до відомої інформації, не згущувати інформацію, опиратися на ключові висловлення, зважати на лінійність, початок і кінець висловлення, структурованість, логічні і часові зв’язки, непряму мову, пряме цитування);

- застосовувати перебивання з метою згоди, щоб засвідчити емоційну присутність або висловитися і зробити паузу для закінчення висловлення інтерв’юера, щоб зрозуміти його думку (*Я знаю! Це так... (добре, погано...)*).

4. Технічний аспект:

- говорити виразно і чітко;

- говорити у мікрофон.

Після інтерв’ю респондентові варто зважати на такі аспекти:

- аналіз і робота над власними комунікативними і мовленнєво-мовними помилками;

- покращення способів висловлення, щоб правильно подати правдиву інформацію без перекручування і подвійного смислу;

- на майбутнє формулювати висловлювання вичерпно;

- концентруватися на головному;

- у разі виявлення “нарізки” інтерв’ю, перекручування і спотворення фактів “витягування” з контексту, наперед обговорити це з журналістом у наступному інтерв’ю, або ж вказати на те, щоб не вирізали окремі фрагменти;

- бути готовим, що саме опубліковане інтерв’ю буде значно коротшим, аніж його проведення і надана інформація.

II. Вирізняємо такі *стратегії* респондента:

1) комунікативні стратегії надання інформації і вираження точки зору;

2) пряма (інформативна, експертна, власне бачення) і прихована стратегія (самопрезентація, висвітлення вигідної інформації, звинувачення інших);

3) комунікативна стратегія виходу з проблемних ситуацій респондента.

Для того щоб уникнути відповіді, досвідчені респонденти свідомо застосовують стратегії, щоб “проштовхнути” власні наміри (пропаганда тощо), які не збігаються з метою інтерв’юерів. Відповідно, респондент відволікає певними мовно-риторичними засобами від цілі питання. Саме це потрібно виявити і викрити.

Тактики спілкування – це відмички до потрібних дверей. Підтримуємо думку П. Кінга, що “те, в який спосіб ти говориш, так само важливо, як і те, що ти говориш” [Кінг 2017, с.54]. Способи уникнення комунікативних невдач в інтерв’ю в українській і німецькій ЛК є здебільшого універсальними. Однак виокремлено як спільні, так і деякі відмінні їх ознаки в залежності від тематики відеоінтерв’ю і від їх релевантності для певної ЛК.

Остання, так звана “антистратегією” респондента щодо стратегії інтерв’юера охоплює такі тактики (як дозволені, так і “брудні” тактики):

- якщо респондентові не подобаються певні запитання, то він їх часто не акцептує взагалі, виставляє неправомірними, неправильними, недолугими або смішними (типові реакції: *так питання не можна ставити, питання некоректне, darauf antworte ich nicht*);

- погодитися з критикою, що демонструє впевненість у собі;

- ігнорування питання (Darauf antworte ich nicht) і перехід до побічних аспектів. Журналісти нерідко підкріплюють вої питання констатаціями, цитатами, прикладами. Досвідчені респонденти “роносять” відразу такі приклади, якщо там є логічні слабинки, неузгодженість тощо і взагалі не дають відповіді на такі питання;

- “чіпляння” до добору слів. Часто респонденти зустрічаються у питання зі словами, які впливають на них як подразники. Тоді вони просять про уточнення цих слів, спростовують їх або відмовляються давати відповідь на таке питання;

- буквальне словесне сприйняття питання і його фальшування з метою уникнути відповіді. У цій тактиці йдеться не про з'ясування понять чи рефлексію вживання мови, а про фальшування мети питання через виривання поняття з контексту питання і його словесної інтерпретації;

- повторювання відповіді в різному формулюванні;

- відхід в узагальнення, відсутність конкретики;

- вміле переривання як секретна зброя [Кінг 2017, с.54];

- поставити спекулятивне питання у відповідь;

- звернутися до іншої теми;

- надто довга відповідь не до теми;

- заперечування тверджень журналіста;

- заперечити власну компетентність. Часто респондент знімає з себе і перекладає на інших свою відповідальність і компетентність, як в прямій, так і непрямої формах:

Р: Ви знаєте (-) я інколи навіть не знаю скільки Віталік взяв за концерт (-) тобто мені насправді інколи це і не дуже цікаво (-) ((сміється)) В нас концерт (-) ми виступаємо (-) в нас спільний бюджет (-) тобто я знаю де там лежать кошти (-) коли треба я собі

беру (-) ніхто нікого не контролює (-) От так воно виходить ((сміється)) ((...)) (Ірина Федішин зізналася).

- ухиляння й 'тримання удару' стосується згоди з критикою або перебільшення жарту щодо власної особи в кілька разів і переведення такого жарту в інший, що демонструє спокій і впевненість у собі;

- якщо присутня насмішка журналіста, то варто це з'ясувати (Що ви хочете цим сказати? *Wie meinen Sie das?*);

- як маневр, вказівка на унікальність інтерв'юера, зацікавлення його особистістю, запитання до нього з метою уникнення відповіді або зміни теми;

- сміх як можливість подумати і перевести тему;

- невербальні засоби як соціальні сигнали, до прикладу, погляд вбік у розмові, спантеличує або свідчить про незацікавленість (рідко нещирість);

- словесний "напад" на особу як відволікання, ухиляння від теми і втеча від питання, відтак, як емоційний подразник. У такому випадку опонент витратить сили на самозахист від критики й образ;

- аргументовано і переконливо заперечувати твердження журналіста;

- відкрито вказати на перекручування і спотворення фактів, провокацію чи маніпуляцію журналіста;

- відповіді на викликану (переважно негативну) емоцію, метакомунікація (*чому Ви ставите мені такі питання?*);

- вказати на наявність інших проблем і питань і на безглуздість чи неважливість питань журналіста, які не є нагальними;

- не потребувати бажання завжди бути правим, визнавати власні помилки;

- тактика 'посій зерно сумніву' [Кінг 2017, с.54], в основі якої лежить прискіпування до незначних деталей, запитання про сумніви і прохання

пояснення, спантеличує і підриває впевненість журналіста в обґрунтованості його твердження;

- уточнювальні питання зі щирим здивуванням, завдання раціоналізувати власне заперечення заводять в глухий кут опонента. Брак фактів журналіста – це автоматично фіаско для нього ж (*Де ви таке вичитали! У чому я неправий? Де і що саме я сказав не так?*);

- тактика ведення суперечки: ‘бий опудало’ [Кінг 2017, с.54] полягає у перекручування, максимальному спрощенню аргументів опонента з вказівкою на хиби, а тоді переходить у напад на цю ж спрощену версію. Таким чином показують своє почуття образи.

- прямий наступ і з’ясування стосунків.

- тактика ведення суперечки: пошук ідеального рішення. Вирішення опонента – хибне. Є ще проблеми. Нема потреби в ідеальному, треба практичного підходу, базується на обмані і хибних аргументах.

- Ad hominem – напад на особу як відволікання від теми і незнання і тому як емоційний подразник. Критика опонента, образити його, розрахунок на те, щоб опонент витратив сили на самозахист . Для ухиляння від теми і втечі, брудний метод [Кінг 2017, с.54].

Особливий інтерес у дослідженні стратегій і тактик сфокусовано на ПВІ, адже тут присутній їх синтез і зваємодія усіх можливих засобів досягнення мети журналіста, на які респондент особливо повинен зважати: 1. Наведення прикладів і доказів 2. Вимога прикладів й уточнень загальних висловлень респондента (чи інтерв’юер правильно зрозумів або почув тощо). 3. Вказівка на суперечливі позиції в аргументації респондента і його колеґ. 4. Повторення питання, на які респондент не відповів, перепитування в іншому формулюванні. 5. Пряма вказівка на маневр партнера ухилитися від відповіді (метакомунікація). 6. Уточнення провокаційного характеру. 7. Перебивання респондента у випадках надто довгої або непередметної відповіді (цифрами у транскрипті позначено ці явища):

I: Habe ich richtig zugehört (-) dass Sie gesagt haben (- -) ich ändere gar nichts? Ich mache einfach weiter so **(2) (3) (6) ((...))**
 Apropos konkret (- -) Was ist dann die radikalste (-) was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik(-)wenn Sie sagen(- -) mit weiter so komme ich nicht weiter? **(2) (4)**

R: Nochmal (-) meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an und das ist die Realität ((...))

I: Sehr gut (-) aber wie? **(4) (7)**

R: und das ist die Realität((...))Wenn ich noch kurz sagen darf(- -)

I: Sie treten ja wieder an (-) Sie wollen in einen Wahlkampf gehen. Das haben Sie heute gesagt (-) Dann hätte ich jetzt erwartet (- -) dass sie ein ganz konkretes und auch klares Versprechen geben (- -) worauf Sie diesen Wahlkampf stützen wollen (- -) um etwa diejenigen, die Sie mehrfach genannt haben (- -) und denen was zu geben? **(1) (5) (Anne Will).**

Подібна комунікація створює негативний ефект для респондента, тому що він не має можливості висловитися, губить послідовність у висловлюванні або не реалізовує до кінця вибрану ним стратегію:

Нижче зосереджуємо увагу на певних особливостях в межах тематичних видів жанру відеоінтерв'ю та в межах обох досліджуваних ЛК, які виявлено під час аналізу і на які варто зважати респондентам:

1. Спортивне інтерв'ю:

- не відволікатися через шум і стрес;
- не реагувати надто емоційно, навіть агресивно в інтерв'ю після матчів (особливо невдалих);

- уникати надмірної кількості професіоналізмів, жаргонізмів, англіцизмів та інтернаціоналізмів;

- зважати на культуру мовлення (спільне) та
- мінімізувати використання суржику (укр.).

2. Зіркове інтерв'ю:

- уникати надто коротких або надто довгих відповідей і коментарів не до теми (спільне);

- уникати нефахової або некомпетентної відповіді, поцікавитися інтерв'юером з метою переведення теми (спільне);

- вказувати на провокації журналістів (укр.),

- зумисні тактики щодо запитань про особисте (метакомунікація) (укр.);

- уникати зневажливого та байдужого ставлення (нім).

2. Політичне інтерв'ю:

- зорієнтуватися завчасно щодо політики каналу і журналіста, який братиме інтерв'ю (спільне);

- ретельно підготуватися до запитань заздалегідь (статистика, документація) (спільне);

- уточнювати загальні висловлення, наводити докази і приклади (укр.);

- “розгромити” інтерв'юера вказівкою на те, яка хитка, бездоказова і непереконлива його позиція,

- застосовувати сукупність тактик для ухиляння від відповіді в обох (спільне);

- зберігати емоційну дистанцію для уникнення скандалів;

- не демонструвати неприязнь до журналіста і незацікавленість в інтерв'ю,

- налаштуватися на розмову і дотримуватися власної соціальної та комунікативної ролі,

- уникати невідомих імен, довгих чисел, непереконливих аргументів (укр.);

- уникати надто довгих відповідей і коментарів не до теми,

- не говорити стереотипними фразами (нім.).

Отож, універсальними способами уникнення комунікативних невдач респондента є такі:

I. До початку інтерв'ю зважати на: орієнтування щодо політики каналу/журналіста, на коло тем для обговорення, важкі/неприємні запитання; початок і кінець інтерв'ю; на вік, стать, менталітет, попередні знання, інтереси й очікування журналіста і глядача, їх соціальне походження, освіти, цінності; на дотримання власної соціальної і комунікативної ролі; зацікавленість, комунікабельність, прихильність і виваженість в інтерв'ю; підготовку голосу, дикції, темпу мовлення; ознайомлення з технічними засобами.

II. Під час інтерв'ю респондентові варто враховувати:

1. *Змістовий аспект*: чітка відповідь на поставлене запитання, переконливі й об'єктивні аргументи (*тому що, бо/weil, da, denn*), перепитування, чи правильно розумію; уникати коротких відповідей на кшталт *так, ні, ja, nein, doch*, уникати також надто довгих відповідей і коментарів не до теми; уникати узагальнень, говорити лише про конкретні ситуації.

2. *Емоційно-психологічний аспект*: вгамувати негативні емоції; зберігати емоційну дистанцію; показати зацікавлення; емпатія та вміння активно слухати, засвідчити шанобливість, не наказувати і не маніпулювати, дивитися на партнера по розмові або в камеру; бути уважним, сконцентрованим; не відволікатися через шум, стрес тощо; пожвавити розмову жартами; “позичити” емоції з іншої розмови, нагадати про попередню розмову з метою не дати інтерв'ю “згаснути”, не виставити себе у поганому світлі; витримати паузу (≈ 2 с) для кращого формулювання думки; зберігати дружній незверхній тон; зважати в спілкуванні на власні міміку і жести та міміку і жести партнера; не говорити стереотипними фразами; уникати загального, зневажливого, поверхневого і/або поверхневого судження; уникати “навішування ярликів”, ігор у “всезнайку-психолога”, який постійно вказує іншим; повідомити про

власні почуття та позиції (від власної особи, наголошуючи на суб'єктивність); уникати іронічних зауважень та погроз (на кшталт “або... або”), посміхатися.

3. Мовленнєво-мовний аспект: зважати на мовленнєве представлення (наголос, різна інтонація і вимова, дикція й емоційність мовлення, ритм, мелодика, стиль і темп мовлення, уникати довгих пауз, звуків, що заповнюють паузи); сповільнити темп на ключових фразах; наголошувати на яскравих моментах у спілкуванні з метою пожвавлення або додавання собі статусу розумного і дотепного, застосовувати перебивання з метою згоди, щоб засвідчити емоційну присутність або висловитися і зробити паузу для закінчення висловлення інтерв'юера, щоб зрозуміти його думку (*Я знаю! Це так... (добре, погано...)*), опанувати власні міміку і жести. Усі інші мовні особливості – ідентичні до тих, що стосуються інтерв'юера.

4. Технічний аспект: говорити виразно і чітко у мікрофон та дивитися в камеру.

III. Після інтерв'ю респондентів варто зважати на покращення риторики і способів висловлення, щоб правильно подати правдиву інформацію без подвійного смислу; у разі виявлення “нарізки” інтерв'ю, перекручування і спотворення фактів “витягування” з контексту, наперед обговорити це з журналістом у наступному інтерв'ю, або ж вказати на те, щоб не вирізали окремі фрагменти; бути готовим, що саме опубліковане інтерв'ю буде значно коротшим, аніж його проведення і надана інформація.

Респондентам, які нечасто дають інтерв'ю, необхідно враховувати особливості залежно від виду інтерв'ю і лінгвокультури.

Висновки до розділу 4

Вичерпна інформація про невдалу і правильну поведінку респондента інтерв'ю – порівняно з існуючими рекомендаціями та порадами для інтерв'юерів

– відсутня як така як у спеціалізованій літературі. Здійснений аналіз відеоінтерв'ю засвідчив, що комунікативні невдачі з позиції респондента виникають на всіх рівнях реалізації даного жанру (зовнішній, внутрішній і ситуативний) в обох ЛК у всіх його видах.

Отже, дев'ять респондента у **спортивних** відеоінтерв'ю виникають:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

в неочікуваних комунікативних актах:

небажання починати комунікацію (укр. 53,5 %, нім. 88,0 %), невідповідність до комунікації або ж невідміння давати інтерв'ю (укр. 41,9 %, нім. 32,9%);

в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями:

різні очікування щодо інтерв'ю (укр. 37,2 %): різний вік – старший поважний тренер, різний статус – молодий недосвідчений журналіст, підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресупозицій (укр. 2,3 %, нім. 26,8 %), власне трактування неіснуючих імплікатур дискурсу та ілюктивних сил, як-от натяк, іронія, де їх нема (укр. 14,0 %, нім. 18,8 %);

2) на внутрішньоструктурному рівні:

виражений акцент іноземців (укр. 7,0 %, нім. 28,9 %), австрійський варіант у бесіді з німцями, французький, голландський акценти, [st] і [sp] замість [ft] і [fp]: *verstehen*), діалекти і мовні варіанти (нім. 6,0 %), неправильні наголоси (укр. 37,2 %, нім. 6,7 %), паузи в мовленні респондента, заповнені довгими голосними або словами-зв'язками (укр. 86,0 %, нім. 73,8 %), українсько-російський суржик (укр. 81,4 %), перемикання коду (укр. 46,5 %) – переважно з української на російську у стані схвильованості і стурбованості; пейоративна лексика (укр. 41,9 %, нім. 61,7 %), перехід до інтерв'юера з *Ви* на *ти* (укр. 14,0 %, нім. 8,7 %), мимовільна заміна складу фразеологізму (нім. 4,0 %), схвильований та емоційний респондент відразу після матчу навіть плутає слова (нім. 2,7 %): запитання-відповідь, надмірна кількість англіцизмів (нім. 14,8 %), неузгоджені займенники стосуються переважно неносіїв мови (укр. 2,3 %, нім. 6,7 %), неправильного слововживання, некоректних артиклів, прийменників, форм дієслів, так і порядку слів у підрядних реченнях, риторичні запитання у

відповідь, реакція зустрічним запитанням та закидами інтерв'юєру, повтори (укр. 27,9 %, нім. 26,2 %), здебільшого або в стані емоційного збудження, або через брак слів в іноземців, неспроможність респондента сформулювати зв'язні відповіді, неповні речення (укр. 34,9 %, нім. 38,3 %); такі невербальні засоби (укр. 58,1 %, нім. 73,8 %), як невідповідні міміка, жести і дії, різке переривання інтерв'ю, надто тихе або голосне, неправильна позиція перед камерою, порушення норм ділового стилю, до прикладу, респондент відмахує мікрофон та штовхає стійку поза кадром, роздратований респондент, відсутність зорового контакту з боку респондента, зірваний і тремтливий голос респондента, підвищений тон, затиснуті губи, міміка агресії, невдоволення і люті, невпевненості;

3) на ситуативному рівні:

порушення максими повноти інформації (укр. 16,3 %, нім. 8,1 %):

монологи-тиради респондентів, порушення максими якості (укр. 7,0 %, нім. 4,0 %), порушення максими релевантності (укр. 23,3 %, нім. 16,1 %);

порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості (укр. 27,9 %, нім. 43,0 %):

емоційний “напад” на інтерв'юєра, відсутність завершення через неговірного/розлюченого респондента, довгі монологи-тиради порушують принцип інтерактивності, недоречна відповідь на поставлене запитання, відсутність відповідей, перебивання і переривання інтерв'ю, некомпетентна і нефахова відповідь, вдавання, що не почув та не розуміє запитання (награна ситуація), неадекватне ставлення до журналіста або сприйняття публіки.

У **зіркових** відеоінтерв'ю девіації респондента виникають:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

в неочікуваних комунікативних актах:

небажання починати комунікацію (респондент не слухає, відсутність бажання давати інтерв'ю) (укр. 42,6 %, нім. 50,6 %), непередготовленість до комунікації (респондент часто взагалі не налаштований на розмову і відверто говорить про

це або схвильований респондент, який не може дати доладні відповіді і боїться інтерв'юера) або ж невміння давати інтерв'ю (укр. 30,7 %, нім. 46,5 %);

в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями:

різні очікування щодо інтерв'ю (укр. 36,7 %, нім. 32,2%): різний вік і статус – старший поважний тренер, молодий недосвідчений журналіст, підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування йому інших (ми виграли, що ви запитуете) (укр. 34,7 %, нім. 26,4 %); некомпетентна і нефахова відповідь (укр. 14,9 %, нім. 11,5 %);

2) на внутрішньоструктурному рівні:

порушення в артикуляції повідомлення через незрозумілу вимову (укр. 10,9 %, нім. 12,6 %), нерозбірливість через діалекти (укр. 3,0 %, нім. 9,2 %) або сильний акцент респондента (укр. 26,7 %, нім. 21,8 %) (австрійський і швейцарський варіанти, носії російської мови, які відповідають ламаною українською); вокалізовані паузи (коли не знає, як відповісти) (укр. 42,6 %, нім. 32,2 %), редукція закінчень через швидкий темп (нім. 12,6 %), українсько-російський суржик (укр. 67,3 %), кальки з російської (укр. 13,9 %), сленг (укр. 33,7 %, нім. 27,6 %), граматичні помилки (укр. 18,8 %, нім. 12,6 %) (неузгоджені займенники, неправильний порядок слів), пейоративна лексика (укр. 8,9 %, нім. 11,5 %), перекручування слів (укр. 17,8 %, нім. 3,4 %), риторичні запитання, повтори (укр. 12,9 %, нім. 8,0 %), реакція зустрічним запитанням та закидами інтерв'юеру (укр. 26,7 %, нім. 11,5 %), неповні речення (укр. 26,7 %, нім. 16,1 %), екстра- і невербальні засоби (укр. 18,8 %, нім. 21,8 %): сміх із власних жартів, жести, міміка і постава тіла сигналізують неприязнь, награна посмішка, видима зніяковілість за провокативних запитань, закрите обличчя інтерв'юера, надмірна жестикуляція та міміка, покашлювання, схлипування;

4) на ситуативному рівні:

порушення максими повноти інформації (укр. 41,6 %, нім. 16,1 %), довгі монологи-тиради, однослівні відповіді,

порушення максими якості інформації (укр. 8,9 %, нім. 8,0 %),

порушення максими релевантності (укр. 28,7 %, нім. 21,8 %),

порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості (укр. 32,7 %, нім. 31,0 %):

перебивання інтерв'юера від початку розмови, реакція на інших осіб, суперечливі послідовні відповіді на запитання інтерв'юера, плутанина з реаліями – місцями перебування, велика кількість аргументів, їх нашарування, пришвидшений темп мовлення, для виправдання, провокаційні натяки, образи.

Порівняно зі спортивними і зірковими інтерв'ю, тематика яких в обох ЛК подібна, комунікативні девіації у політичних відеоінтерв'ю різняться тематично в обох лінгвокультурах: причиною девіацій українськомовних інтерв'юерів найчастіше виступають запитання українсько-російської війни та корупції, а в німецькомовних – питання біженців, діяльність певних політиків партій, що продиктовано різним вектором політичного життя, як і культури політичного спілкування і важливістю відмінних політичних подій в Україні та німецькомовних країнах.

У **політичних** відеоінтерв'ю комунікативні девіації виникають:

1) на зовнішньоструктурному рівні:

девіації в неочікуваних комунікативних актах:

небажання починати комунікацію (укр. 62,3 %, нім. 3,1 %), непередбаченість до комунікації (укр. 56,8 %, нім. 14,1 %),

девіації в очікуваних комунікативних актах зі спільними пресупозиціями

(стратегічно спланована власна концепція інтерв'ю, яка не збігається з концепцією інтерв'юера) (укр. 32,2 %, нім. 28,1 %):

підміна пресупозицій інтерв'юера або приписування інтерв'юеру інших пресупозицій (ми виграли, що ви запитуєте), сприйняття неіснуючих імплікатур дискурсу (натяк, іронія, де їх нема), висновування неіснуючих ілокутивних сил;

2) на внутрішньоструктурному рівні:

перемикання коду – переважно з української на російську у стані схвильованості та стурбованості, розмовна мова, росіянізми, повтори,

відповідь запитанням на запитання, пейоративна лексика (укр. 6,8 %), риторичні запитання з ознаками здивування (укр. 32,2 %, нім. 28,1 %), іронія (укр. 17,1 %, нім. 23,4 %), сарказм (укр. 6,8 %, нім. 4,7 %), заперечення (укр. 41,7 %, нім. 34,4 %), синтаксична незв'язність речень (укр. 58,2 %, нім. 26,6 %), невербальні засоби (укр. 73,3 %, нім. 35,9 %) погляд з-під окулярів, що демонструє фальш і награність, втеча, схвильований і тремтливий голос, незадоволений респондент, відсутність зорового контакту з боку респондента);

3) на ситуативному рівні:

порушення максими якості інформації (укр. 26,7 %, нім. 29,7 %):

відсутня відповідь на запитання,

порушення максими повноти інформації (укр. 26,0 %, нім. 23,4 %),

порушення максими релевантності (укр. 47,9 %, нім. 37,5 %):

довгий монолог-тирада, який унеможлиблює запитання інтерв'юера, відсутня інформативність,

порушення максими манери спілкування та принципу ввічливості (укр. 63,7 %, нім. 17,2 %):

респондент перериває розмову і втікає від інтерв'юера (укр. 32,2 %), скерування до третіх осіб (укр. 26,0 %, нім. 23,4 %), відсутня метакомунікація, вказівка на перекручування фактів, образи або ганення журналістів, груба манера поведінки респондента, нефахова поведінка (зверхні та брутальні відповіді), перебивання інтерв'юера від початку розмови, велика кількість аргументів, їх нашарування, пришвидшений темп мовлення, для виправдання, провокаційні натяки, образи.

Універсальними **способами уникнення девіацій респондента** є такі:

I. До початку інтерв'ю зважати на:

орієнтування щодо політики каналу/журналіста, коло тем для обговорення, важкі/неприємні запитання; початок і кінець інтерв'ю; вік, стать, менталітет, попередні знання, інтереси й очікування журналіста і глядача, їх соціальне та географічне походження, освіту, цінності; на дотримання власної соціальної і комунікативної ролі; зацікавленість, комунікабельність, прихильність і

виваженість в інтерв'ю; підготовку голосу, дикції, темпу мовлення; ознайомлення з технікою.

II. Під час інтерв'ю респондентові варто враховувати:

1. Змістовий аспект:

чітка відповідь на поставлене запитання, переконливі й об'єктивні аргументи, перепитування, чи правильно розумію; уникати коротких відповідей, також надто довгих відповідей і коментарів не до теми; уникати узагальнень, говорити лише про конкретні ситуації.

2. Емоційно-психологічний аспект:

вгамувати негативні емоції; зберігати емоційну дистанцію; показати зацікавлення; емпатія та вміння активно слухати, засвідчити шанобливість, не наказувати і не маніпулювати, дивитися на партнера по розмові або в камеру; бути уважним, сконцентрованим; не відволікатися через шум, стрес тощо; пожвавити розмову жартами; “позичити” емоції з іншої розмови, нагадати про попередню розмову з метою не дати інтерв'ю “згаснути”, не виставити себе у поганому світлі; витримати паузу (≈ 2 с) для кращого формулювання думки; зберігати дружній незверхній тон; зважати в спілкуванні на власні міміку і жести та міміку і жести партнера; не говорити стереотипними фразами; уникати загального, зневажливого, поверхневого і/або поверхневого судження; уникати “навішування ярликів”, ігор у “всезнайку-психолога”, який постійно вказує іншим; повідомити про власні почуття та позиції (від власної особи, наголошуючи на суб'єктивність); уникати іронічних зауважень та погроз (на кшталт “або... або”), посміхатися.

3. Мовленнєво-мовний аспект:

зважати на мовленнєве представлення (наголос, різна інтонація і вимова, дикція й емоційність мовлення, ритм, мелодика, стиль і темп мовлення, уникати довгих пауз, звуків, що заповнюють паузи); сповільнити темп на ключових фразах; наголошувати на яскравих моментах у спілкуванні з метою пожвавлення або додавання собі статусу розумного і дотепного, застосовувати перебивання з метою згоди, щоб засвідчити емоційну присутність або

висловитися і зробити паузу для закінчення висловлення інтерв'юера, щоб зрозуміти його думку, опанувати власні міміку і жести. Усі інші мовні особливості – ідентичні до тих, що стосуються інтерв'юера.

3. *Технічний аспект:*

говорити виразно і чітко у мікрофон та дивитися в камеру.

III. Після інтерв'ю респондентові варто зважати на покращення риторики і способів висловлення, щоб правильно подати правдиву інформацію без подвійного смислу; у разі виявлення “нарізки” інтерв'ю, перекручування і спотворення фактів “витягування” з контексту, наперед обговорити це з журналістом у наступному інтерв'ю, або ж вказати на те, щоб не вирізали окремі фрагменти; бути готовим, що саме опубліковане інтерв'ю буде значно коротшим, аніж його проведення і надана інформація.

Вирізняємо такі *стратегії* респондента:

- 1) стратегії надання інформації і вираження точки зору;
- 2) пряма (інформативна, експертна, власне бачення) і прихована стратегія (самопрезентація, висвітлення вигідної інформації, звинувачення інших);
- 3) комунікативна стратегія виходу з проблемних ситуацій респондента, до якої належать такі тактики:
  - а) виставлення запитання неправомірним, неправильним або недолугим;
  - б) перебільшення сказаного інтерв'юером, переведення в жарт або інше русло;
  - в) згода з критикою для демонстрації впевненості у собі;
  - г) обережне перепитування “Що ти хочеш цим сказати?”, уточнювальні запитання зі щирим здивуванням;
  - г) уникання;
  - д) зволікання;
  - е) надто довга відповідь не до теми;
  - є) заперечування тверджень журналіста;

- ж) “чіпляння” до добору слів, буквальне словесне сприйняття запитання і його фальшування;
- з) повторювання відповіді в різному формулюванні;
- и) відхід в узагальнення, відсутність конкретики;
- і) переривання;
- ї) спекулятивне запитання у відповідь з метою уникнення відповіді або зміни теми;
- й) звернення до іншої теми;
- к) заперечення власної компетентності як маневр;
- л) вказівка на унікальність інтерв'юера, зацікавлення його особистістю;
- м) сміх як можливість подумати і перевести тему;
- н) емоційний словесний “напад” на особу як відволікання, ухилення від теми і втеча від запитання;
- о) метакомунікація;
- п) вказівка на наявність інших проблем і на безглуздість чи неважливість запитань журналіста;
- р) визнання власних помилок;
- с) прямий наступ як з'ясування стосунків;
- т) пошук ідеального рішення;
- у) невербальні засоби (погляд убік спантеличує або свідчить про незацікавленість).

Респондентам варто враховувати такі аспекти в обох ЛК:

1. Спортивне інтерв'ю:

не відволікатися через шум і стрес; не реагувати надто емоційно, навіть агресивно в інтерв'ю після матчів (особливо невдалих); уникати надмірної кількості професіоналізмів, жаргонізмів, англіцизмів та інтернаціоналізмів; зважати на культуру мовлення (спільне) та мінімізувати використання суржику (укр.).

2. Зіркове інтерв'ю:

уникати надто коротких або надто довгих відповідей і коментарів не до теми (спільне); уникати нефахової або некомпетентної відповіді, поцікавитися інтерв'юером з метою переведення теми (спільне); вказувати на провокації журналістів (укр.), зумисні тактики щодо запитань про особисте (метакомунікація) (укр.); уникати зневажливого та байдужого ставлення (нім).

4. *Політичне* інтерв'ю:

зорієнтуватися завчасно щодо політики каналу і журналіста, який братиме інтерв'ю (спільне); ретельно підготуватися до запитань заздалегідь (статистика, документація) (спільне); уточнювати загальні висловлення, наводити докази і приклади (укр.); “розгромити” інтерв'юера вказівкою на те, яка хитка, бездоказова і непереконлива його позиція, застосовувати сукупність тактик для ухиляння від відповіді в обох (спільне); зберігати емоційну дистанцію для уникнення скандалів; не демонструвати неприязнь до журналіста і незацікавленість в інтерв'ю, налаштуватися на розмову і дотримуватися власної соціальної та комунікативної ролі, уникати невідомих імен, довгих чисел, непереконливих аргументів (укр.); уникати також надто довгих відповідей і коментарів не до теми, не говорити стереотипними фразами (нім.).

Основні результати цього розділу викладено у таких публікаціях авторки [Дяків 2015б, 2016в, 2017в, 2017л, 2018и, 2019а, 2019г, 2019е, Dyakiv 2016в, 2017].

РОЗДІЛ 5

РЕКОНСТРУКЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ДИСКУРСИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОМУНІКАТИВНІ ДЕВІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКО- І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

У пропонованому розділі досліджено типи комунікативного шуму як фактор впливу дискурсивного середовища на причини виникнення комунікативних девіацій у спортивних, зіркових і політичних українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю.

5.1. Комунікативний шум як фактор впливу дискурсивного середовища на перебіг відеоінтерв'ю

Одним з головних критеріїв дискурсу – не виняток й інформативного відеодискурсу є особливе мовне середовище, у якому породжуються мовні феномени (специфічні фонологічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні і стилістичні), на чому зосереджено увагу у розділах 3 і 4, беручи до уваги саме конструкції, які сприяють комунікативним девіаціям з позиції інтерв'юера і респондента. Фактично, це мовне середовище залежать винятково від комунікантів.

Відволікання, візуальні перешкоди (під час невербального спілкування), технічні переривання сигналу, “нарізка” запитань / відповідей, відсутність початку та кінця розмови, одночасне мовлення ускладнюють сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів.

Адже справді нелегко зрозуміти запитання без попередніх знань зі сфери певного виду спорту чи знань специфіки спортивного клубу, щодо особистості респондента і попереднього контексту розмови.

Частими в обох ЛК є і порушення в аспекті структури інтерв'ю, як відсутність завершення інтерв'ю або обрив відповіді респондента. Ймовірна їх причина – обмеження ефірного часу або нерелевантність продовження розмови. Однак такі порушення передачі сигналу від інтерв'юера до респондента часто зумовлені фоновим шумом за межами студії, що призводить до неправильного отримання повідомлення з причин погіршення звукового сигналу і його сприйняття.

За Д. Шведовою, “природна мова, своєю чергою, є найбільш потужним та гнучким з-поміж інших знакових систем знаряддям конструювання мовної особистості, під час якого мовні знаки взаємодіють зі знаками інших семіотичних систем, створюючи дискурсивне середовище, що є надзвичайно насиченим інформаційно” [Шведова 2014, с. 278]. Адже у такому дискурсивному середовищі відбувається пошук, опрацювання та обмін інформацією і воно є середовищем самоорганізації з безмежним потенціалом [Кричківська 2015, с. 103].

Відтак, визначаємо дискурсивне середовище як чинник, що може спричинити комунікативні девіації у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю, який під час перебігу інтерв'ю не підлягає змінам, а також не залежить безпосередньо від комунікантів.

Зокрема, А. Негришев [Негрышев 2014, с. 154] пропонує модель інституційних параметрів дискурсу загалом, у якій дискурс (головним виявом якого автор називає текст) “занурений” у дискурсивне середовище, яке перебуває поза інтенційним, когнітивним, референційним і мовним вимірами дискурсу, але яке безпосередньо впливає на нього (рис. 5.1).

Уважаємо, що до дискурсивного середовища належать як час і простір реалізації дискурсу, так і шуми, що його супроводжують і є радше ускладненням комунікації, яке може призвести до її порушення, тобто до девіації. Отож, доцільно не ототожнювати інформаційний і комунікативний шуми.

Інституційні параметри дискурсу

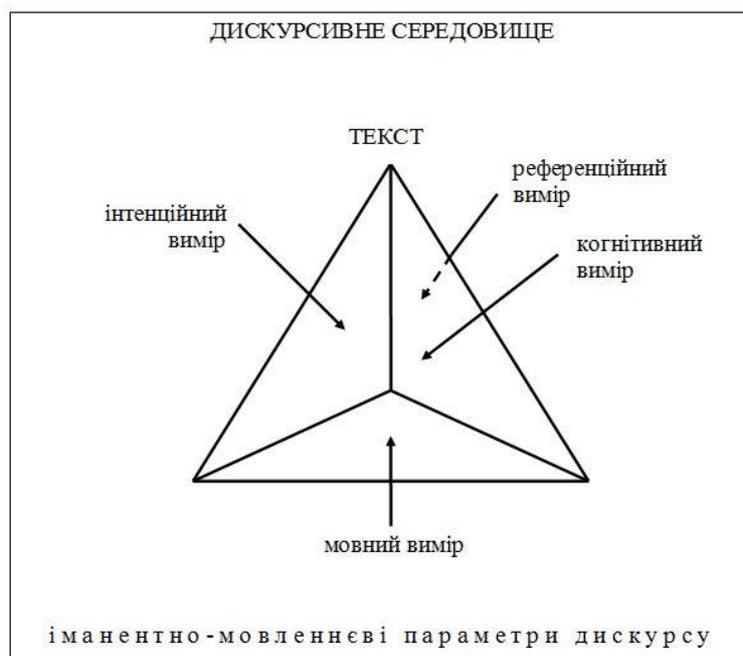

Рис. 5.1. Інституційні параметри дискурсу

Джерело: [Негрышев 2014, с. 154]

Під інформаційним шумом розуміємо надлишкову (або додаткову) інформацію, яку використовують як свідомо, так і несвідомо і якою супроводжується або заміщується основне повідомлення. Інформаційний шум характерний для респондентів інтерв'ю. Саме його розглядаємо як девіацію, яка залежить від респондента, адже такий шум постає як елемент інформаційних технологій, тобто “штучне перевантаження споживача інформації незначущою вторинною, “зайвою” інформацією з метою відвернути його увагу від отримання інформації, оприлюднення якої є небажаним для когось” [Книгознавство 2012]. Сюди зараховуємо і шум у фатичному дискурсі “коливання повітря” або ж “фонетичний шум”, який є “повідомленням ні про що” [Клюев 2017]. Відтак, серед видів інформаційного шуму називають таку “негативну інформацію”, як рекламні повідомлення, пропагандистську інформацію, спам, контекстну рекламу, фатичні повідомлення, Smalltalks, зосередження на інформації про мову, традиції, національність, особисті конфлікти політиків з метою завуальовування економічно-політичних значущих процесів чи невдач тощо.

У “новій” журналістиці засуджують наявність інформативного шуму, як зайвого “відгалуження” від основного повідомлення, що відвертає увагу від головної інформації. Вважаємо за доцільне відмежувати це поняття від поняття комунікативного шуму, який є невід’ємним елементом “живого” інтерв’ю і подачі фактів, а відтак – жодним недоліком чи невдачею. Тобто у сучасній журналістиці інтерв’ю у ситуації тут і тепер – це показник актуальності і правдивості, зображення реальності ситуації. Тому у сфері журналістики комунікативний шум – це, певною мірою, позитивне явище, показник трансляції “на живо”. Однак з позиції девіатології комунікативний шум перешкоджає спілкуванню і зумовлює низку комунікативних ускладнень.

Учені К. Шеннон і В. Вівер ввели поняття комунікативного шуму в лінгвістику ще 1949 року [Shannon/Weaver 1949], зазначаючи у своїй моделі, що шум виникає лише в каналі комунікації (рис. 5.2):

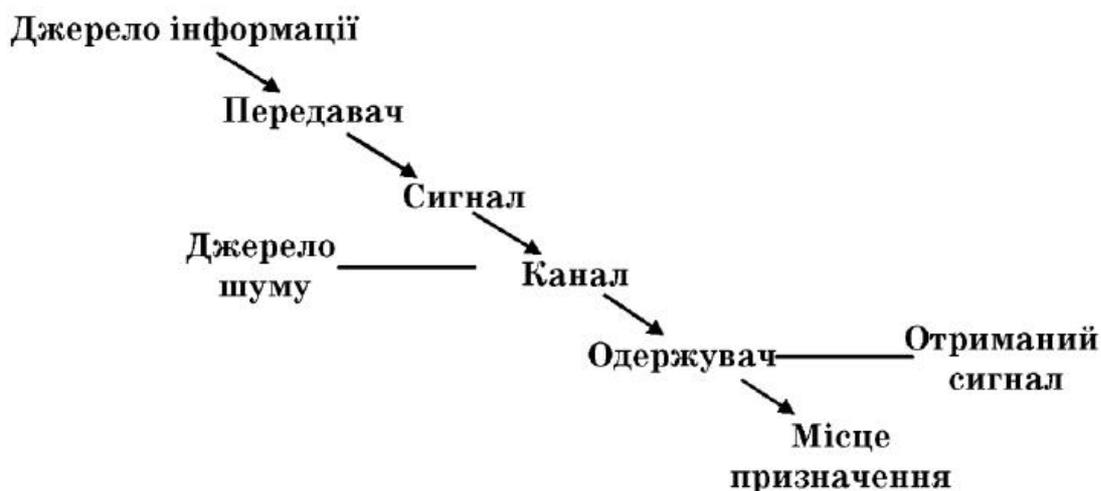

Рис. 5.2. Модель К. Шеннона та В. Вівера

Джерело: пор. [Селиванова 2017, с. 683]

Проте дотримуємося думки, що перешкоди постійно супроводжують інформаційну передачу [Селиванова 2017, с. 686], адже шум пов’язаний не лише з каналом комунікації.

Комунікативний шум трактують також як складову дискурсу, оскільки “реальний комунікативний процес – це процес зі зворотним зв’язком і шумом”

[Скібіцька 2007, с. 191]. Відповідно, шум – це перешкоди, спричинені фізичними явищами, коли сигнал від адресанта до адресата надходить у викривленому, модифікованому вигляді, і саме через фізичні перешкоди як надмірність або недостатність інформації виникають девіації.

Комунікативний шум розглядали як чинник коду [Якобсон 1985], як сигнал [Еко 1998], як усі складники й операції інформаційного обміну [Мороховский та ін. 1991]. А. Леонт'єв досліджує наявність комунікативного шуму крізь призму стратегії реципієнта, тобто з погляду психолінгвістики [Леонт'єв 1999, с. 132], Н. Войцехівська вбачає у комунікативному шумі зовнішні перешкоди чи мовні бар'єри, що ускладнюють процес отримання інформації задля подальшої її інтерпретації [Войцехівська 2019, с. 53].

Відомими є також роботи О. Селіванової, у яких дослідниця розглянула комунікативний шум як важливий складник комунікативної ситуації, який представлений на всіх її рівнях (комунікативний шум можуть спричиняти всі складники комунікативної ситуації [Селіванова 2017, с. 683]), “як перешкоди різного типу та природи, які знижують ефективність комунікації, дестабілізують процес сприйняття й розуміння інформації, що передається, і можуть призвести до припинення комунікації” [Селіванова 2002, с. 157–239; Селіванова 2017, с. 709]. Окремі аспекти комунікативного шуму досліджувала група вчених [Горбаткова, Котлярова 2017, Єляков 2005, Євдокименко 2013, Морозова 2013].

Комунікативний шум та інтерпретація повідомлення безпосередньо залежать від каналу комунікації (вокально-аудіального, візуального, тактильного, нюхового, смакового) [Бацевич 2004, с. 56–57; Бацевич 2006а, с. 236; Бацевич 2007, с. 23; Яшенкова 2010, с. 48]. Для відеоінтерв'ю, безперечно, характерний аудіовізуальний канал. До чинників каналів комунікації, які спричиняють невдачі, можуть належати неякісна передача повідомлення на відстані, незворотність сказаного, нетривалість у часі, “перекручування” інформації, технічні неполадки тощо. Для безпосередніх

учасників інтерв'ю девіації можуть виникати як з огляду на звуковий, зоровий, інколи навіть тактильний і нюховий канали комунікації.

Під комунікативним шумом розуміємо різні форми перекручування, деформування, змін у повідомленнях, які ускладнюють процес передавання та / чи сприйняття інформації в комунікації [Бацевич, 2005, с. 223], порушення і / або деформації повідомлення, які можуть виникати на всіх етапах процесу комунікації [Бацевич 2004, с. 56]. Адже поняття комунікативного шуму є “наскрізним для комунікативної ситуації, тому він може виникати не лише в каналі або в кодї (як про це писав Р. Якобсон), а й формуватися на підставі розбіжностей цілей, тезаурусів партнерів спілкування, конфліктогенних маркерів тощо” [Селіванова 2017, с. 684]. Загалом, це первинно фізіологічні, маніпулятивні, психологічні та семантичні шуми [Бацевич 2005, с. 223].

Синонімічно до поняття комунікативного шуму часто вживають терміни “комунікативний бар'єр” і “комунікативна перешкода”, які виникають як усілякі перешкоди, труднощі, непорозуміння у спілкуванні, зумовлені різного роду фізичними, фізіологічними, психологічними або семантичними чинниками [Зелінська 2018, с. 43]. У науковій літературі розрізняють шуми як вербальні, так і невербальні [Кушнерук 2012], інтенційні та неінтенційні [Морозова 2013, с. 72].

За О. Селівановою [Селіванова 2017, с. 710], комунікативний шум виникає на таких рівнях:

1) формально-змістовому (фонетична організація мовлення – дефекти, тихий голос, хезитації; підвищена метафоричність, незнання значень слів, економія мовних засобів, порушення граматичної зв'язності, алогізми, незрозумілі натяки, парадоксальність мовлення);

2) інтерактивному (відсутність спільних тезаурусів комунікантів, фонових й енциклопедичних знань, незбалансованість цілей співрозмовників, незацікавленість у спілкуванні, небажання спілкуватися, розбіжність комунікативних намірів і стратегій, прагнення відійти від небажаної теми);

3) онтологічному (зумовлений ситуацією спілкування, тобто місцем, часом і втручанням сторонніх осіб або додатковими заняттями комунікантів);

4) соціокультурному рівні комунікативної ситуації (незнання соціальних стандартів, культурних стереотипів, норм культури або субкультури, культурно зумовленої невербаліки) [Селіванова 2017, с. 710].

Близькою є позиція М. Кочергана, який досліджує комунікативний шум як комунікативні невдачі в міжкультурній комунікації, вказуючи на культурну специфіку певного етносу й особливості іншої мови на лексичному рівні. Фактично – це семантичний шум, причинами якого дослідник назвав фонову лексику, семантичні асоціації, слова-символи, специфіку переносних значень, міжмовну омонімію, безеквівалентну та емоційно забарвлену лексику, мовний етикет, невербальні засоби, неоднакове членування різними мовами світу речей і понять, комунікативні стратегії та культурні пресупозиції [Кочерган 2009, с. 202–208].

З огляду на критерії фізичного, психічного й інтелектуального сприйняття Ф. Бацевич розрізняє такі види шуму [Бацевич 2004, с. 56–57]:

1. Фізичний шум (зовнішній, механічний або шум навколишнього середовища), тобто шум у традиційному розумінні цього слова, сторонній звук, який заважає прийняти повідомлення, зовнішні перешкоди, що відволікають увагу та не дають змоги комунікантам зосередитися. Це може бути як вербальний (фани як фоновий шум на стадіоні), так і невербальний шум (сторонні звуки як шум перфоратора, потяга, погане освітлення, тютюновий дим, переповнена людьми кімната тощо).

2. Психічний шум викликаний певним настроєм співрозмовника, психічними порушеннями (аутизм, шизофренія), деформованим ставленням до співрозмовника, ментальними процесами та емоційними станами комунікантів. Ейфорія, закоханість, ворожа налаштованість, упередження, страх, стурбованість, сум або гнів заважають сфокусуватися на сприйнятті повідомлення.

3. Семантичний шум (смісловий) – це шум, що походить від різного розуміння сенсу слів, а також від спілкування різними мовами та їх варіантами або ж лексикою, типовою лише для обмеженого кола користувачів (жаргонізми, професіоналізми, діалектизми).

Проте вважаємо за доцільне, зважаючи на праці психологів [див. Данькіна 2015], відмежувати *фізичний* і *фізіологічний* шуми, що є релевантним для нашого дослідження. Відповідно, фізіологічний шум – це стан одного з комунікантів, який ускладнює передавання та отримання повідомлення і на який він у цей момент не може вплинути чи його змінити, часто пов'язаний із вадами мовлення чи хворобою комунікантів (наприклад, глухота, сліпота, алкогольне сп'яніння, головний біль, погана дикція, туговухість, стан шоку, афекту тощо) [Данькіна 2015].

Також науковці виокремлюють синтаксичний і культурний шуми. Синтаксичний шум – помилки в граматиці або синтаксисі можуть значно ускладнювати спілкування. Зазвичай, від цього типу шуму страждають люди, що передають повідомлення нерідною для себе мовою. Причиною культурного шуму (або соціально-культурного бар'єру) стають соціальні, політичні, релігійні та професійні відмінності в поглядах, звичках, традиціях, що призводять до різних пояснень та сприйняття тих чи тих понять і явищ. Спілкування між представниками різних культур може ускладнюватися взаємонерозумінням, пов'язаним із використанням кодів, відповідних лише у конкретній культурі.

З комунікативним шумом загалом тісно пов'язане явище ентропії, тобто втрата або й спрощення частини інформації на шляху від мовця до слухача [Бацевич 2004, с. 56]. Однак тоді втрачається ефект того, як говорять, а залишається лише те, що говорять, тобто саме повідомлення.

Безперечно, поняття психічного, семантичного, синтаксичного і культурного шумів перетинаються з поняттям комунікативних девіацій, спричинених інтерв'юером і / або респондентом на різних структурних рівнях,

і часто накладаються на нього. Тому схилиємося до думки, що комунікативний шум є радше причиною комунікативних девіацій [Джунсалієва, Ковальська 2011, с. 70; Яшенкова 2010, с. 181], а не тотожний їм, як свідчать праці деяких учених [Кочерган 2009, Селиванова 2017]. У такий спосіб намагаємося чітко диференціювати поняття девіації та шуму і, відповідно, визначити способи уникнення / запобігання комунікативним девіаціям (у випадку інтерв'юера і респондента) або їх корекції чи покращення (у випадку комунікативного шуму і дискурсивного середовища загалом).

Крім цього, вважаємо за доцільне згадати про специфіку матеріалу дослідження. Зважаючи на виявлення комунікативних девіацій, вважаємо неможливим виокремлення випадкових, награних чи зумисних невдач, оскільки ця проблема належить до сфери психолінгвістики. Тому й досліджуємо комунікативні шуми у широкому значенні, як такі, що наявні у тому чи тому відеоінтерв'ю.

Отож, як комунікативний шум розглядаємо зовнішні чинники дискурсивного середовища, які комуніканти не в силі змінити і які знижують успішність перебігу комунікації. Зважаючи на аналіз відеоінтерв'ю, виокремлюємо такі види комунікативного шуму, які не підлягають корекції і спричиняють девіації:

- 1) фізичний (до якого зараховуємо і часопросторові перешкоди);
- 2) фізіологічний (пов'язаний із фізіологічними особливостями комунікантів, які у цей момент неможливо змінити);
- 3) пов'язаний зі сторонніми особами (які зумисно чи ні втручаються у відеоінтерв'ю).

Зауважимо, що комунікативні девіації, спричинені різними видами комунікативних шумів, доволі часто накладаються і перетинаються як між собою, так і з КД, спричиненими інтерв'юером і респондентом. Також виявлено відмінне відсоткове співвідношення комунікативних девіацій, спричинених комунікативним шумом у різних видах інтерв'ю і ЛК (рис 5.3):

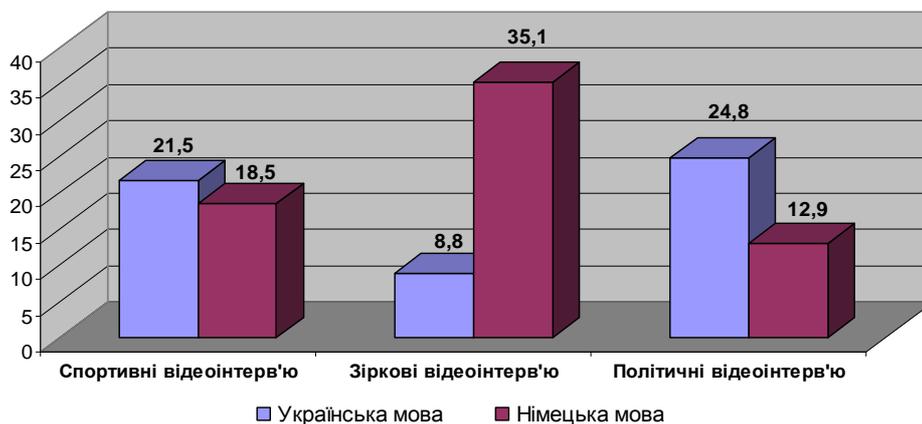

Рис. 5.3. Комунікативні девіації, спричинені комунікативним шумом

Джерело: розробила авторка

У той час, як в українській лінгвокультурі КД, спричинені комунікативним шумом, частіше зустрічаються у спортивних і політичних відеоінтерв'ю, то у німецькій лінгвокультурі вони переважають у зіркових відеоінтерв'ю. За 100% взято кількість кожного виду інтерв'ю з КД зокрема.

Залежно від виду відеоінтерв'ю виявлено спільні і відмінні види комунікативних шумів як причин девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю, які детально аналізуємо у подальших підрозділах.

5.2. Комунікативний шум у спортивних відеоінтерв'ю

Зважаючи на СВІ, комунікативний шум є невід'ємною складовою цього жанру, оскільки СВІ відображають здебільшого актуальну ситуацію з огляду на певну подію у світі спорту. Такі відеоінтерв'ю відбуваються переважно на стадіоні, на тренуваннях тощо. Нерівномірність наведених прикладів в обох мовах зумовлена наявністю КД, спричинених тим чи тим видом комунікативного шуму, значно частіше у німецькій ЛК.

1. До **фізичного шуму** у СВІ належать такі зовнішні перешкоди:

1) гамір на стадіоні або у фан-зоні, скандування фанів на задньому плані, фонові шуми, сирени.

До прикладу, відомий німецький гірськолижник Фелікс Нойройтер дає інтерв'ю після першого туру змагань у Шладмінзі, Австрія. Неспроможність почути відповідь, обірвані речення, відсутність закінчень зумовлені передусім фоновим шумом (додаток Д.1):

((Geräusche auf dem Stadion))

I: Wir rätseln alle (-) Wo die gute Laufzeit herkommt? (- -)
Felix Neureuther (-) wie es ist (- -)((**unverständlich**))?(-)

R: Gut (-) So a Wappler bin i a ned (- -)Ich muss sagen (-) dass ich einfach probiere wirklich die Nummer eins voll auszunutzen und ja (-) hab (- -) ähhm (-) mm (- -) aber ich das ganze Jahr noch nicht das Gefühl hab (-) wie die letzten Jahre beim (-) beim Fahren und die Phase seit gestern den neuen Schuhen (-) uns (- -) eigentlich seit vom ersten Schwung angemerkt (-) das ist (-) das ist so hundertprozentig passt derzeit und ja (-) ist mal alles gut ausgegangen (-) also jetzt ist mein alter schneller Schwung schon Gott sei Dank wieder zurück ((unverständlich))Ja (-) gewaltig (-) also man muss wirklich sagen (- -) Das (-) was die hier für uns machen (- -) wir haben gestern trainiert und heute trainiert (-) somit Ski-Doos gefahren worden (-)also haben wirklich alles für uns gemacht ((...)) (Felix Neureuther: "So a Wappler bin i a ned")

Також під час інтерв'ю з Марко Ройсом панує неймовірний гамір, журналіст вимушений підійти дуже близько до респондента, щоб поставити запитання і почути відповіді (додаток Д.2):

R: Katastrophal gespielt wir haben (-) wir haben katastrophal verteidigt (- -)Das habe ich ((...)) Jetzt habe ich keine Erklärung dafür(-) wir hatten Null Komma Null Druck eigentlich (-) waren einfach ((...)) Die waren ganz klar besser (-) das müssen wir erkennen (- -) aber trotzdem müssen wir auch knallhart sein und das Ganze auch knallhart ((...)) ((**unverständlich**))

I: Man fragt sich (-) warum ((...)) hier wird nicht mit dem Tabellenführer aufgetreten? Es wird im Flow der letzten Wochen mit dem Selbstvertrauen (-) gerade heute(-) wenn es drauf ankommt(- -)

R: ((...)) Wir spielen natürlich zu Hause und dass sie Druck machen, das war auch klar (- -)

I: Sollte s aber so (-) als wäre davon auch ein Signal ausgegangen (-)was nicht hilfreich war für uns (-) ((unverständlich))wie Sie eben auch nicht zur Entfaltung kommen konnten ((...))**((unverständlich))**

R: Ja (-) natürlich kann man jetzt das oder das sagen (- -) Im Endeffekt ist scheißegal(-)wo du stehst (- -) Du musst Leistung bringen ((...)) Das haben wir im Kollektiv heute gar nicht geschafft ((...))**(Marco Reus im Interview);**

2) обрив початкових і завершальних реплік, які хоч і не несуть ключову інформацію, проте ускладнюють сприйняття та розуміння інтерв'ю для глядачів в обох ЛК, типові для СБІ та часто супроводжуються неякісним монтуванням інтерв'ю (додаток Д.3):

I: (- -) ((...)) Як Вам взаєморозуміння з командою зараз (-) як повернулись після Виноградова ґрати? Чи є якісь нові лінії (-) які (- -) нове щось в футболі? (-) Здобуваєш якісь нові?
((незрозуміло))

R: (-) Ну (- -) кожен футболіст (-) наскільки я знаю (- -) кожен футболіст він росте прогресує (- -) скільки б він не грав футбол (-) він завжди весь час вчиться (- -) В кожній команді він щось здобуває нового (- -) Команда хороша (-) руководство хороше (-) ще раз кажу (-) футболісти підборні (- -) Всі мають хорошу позицію (-) на кожен позицію є люди (- -) Ні в чому нічого не бачу (-) ще раз кажу, треба просто над собою працювати (- -) І да (- -) ще багато чого не отримується (-) але з часом я думаю (-) буде всьо **[добре]**

I: **[оцінюєш]** сьогодні (- -)Перший тайм дуже хороший провів(-) в другому трошки важче ((...)) (Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком);

3) неналаштований звук і гучність, погана якість звуку, відсутність звуку загалом;

4) погана якість освітлення, що перешкоджає орієнтуванню респондентів на камеру, а відтак, вони постають у невдалому ракурсі;

5) погана якість зображення, що, ймовірно, пов'язано з давністю запису та різкими рухами камери, неякісною зйомкою інтерв'ю загалом, як, до прикладу, у післяматчевому інтерв'ю із на той час гравцем FC Bayern München Лотаром Матеусом (додаток Д.4) після нічиєї 2:2 проти KSC (Karlsruher SC) у межах Бундесліги Lothar Matthäus (LM), інтерв'юер Babak Milani (BM) (Interview Lothar Matthäus);

6) розбіжність у трансляції зображення і звуку (часто такі інтерв'ю відбуваються по Skype-зв'язку або відеоінтерв'ю проводять паралельно по телефону);

7) “нарізка” запитань / відповідей, як і технічні переривання сигналу, спотворюють інтерв'ю, не дають можливості сконцентруватися, зрозуміти, що ж насправді сказав інтерв'юер, викликають підозру у журналістській маніпуляції:

I: (- -)Ну це неприємно (-) Ну (- -) думаю (-) люди повинні розуміти (-) адже (-) нуу (- -) Один (-) скажем так (-) одне місто (-) де просто збірну (- -) ну просто на руках носять (- -) це (-) можливо (-) у Львові (- -) Ііі (-) ну потрібно (- -) ми знаєм наскільки можуть бути жорстокі санкції ФІФА і десь на рахунок цього (- -) адже ми вже (-) скажемо (-) обпікалися вже на цьому раз (- -) Там з прапорами різними (-) там ще якісь фаєра були(- -) Ну і потрібно контролювати себе (- -) адже пітарди стріляти можна за стадіоном (-) а підтримка скандування (-) ну чесно (- -) в мене всю ігру (-) коли я кричав Слава Україні! і співали гімн(-) навіть

((...)) який був на матчі (-) ходили по тілу мурашки (- -) От супер (-) це молодці (-) От тільки негативно на рахунок оцих фаєрів (-) налякали суддю (-) шо він втік зразу з-під трибуни ((...)) **(монтаж)** Команда навчилася вже грати футбол і грають на результат і (-) звичайно вже десь можливо (-) нас бояться (-) можливо беруть приклад(- -) Минулий наш виступ відбірковий раунд у Чемпіонаті світу (- -) і десь вже намагаються грати з нами на контратаках(-) нууу((...)) **(Федецький: фанати налякали суддю...);**

8) нестача часу, обмеження ефірного часу (як правило, СВІ тривають до 2-3 хв), відповідно, відсутність запитань журналіста. Наприклад, німецький футболіст Марко Террацціно дає інтерв'ю перед домашнім матчем проти Ганновера. Запитання інтерв'юера у відео відсутні, наявне незв'язне мовлення, обірвані та незакінчені речення:

R: Also ich denke vor dem Heimspiel haben wir eine gute Präsenz gezeigt (-) ich denke wie wir die Spiele **ge** **((unverständlich))** (- -) **ähhh** (-) **ja** (-) **ähm** (- -) **abgeliefert haben war echt sehr erfolgreich** (-) **ähhm** (- -) **leider auswärts war es nicht so der Fall** (- -) **vor allem** (-) **wenn man mit dem Ball mehr machen muss** (-) **ähhm** (-) haben wir ein bisschen was missen lassen vor dem letzten Spiel und das wollen wir natürlich besser machen morgen (-) so (-) dass wir das Spiel auch erfolgreich gestalten könnten **((...)) Klar ist ((unverständlich))** Hannover ist jetzt momentan nicht die sicherste Mannschaft (- -) **ähhm** (- -) aber dennoch (-) man hat gesehen wie sie im Mainz agiert haben (-) war echt eine sehr gute Auswärtsleistung (-) wo sie eigentlich auch drei Punkte verdient hätten (-) meiner Meinung nach (- -) aber so ist der Fußball (-) wenn du schon unten bist (-) dann kassierst du noch am Ende so Tore **((...)) (SC Freiburg: Marco Terrazzino);**

9) вимушене проведення інтерв'ю на місці події (у перерві між боями чи матчами, у роздягальні команди тощо);

10) сторонні предмети (до прикладу, німецькій журналістці під час інтерв'ю біля стадіону м'яч влучив у голову і травмував її (додаток Д.5));

- 11) комахи, тварини в кадрі, які перешкоджають комунікантам;
- 12) погодні умови (злива, гроза, хуртовина, сонце, яке світить в очі і дезорієнтує комунікантів під час інтерв'ю та ін.).

2. **Фізіологічний шум** пов'язаний із такими особливостями, які узагальнено подаємо нижче:

- 1) вади мовлення (природна погана дикція, інтерв'ю зі спортсменами-іноземцями, у яких незрозуміла вимова);
- 2) надто тихе або ж гучне мовлення, яке переходить у крик та ускладнює розуміння;
- 3) порушення мовлення через попереднє фізичне навантаження і втому після гри, спілкування, наприклад, з боксерами після бою, коли вони ще в надемоційному стані намагаються говорити з капою;
- 4) нездатність керувати голосом, часте, утруднене дихання внаслідок хвороби чи втоми і виснаження;
- 5) кашель, який перешкоджає розмові;
- 6) фізіологічний шум як тремтіння і зривчастість голосу є неконтрольованим з боку респондента, проте часто спровокований психологічним шумом після невдалої або провальної гри, провокацією і викритою маніпуляцією з боку журналіста, емоційним перезбудженням (стан афекту).

3. **Шум сторонніх осіб** пов'язаним передусім з третіми особами, які не належать до учасників інтерв'ю:

- 1) перешкоджання сторонніх осіб зйомці, їх втручання в інтерв'ю, безпосередні відволікання та візуальні перешкоди.

До прикладу, в інтерв'ю з Василем Федоричем оператор втручається у розмову (додаток Д.6):

I: А як планував це бій проводити?

Р: (- -)Ее (-) ну у мене як таких планів не було (-)якось все спонтанно так сталося (- -) Ну (- -) в принципі (-) настроєний був тільки на перемогу (-) але як воно **[буде]**

Оператор: [На ме]не дивись (-) кажу (- -) ((коментар, пов'язаний з інтерв'ю))

Р: І так вийшло (- -)

І: Так вийшло (- -)На наступний бій коли плануєш? (-)

Р: (- -) Не знаю (- -) це не від мене залежить (-) в залежності від організаторів (- -)(Василь Федорич. Інтерв'ю ProFC).

Коли німецький футболіст Юліан Корб дає інтерв'ю після матчу в Турині (1:1), то його неспроможність чітко відповісти на запитання пов'язана з тим, що товариші по команді, які проходять повз, зумисне відволікають його, чим спричинені і наявні незакінчені речення з боку респондента (додаток Д.7).

Це стосується й наступного інтерв'ю, в якому охоронці перешкоджають розмові, а згодом й агресії респондента (додаток Д.8):

І: Es ist doch gut (- -) es ist doch gut! (-)

Р: Haben Sie einen Grund? (-) Sie sind ein Dreckschwein!((-))((schreit)) ein dreckiges! (- -) ((näher sich dem Journalisten, die Bodyguards stören dabei)) Gehen Sie weg!(- -) **((die Bodyguards sind vor der Kamera))** (Schweizgeld);

2) наявність кількох журналістів (часто і з різних каналів), які намагаються першими отримати нову інформацію, перебивають один одного і втручаються невчасно в розмову:

І1: Але вже після бою(-)коли вже насолоджуєтесь перемогою (- -) то (- -) хех (- -) ((сміється))

Р: Після бою хочеться від [дихнути]

І1: **[Кароче] (- -) дев ((незрозуміло)) перв ((незрозуміло)) самолёты (-) а девушки [потом]**

І2: **[Іншими] словами (- -) Люда (-) трошки так (-) підкатила (- -) А (-) Сашо и-и (- -) до речі у Вас є якийсь такий скажімо**

так (-) гуру з світу боксу (-) на якого Ви орієнтуєтеся? (- -) Хто це? Яке це прізвище? (- -)

Р: Далеко не потрібно ходити (-) це наші українські чемпіони олімпійські чемпіони (-) Вася Ломаченко (-) Олександр Усїк (- -) Це приклад я вважаю (- -) для кожного спортсмена який починає свій шлях (- -)на шляху до олімпійських медалей.

I2: Олександр (-) Олімпіада (- -) Да? Про Олімпіаду? ((говорить до журналістки))

I1: (- -) 2016 так-так (-)

I2: Олімпіада-2016 буде от (-) скажімо так (- -)незабаром (- -)I Ви готуетесь там брати участь (- -) що для цього потрібно (-) які задачі? (- -)

Р: В нас задача щас тренуватися (-) вигравати всі бої які будуть на нашому шляху ((...)) (Олександр Хижняк, боксер команди “Українські отамани”);

3) скупчення людей поруч (фанатів, спортсменів, глядачів, перехожих), які штовхаються, інколи зумисне потрапляють в кадр, перешкоджають як інтерв'юеру, так і респонденту.

Отож, комунікативний шум у спортивних відеоінтерв'ю – це часте явище, яке зумовлене специфікою проведення самого інтерв'ю: на полі, на стадіоні, у фан-зоні, у переодягальні команди. З одного боку, такі інтерв'ю зображають “живу” ситуацію спілкування тут і тепер, з іншого боку, комунікативний шум створює девіації, які спотворюють інформацію або ж вимагають її уточнення. У СБІ переважають фізичний і шум сторонніх осіб (німецька ЛК 68 %, українська ЛК 32 %).

5.3. Комунікативний шум у зіркових відеоінтерв'ю

Зважаючи на комунікативний шум у ЗБІ, варто зауважити, що він не є такою ж невід'ємною складовою інтерв'ю, як у СБІ. Однак комунікативний шум відображає здебільшого реальну ситуацію з огляду на певну подію у світі

шоу-бізнесу. Надалі вирізняємо види комунікативних шумів, характерні для ЗВІ в українській та німецькій ЛК:

1. Фізичний шум спричинений такими чинниками:

1) невербальний фоновий шум у приміщенні чи на вулиці. Такі відеоінтерв'ю відбуваються переважно зненацька, коли зірка шоу-бізнесу цього не очікує. Тому перебування в ситуації “тут і зараз” – типове явище у ЗВІ в обох ЛК, як, до прикладу, у такому інтерв'ю біля потяга на вокзалі (додаток Д.9):

І: Незвичне місце для зустрічі (- -) Насправді (-) в тебе багато чого пов'язано з потягами (-) тому що ну ледь не все своє життя ти їздив потягом Київ-Одеса Одеса-Київ (-) і напевно є багато історій (-) пов'язаних з перебуванням у потязі з цими поїздками(- -)

Р: Знаєш (- -)ми так спішили на потяг один раз (-) їхали якраз до Одеси на Інтерсіті (- -) і ми біжали ми біжали за потягом (- -) він уже поїхав (-) нам відкрили оці дверцята і ми (- -) як називається оця жіночка яка там стоїть? (- -) все оце (-) керує цим потягом (- -) і вона каже (-) давайте біжіть (-) біжіть біжіть (- -) Давайте ваші сумки (-) тягає їх затаскує (- -) Настя (-) моя подруга мій адміністратор (-) падає на коліна на ступеньках цих (-) вона не може піднятися з цими сумками (-) а я ще не можу залізти і кароче (- -) таке було (-) так (-) Але це було весело (-) така історія є (Melovin зізнався...);

2) вербальний шум, галас і гамір, спричинений великою кількістю осіб, зазвичай, на концертах або вечірках. До прикладу, таку ситуацію простежуємо в інтерв'ю “Elyas M'Varek: Wo ist seine Freundin?” (додаток Д.10).

Те саме стосується перебування на вечірках, концертах, коли респондент (наприклад, Крістіне Нойбауер) неспроможний почути запитання, і часто вдає, що зрозумів (додаток Д.11):

І: Sie strahlen wieder so glücklich (- -) der gute Mann hütet wieder das Haus (-) nehme ich an an?

R: (- -) **Ja** (- -) (Christine Neubauer über “Familienzuwachs”);

3) неналаштований звук і гучність, погана якість звуку, зумовлена складністю “доступу” до зірки шоу-бізнесу, яка перебуває часто в оточенні охорони або ж серед великої кількості фанатів;

4) неякісна зйомка інтерв'ю загалом. Наприклад, інтерв'ю з Іваном Дорном, який не бажає відповідати на провокаційні запитання, втікає від журналістки і ховається в машині від запитань, має погану якість і подекуди незрозуміле на слух для глядача (додаток Д.12).

Також неправильно поставлена камера (Останнє інтерв'ю Скрябіна у Кременчуці (повна версія); Max Giesinger & Stefanie Giesinger im Interview mit Sami Slimani) перешкоджає сприйняттю інтерв'ю, оскільки таким чином порушені як звук, так і зображення.

5) технічні переривання сигналу. Наприклад, інтерв'ю з Dome (Erstes Interview mit Dome), відбувається по телефону, але й з одночасною зйомкою для Youtube (додаток Д.13);

б) ‘нарізка’ запитань / відповідей певною мірою спотворює інтерв'ю, але є частим методом журналістів, коли час випуску інтерв'ю обмежений, а зірковий респондент говорить неквапливо, розтягнуто і нерелевантну для певного інтерв'ю інформацію. Проте нелегко зрозуміти запитання без попередніх знань щодо особистості респондента і попереднього контексту розмови, коли той чи той респондент – початківець у шоу-бізнесі або не дуже відомий широкому загалу.

2. Фізіологічний шум у ЗВІ пов'язаний із такими особливостями:

1) порушеннями мовлення (спілкування з втомленими знаменитостями, відразу після концерту або виступу, яким важко говорити);

2) порушеннями мовлення через алкогольне (додаток Д.14) або наркотичне сп'яніння (додаток Д.15) зіркових респондентів.

Щодо невідповідного фізіологічного стану респондентів гарну пораду журналістам дав Л. Кінг, який запропонував зробити усе можливе, аби не допустити такого гостя до інтерв'ю, що врятує імідж їх обох [Кінг 2019];

3) зміни голосу, тональності, хезитації, пов'язані з умовами проведення інтерв'ю. До прикладу, існує ціла серія німецьких інтерв'ю, де журналісти потрапляють з респондентами у незвичні і незручні умови, що ускладнює спілкування. Наприклад, спілкування у кулі, яку котить по вулиці публіка або ж на ланцюжковій каруселі, що унеможлиблює нормальне спілкування (Rock am Ring: Unnötig kompliziertes Interview mit Marteria im Zorbing Ball; Rock am Ring: Unnötig kompliziertes Interview mit Kraftklub im Kettenkarussell);

4) уповільнений або пришвидшений темп мовлення (як індивідуальна особливість, так і вимушена необхідність). Програма у форматі 50 запитань за 5 хвилин (Interview mit Natascha Ochsenknecht – 50 Fragen in 5 Minuten), у якій респонденти повинні швидко реагувати і відповідати на запитання, довго не замислюючись.

3. Шум сторонніх осіб викликаний такими особливостями:

1) перебування респондента у колі інших осіб, непричетних до інтерв'ю (додаток Д.16);

2) перешкоджання зйомці і втручання з боку сторонніх осіб, які підходять до респондента (додаток Д.17):

I: Würden Sie nicht sagen ((...))?

R 1: Ach du Liebe (-) aber (-) also diese Frage schon seit 40 Jahren (-) und steckt schon seit 40 Jahren in der Krise (-) naja (-) nach der Krise kommt ja immer was Schönes oder? (-)

R 2: Chloris (-) Chloris (-) meine liebe (-) ich hab dich von weiten schon gesehen (-)

I: Sie feiern heute zusammen? (-)

R 1: Bestimmt (-) ganz bestimmt ((...)) (Trauer um Hannelore Elsner: "Ich möchte unendlich lange leben!")

3) бажання певним чином допомогти респонденту відповісти на складне запитання з боку іншої особи, відповідно, таким чином відбувається нашарування мовних засобів. До прикладу, в інтерв'ю актриса Гендрицьо Фіц розповідає, як їй вдалося подолати рак та залишатися життєрадісною. Спостерігаємо спантеличеність і зняковілість респондентки через неприємне запитання, тоді у розмову втручається подруга Гендрицьо Фіц, яка стоїть біля неї (додаток Д.18):

I: Sie sehen super aus! (-) Wie machen Sie das? Woher kommt diese positive (...)?(- -)

R: Ach (- -) das ist doch einfach (-) wenn man weiß dass man nur nicht voller Metastasen ist (- -) sondern das ist halt ein Klops (-) der muss weg wie auch immer (- -) Das ja (- -) aber das wird also (-)dass man weiß (- -)

Freundin von H. Fitz: Auch sagen((unverständlich)) (- -) Sie ist ein Mensch(-)mit einem Grund positiv naturell(--) (Verena Kerth und das Nackt-Sein);

4) втручання в інтерв'ю операторів, інших працівників у студії, безпосередні відволікання та візуальні перешкоди, голос і шум за кадром (додаток Д.19):

I: У нас був Іво Бобул на ефірі насправді влітку (-) і ми дуже серйозно говорили про українське мистецтво(-)про музику(- -)це Івану я поясню(- -)Іво Бобул себе поводити набагато розкутішим ніж ти (- -)

R: Ну (- -)він вже досвідченіший (- -)

Голос за кадром: (- -) Який аналог? (- -) Ну (- -)я думаю що Іво Бобул по-своєму особливий (- -)я не знаю (- -)

I: Ти боїшся образити Іво Бобула?

Голос за кадром: Чи російського певца?((сміються))

R: Я чесно кажучи (- -) навіть не [знаю]

**Голос за кадром: [Я му]шу - -)Бачу(-) в тебе немає петлі(- -)
Прекрасно що ти говориш (- -) але для того щоб поставити питання
треба потрапити в кадр (-) як мінімум (- -)**

I: (- -)Стоп (-) я зараз трошки дам керування до дії(- -)
Якщо ви хочете долучатися (-) то попереджайте (- -) отут от є стіл
за який можна сідати (- -) ми вибудуємо кадр (-) вас покажуть (-)
А не просто (-) знаєш тіпа "хто там вешаєт за кадром?" (- -) Це не
радіо розумієш (-) не радіо (- -) Бажано(-) щоб того хто ставить
питання було чути не з-за кадру (- -) (Ivan NAVI).

Аналіз допоміг дійти висновків, що комунікативний шум як причина КД у ЗВІ полягає у специфіці такого його підвиду, як фізіологічний шум (частіше у німецькій ЛК, ніж в українській), що ускладнює сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів в обох ЛК. Також поширеним є шум сторонніх осіб, до якого журналісти хоч і морально підготовані, однак він призводить до частих комунікативних девіацій, а радше невдач і провалів для респондентів, для яких втручання сторонніх осіб є неочікуваним, а тому розконцетровує їх увагу і призводить до невпевненості під час перебігу інтерв'ю.

5.4. Комунікативний шум у політичних відеоінтерв'ю

Передумовами політичних відеоінтерв'ю здебільшого виступають узгоджені час, місце (студія, власний кабінет політика), перелік можливих запитань, особа журналіста, політика каналу тощо. Однак і в ПВІ можливі комунікативні девіації, зумовлені комунікативним шумом:

1. До **фізичного шуму** у ПВІ належать такі зовнішні перешкоди:

1) труднощі проведення інтерв'ю (збої техніки, ситуація зйомки). Частими є відео в українській ЛК, у яких журналісти "чатують" на політика. Відповідно, таке інтерв'ю є спонтанним, відбувається у коридорі, на сходах, у вестибюлі чи на вулиці, перед Верховною Радою або ж біля автомобіля

респондента. Тому перебіг і зйомка такого інтерв'ю не завжди відповідають стандартам якості;

2) гамір у сесійній залі, на вулиці, засіданні, який буквально “заглушує” респондента, а часто й інтерв'юера типовий в українській ЛК;

3) обірвані запитання, переважно вирвані з контексту, вочевидь, зумовлені обмеженим ефірним часом, тому у таких ПВІ наявний обрив початкових і завершальних реплік, які часто ускладнюють сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів в обох ЛК або ж викликають підозру у журналістській маніпуляції;

4) інтерв'юер перебуває за кадром, його видно і чути лише частково, що перешкоджає сприйняттю поставлених запитань.

2. **Фізіологічний шум** представлений лише вадами мовлення через хворобу або поранення респондента. Так, в інтерв'ю “Таня Чорновол. Повне інтерв'ю 5 каналу” респондентка перебуває в реанімації після побиття, у неї зламаний ніс, вона постійно витирає око, на яке ще бачить, їй важко говорити, а відтак – і важко її розуміти, запитання журналістки про страх смерті у респондента-колеги (Чорновол – сама журналіст) теж ускладнює інтерв'ю (додаток Д.20). Це стосується й інтерв'ю з Олександром Баштою після інсульту (Депутат Олександр Башта вийшов із коми після інсульту) та з Наташею Кампуш (Natascha Kampusch), яка перебувала кілька років в ув'язненні власного батька і має труднощі з мовленням. Варто зауважити, що такі інтерв'ю з німецькомовними політиками, які перебувають у лікарні чи деінде, не зафіксовані. Лише Франк Магніц, член націоналістичної популістської партії AfD надав інтерв'ю у лікарні після побиття, у якому теж помітні вади мовлення (додаток Д.21).

3. **Шум сторонніх осіб** наявний у таких ситуація ПВІ:

1) колеги респондента, які унеможливають інтерв'ю.

До прикладу, після засідання ПАРЄ російська журналістка програми “60 минут” Ольга Скабеева спробувала взяти інтерв’ю у члена української делегації, у відповідь вона почула гімн України. Безуспішним є інтерв’ю через те, що респонденти відмовляються відповідати на запитання, які ставить інтерв’юер, оскільки ці запитання – провокаційного характеру і російською мовою. Респонденти разом голосно співають гімн України та не зважають на спроби інтерв’юера отримати відповідь (додаток Д.22). Журналістка марно намагається перекричати їх та отримати відповідь, хоча б від одного з респондентів:

Українські депутати: Слава Україні! Героям слава! ((голосно співають)) Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля, Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля!((...))((співають голосно увесь гімн)) Слава Україні! Героям слава! Слава Україні! Героям слава! [Слава Україні! Героям слава! Слава нації! Смерть ворогам! Україна! Понад усе! Ганьба Російській Федерації! Ганьба, ганьба, ганьба!]

I: [Ето представленіє устраївають здесь (- -) Ета українські депутати (-) Друзья (-) товарищі (- -) обратіте пожалуста (- -) Обратіте вніманіє (-) ето ліцо України (- -)]

Українські депутати: [Перемога (- -) Точно не зрада (-) точно не зрада (- -)]

I: [В чьом же суть вашої перемоги? (-) Українські власті(-)]

Українські депутати: Говорила українською! (- -)Ви бачите що твориться (-) що відбувається (-)

P: Це означає що російська делегація і Російська Федерація не отримала того (-) що вона бажала ((нерозуміло))(- -) (Гімн України на російському телебаченні);

2) частими девіаціями для глядача є комунікативний шум з одночасно висловлених запитань трьох журналістів (українське інтерв’ю) або синхронне говоріння комунікантів в обох мовах, як в інтерв’ю з В. Ющенком (“Не я привів до влади Януковича”. – Віктор Ющенко);

3) наявність двох журналістів з різних каналів, які перебивають один одного і втручаються невчасно в розмову (Скандал с гостем в программе “Утро на NEWSONE”).

Отже, у політичних інтерв'ю комунікативний шум є найменш вираженою причиною КД, однак в українській ЛК більше характерні усі види шуму – фізичний, фізіологічний і спричинений сторонніми особами, що, фактично, є рідкісним явищем у німецькомовних інтерв'ю. Особливість полягає і в тому, що фізіологічний шум виявлено у 19,75 % інтерв'ю в українській ЛК і лише в 2,5 % інтерв'ю у німецькій ЛК.

Висновки до розділу 5

Дискурсивне середовище розглядаємо у дослідженні як чинник, що може зумовити комунікативні девіації у відеоінтерв'ю, який під час його перебігу не підлягає змінам, а також не залежить безпосередньо від комунікантів. Вплив дискурсивного середовища можна хіба що корегувати у перебігу комунікації, передбачати і бути готовим до нього, але безпосередньо змінити чи уникнути – неможливо.

З одного боку, наявність комунікативного шуму у відеоінтерв'ю як складової дискурсивного середовища відповідає принципам “нової журналістики”, яка прагне бути “реальнішою за саму реальність” і невід’ємним елементом “живого” інтерв'ю, в якому є подача фактів тут і тепер. З іншого боку, комунікативний шум дестабілізує інтерв'ю, перешкоджає розумінню і сприйняттю, а відтак і зумовлює низку комунікативних девіацій.

Поняття комунікативного шуму перетинається і частково накладається на поняття комунікативних девіацій, спричинених інтерв'юером і респондентом. Тому аналізу підлягають лише ті шуми, які безпосередньо не залежать від комунікантів. Також відмежовуємо від комунікативного шуму

інформаційний шум, який спричинений комунікантами (переважно респондентом) і пов'язаний із надлишковістю інформації або її неважливістю.

Комунікативний шум у відеоінтерв'ю – це різні форми деформування, зміни у повідомленнях, які ускладнюють процес передавання та/чи сприйняття інформації в комунікації, деформації повідомлення, які можуть виникати на всіх етапах процесу комунікації (Ф. Бацевич). Цей термін уживаємо синонімічно до понять “комунікативний бар'єр” і “комунікативна перешкода”, однак не до поняття “комунікативної девіації” (М. Кочерган, О. Селіванова), оскільки комунікативний шум вважаємо причиною такої девіації. Зважаючи на різні типології (Ф. Бацевич, Н. Данькіна, С. Кушнерук, І. Морозова, О. Селіванова) встановлюємо власну класифікацію для комунікативного шуму у межах відеоінтерв'ю, за якою вирізняємо:

1) фізичний шум (зовнішній, механічний або шум навколишнього середовища, також часопросторові перешкоди;

2) фізіологічний (пов'язаний із фізіологічними особливостями комунікантів, які у той чи той момент неможливо змінити);

3) пов'язаний зі сторонніми особами.

Психічний і семантичний шуми, які виокремлюють деякі дослідники, вважаємо причинами девіацій з позицій інтерв'юера і респондента. Тому розглядали їх у розділах 3 і 4. Усі три види комунікативного шуму є спільними для спортивних, зіркових і політичних інтерв'ю в обох ЛК.

Виявлено, що фізичний шум (вербальний і невербальний фонові шуми, обрив фраз, технічні проблеми, “нарізка” кадрів, сторонні предмети) більш поширений (у порівнянні з іншими шумами) в інтерв'ю в обох ЛК і має такі показники залежно від виду інтерв'ю: у спортивних (укр. 85,7 %; нім. 87,5 %), зіркових (укр. 66,7 %; нім. 40,6 %) і політичних (укр. 71,4 %; нім. 25,0 %) відеоінтерв'ю.

Фізіологічний шум (вади або порушення мовлення, зумовлені хворобою, втомою, певним станом, ситуацією, порушенням темпу і гучності мовлення) також більш характерний для спортивних і зіркових інтерв'ю у німецькій

лінгвокультурі, що ускладнює сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів, однак наявний у всіх видах відеоінтерв'ю: у спортивних (укр. 21,4 %; нім. 40,6 %), зіркових (укр. 16,7 %; нім. 42,6 %) і політичних (укр. 14,3 %; нім. 8,3 %).

Хоча шум, пов'язаний зі сторонніми особами, характерний для усіх інтерв'ю – спортивних (укр. 35,7 %; нім. 37,5 %), зіркових (укр. 33,3 %; нім. 46,8 %) політичних (укр. 36,7 %; нім. 8,3 %) – проте у політичних українськомовних інтерв'ю він є більш вираженою причиною девіацій у порівнянні з німецькомовними, для яких це нетипово. Для німецькомовних інтерв'ю більше характерні усі види шуму – фізичний, фізіологічний і зумовлений перешкоджанням або втручанням сторонніх осіб чи мовленням кількох журналістів від різних телеканалів водночас, що фактично є нечастим явищем в українськомовних інтерв'ю: у спортивних (укр. 21,4 %; нім. 37,5 %), зіркових (укр. 16,7 %; нім. 53,2 %), політичних (укр. 9,8 %; нім. 12,0 %).

З огляду на аналіз встановлено, що переважно різні види комунікативних шумів перетинаються між собою, фізичний шум або втручання сторонніх осіб можуть спричинити фізіологічний шум або усі три види шумів наявні у межах одного відеоінтерв'ю.

Попередні результати цього розділу викладені у публікації авторки [Дяків 2019в].

ВИСНОВКИ

Зорієнтованість сучасної лінгвістики на вивчення нових універсальних категорій когнітивно-дискурсивної лінгвокомпаративістики, до яких належать комунікативні девіації, і необхідність аналізу цього явища в перебігу комунікації у представників українсько- і німецькомовної етноспільнот зумовили когнітивно-дискурсивну реконструкцію комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю із подальшим встановленням їхньої типології з метою виявлення успішності комунікації між представниками однієї, так і різних лінгвокультур.

Концептуальна наукова ідея дисертації ґрунтується на таких положеннях:

1) комунікативні девіації – універсальне й водночас етнокультурно марковане, динамічне, складне когнітивно-дискурсивне явище, яке специфічно породжується в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю, де позначає відмінності, незбіг в очікуваннях комунікантів, спричинені інтерв'юером, респондентом або ж комунікативним шумом (у широкому значенні), які є девіацією для одного з комунікантів або глядачів; гіперонім для мовленнєвих, мовних і позамовних девіацій;

2) відеоінтерв'ю – інтегрований мовленнєвий жанр, який включає теле- і спеціальні інтерв'ю, збережені на відеохостингу YouTube в мережі Інтернет, і є публічною формою отримання інтерв'юером інформації за допомогою запитань на певну тематику від відомого в певній сфері респондента;

3) когнітивно-дискурсивна реконструкція передбачає універсальну модель комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю за видом інтерв'ю, генезою, структурним рівнем, способом уникнення, за стратегіями і тактиками комунікантів;

4) комунікативні девіації частіше наявні в українсько-, аніж у німецькомовних інтерв'ю загалом, однак за видами інтерв'ю девіації переважають у політичних українсько- і спортивних німецькомовних

відеоінтерв'ю, в той час як у зіркових інтерв'ю вони однаково поширені в обох лінгвокультурах;

5) комунікативні девіації в обох лінгвокультурах у різних видах відеоінтерв'ю спричинені інтерв'юером і респондентом на усіх трьох структурних рівнях (зовнішньо-, внутрішньо-структурному і ситуативному) та комунікативним шумом, а також сукупністю цих чинників, однак найчастіше в обох лінгвокультурах – респондентом;

6) способи запобігання комунікативним девіаціям – універсальні з огляду на етап створення відеоінтерв'ю (до, під час і після його проведення) і водночас специфічні щодо видів відеоінтерв'ю у змістовому, емоційно-психологічному, мовленнєво-мовному і технічному аспектах;

7) стратегії інтерв'юера і респондента поділяються на прямі, приховані і стратегії виходу із проблемних ситуацій з їх специфічними тактиками;

8) комунікативний шум як чинник дискурсивного середовища спричиняє для всіх видів відеоінтерв'ю комунікативні девіації, які залежать від фізичного, фізіологічного і шуму, пов'язаного зі сторонніми особами;

9) реконструйовані типи комунікативних девіацій мають універсальний характер в українській і німецькій лінгвокультурах, проте відображають національно-культурну специфіку з огляду на особливості української і німецької мов та кожної лінгвокультури.

Національна ідентичність включає в себе специфіку традицій, культури, мови і політики. Саме ці аспекти (мовні, культурні особливості, ставлення до спортивних, політичних подій і подій шоу-бізнесу та ін.) відображено у тематиці аналізованих відеоінтерв'ю, які вважають однією з найбільш демократичних форм викладу інформації. А комунікативні девіації – це типова і часто невід'ємна складова відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах. Дослідження таких девіацій уможливила запропонована теоретико-методологічна концепція їх когнітивно-дискурсивної реконструкції на матеріалі німецькою та українською мовою.

Аналіз наукової літератури з проблеми девіатології дозволив встановити два головні підходи до дослідження комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю: міждисциплінарний і спеціалізований. *Міждисциплінарний* підхід, який виходить за межі власне лінгвістики, знайшов відображення девіатологічних студій у філософії, психології, педагогіці, методиці і дидактиці, міжкультурній комунікації, конфліктології, комунікативному етикеті й ортології, журналістиці. Завдяки *спеціалізованому* підходу виокремлено такі напрями дослідження девіацій: системно-теоретичний, когнітивний, дискурсно-текстовий, комунікативний і контрастивний.

Вивчення природи девіацій у межах відеодискурсу неможливе без залучення до аналізу таких суміжних дисциплін, як лінгвопрагматика, девіатологія, комунікативна лінгвістика, когнітивна лінгвокомпаративістика, лінгводискурсологія, медіа- і зіставна лінгвістика. Тому застосований комплексний міждисциплінарний підхід дав змогу випрацювати нову методологію для когнітивно-дискурсивної реконструкції комунікативних девіацій в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю за їх видом, генезою, причиново-наслідковим зв'язком, структурними рівнями, стратегіями та способами їх уникнення чи усунення.

З використанням лінгвопрагматичного підходу об'єктами дослідження стають не лише популярні у наш час інформаційні жанри відеодискурсу, а й їх суб'єкти (інтерв'юер, респондент і глядач) та явища як успішної, так і невдалої комунікації. Комплексний підхід з урахуванням висновків когнітологів, філософів, психологів, конфліктологів, культурологів, соціологів, фахівців у сфері соціальних комунікацій і філологів дає можливість вибудувати уявлення про комунікативну девіацію як когнітивно-дискурсивне універсальне складне явище, що породжується в інтеракції партнерів у процесі комунікації і виявляє свою специфіку у різноформатних, різногенезисних і різнотипних відеоінтерв'ю в обох лінгвокультурах.

Синтезований підхід до дослідження типів комунікативних девіацій передбачав переосмислення процедури реконструкції з позицій когнітивної лінгвокомпаративістики і зіставно-типологічної лінгвістики. Такий інтегративний міждисциплінарний підхід дав змогу реконструювати комунікативні девіації в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю і розробити як модель причин комунікативних девіацій, так і їх типологію у когнітивному (за їх генезою, способом уникнення девіацій, стратегіями і тактиками інтерв'юера і респондента) і дискурсивному (за видом інтерв'ю і специфікою дискурсивного середовища) аспектах.

Робочий термін “комунікативних девіацій” у дослідженні відеоінтерв'ю має вузьке значення відмінностей, незбігу в очікуваннях комунікантів, спричиненого інтерв'юером, респондентом або ж дискурсивним середовищем, який є девіацією для одного з комунікантів або глядачів; як явища, яке виникає, набуває рис і підлягає коригуванню у відеоінтерв'ю в межах досліджуваних лінгвокультур; а в ширшому значенні – це “парасольковий” термін для мовленнєвих, мовних і позамовних девіацій, універсальне й водночас етнокультурно марковане, динамічне, складне когнітивно-дискурсивне явище, яке специфічно породжується в різноформатних і різнотипних жанрах.

Популярності перегляду відеоінтерв'ю з наявними комунікативними девіаціями сприяє низка чинників. Передусім важливою є їх тематика, актуальність і значущість певної теми у певній країні, власне національний аспект. Проте також вагому роль для зацікавленості глядачів відіграє специфіка цих інтерв'ю – яскрава і непересічна особистість адресата з неповторним ідіостилем в українських інтерв'ю і наявність певної незграбності і роздратованості адресата, непорозуміння, навіть конфлікту у німецькомовних інтерв'ю. Такі зразки живої комунікації не є відредагованими і вичитаними, а тому мовні, мовленнєві і комунікативні девіації у них є частим і закономірним явищем.

Комунікативні девіації у відеоінтерв'ю є природнім явищем спілкування осіб з різним рівнем комунікативної і мовної компетенції, а також осіб з різною комунікативною метою і стратегіями. Це зумовлено низкою причин, пов'язаних як з комунікантами, так і з ситуацією спілкування, а саме на рівні стратегії учасників інтерв'ю або ж на рівні відсутності подібних уявлень комунікантів щодо певної тематики. Комунікативні девіації сприяють власне покращенню комунікації за умови кооперативної стратегії спілкування.

З огляду на критерій типології комунікативних девіацій за видом інтерв'ю, уточнено термін “відеоінтерв'ю” на перетині Інтернет- та медіалінгвістики як різновиду жанру, який включає не лише теле-, але й спеціальні YouTube-інтерв'ю. Відповідно, поняття жанрових структурних рівнів відеоінтерв'ю екстрапольовано на реконструкцію комунікативних девіацій у ньому, що відображає відтворюваність, типовість, повторюваність і корекцію девіацій.

Виявлено, що комунікативні девіації (особливо власне мовні) частіше наявні в українсько-, аніж у німецькомовних відеоінтерв'ю з загальної вибірки. Вони переважають в українськомовних політичних і в німецькомовних спортивних інтерв'ю. У зіркових інтерв'ю в обох лінгвокультурах кількісний показник девіацій перебуває на одному рівні.

Для дослідження відеоінтерв'ю загалом і комунікативних девіацій у них найдоцільніше застосовувати комплексний підхід до аналізу об'єкта наукової рефлексії та методологічних принципів – експансіонізму (широкої міждисциплінарності), експланаторності (достатньо аргументованої науково-пояснювальної бази), культурного детермінізму (дослідження матеріалу різних лінгвокультур), дискурсоцентризму і функціоналізму.

Застосовані методи і прийоми когнітивної лінгвокомпаративістики, зіставної лінгвістики, медіалінгвістики та лінгвістичної генології, лінгвопрагматики, девіатології, комунікативної лінгвістики та структурної лінгвістики мають перспективи у таких сферах, як дослідження теле-, радіо- й

інтернет-дискурсу, мовленнєвих жанрів, таких окремих феноменів, як комунікативні девіації, порушення і зсуви, а застосування інвентаря перебігу розмов наочно, стисло і чітко демонструє спільне і відмінне у зіставних дослідженнях. Однак крім створення інвентаря, який потрібно модифікувати у залежності від мети дослідження, варто також залучати елементи методики інтеракційної лінгвістики для аналізу суто мовних особливостей даного матеріалу, а також створити додаткову шпальту коментарів щодо певного явища чи у випадку мультимодальності дослідження (наприклад, наявність коментарів адресатів тощо).

Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій стала можливою завдяки створеній багаторівневій їх моделі у межах відеоінтерв'ю, у якій встановлено когнітивні, дискурсивно-прагматичні і лінгвальні параметри дослідження девіацій зі застосуванням комплексної методики аналізу з огляду на: 1) причину їх виникнення (спричинені інтерв'юером, респондентом, комунікативним шумом); 2) структурний рівень виявлення девіацій (зовнішньо-, внутрішньоструктурний і ситуативний); 3) спосіб уникнення (до, під час або ж після інтерв'ю); 4) таксономію типів комунікативних девіацій за способом їх усунення в інтерв'ю на основі стратего-тактичної лінії поведінки учасників.

За генезою комунікативні девіації спричиняють частіше респонденти в обох досліджуваних лінгвокультурах. Комунікативні девіації як інтерв'юера, так і респондента наявні у всіх видах відеоінтерв'ю на трьох встановлених рівнях: зовнішньоструктурному (загальні умови комунікативно-соціального середовища для відеоінтерв'ю), внутрішньоструктурному (вербальні і невербальні засоби) і ситуативному (утворений безпосередньо в інтеракції).

Способи запобігання комунікативним девіаціям мають універсальний характер у відеоінтерв'ю (до, під час і після його проведення), проте асиметричні залежно від видів інтерв'ю в обох лінгвокультурах у змістовому, емоційно-психологічному, мовленнєво-мовному і технічному аспектах.

В обох лінгвокультурах виокремлено прямі стратегії інтерв'юера (інформативна й оцінна) і респондента (інформування і вираження точки зору), приховані стратегії інтерв'юера (провокація, викриття, висвітлення (не)вигідної інформації, спотворення фактів) і респондента (самопрезентація, висвітлення вигідної інформації, звинувачення інших), як і їх стратегії і тактики виходу з проблемних ситуацій.

Комунікативний шум як чинник дискурсивного середовища спричиняє для всіх видів відеоінтерв'ю комунікативні девіації (частіше в українськомовних політичних і німецькомовних зіркових), які залежать від фізичного, фізіологічного і шуму, пов'язаного зі сторонніми особами. Сукупність шумів характерна у німецькомовних відеоінтерв'ю.

Реконструйовані типи комунікативних девіацій мають універсальний характер в українській і німецькій лінгвокультурах, однак мають відмінності за якісними (лінгвальними і позалінгвальними) та кількісними показниками реалізації у межах того чи того типу відеоінтерв'ю з огляду на особливості української і німецької мов та демонструють національно-культурну специфіку кожної лінгвокультури і наявних у ній реалій, норм, конвенцій, максим і правил міжособистісного та колективного спілкування.

Вивчення девіацій змінює суспільний погляд на неточності й невдачі у спілкуванні як на аномалію або патологію, відтак можна випрацювати критерії якісного інтерв'ю, як і успішного діалогу загалом. Це сприяє успішності як міжособистісної, так і міжкультурної комунікації, формуванню комунікативного менеджменту і медіаграмотності, викладанню неориторики, іноземних мов і перекладу.

Перспективами подальших досліджень є реконструкція комунікативних девіацій у тих чи тих жанрах і дискурсах та в різних лінгвокультурах, а також експериментальне дослідження (опитування, аналіз коментарів) сприйняття девіацій учасниками спілкування і глядачами інтерв'ю та інших жанрів ЗМІ. Детальне вивчення коментарів після відеоінтерв'ю може сприяти

встановленню та покращенню мас-медійного контенту, виявленню аудиторії, тобто цільової групи глядачів.

Комунікативні девіації у відеоінтерв'ю мають і перспективи дослідження у зв'язку з обґрунтуванням засад ефективної комунікації в межах різних жанрів діалогічного і полілогічного мовлення, а також засад ефективного комунікативного і конфліктного менеджменту у таких площинах, як *суспільство↔спортсмен, суспільство↔зірка шоу-бізнесу, суспільство↔громадський діяч, суспільство↔політик*. Дослідження має прикладне значення і сприятиме грамотній і коректній комунікації з використанням як теоретичних знань, так і практичних навичок аналізу рідної та чужої лінгвокультур, успішного перебігу інтерв'ю, навичок стратегічної комунікації та подолання кризових ситуацій у спілкуванні. Зацікавлення науковців може бути сфокусовано також і на психолінгвістичних особливостях виникнення й усунення і запобігання комунікативних девіацій. Міждисциплінарність дослідження девіацій з поєднанням підходів, які перебувають на перетині різних галузей науки, уможливить усебічний підхід до вивчення таких феноменів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Л. Про правові наслідки мовних непорозумінь. *Мова і час. Культура слова*. 2011. № 75. С. 129–134.
2. Акімова Н. В. Про лінгвістичні механізми виникнення варіативності розуміння тексту. *Лінгвістика*. 2012. № 3 (2). С. 88–94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_3\(2\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_3(2)__14) (дата зверення: 10.01.2019).
3. Андреев В. И. Конфликтология: искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения. Москва: Нар. образование, 1995. 128 с.
4. Антология речевых жанров: повседневная коммуникация: монография / ред. К. Ф. Седов. Москва: Лабиринт, 2007. 320 с.
5. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: учеб. для вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 496 с.
6. Апалат Г. П. Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матеріалі сучасної англомовної преси): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2003. 19 с.
7. Апалат Г. П. Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матеріалі сучасної англомовної преси): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2002. 268 с.
8. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык. (К проблеме языковой “картины мира”). *Вопросы языкознания*. 1987. № 3. С. 3–19.
9. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата. *Известия АН СССР. Серия “Литература и язык”*. 1981. Т. 40. № 4. С. 356–367.
10. Архипов А. Синтаксические особенности речевого жанра радиointервью: (на материале радиовещания ГДР): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Москов гос. пед. ин-т ин. яз. им. М. Тореза. Москва, 1975. 29 с.
11. Бабенко О. В., Шекера О. О. Спортивний Інтернет-дискурс як предмет лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2017. № 11. С. 178–181.

12. Багиров Э., Борецкий Р., Юровский А. Основы телевизионной журналистики / под. общ. ред. А. Я. Юровского. Москва: Изд-во Москов. ун-та, 1987. 240 с.
13. Бандура А. М., Друзь В. А. Конфліктологія. Харків: Фоліо, 1997. 335 с.
14. Бардукова Г. О. Норма і девіація в сучасній українській фраземіці: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2014. 18 с.
15. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Собрание сочинений*: в 7 т. Москва: Русс. словари, 1996. Т. 5: Работы 1940 – начала 1960-х годов. 732 с.
16. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Эстетика словесного творчества*. Москва: Искусство, 1979. С. 237–280.
17. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Эстетика словесного творчества*. Москва: Искусство, 1986. 431 с.
18. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посіб. Київ: Видавн. “Академія”, 2006. 248 с. (Серія “Альма-матер”).
19. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. Київ: ВЦ “Академія”, 2011. 304 с. (Серія “Альма-матер”).
20. Бацевич Ф. С. Коммуникативные девиации и условия успешности речевого жанра. *Жанры речи*. 2012. № 12 (9–10). С. 17–23.
21. Бацевич Ф. С. Коммуникативные девиации и условия успешности речевого жанра. *Общие проблемы теории речевых жанров*. Саратов, 2014. № 1 (9). С. 16.
22. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи. Львів: ПАІС, 2005. 264 с.
23. Бацевич Ф. С. Методологічні засади сучасної лінгвістичної прагматики. *Мовознавство*. 2016. № 6. С. 23–28.
24. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики: монографія. Львів: Видавн. центр при ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 281 с.
25. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології: монографія. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. 236 с.

26. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавн. центр “Академія”, 2004. 344 с. (Серія “Альма-матер”).
27. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.
28. Бацевич Ф. С. Філософсько-методологічні засади сучасної лінгвістики: спроба обґрунтування. *Мовознавство*. 2006. № 6. С. 33–40.
29. Безгула Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: автореф. дис. ... д-ра. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2009. 28 с.
30. Библик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення: комунікативно-прагматичний та нормативний аспекти: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2013. 41 с.
31. Бигунова Н. А. Конверсационный анализ речевого акта одобрения. Семантика і прагматика дискурсу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов. 2015. № 1155 (80) С. 69–75. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/3670/3236> (дата звернення: 10.01.2019).
32. Білецький В. В. Виправлення девіантної особистості як предмет філософського дослідження: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2002. 185 с.
33. Білоконенко Л. А. Пейоративна й інвективна лексика в міжособистісному конфлікті. *Філологічні студії*. 2012. № 7. С. 119–127.
34. Білощицький А. О., Криштоф С. Д., Білощицька С. В., Діхтяренко О. В. Метод вилучення помилкових збігів текстів в електронних документах. *Управління розвитком складних систем*. Київ, 2015. № 22. С. 144–150.
35. Бондажевська Л. С. Особливості визначення поняття “помилка” в прагмадіалектиці та концепції Вудса–Волтона. *Гілея: наук. вісник*. 2014. № 81. С. 253–257.

36. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 18 с.

37. Бондаренко Я. О. Дискурс акцентуованих мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2002. 243 с.

38. Борисов О. О. Типологія британських та українських діалогових дискурсивних практик: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.17 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 543 с.

39. Бородкин Ф. М., Коряк Н. М. Внимание: конфликт!: [о межличностных и межгрупповых конфликтных взаимодействиях в коллективах]. Новосибирск: Наука, 1989. 190 с.

40. Борщевський С., Олександрова Г. Семантична девіація історичних номінацій в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі романів В. Скотта). *Мова і культура*. Київ, 2014. № 17 (1). С. 120–126.

41. Бут В. В. Девіація як соціальний феномен. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2011. № 47. С. 75–87.

42. Вайшенберг З. Новинна журналістика: навч. посіб. / за загал. ред. В. Ф. Іванова. Київ: Академія Укр. преси, 2011. 262 с.

43. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі: дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. 410 с.

44. Васильєва Г. О. Превентив у структурі українського розмовного дискурсу: комунікативна модель і засоби вираження: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2011. 20 с.

45. Ващенко И. В. Общая конфликтология: учеб. пособ. Харьков: ХГУ, 2000. 512 с.

46. Верещагин Е. М. Тактико-ситуативный подход к речовому поведенню (поведенческая ситуация “Угроза”). *Russistik*. Берлин, 1990. № 1. С. 26–32.

47. Вернер-Войденфельд Х. С. Конструктивные конфликты: воспитание толерантности как основы демократии. *Перспективы*. 2003. № 1. С. 109–116.

48. Віротченко С. А. Вплив проксемної поведінки на досягнення комунікативної мети в конфліктних ситуаціях. *Вісник Харківського національного університету*. 2003. № 586. С. 61–64.

49. Вітгенштайн Л. *Tractatus Logico-Philosophicus* = Філософські дослідження. Київ: Основи, 1995. 311 с.

50. Войтик Е. А. Спортивная журналистика: учеб.-метод. пособ. Томск: Томск. гос. ун-т, 2004. URL: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000194421> (дата звернення: 10.01.2019).

51. Войцехівська Н. К. Конфліктний дискурс в українській художній літературі: структурний, семантичний, комунікативний і лінгвокогнітивний аспекти: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 2019. 512 с.

52. Габидуллина А. Р. Коммуникативные неудачи в педагогическом дискурсе. *Лінгвістичний вісник*. 2015. Вип. 4. С. 22–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/livis_2015_4_6 (дата звернення: 10.01.2019).

53. Гагина Н. В. Диалог как основа конструктивного взаимодействия менеджера в ситуации конфликта. *Вісник Житомирського державного університету*. 2010. № 52. С. 139–142.

54. Гапотченко Н. Є. Структурні та жанрово-стилістичні особливості текстів інтерв'ю в сучасній французькій пресі (комунікативно-прагматичний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ: нац. лінгв. ун-т. Київ, 2005. 19 с.

55. Германов В. Г. Вплив засобів масової інформації на підсвідомість: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 174 с.

56. Гирич З. І. Помилки іноземних тюркомовних студентів інженерного профілю, пов'язані із засвоєнням граматики російської мови. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. № 45. С. 253–260.

57. Голік О. В. Жанрова система друкованих ЗМІ: новітні підходи до класифікації та перспективи розвитку. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. 2008. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2386> (дата звернення: 10.01.2019).

58. Голікова Н. С. Мовно-комунікативні девіації в українському соціокультурному просторі. *Український смисл*. 2014. № 1. 15–27 с.

59. Головачук Н. І., Кушнірчук О. О. Інтерференційні помилки при вивченні німецької мови україномовними студентами. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Ужгород, 2010. № 8. С. 771–775.

60. Гольдин В. Е. Имена речевых событий, поступков и жанры русской речи. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1997. С. 23–33.

61. Гольдин В. Е. Проблемы жанроведения. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1999. Вип. 2. С. 4–7.

62. Горбаткова А. Ф., Котлярова В. В. Проблема информационного шума в жизни человека XXI века. *Концепт*: науч.-метод. электр. журн. 2017. № 7. С. 6–59. URL: <http://ekoncept.ru/2017/470097.htm> (дата звернення: 10.01.2019).

63. Горбова І. О. Жанрові модифікації інтерв'ю в сучасній журналістиці. *Вітражі*: зб. матеріалів виклад.-студ. наук. семінар. / упор. В. І. Башманівський, І. О. Горбова, Т. Є. Клименко, С. А. Чорна. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. Вип. 5. С. 21–24.

64. Гордевский Д. В. Девиантное мышление как фактор культурной динамики: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.04 / Харк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина. Харьков, 2000. 187 с.

65. Гоян В. В. Інформаційна телевізійна програма: типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1999. 210 с.

66. Гриднева Л. М. Логічні помилки в дипломних роботах редакторів. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 55. С. 120–124.

67. Гришина Н. В. Психология конфликта. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 464 с.
68. Данькина Н. Что может поменьшать нормальному общению между людьми? *Пси-модерн: психология современности*. 2015. URL: <https://psymod.ru/psikhologiya-obshcheniya/social/431-chto-mozhet-pomeshat-normalnomu-obscheniyu-mezhdu-lyudmi.html> (дата звернення: 10.01.2019).
69. Дементьев В. В. Изучение речевых жанров: обзор работ в современной русистике. *Вопросы языкознания*. 1997. № 1. С. 109–121.
70. Дементьев В. В. Коммуникативная генристика: речевые жанры как средство формализации социального взаимодействия. *Речевые жанры*. Саратов: Колледж, 2002. Вип. 3. С. 18–39.
71. Деменчук О. В. Регулярна багатозначність дискомфортних експерієтипів (на матеріалі лексики чуттєвого сприйняття української та польської мов). *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія філологічна. 2012. Вип. 24. С. 51–54.
72. Денискіна Г. О. Структурні і комунікативні параметри жанру вільного інтерв'ю (на матеріалі телепередач 2000–2004 рр.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманов. Київ, 2005. 264 с.
73. Джунусалієва Г. Д., Ковальська Н. А. Комунікативні девіації в контексті теорії мовної комунікації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. 2011. № 6. С. 68–71.
74. Дмитровський З. Є. Інтерв'ю в інформаційній телепрограмі: особливості, методика підготовки. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 426 с.
75. Довгополук В. О. Соціальна девіантність у молодіжному середовищі: передумови, різновиди та регулятиви: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2004. 21 с.
76. Довженко О. Як підготуватись до інтерв'ю. *Media Lab*. URL: <http://medialab.online/news/questions/> (дата звернення: 15.01.2019).

77. Долинин К. А. Речевые жанры как средство организации социального взаимодействия. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1999. Вып. 2. С. 8–13.

78. Дорошенко М. І. Психологічні особливості розуміння слова в структурі усного мовлення першокласників: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2001. 16 с.

79. Дронова Л. П. Реконструкция в компаративистике и когнитивноориентированой лингвистике. *Вестник Томского государственного университета. Филология*. 2012. № 4 (20). С. 24–31. URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/dronova-12.htm> (дата звернення: 10.01.2019).

80. Дубовий К. В. Помилки і втрати у закадровому перекладі художнього фільму. *Філологічні трактати*. 2015. Т. 7. № 3. С. 33–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2015_7_3_6 (дата звернення: 10.01.2019).

81. Дубских А. И. Стратегия самопрезентации публичной персоны в звездном интервью. *Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах*: материалы VI Междунар. науч. конф.: в 2 т. (Челябинск, 23–24 апр. 2012 г.) / отв. ред. Л. А. Нефедова. Челябинск: Изд-во Челяб. гос. ун-та, 2012. Т. 1. С. 216–219.

82. Дубцова О. В. Лінгвокогнітивна природа комунікативних невдач (на матеріалі американського кіно дискурсу): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2014. 214 с.

83. Дубчак І. Є. Спортивний дискурс в російському масмедійному комунікативному просторі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 21 с.

84. Дьячук С. Орфоепічні помилки в мовленні студентів технічних спеціальностей. *Мова і культура*. 2013. № 16 (5). С. 420–423.

85. Дякив Х. “Звездные видеointerview” : коммуникативные неудачи в украинской и немецкой лингвокультурах. *Res Humanitariae*. Klaipeda, 2019. Vol. 25. P. 196–215. (a).

86. Дяків Х. Відеоінтерв'ю в українській і німецькій мовах: специфіка комунікативних невдач. *Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ: матер. Міжнар. конф. (Львів, 22–23 листоп. 2018 р.) / за ред. Г. Мацюк. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 42. (а).*

87. Дяків Х. “Зіркове відеоінтерв'ю”: комунікативні невдачі журналістів в українській та німецькій лінгвокультурах. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Дніпро, 2019. № 1 (17). С. 241–250. (б).*

88. Дяків Х. Інтеракціональна лінгвістика у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Комунікація у сучасному соціумі: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 8 черв. 2018 р.) / за ред. Н. Микитенко, Л. Морської, Т. Яхонтової. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 22–23. (б).*

89. Дяків Х. Інтерв'ю як об'єкт філологічних досліджень: перспективи в аспекті девіатології. *Іноземна філологія: укр. наук. зб. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. Вип. 129. С. 104–110. (а).*

90. Дяків Х. Комунікативна девіатологія в Україні: огляд проблематики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство. 2016. Вип. 6 (331). С. 168–174. (б).*

91. Дяків Х. Комунікативна організація телеінтерв'ю і конверсаційний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”. Одеса, 2017. Вип. 31. Т. 3. С. 176–179. (а).*

92. Дяків Х. Комунікативний шум як фактор впливу на перебіг відеоінтерв'ю. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія “Філологія. Соціальні комунікації”. 2019. Т. 30 (69). № 4. Ч. 1. С. 123–127. (в).*

93. Дяків Х. Комунікативні антистратегії в німецькомовному політичному відеоінтерв'ю. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 153. С. 227–232. (б).*

94. Дяків Х. Комунікативні девіації в інтерв'ю на матеріалі німецької та української преси. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія “Філологія”. Острог: Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 104–106. (а).

95. Дяків Х. Комунікативні невдачі крізь призму української національної ідентичності. *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht: IX Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik / her. von O. Novikova, U. Schweier; verlag readbox unipress Open Access LMU. München, 2019. Bd. 2018. S. 591–603.* (г).

96. Дяків Х. Конверсаційний аналіз серед методів прагмалінгвістики. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 16–17 лют. 2018 р.). Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2018. С. 74–76. (в).

97. Дяків Х. Ю. Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: навч. посіб. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 159 с. (б).

98. Дяків Х. Лінгвокраїнознавчий аспект комунікативних невдач. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2016. Вип. 1–2 (11–12), Ч. 1. С. 207–210. (в).

99. Дяків Х. Лінгвопрагматичні аспекти аналізу відеоматеріалу. *Мова та література у полікультурному просторі*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 9–10 лют. 2018 р.). Львів: ГО Наук. філол. організація “Логос”, 2018. С. 21–23. (г).

100. Дяків Х. Методологія дослідження відеоінтерв'ю. *Docendo discimus: ювілейний збірник на пошану Сулима Володимира Трохимовича*: зб. наук. праць / упоряд. Б. Максимчук, А. Паславська, Т. Пиц. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 144–157. (д).

101. Дяків Х. Ю. Мовленнєвий жанр “застереження” та засоби його реалізації в українській і німецькій мовах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 241 с.

102. Дяків Х. Політичне відеоінтерв'ю: комунікативні девіації в українській та німецькій мовах. *Мова і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 120–130. (в).

103. Дяків Х. Прагмалінгвістичні аспекти інтерв'ю у медійній жанрології на матеріалі української та німецької мов. *Південний архів. Філологічні науки: зб. наук. праць*. 2018. Вип. LXXII. Т. 1. С. 150–154. (е).

104. Дяків Х. Розвиток ідей комунікативної девіатології у сучасній німецькомовній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”:* мовознавство. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 145. С. 127–132. (в).

105. Дяків Х. Спортивне відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах: причини комунікативних невдач. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 70. С. 132–146. (д).

106. Дяків Х. Способи усунення комунікативних невдач у відеоінтерв'ю з позиції респондента. *Закарпатські філологічні студії* / гол. ред. І. М. Зимомря. 2019. Вип. 11 (2). С. 63–68. (е).

107. Дяків Х. Стратегії журналістів у телеінтерв'ю. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 23–24 лют. 2018 р.)*. Одеса: Південноукр. організація “Центр філол. досліджень”, 2018. С. 96–98. (ж).

108. Дяків Х. Стратегії перепитування і перебивання в телеінтерв'ю. *Україна і світ: діалог мов і культур: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11–13 квіт. 2018 р.)*. Київ: Вид. Центр КНЛУ, 2018. С. 97–99. (и).

109. Дяків Х. Ю. Телеінтерв'ю і труднощі для журналістів. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія “Філологія”. 2018. Вип. 1 (69). Ч. 1. С. 139–142. (к).

110. Дяків Х. Типологія комунікативних невдач у відеоінтерв'ю українською і німецькою мовами. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2019. Вип. 65 (1). С. 45–57. (ж).

111. Дяків Х. Українська девіатологія: стан і перспективи розвитку. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2016. № 4 (20). Iss. 85. P. 20–24. (Г).
112. Дяків Х. Умови (не)успішності відеоінтерв'ю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”*. 2015. Вип. 15. Т. 1. С. 155–157. (В).
113. Дяків Х. Чи завжди комунікативні невдачі невдалі? *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”*: мовознавство. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 138. С. 60–63. (Г).
114. Дяків Х. Qui pro quo: (не)успішність політичних інтерв'ю. *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht: VIII Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik / Hrsg. von O. Novikova, U. Schweier; München: Verlag readbox unipress Open Access LMU*. 2018. Bd. 2017. S. 65–74. (Л).
115. Евдокименко Е. Ю. Понятіе інформаційного шуму в соціально-гуманітарних науках. *Молодой ученый*. 2013. № 10. С. 564–566.
116. Еляков А. Д. Інформаційна перегрузка людей. *Соціологічні дослідження*. 2005. № 5. С. 114–121.
117. Ермакова О. П., Земська Е. А. К побудові типології комунікативних неудах (на матеріалі естественного російського мови). *Русский язык и его функционирование: коммуникативно-прагматический аспект*. Москва: Наука, 1993. С. 90–112.
118. Ерофеева Т. И. Лингвистические заметки о жанре свободного телеинтервью. *Принципы функционирования языка в его речевых разновидностях*: межвуз. сб. науч. трудов. Пермь, 1984. С.73–81.
119. Єрмоленко С. Я. Мова телебачення і радіо. Українська мова: енциклопедія. Київ: Вид-во “Укр. енциклопедія” ім. М. П. Бажана. 2000. 324 с.
120. Жаботинська С. А. Лексичні поля й нелінійна динаміка когнітивних структур. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. Вип. 52. С. 1–11.

121. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1997. 212 с.
122. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1999. Вип. 2. 300 с.
123. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 2002. Вип. 3. 318 с.
124. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 2005. Вип. 4: Жанр и концепт. 440 с.
125. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. Саратов: Издат. центр “Наука”, 2007. Вип. 5: Жанр и культура. 440 с.
126. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. Саратов: Издат. центр “Наука”, 2009. Вип. 6: Жанр и язык. 440 с.
127. Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. Саратов: Издат. центр “Наука”, 2011. Вип. 7: Жанр и языковая личность. 351 с.
128. Захарова Ю. М. Просодична інтерференція в англомовному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження мовлення арабо-англійських білінгвів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. 270 с.
129. Зелінська М. З. Комунікативна компетенція молодих носіїв польської мови західних областей України: дис ... канд. філол. наук: 10.02.03 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2018. 258 с.
130. Земская М. В., Китайгородская М. В., Розанова И. Н. Языковая игра. *Русская разговорная речь. Фонетика. Морфология. Лексика. Жест.* Москва: Наука, 1983. С. 172–214.
131. Зильберт А. Б. Спортивный дискурс: точки пересечения с другими дискурсами (проблемы интертекстуальности). *Язык, сознание, коммуникация*: сб. ст. Москва: МАКС Пресс, 2001. Вып. 19. С. 103–112.
132. Инъиго-Мора И. Политическое телеинтервью: нейтралитет и провоцирование. *Политическая лингвистика*. 2008. Вып. 1 (24). С. 33–38.

133. Ионкина Е. Ю., Тихаева, В. В. Коммуникативные неудачи в интервью-портрете (на материале немецкого языка). *Вестник Челябинского гос. ун-та. Филологические науки*. 2019. Вып. 116. № 4 (426). С. 80–88.
134. Истрате П. Лингвостилистические и риторические особенности спортивного репортажа как жанра СМИ: на материале футбольного репортажа: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Гос. ин-т русс. языка им. А. С. Пушкина. Москва, 2006. 22 с.
135. Иваненко С. М. Стилістика і комунікативна прагматика. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2012. № 10. С. 129–135.
136. Иващук А. А. Трансформація жанрів і проблема їхньої ідентифікації в теорії та журналістській практиці. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 375–391.
137. Капелюшний А. Девіатологія мас-медіа: практикум з “Редакційної майстерності”. Львів: ПАІС, 2000. 208 с.
138. Капелюшний А. Медіалінгвістика в системі наук про ЗМІ. *Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика*. 2003. Вип. 23. С. 27–32.
139. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. Львів: ПАІС, 2007. 400 с.
140. Капелюшний А. Орфографічні помилки в титрах телевізійних передач наживо. *Теле- та радіожурналістика*. Львів, 2013. № 12. С. 302–311.
141. Карпа І. Б. Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo! Answers): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2010. 224 с.
142. Карпенко В. Основи професійної комунікації. Київ: Нора-прінт, 2002. 348 с.
143. Карпець Л. А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2006. 193 с.

144. Кійко С. В. Синергетика омонімії як мовного, мовленнєвого і міжмовного явища: [монографія]. Чернівці: Родовід, 2016. 532 с.
145. Кійко Ю. Є. Німецькі й українські друковані інтерв'ю у зіставленні. Проблеми загального, германського та словянського мовознавства: збірник наукових праць до 70-річчя профю В.В. Левицького. Чернівці: Книги-XXI, 2008. С. 141–151.
146. Кійко Ю. Є. Німецько-українські паралелі в інформаційних медіажанрах: фрактальний підхід: [монографія]. Чернівці: Родовід, 2016. 391 с.
147. Кійко Ю.Є. Фрактальне моделювання інформаційної структури медіатекстів. Чернівці: Технодрук. 2018. 402 с.
148. Кінг П. Стратегії і тактики спілкування, або Як знайти спільну мову з кожним. Київ: Книголав. 2017. 128 с.
149. Кірик Т. В. Педагогічні засоби подолання фонетичної інтерференції у тюркомовних студентів в умовах вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2005. 208 с.
150. Кітаєва Т. Диференційні ознаки мовленнєвого жанру “інтерв'ю”. *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 27. С. 194–200.
151. Климова К. Я. Формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів в умовах говірок Житомирщини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ін-т пед. АПН України. Київ, 2000. 200 с.
152. Ключев Е. В. Фатическая функция языка и проблемы референции. Ключев Е. URL: <http://www.kluev.com/?p=5> (дата зверення: 15.10.2017).
153. Ключева С. Д. Девиантность творческой личности: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.03 / Южноукр. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. Одесса, 2007. 192 с.
154. Книгознавство. Термінологічний словник (редакційно – видавнича справа, журналістика, поліграфія, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечна діяльність): навч. вид. / за заг. ред. В. О. Жадька. Київ: ВПК “Експрес-Поліграф”, 2012. 305 с.

155. Коваленко І. П., Романюк О. І. Формування електорального іміджу через тележурналістику. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2016. Вип. 48. С. 170–180. (Серія: Соціальні комунікації). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2016_48_17 (дата звернення: 10.01.2019).

156. Кожина М. Н. Речевой жанр и речевой акт (некоторые аспекты проблемы). *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1999. Вип. 2. С. 55–64.

157. Кокшарова Н. Н. Конфликтный и кооперативный типы русскоязычного дискурса в межкультурном политическом пространстве: автореф. дисс. ... канд. наук: 10.02.01 / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2015. 18 с.

158. Колесникова І. А. Крос-культурний конфлікт як наслідок лінгвальної помилки (на матеріалі рекламних назв). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія: Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 14–16.

159. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання “Przegląd Sportowy”). *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Філологічні науки. 2015. Вип. 39. С. 150–154.

160. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності. Одеса: Чорномор’я, 2007. 156 с.

161. Кононова Д. В. Вираження каузації у комунікативних ситуаціях офіційного та неофіційного спілкування (на матеріалі сучасної англійської мови): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. 255 с.

162. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты. Москва: Стрингер, 1992. 212 с.

163. Корольов І. Р. Мовленнєвий жанр і комунікативна ситуація: співвідношення понять. *Studia linguistica*. 2009. Вип. 3. С. 130–134.

164. Корольов І. Р. Національна кооперативна комунікативна поведінка. Від когніції до дискурсу: монографія / відп. ред. О. С. Снитко. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2018. 519 с.

165. Корольова А. В. Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія. 2014. Т. 17. № 2. С. 94–101.

166. Корольова А. В. Стратегії і тактики комунікативної поведінки учасників спілкування в ситуаціях конфлікту. *Studia Linguistica*: зб. наук. праць. 2008. Вип. 1. С. 48–53.

167. Корольова О. В. Спортивні журнали незалежної України: сучасний стан, тенденції розвитку: дис. ... канд. наук із соц ком.: 27.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. Київ, 2013. 170 с.

168. Котляров Л. П. Девиантность как предмет социально-философского анализа: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Южноукр. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. Одесса, 2003. 184 с.

169. Котов М. В. Комунікативна невдача у ситуації міжкультурного спілкування. *Дискурсологія: семантика і прагматика*. *Вісник ХНУ*. 2013. № 1052. С. 55–59.

170. Кочан І. М. Культура української мови: навч.-метод. практикум для студ. філол. ф-тетів. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 107 с.

171. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства: підручник. Київ: ВЦ “Академія”, 2006. 24 с. (Серія “Альма-матер”).

172. Кочерган М. Про деякі джерела комунікативного шуму в міжкультурній комунікації. *Магістр гри слова: філологічні дослідження, присвячені 60-річчю професора Флорія Сергійовича Бацевича* / укл. О. Ясіновська, Л. Сваричевська. Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2009. С. 202–208.

173. Кравчук А. Граматика і успішність комунікації (дещо з польсько-українських граматичних контрастів). *Проблеми слов'язнавства*. 2012. № 61. С. 111–128.

174. Красиков Ю. В. Некоторые аспекты психолингвистической детерминации речевых отклонений. *Речевые приемы и ошибки: типология, деривация, функционирование*. Москва: АН СССР. Ин-т языкознания, Пермский ГУ, 1989. С. 35–43.

175. Крижанівська Г. Т. Комунікативно-прагматичні та семантико-стилістичні особливості медіа-жанру “інтерв'ю-монолог” (на матеріалі сучасних англomовних жіночих журналів): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011. 19 с.

176. Кричківська О. В. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 293 с.

177. Кузьменко О. Ю. Особливості інтерв'ю як мовленнєвого жанру. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки. 2016. Вип. 2. С. 69–73.

178. Кузьменко О. Ю. Презентація респондента в англійськомовному інтерв'ю масмедійного дискурсу: лінгвокомунікативний і лінгвокогнітивний виміри: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2019. 20 с.

179. Куляс П. Теорія помилок і практика редагування: про курс корисний не лише для журналістів. *Вища освіта України*. 2006. № 1. С. 80–88.

180. Куранова С. І. Дискурсивно-прагматичні особливості інтерв'ю публічної мовної особистості (на матеріалі англійської та української мов). *Мандрівець*. 2012. № 6. С. 50–54. (а).

181. Куранова С. І. Лінгвопрагматичний вимір дискурсу інтерв'ю. *Мовознавчі студії*. 2014. Вип. 57. С. 37–43.

182. Куранова С. І. Семантико-рольовий аналіз дискурсів інтерв'ю у зіставному аспекті (на прикладі англійської та української мов). *Мандрівець*. 2012. № 5. С. 76–79. (б).
183. Кушнерук С. П. Документная лингвистика: [учеб. пособ.]. [5-е изд.]. Москва: Флинта; Наука, 2012. 254 с.
184. Лавринова Н. И. Текстовая актуализация речевого поведения коммуникантов в политическом интервью: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. / Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Архангельск, 2010. 201 с.
185. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. Москва: Смысл, 1999. 310 с.
186. Літературна норма і мовна практика / С. Я. Єрмоленко та ін. Ніжин: Аспект-поліграф, 2013. 320 с.
187. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ “Академія”, 2007. 752 с.
188. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. Київ: МАУП, 2007. 435 с.
189. Лукина М. Технология интервью: [учеб. пособ. для вузов]. 2-е изд., доп. Москва: Аспект Пресс, 2008. 192 с.
190. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва: ИТДГК “Гнозис”, 2003. 280 с.
191. Макурина О. А., Кротова М. А. “Звездное интервью”: к вопросу о жанровом паспорте. Воронеж; Ярославль: Истоки, 2003. С. 35–36.
192. Мальцева К. С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 2002. 172 с.
193. Малышева Е. Г. Русский спортивный дискурс: теория и методология лингвокогнитивного исследования: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 / Омский гос. ун-т им. Ф. М. Достоевского. Омск, 2011. 48 с.
194. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ВЦ “Академія”, 2012. 288 с. (Серія “Альма-матер”).

195. Мартінек С. В. Емпіричні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Методи лінгвістичних досліджень: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Слов'янськ, 22–24 берез., 2010 р.)*. Слов'янськ: Слов'янський держ. пед. ун-т, 2010. С. 119–122.

196. Мартынюк А. П. Когнитивная модель коммуникативного акта как методологическая платформа анализа коммуникативных неудач. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: тези доп. XII наук. конф. з міжнар. участю (Харків, 12–14 берез., 2013 р.)*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 210–212.

197. Марченко Ю. “Я счастлив быть в вашей стране”: абстрактная знаменитость о хобби, планах и мире. *Platfor.ma*. 2015. URL: <https://platfor.ma/topic/ya-schastliv-byt-v-vashej-strane-abstraktnaya-znamenitost-o-hobbi-planah-i-mire/><https://platfor.ma/topic/ya-schastliv-byt-v-vashej-strane-abstraktnaya-znamenitost-o-hobbi-planah-i-mire/> (дата звернення: 11.08.2018).

198. Материнська О. В. Семантика найменувань частин тіла в англійській, німецькій, українській та російській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2005. 19 с.

199. Мельник Г. С., Тепляшина А. Н. Основы творческой деятельности в журналистике. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 272 с.

200. Мельник І. В. Причини комунікативних невдач у провокаційному мовленні. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. № 46 (2). С. 497–506.

201. Михайлець Л. М. Граматичні помилки в усному діловому мовленні державних службовців. *Теорія та практика державного управління*. 2010. № 3. С. 365–371.

202. Мізін К. І. Нові напрями в українському мовознавстві: зіставна лінгвокультурологія. *Мовознавство*. 2012. № 6. С. 38–52.

203. Мільченко О. С. Семантичні девіації в нормативно-правових текстах: дис ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011. 178 с.

204. Мовні конфлікти і гармонізація суспільства: матеріали наук. конф. (Київ, 28–25 трав. 2001 р.). Київ: Видавн.-поліграф. центр “Київ. ун-т”, 2002. С. 144–150.

205. Мозолевська А. С. Лінгвопрагматичний аспект інформативності інтерв'ю (на матеріалі сучасної французької преси): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2014. 206 с.

206. Морозова І. Манипулятивная природа коммуникативного шума в диалоге. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 18. С. 70–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2013_18_19 (дата зверення: 10.01.2019).

207. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко З. В. Стилистика английского языка. Київ: Вища шк., 1991. 207 с.

208. Москвин В. П. К соотношению понятий “речевой жанр”, “текст” и “речевой акт”. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. В. Дементьев. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 2005. Вип. 4: Жанр и концепт. С. 63–75.

209. Мохненко О. П. Конфлікт як об'єкт фонетичних досліджень. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. 2012. № 29. С. 334–337.

210. Мраморнова О. М. Соціологічне дослідження мовленнєвої взаємодії: метод конверсаційного аналізу. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2011. Вип. 12. С. 32–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2011_12_9 (дата зверення: 10.01.2019).

211. Мультеева В. О. Речевые стратегии конфликта и факторы, влияющие на их выбор: дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Росс. гос. ун-т им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург. 2005. 190 с.

212. Муравьева Н. В. Речевые механизмы коммуникативных конфликтов (на материале текстов массовой информации): дисс. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2002. 451 с.

213. Мустайоки А. Коммуникативные неудачи сквозь призму потребностей говорящего. *Язык и мысль: Современная когнитивная*

лингвистика / сост. А. А. Кибрик, А. Д. Кошелев; ред. А. А. Кибрик и др. Москва: Языки славянской культуры, 2015. С. 543–556.

214. Мустайоки А. Причины коммуникативных неудач: попытка общей теории. *Русский язык за рубежом*. 2011. № 4. С. 76–86.

215. Мустайоки А. Разновидности русского языка: анализ и классификация. *Вопросы языкознания*. Москва, 2013. № 5. С. 3–27.

216. Мухтарова А. С. Структурно-композиционная организация текста жанра “звездного” интервью. *Инновационные подходы в решении проблем современного общества*: сб. статей Междунар. науч.-практ. конф.: в 2 ч. (Пенза, 27 мая 2018 г.) / отв. ред. Г. Ю. Гуляев Пенза: МЦНС “Наука и Просвещение”, 2018. Ч. 1. С. 189–193.

217. Навчати вчитися перекладу: монографія / Швачко С. О. та ін.; ред. С. О. Швачко. Суми: Сум. держ. ун-т, 2015. 214 с.

218. Нагаєв В. М. Конфліктологія. Київ: Центр навч. літ-ри, 2004. 198 с.

219. Негрышев А. А. Текст в перспективе стилистики и дискурс-анализа: к методологии исследования на материале новостного медиадискурса. *Stylistyka XXIII*. Opole: Wyd-wo Un-tu Opolskiego, 2014. S. 149–161.

220. Недопитанський М. І. Сучасна практика журналістського інтерв'ю: стратегія запитання. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. 2013. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1239> (дата звернення: 10.01.2019).

221. Нефедова Л. А. Явление девиации в лексике современного немецкого языка: дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.04 / Москов. пед. гос. ун-т. Москва, 2002. 365 с.

222. Новикова Е. А. Лингво-когнитивные аспекты спортивного интервью (на материале англоязычной прессы). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2018. № 5 (83). Ч. 2. С. 366.

223. Норман Б. Ю. К типологии речевых ошибок (на синтаксическом материале). *Речевые приемы и ошибки: типология, деривация, функционирование*: сб. науч. трудов. Москва: Ин-т языкознания, 1989. С. 14–22.

224. Осовська І. М. Сучасний німецький сімейний дискурс: когнітивно-семантичний і комунікативно-прагматичний виміри: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2014. 300 с.
225. Осовська І. Фреймова модель ситуації “суперечка”. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2009. № 431. С. 73–80.
226. Панкратова О. О. Лингвосомиотические характеристики спортивного дискурса: дисс. ... канд. філол. наук. 10.02.19 / Волгоград. гос. ун-т. Волгоград, 2005. 223 с.
227. Паславська А. Й. Заперечення як мовна універсалія: принципи, параметри, функціонування: монографія. Львів: Видавн. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. 290 с.
228. Пеливан О. К. Роль временного параметра интонации в реализации вежливости/невежливости в устных конфликтных диалогах. *Записки з романо-германської філології*. 2011. № 27. С. 167–169.
229. Петренко С. В. Літературно-критичні жанри сучасного англomовного медійного дискурсу: комунікативно-когнітивний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 267 с.
230. Печко Н. М. Лінгвокогнітивні та дискурсні аспекти непорозуміння як типу інтерпретації (на матеріалі англійського діалогічного мовлення): автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011. 22 с.
231. Пешковский А. М. Объективная и нормативная точка зрения на язык. *Пешковский А. М. Избранные труды*. Москва: Гос. учеб. пед. изд-во МП РСФСР, 1959. С. 50–62.
232. Пірен М. І. Конфліктологія. Київ: МАУП, 2003. 360 с.
233. Піхтовнікова Л. С. Витоки, основні положення, напрями і перспективи сучасної лінгвосинергетики (у науково-популярному викладі). *Нова філологія: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 73. С. 95–101.
234. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ: Либідь, 2008. 240 с.

235. Попова Т. И. Телеинтервью в коммуникативно-прагматическом аспекте. Санкт-Петербург: Филол. ф-т СПб гос. ун-та, 2002. 219 с.

236. Попович М. М. Основи міжкультурної комунікації: навч. посіб. МОНМС України / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Рута, 2012. 159 с.

237. Почепинська С. М. Комунікативні невдачі та засоби їх корегування в художньому діалозі (на матеріалі англійської мови): автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2009. 18 с.

238. Прокопенко А. В. Інтерв'ю в передвиборчому американському дискурсі: структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2013. 20 с.

239. Проценко О. В. Прагматична самокорекція комунікантів в українському спонтанному мовленні (на матеріалі теле- та радіотекстів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2006. 205 с.

240. Пшенична Т. О. Мовленнєвий вплив на емоції адресата інтерв'ю: автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком.: 27.00.06 / Київ нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011. 17 с.

241. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: СПОЛОМ, 2001. 224 с.

242. Романовская Л. В. Влияние социокультурного фактора на выбор речевых стратегий в дискурсе интервью: (на материале американского варианта английского языка). *Вестник Волгоградского государственного университета*. Сер. 2 “Языкознание”. 2010. № 1 (11). С. 139–144.

243. Руда О. Г. Комунікативні девіації в умовах українсько-російського білінгвізму: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2007. 20 с.

244. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія. Київ: Ін-т укр. мови НАН України, 2012. 232 с. URL: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/>

звернення: 10.01.2019).

245. Руденко О. В. Типологія телевізійного інтерв'ю як складової частини масової комунікації. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2010. № 10. С. 71–77.

246. Руженцева Н. Б. Манипулятивный компонент и предпосылочное знание в политическом интервью: вопросы и комментарии интервьюера. *Политическая лингвистика*. 2016. № 1 (55). С. 26–34.

247. Русская разговорная речь как явление городской культуры / [под ред. Т. В. Матвезвой]. Екатеринбург: “АРГО”, 1996. 193 с.

248. Русское слово в языке, тексте и культурной среде / [под ред. И. Т. Вепревой]. Екатеринбург: “АРГО”, 1997. 210 с.

249. Савінова Н. В. Коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2005. 21 с.

250. Саламатіна О. О. Інтерактивне та когнітивне моделювання інтерв'ю у сучасній німецькомовній публіцистиці. *Мова і культура*. 2013. № 16 (1). С. 277–284.

251. Саламатіна О. О. Мовленнєвий жанр “інтерв'ю” в сучасній німецькомовній та україномовній пресі: функціональні та прагматичні ознаки: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / ДЗ “Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського”. Одеса, 2011. 20 с.

252. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: текстуальний та дискурсивний аспекти: автореф. дис. ... д-ра. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 38 с.

253. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 552 с.

254. Седов К. Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. Москва: Лабиринт, 2004. 320 с.

255. Седов К. Ф. О жанровой природе дискурсивного мышления языковой личности. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1999. Вип. 2. С. 14–27.

256. Седов К. Ф. Психолингвистические аспекты изучения речевых жанров. *Жанры речи*: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 2002. Вип. 3. С. 40–51. (а).

257. Седов К. Ф. Языковая личность в аспекте психолингвистической конфликтологии. *Диалог – 2002*: материалы Междунар. Интернет-конф. Москва, 2002. URL: <http://www.dialog-21.ru/digest/2002/articles/sedov/> (дата звернення: 10.01.2019). (б).

258. Селиванова Е. А. Коммуникативный шум: к постановке проблемы. *Вісник Черкаського державного університету*. Серія: філол. наук. 2000. Вип. 15. С. 3–10. (а).

259. Селиванова Е. А. Лингвокультурный аспект коммуникативного шума. *International Scientific Conference LINGVAPAX 8*. Kiev: UNESCO; KSLU, 2000. Vol. 3. С. 51–55. (б).

260. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: [монограф. учеб. пособ.]. Киев: ЦУЛ, “Фитосоциоцентр”, 2002. 336 с.

261. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: [термінологічна енциклопедія]. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

262. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Черкаси: Диск, 2017. 890 с.

263. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики): монографія. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. 392 с.

264. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду

українського масовоінформаційного дискурсу): дис. ... д-ра. філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 211 с.

265. Серажим К. С. Інтерв'ю з політиком як типовий жанр актуалізації сучасного політичного дискурсу. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. 2004. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1606> (дата звернення: 10.01.2019).

266. Сербін С. М. Інтерв'ю в прямому радіоефірі. *Наукові записки. Серія філологічна*. 2012. № 29. С. 26–34.

267. Серякова И. И. Типология невербальных знаков коммуникации. *Science and Education a New Dimension*. 2014. № 28. Р. 84–88.

268. Симоніна Н. Класифікація сучасного телевізійного інтерв'ю. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2012. Вип. 27. С. 180–184.

269. Скібіцька Л. І. Конфліктологія. Київ: Центр навч. літ-ри, 2007. 384 с.

270. Славова Л. Л. Типологія комунікативних невдач (на матеріалі сучасного англійського мовлення): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. Київ, 2000. 18 с.

271. Сніцарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст. Історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка Київ, 2001. 20 с.

272. Соболева О. В. Графостилістичні особливості текстів інтерв'ю (на матеріалі французьких журналів для жінок): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 190 с.

273. Стахів М. Комунікативні девіації в педагогічному спілкуванні та шляхи їх усунення. *Обрії*. 2014. № 2 (39). С. 76–79.

274. Стахів М. О. Український комунікативний етикет: навч.-метод. посіб. Київ: Знання, 2008. 245 с.

275. Степикіна Т. В. Про способи попередження комунікативних невдач у процесі формування міжкультурної компетенції. *Вісники Луганського*

національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: Пед. науки. 2012. № 4. Ч. 2. С. 47–53.

276. Сушкевич О. В. Аксіологічна модальність інтерв'ю: функціональні та структурні особливості: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / ДЗ “Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського”. Одеса, 2013. 20 с.

277. Сыченков В. Интервью-портрет в системе современных публицистических жанров. *Вестник Московского университета*. Сер. 10. Журналистика. 2000. № 2. С. 108–115.

278. Тарабріна Н. А. Комуникативні невдачі та основні принципи їх класифікації. *Сучасні напрями лінгвістичних досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов*: зб. наук. пр. 2013. С. 463–465.

279. Тарабріна Н. А. Конфлікт як різновид комуникативних невдач. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. № 4. С. 224–227.

280. Тарасова В. В., Бек А. Д. Очі як важливий засіб невербальної комунікації: комуникативні невдачі. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. № 186 (2). С. 85–89.

281. Тарасова И. П. Речевое общение, толкуемое с юмором, но всерьёз. Москва: Высш. шк., 1992. 174 с.

282. Телевизионная журналистика: учеб. / под ред. А. Я. Юровского. Москва: Изд-во МГУ, 1994. 237 с.

283. Тищенко О. В. Мовна концептуалізація небезпеки та ризику в науковій та наївній моделях світу: до проблеми лінгвістики безпеки. *Науковий репозитарій Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2017. С. 69–88. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4249/%d1%82%d0%b8%d1%89%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 14.05.2018).

284. Третьякова В. С. Речевой конфликт и гармонизация общения: дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2003. 301 с.

285. Третьяк Ю. Ю. Дискурсивний портрет та стратегії легітимації респондента в жанрі французького газетно-журнального інтерв'ю: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 18 с.

286. Трубченинова А. А. Эмотивность и оценочность в немецком газетном спортивном дискурсе: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 / Москов. гос. лингвист. ун-т. Москва, 2006. 21 с.

287. Труфанова И. В. О розграниченні понять: речевої акт, речевої жанр, речева стратегія, речева тактика. *Научные доклады высшей школы. Филологические науки*. 2001. № 3. С. 56–65.

288. Уткин Э. А. Профилактика конфликтов. *Современное управление*. 2002. № 2. С. 19–28.

289. Федосюк М. Ю. Исследование средств речевого воздействия и теория жанров речи. *Жанры речи: сб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин*. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1997. С. 66–87. (а).

290. Федосюк М. Ю. Комплексные жанры разговорной речи: “утешение”, “убеждение” и “уговоры”. *Русская разговорная речь как явление русской культуры / под ред. Т. В. Матвеевой*. Екатеринбург: Арго, 1996. С. 73–94.

291. Федосюк М. Ю. Нерешенные вопросы теории речевых жанров. *Вопросы языкознания*. 1997. № 5. С. 102–120. (б).

292. Цапок О. М. Пунктуаційні помилки в інтернет-виданнях. *Мовознавчий вісник*. 2013. № 16–17. С. 250–256.

293. Цапро Г. Ю. Гендерні стратегії і тактики в англомовному телевізійному інтерв'ю: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2013. 20 с.

294. Чайка Л. В. Вербальні конфлікти: комплексний лінгвістичний аналіз (на матеріалі англійської мови): монографія. Ірпінь: Вид-во НУДПСУ, 2014. 272 с.
295. Черниш В. В. Порушення правильності та типові помилки в англomовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Психологія і педагогіка. 2008. № 11. С. 230–241.
296. Чернюк Н. І. Прагматична орієнтованість абстрагування/деабстрагування в англomовному дискурсі. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4 № 3. С. 78–83.
297. Чернюх Л. Д. Лінгвальні особливості сучасної словацької реклами: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03 / Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 2014. 20 с.
298. Черхава О. О. Феномен реконструкції у лінгвокомпаративістиці доби структуралізму. *Вісник КНЛУ*. Серія Філологія. 2015. Т. 18. № 1. С. 157–164.
299. Човганюк М. Інтерв'ю в сучасному медіа-просторі: жанрова парадигма і дискурсивні ознаки. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія "Філологічна". 2015. Вип. 51. С. 116–119.
300. Шальман Т. М. Жанрові діалогічні форми сучасного українського телебачення: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. 19 с.
301. Шведова Д. С. Дискурсивне конструювання пародійної особистості в американській кінокомедії. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер.: Філологічні науки. 2014. Кн. 2. С. 278–283.
302. Швець Е. В. "Звездное" інтерв'ю в комунікативно-прагматическом аспекте: дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Воронеж. гос. архитектурно-строительный ун-т. Воронеж, 2008. 185 с.

303. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа, 2005. С. 105–117.
304. Шимонюк М. Деструкція мови і новаторство художественного стилю (за текстами Андрія Платонова). *Prace Naukowe Uniwersytetu Slaskiego w Katowicach*. Katowice: Wyd-wo Un-ty Slaskiego, 1997. № 1616. 119 с.
305. Шмелева Т. В. Модель мовного жанру. *Жанри мови*: зб. науч. ст. / отв. ред. В. Е. Гольдин. Саратов: Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1997. С. 88–98.
306. Шмелева Т. В. Повсякденна мова як лінгвістичний об’єкт. *Русистика сьогодні. Функціонування мови: лексика і граматики* / отв. ред. Ю. М. Караулов. Москва: Наука, 1992. С. 5–15.
307. Шмелева Т. В. Мовний жанр: досвід загальнофілологічного осмислення. *Collegium*. 1995. № 1–2. С. 57–65.
308. Штельмах М. Л. Інтерв’ю в системі жанрів сучасної українськомовної комунікації: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 18 с.
309. Штырева С. В. Прагмалінгвістична характеристика інтерв’ю: на матеріалі французької преси: дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Москов. гос. лінгвіст. ун-т. Москва, 2006. 163 с.
310. Шубина Н. Л. Про адаптивні процеси в сучасній спонтанній мові. *Аспекти мовної конфліктології*. Санкт-Петербург, 1996. С. 13–24.
311. Шутова М. О. Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономасіологічна реконструкція фразеоформул): монографія. Київ: Видавн. центр КНЛУ, 2016. 296 с.
312. Эко У. Відсутня структура. Введення в семиологію. Москва: ТОО ТК “Петрополис”, 1998. 432 с.
313. Якобсон Р. Избранные работы. Москва: Прогресс, 1985. 460 с.
314. Яновець А. І. Психолінгвістичні особливості дискурсу англійської мови в політиці у стані емоційної напруги: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2014. 20 с.

315. Ярмаркина Г. М. Обыденная риторика: просьба, приказ, предложение, убеждение, уговоры и способы их выражения в русской разговорной речи: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Саратов. гос. ун-т т им. Н. Г. Чернышевского. Саратов, 2001. 150 с.

316. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ: Центр учбов. літ-ри, 2012. 168 с.

317. Яхонтова Т. В. Лінгвогенологія сучасної науки (на матеріалі англомовних текстів): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2014. 36 с.

318. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Київ: ВЦ Академія, 2010. 312 с.

319. Яшина Н. В. Коммуникативные и интонационные особенности дискурса телеинтервью: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Иванов. гос. ун-т. Иваново, 2007. 19 с.

320. Ader D. Stars-Idole-Medienwelten. Velber bei Hannover: Friederich, 2002. 64 S.

321. Auer P. Sprachliche Interaktion: eine Einführung anhand von 22 Klassikern. 2. Aufl., aktualisierte. Berlin: De Gruyter, 2013. 290 S.

322. Ayaß R. Konversationsanalytische Medienforschung. *Medien & Kommunikationswissenschaft*. 2004. Bd. 52. S. 5–29.

323. Barmeyer Chr., Genkova P., Scheffer J. Interkulturelle Kommunikation und Kulturwissenschaft. Grundbegriffe, Wissenschaftsdisziplinen, Kulturräume. Passau: Verlag Karl Stutz, 2011. 448 S.

324. Barth-Weingarten D. Zur (Aus-)Nutzung konzessiver Konstruktionen in radio interviews. Eine qualitativ-quantitative Untersuchung zur Kontextabhängigkeit von Äußerungen. *Gesprächsforschung: Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*. 2003. Ausgabe 4. S. 251–281. <http://www.gespraechsforschung-ozs.de/heft2003/ga-barth.pdf> (Last accessed: 15.12.2017).

325. Barth-Weingarten D., Couper-Kuhlen E. Action, prosody and emergent constructions: The case of “and”. *Constructions: Emerging and emergent* / P. Auer, S. Pfänder. Berlin: De Gruyter, 2011. S. 263–292.
326. Bartsch R. Sprachnormen: Theorie und Praxis. Tübingen: Niemeyer, 1985. 341 S.
327. Bartsch R. Sprachnormen: Theorie und Praxis. Tübingen: Niemeyer, 1987. 341 S.
328. Berens F.-J. Analyse des Sprachverhaltens im Redekonstellationstyp “Interview”. Eine empirische Untersuchung. 1. Aufl. München: Max Hueber Verlag, 1975. 204 S.
329. Bergmann J. R. Flüchtigkeit und methodische Fixierung sozialer Wirklichkeit. Aufzeichnungen als Daten interpretativer Soziologie. *Entzauberte Wissenschaft. Zur Relativität und Geltung soziologischer Forschung*. Göttingen: Schwartz, 1985. S. 299–320.
330. Berne E. Was sagen Sie, nachdem Sie “Guten Tag” gesagt haben? Psychologie des menschlichen Verhaltens. München: Kindler, 1978. 379 S.
331. Besl P. Frage-Antwort-Strukturen im politischen Fernsehinterview: zur Responsivität von Antwortsequenzen politischer Akteure in den Sommerinterviews von ARD und ZDF. Regensburger Beiträge zur deutschen Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaft. Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Warszawa; Wien, 2018. Bd. 102. 318. S.
332. Bohnensteffen M. Fehler-Korrektur. Lehrer- und lernerbezogene Untersuchungen zur Fehlerdidaktik im Englischunterricht der Sekundarstufe II. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 2010. 306 S.
333. Bohnsack R. Qualitative Bild- und Videointerpretation: Die dokumentarische Methode. Opladen & Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich, 2009. 253 S.
334. Bohnsack R. Rekonstruktive Sozialforschung: Einführung in qualitative Methoden. 9. Aufl., überarbeitete und erweiterte. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014. 316 S.

335. Bollow J. Hinterfragt: Das politische Fernsehinterview als dialogisches Handlungsspiel. Tübingen: Niemeyer, 2007. 178 S.
336. Bolten J. Einführung in die interkulturelle Wirtschaftskommunikation. 2. Aufl., überarb. und erw. Göttingen [u.a.]: Vandenhoeck & Ruprecht, 2015. 265 S.
337. Borisova E., Souleimanova O. Understanding by Communication. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013. 225 p.
338. Born J., Gloning T. Sport, Sprache, Kommunikation, Medien: interdisziplinäre Perspektiven. *Hochschulschriftenserver der Justus-Liebig-Universität Gießen*. Gießen, 2015. URL: http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2015/11823/pdf/LU_8_Born_Gloning.pdf (Last accessed: 15.10.2018).
339. Bremer K. Verständigungsarbeit: Problembearbeitung und Gesprächsverlauf zwischen Sprechern verschiedener Muttersprachen. Tübingen: Narr, 1997. 249 S.
340. Breuer F., Muckel P., Dieris B. Reflexive Grounded Theory: eine Einführung für die Forschungspraxis. 3. Aufl. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, 19(2). 2018. S. 1-19.
341. Britten U. Interview planen, durchführen, verschriftlichen. Bamberg: Palette Verl., 2008. 71 S.
342. Brown P., Levinson S. Politeness: some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 275 p.
343. Brown P., Levinson S. Politeness: some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 345 p.
344. Brown P., Levinson S. Universals in language usage: politeness phenomena. *Questions and politeness. Strategies in social interactions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1978. P. 56–289.
345. Bröder F. J. Presse und Politik. Demokratie und Gesellschaft im Spiegel politischer Kommentare der "Frankfurter Allgemeinen Zeitung", der "Welt" und der "Süddeutschen Zeitung". Erlanger Studien; 8. Erlangen: Palm & Enke. 1973. 369 S.
346. Bublitz H. Im Beichtstuhl der Medien. Die Produktion des Selbst im öffentlichen Bekenntnis. Bielefeld, 2010. 236 S.

347. Bucher H. J. Pressekommunikation. Grundstrukturen einer öffentlichen Form der Kommunikation aus linguistischer Sicht. Tübingen, 1986. 56 S.

348. Burel S. Kommunikative Strategien von Unternehmen zwischen Inszenierung und Adressierung: eine empirische Analyse eines Imagevideos. Kommunikation in multikulturellen Projektteams. Heidelberg: Universität Heidelberg, 2015. 17 S.

349. Burger H., Luginbühl M. Mediensprache: eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien. 4. Aufl., neu bearb. und erw. Berlin: de Gruyter, 2014. 532 S.

350. Burgoon J., Buller D., Woodall W. G. Nonverbal communication: The unspoken dialogue. New York: McGraw-Hill, 1996. 535 p.

351. Burkhardt A. Linguistisch begründetes Missvergnügen: über systembezogene und polit(olinguist)ische Sprachkritik. *Sprachkritik und Sprachkultur*. 2011. S. 97–123.

352. Burkhardt S. Praktischer Journalismus. Lehr- und Handbücher der Kommunikationswissenschaften. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2009. 306 S.

353. Bücken J. Argumentationstheorie und interaktionale Linguistik. Studentische. *Arbeitspapiere zu Sprache und Interaktion*. Münster: Centrum Sprache und Interaktion, 2004. URL: http://noam.uni-muenster.de/sasi/Buecker_SASI.pdf. (Last accessed: 01.09.2016).

354. Bünnagel W. Fehlerlinguistik und computerunterstützte Fremdsprachenerwerbsforschung. Ein Beitrag zur Genuskompetenz im Spanischen. Europäische Hochschulschriften. Frankfurt; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien; 1993. 278 S.

355. Capone A. The pragmatics of indirect reports. Socio-philosophical considerations. Cham: Springer, 2016. 364 p.

356. Caspary R. Nur wer Fehler macht, kommt weiter. Wege zu einer neuen Lernkultur. Freiburg [u.a.]: Herder, 2008. 157 S.

357. Castelfranchi C. Pretense as deceptive behavioral communication. *Pragmatics & Cognition* / University of Siena and Institute of Cognitive Sciences and Technologies of National Research Council. 2016. Vol. 23. Iss. 1. P. 16–52.

358. Cherubim D. Entwicklung durch Abweichungen: Gewinne und Verluste an den Rändern der Sprache. *Alte und neue Wörter. Der Deutschunterricht. Beiträge zu seiner Praxis und wissenschaftlichen Grundlegung*. 2015. № 3/15. S. 2–13.

359. Cherubim D. Fehlerlinguistik: Beiträge zum Problem der sprachlichen Abweichung. Tübingen: Niemeyer Verlag, 1980. 318 S.

360. Chomsky N. Media Control. Wie die Medien uns manipulieren. Hamburg; Wien: Europa Verlag, 2003. 52 S.

361. Clayman S., Heritage J. The news interview: journalists and public figures on the air. *Studies in interactional sociolinguistics*. 16, 1. publ. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2002. 372 p.

362. Dabrowska-Burkhardt J. M., Eichinger L. M., Itakura U. Deutsch: lokal – regional – global. *Studien zur deutschen Sprache*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, Bibliothek, 2017. Bd 77. 468 S.

363. Dallmayr F. Reflections on Dialogue. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. № 2. P. 137–143.

364. Danesi M. Understanding Media Semiotics. 2nd ed. London, Oxford: Bloomsbury Publishing, 2018. 312 p.

365. Deppermann A. Authentizitätsrhetorik: Sprachliche Verfahren und Funktionen der Unterscheidung von ‘echten’ und ‘unechten’ Mitgliedern sozialer Kategorien. Frankfurt am Main: Universität Frankfurt am Main, 2000. S. 231–252 In: Essbach, W. (Hrsg.): *wir/ihr/sie. Identität und Alterität in Theorie und Methode*. Würzburg: Ergon, 261–282

366. Deppermann A. Ethnographische Gesprächsanalyse: Zu Nutzen und Notwendigkeit von Ethnographie für die Konversationsanalyse. *Gesprächsforschung: Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*. 2000. Ausgabe 1. S. 96–124. URL: <http://www.gespraechsforschung-ozs.de/heft2000/ga-deppermann.pdf> (Last accessed: 01.09.2016).

367. Deppermann A. Gespräche analysieren. (= Qualitative Sozialforschung. 3). 4. Aufl. Wiesbaden: VS Verlag, 2008. 125 S.

368. Deppermann A. Gespräche analysieren: eine Einführung in konversationsanalytische Methoden. Qualitative Sozialforschung. Opladen: Leske + Budrich, 1999. 125 S.

369. Deppermann A. Glaubwürdigkeit im Konflikt: rhetorische Techniken in Streitgesprächen; Prozeßanalysen von Schlichtungsgesprächen. Frankfurt am Main: Lang, 1997. 415 S.

370. Deppermann A. Grammatik und Semantik aus gesprächsanalytischer Sicht. Berlin: De Gruyter, 2007. 351 S.

371. Deppermann A. Interview als Text vs. Interview als Interaktion. *Forum Qualitative Sozialforschung*. 2013. Vol. 14. № 3. URL: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/2064/3584> (Last accessed: 01.09.2016).

372. Deppermann A. Konversationsanalyse: elementare Interaktionsstrukturen am Beispiel der Bundespressekonferenz. *Analysen im Vergleich. Pragmatiktheorien*. 2014. S. 19–47.

373. Deppermann A. Konversationsanalyse und diskursive Psychologie. *Handbuch qualitative Forschung in der Psychologie*. 2010. S. 643–661.

374. Deppermann A. Wenn Semantik zum praktischen Problem wird: Divergierende Schmerzkonzepte von Ärztin und Patientin in der psychosomatischen Exploration. *Psychother*. 2003. Soz. 5 (3). S. 165–181.

375. Deppermann A. When recipient design fails: Egocentric turn-design of instructions in driving school lessons leading to breakdowns of intersubjectivity. *Gesprächsforschung: Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*. 2015. Ausgabe 16. S. 63–101. URL: <http://www.gespraechsforschung-online.de/fileadmin/dateien/heft2015/ga-deppermann.pdf> (Last accessed: 01.09.2016).

376. Deppermann A., Blühdorn H. Negation als Verfahren des Adressatenzuschnitts: Verstehenssteuerung durch Interpretationsrestriktionen. *Deutsche Sprache*. 2013. 41 (1). S. 16–30.

377. Deppermann A., Feike H., Linke A. Sprachliche und kommunikative Praktiken: eine Annäherung aus linguistischer Sicht. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2016. S. 1–23

378. Deppermann A., Hartung M. Was gehört in ein nationales Gesprächskorpus? Kriterien, Probleme und Prioritäten der Stratifikation des “Forschungs- und Lehrkorpus Gesprochenes Deutsch” (FOLK). Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2012. S. 414–450.

379. Deppermann A., Schmitt R. “Damit sie mich verstehen”: Genese, Verfahren und recipient design einer narrativen Performance. *Theatralität des sprachlichen Handelns* / Hrg. M. Buss, S. Habscheid, S. Jautz, F. Liedtke, J. G. Schneider. München, 2009. S. 79–112.

380. Deutschsprachige Landeskunde / укл. Кійко Ю. Є. Чернівці: Рута, 2009. 87 с.

381. Dialogforschung / Hrsg. von P. Schröder, H. Steger. *Sprache der Gegenwart; 54. Institut für Deutsche Sprache: Jahrbuch*. 1. Aufl. Düsseldorf: Schwann, 1981. 555 S.

382. Die Psychologie des zwanzigsten Jahrhunderts: der 15 b. / Hrg. Walter Spiel. Register Zürich: Kindler, 1981. Bd 12: Konsequenzen für die Pädagogik (2). Entwicklungsstörungen und therapeutische Modelle. 349 S.

383. Diskurs – interdisziplinär: Zugänge, Gegenstände, Perspektiven / Hrsg.: H. Kämper, I. H. Warnke. Berlin; Boston: De Gruyter, 2015. 449 S.

384. Dittmar N. Grundlagen der Soziolinguistik: Ein Arbeitsbuch mit Aufgaben. Tübingen: Niemeyer, 1997. 358 S.

385. Di Venanzio L. Die Syntax von Selbstreparaturen: sprach- und erwerbsspezifische Reparaturorganisation im Deutschen und Spanischen. Berlin; Boston: De Gruyter, 2016. 639 S.

386. Dobrick M. Gegenseitiges (Miss-)Verstehen in der dyadischen Kommunikation. Munster: Aschendorff, 1985. 97 S.

387. Dobrzynska T. Gatunki pierwotne i wtorne (Czytaj Bachtina). *Typy tekstow: zbior studiow* / red. T. Dobrzynska. Warszawa: Wyd-wo IBL, 1992. S. 75–80.
388. Dreyer W., Höbller U. Perspektiven interkultureller Kompetenz. 1 Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2011. 425 S.
389. Deutsche Grammatik. 2. Aufl., überarbeitete. Berlin: Dudenverlag, 2016. 455 S.
390. Dürscheid C. Medien, Kommunikationsformen, kommunikative Gattungen. *Linguistik online*. 2005. Vol. 22. № 1/05. URL: http://www.linguistik-online.de/22_05/duerscheid.html (Last accessed: 10.10.2018).
391. Dyakiv K. Das politische Fernsehinterview und kommunikative Misserfolge für Journalisten. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi – Studien zur deutschen Sprache und Literatur*. Istanbul, 2018. № 1 (39). S. 95–107. (a).
392. Dyakiv Kh. Interviewen – Handwerk und keine Kunst? *Deutsche Sprache in der Ukraine: Kontinuitäten und Entwicklungen: матеріали XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (Львів, 4–6 жовт .2016 р.)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 67–69. (a).
393. Dyakiv Kh. Irren ist menschlich oder Erfolg durch Misserfolg. *Ansätze – Begründungen – Maßstäbe. Germanica Wratislaviensia* / Hrsg. I. Bartoszewicz, M. Halub, T. Malyszek. Wrocław, 2016. 141. S. 197–210. (б).
394. Dyakiv Kh. Kommunikative Missverständnisse als Strategie. *Німецька мова в Україні: Традиції, успіхи, завдання: матеріали XXV Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (Львів, 28–29 верес. 2018 р.)*. Львів: ПАІС, 2018. С. 56–58. (б).
395. Dyakiv Kh. Phraseologismen mit Farbkomponenten im Deutschen als Grund für kommunikative Deviationen für die ukrainischen Deutschlerner. *Einblicke und Rückblicke: Beiträge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie aus intra- und interlingualer Sicht* / Hrsg. A. Gondek, A. Jurasz, J. Szczek. Wrocław; Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehrten GmbH, 2018. Bd. 33 (1). S. 247–258. (в).

396. Dyakiv Kh. Recipient Design in Videointerviews. *Sternstunden der deutschen Sprache in der Ukraine*: матеріали XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (Чернівці, 29–30 верес. 2017 р.). Чернівці: Видавн. дім “Родовід”, 2017. S. 46–47.

397. Dyakiv Kh. Tollpatschig interviewen oder interviewt werden – Kurzvideos im ukrainischen und deutschen Fernsehen. *Tekst i dyskurs – Text und Diskurs* / Hrsg. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur. Warszawa; Rzeszów, 2016. № 9. S. 165–186. (В).

398. Dyakiv Kh. Zum Begriff der kommunikativen Gattung. *Moderne Germanistik auf der Suche nach einer neuen Identität: interdisziplinär, interkulturell, international*: матеріали XXVI Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (Івано-Франківськ, 27–28 верес. 2019 р.). Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2019. С. 42–44.

399. Dyakiv Kh. Zur Frage der Typologie von kommunikativen Deviationen. *Українська германістика в діалозі культур=Ukrainische Germanistik und Kulturdialog*: матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (Львів, 6–8 жовт. 2015 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. S. 55–57.

400. Ecker H. P., Landwehr J., Settekorn W., Walther J. Textform Interview. Düsseldorf : Schwann, 1977. 151 S.

401. Eggins S., Martin J. R. Gatunki i rejestry dyskursu. *Dyskurs jako struktura i proces* / [pod red. T. A. van Dijka, tłum. G. Grochowski]. Warszawa, 2001. S. 153–182.

402. Ehlich K., Rehbein J. Erweiterte halbinterpretative Arbeitstranskriptionen (HIAT2): Intonation. *Linguistische Berichte*. 1979. № 59. S. 51–75.

403. Ehlich K., Rehbein J. Halbinterpretative Arbeitstranskriptionen (HIAT). *Linguistische Berichte*. 1976. № 45. S. 21–41.

404. Ehrhardt C. Beziehungsgestaltung und Rationalität: eine linguistische Theorie der Höflichkeit. Trieste: Ed. Parnaso, 2002. 247 S.

405. Eichinger L. Wie einfach ist verständlich? Interview mit Ludwig M. Eichinger, Professor für Germanistische Linguistik an der Universität Mannheim, Direktor des Instituts für Deutsche Sprache / Nolte J., srg werbeagentur. Mannheim : Hays AG, 2017. H. 1. 7 S.

406. ELAN: a Professional Framework for Multimodality Research / Wittenburg P. etc. *Proceedings of the Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'06)*. 2006. P. 1556–1559. URL: http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2006/pdf/153_pdf.pdf (Last accessed:15.12.2017).

407. Engl J. Thurmaier F. Wie redest Du mit mir? Fehler und Möglichkeiten in der Paarkommunikation. Freiburg, Br.: Kreuz, 2012. 178 S.

408. Falkner W. Verstehen, Missverstehen und Missverständnisse. Untersuchungen an einem Korpus englischer und deutscher Beispiele. Tübingen: Niemeyer, 1997. 275 S.

409. Fandrych C., Thurmair M. Textsorten im Deutschen: linguistische Analysen aus sprachdidaktischer Sicht. Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2011. 379 S.

410. Fasel C. Erzählende Textsorten. Berlin: Deutsches Journalistenkolleg, 2011. 50 S.

411. Fasel C. Textsorten. 2. Aufl., überarbeitete. Konstanz; München: UVK, 2013. 142 S.

412. Fehler (ihre Funktionen im Kontext individueller und gesellschaftlicher Entwicklung) / Hrg. M. Gartmeier. Münster [u.a.]: Waxmann, 2015. 310 S.

413. Fervers H. Fehlerlinguistik und Zweitsprachenerwerb (wie Franzosen Deutsch lernen). Geneve: Droz, 1983. 254 S.

414. Fiehler R. Normen für Gesprächsverhalten im (Deutsch-) Unterricht. *Gesprächskompetenz in schulischer Interaktion*. 2017. Bd. 5. S. 16–37.

415. Fiehler R. Verständigungsprobleme und gestörte Kommunikation. Opladen: Westdt. Verl., 1998. 304 S.

416. Fiehler R., Barden B., Elstermann M., Kraft B. Eigenschaften gesprochener Sprache. Theoretische und empirische Untersuchungen zur Spezifik mündlicher Kommunikation. Tübingen: Narr, 2004. 546 S.

417. Földes Cs. *Interkulturelle Kommunikation: Positionen zu Forschungsfragen, Methoden und Perspektiven*. Wien: Praesens Verl. [u.a.], 2007. 63 S.
418. Friedrichs J., Schwinges U. *Das journalistische Interview*. 1. Aufl. Opladen: Westdt. Verl., 1999. 222 S.
419. Friedrichs J., Schwinges U. *Das journalistische Interview*. Wiesbaden: VS Verlag, 2005. 323 S.
420. Furdal A. Genologia lingwistyczna. *Biuletyn PTJ*. 1982. Z. 39. S. 61–70.
421. Gajda St. Gatunki wypowiedzi potocznych. *Jezyk potoczny jako przedmiot badan jezykoznawczych: materialy Konferencji* (Opole, 18–20 X 1990 r.). Opole, 1991. S. 67–91.
422. Gausling T. Der Newsgroup-Beitrag – eine kommunikative Gattung? *SASI: Studentische Arbeitspapiere zu Sprache und Interaktion*. 2005. H. 4. 134 S.
423. Gespräch als Prozess: linguistische Aspekte der Zeitlichkeit verbaler Interaktion / Hrsg. H. Hausendorf. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2018. 348 S.
424. Gesprächsanalytisches Transkriptionssystem 2 (GAT 2) / M. Selting et al. *Gesprächsforschung: Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*. 2009. Ausgabe 10. S. 353–402. URL: https://www.ph-freiburg.de/fileadmin/dateien/mitarbeiter/hagemannfr/GAT_2.pdf (Last accessed: 15.12.2017).
425. Gesprochenes und Geschriebenes im Wandel der Zeit / Hrsg.: A. Deppermann; Festschrift für J. Schwitalla, M. Hartung. Mannheim: Verl. für Gesprächsforschung, 2015. 315 S.
426. Girnth H., Hoffman A. A. *Politolinguistik* / Institut für Deutsche Sprache. *Literaturhinweise zur Linguistik*. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER, 2016. Bd. 4. 76 S.
427. Gloning T. Neue mediale Formate und ihre kommunikative Nutzung in der Wissenschaft: Fallbeispiele und sieben Thesen zum Praktiken-Konzept, seiner Reichweite und seinen Konkurrenten. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Gießen, 2016. S. 457–486.

428. Goes S. "Das 'nicht' war zu leise!": Untersuchungen zur kommunikativen Verarbeitung von Abweichungen in Gesprächen. Göttingen: Duehrkohp & Radicke, 2001. 419 S.

429. Goodwin Ch. Conversational organization: interaction between speakers and hearers. New York [u.a.]: Acad. Pr., 1981. XII. 195 p.

430. Grewendorf G. Sprache als Organ – Sprache als Lebensform. Interview mit Noam Chomsky: Über Linguistik und Politik. 1. Aufl. Frankfurt am Main & Suhrkamp, 1995. 255 S.

431. Grice H. Paul. Logic and Conversation. *Syntax and Semantics* / Hrsg. P. Cole, J. L. Morgan. New York: Academic Press, 1975. Bd. 3: Speech acts. S. 41–58.

432. Grüttner S., Egle B., Lucy U. Seminararbeit zum Thema "Interview". *Phfreiburg.de* URL: https://www.phfreiburg.de/fileadmin/dateien/fakultaet3/sozialwissenschaft/Quasus/Hausarbeiten/EW2_HA-_Interview.pdf (Last accessed: 13.10.2017).

433. Gustav F. Norm – Grenze – Abweichung (kultursemiotische Studien zu Literatur, Medien und Wirtschaft; Michael Titzmann zum 60. Geburtstag). Passau: Stutz, 2004. 463 S.

434. Gülich E., Mondada L. Konversationsanalyse. Eine Einführung am Beispiel des Französischen. Tübingen: Niemeyer, 2008. Bd. 52: Romanistische Arbeitshefte. 150 S.

435. Günthner S. Gattungen in der sozialen Praxis. Die Analyse kommunikativer Gattungen als Textsorten mündlicher Kommunikation. *Deutsche Sprache*. 1995. № 25/1. S. 193–218.

436. Günthner S. Vorwurfsaktivitäten in der Alltagsinteraktion. Grammatische, prosodische, rhetorisch-stilistische und interaktive Verfahren bei der Konstitution kommunikativer Muster und Gattungen. Tübingen: Niemeyer, 2000. 404 S.

437. Günthner S., Knoblauch H. Forms are the Food of Faith – Gattungen als Muster kommunikativen Handelns. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 1994. № 46. H. 4. S. 693–723.
438. Habermann M. & Ziegler A. Sind wir nicht alle ein bisschen Pragmatik? Möglichkeiten und Grenzen der Historischen Pragmatik. *Jahrbuch für Germanistische Sprachgeschichte*, 2012. № 3 (1). S. 1–23.
439. Haller M. Das Interview: ein Handbuch für Journalisten. Praktischer Journalismus. №6. 1. Aufl. München: Ölschläger, 1991. 421 S.
440. Haller M. Das Interview. Ein Handbuch für Journalisten. 3 Aufl., überarb. Konstanz: UVK Medien. 2001. 60 S.
441. Haller M. Das Interview. Ein Handbuch für Journalisten. 5 Aufl. Konstanz; München: UVK Verlagsgesellschaft, 2013. 346 S.
442. Haunerding M., Probst H.-J. Kosten senken: Checklisten, Rechner, Methoden. Wiesbaden: Haufe, 2005. 274 S.
443. Hausendorf H., Schmitt R. Interaktionsarchitektur und Sozialtopografie: Basiskonzepte einer interaktionistischen Raumanalyse. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, Bibliothek, 2016. S. 27-54.
444. Hauser S., Meier S. “Wer mich kennt, der weiß ...”: Formelhafte Authentifizierung von Selbsteinschätzungen in Medieninterviews. *Deutsche Sprache*. 2014. № 42 (2). S. 121–138.
445. Häusermann J. Medienproduktion – Medienanalyse. *Mediensprache und Medienkommunikation*. Mannheim, 2013. S. 57–64.
446. Häusermann J., Käppeli H. Rhetorik für Radio und Fernsehen: Regeln und Beispiele für mediengerechtes Schreiben, Sprechen, Informieren, Kommentieren, Interviewen, Moderieren / Hrsg. Medienausbildungszentrum Luzern. 1. Aufl. Aarau: Sauerländer, 1986. 182 S.
447. Heath Ch. Video in qualitative research: analysing social interaction in everyday life. Los Angeles [u.a.]: Sage, 2010. VII. 173 S.
448. Heideggers Wahrheiten. Wahrheit, Referenz und Personalität in “Sein und Zeit“ / Hrg. Ch. Martel. Berlin [u.a.]: de Gruyter, 2008. 330 S.

449. Henscheid E. Kulturgeschichte der Mißverständnisse. Studien zum Geistesleben. Stuttgart: Reclam, 1997. 589 S.
450. Heringer H. J. Interkulturelle Kommunikation: Grundlagen und Konzepte. 4. Aufl., überarb. und erw. Tübingen: Francke, 2014. 255 S.
451. Heritage J., Clayman S. Talk in action: interactions, identities, and institutions. 1. publ. Chichester [u.a.]: Wiley-Blackwell, 2010. VI. 312 S.
452. Hinnenkamp V. Mißverständnisse in Gesprächen (eine empirische Untersuchung im Rahmen der interpretativen Soziolinguistik). Opladen [u.a.]: Westdt. Verl., 1998. 333 S.
453. Hinrichs U. Linguistik des Hörens. Hörverstehen und Metakommunikation im Russischen. Wiesbaden: Harrassowitz, 1991. 385 S.
454. Hoffmann R.-R. Politische Fernsehinterviews: eine empirische Analyse sprachlichen Handelns. Medien in Forschung + Unterricht. Ser. A. 9. Tübingen: Niemeyer, 1982. 202 S.
455. Hoffmann T. Wahrheitsspiele: Zu den Interviewformaten Andre Müller und Moritz von Uslars. *Germanic Review*. 2016. № 91. S. 61–77.
456. Holly W. Einführung in die Pragmalinguistik. Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. Berlin: Langenscheidt, 2001. 72 S.
457. Holly W. Fernsehen. Tübingen: Niemeyer, 2004. 97 S.
458. Holly W. Sprache in Massenmedien: Medialität, Intermedialität und kulturelle Praxis. *Mediensprache und Medienkommunikation*. Mannheim, 2013. S. 57–64.
459. Holly W. Sprache und Fernsehen. Heidelberg: Groos, 1996. B. III. 46 S.
460. Holly W. Sprache und Fernsehen in der Bundesrepublik Deutschland. In: Sprache in den Medien nach 1945 // Hrsg. W. Holly, U. Püschel. Heidelberg: Julius Groos, 1993. S. 128-157.
461. Holly W., Kühn P., Püschel U. Politische Fernsehdiskussionen. Zur medienspezifischen Inszenierung von Propaganda als Diskussion. Tübingen: Niemeyer, 1986. 271 S.

462. Holly W., Püschel U. Medienrezeption als Aneignung. Methoden und Perspektiven qualitativer Medienforschung. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1993. 219 S.
463. How not to do things with words: Beiträge zur Sprache in Politik, Recht und Werbung / Hrsg. J. Makowski. Łódź: Wydawn. Primum Verbum, 2011. 203 S.
464. Höflichkeitsstile / Hrsg. H.-H. Lüger. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien: Lang, 2001. 352 S.
465. Ignoranz. Nichtwissen, Vergessen und Missverstehen in Prozessen kultureller Transformationen / Hrsg. A. Geisenhanslüke. Bielefeld: Transcript, 2008. S. 260.
466. Imo W. Sprache in Interaktion: Analysemethoden und Anwendungsfelder. Berlin: de Gruyter, 2013. 355 S.
467. Interaktionale Linguistik des Verstehens / Hrsg. von A. Deppermann. Deutsche Sprache. Berlin: E. Schmidt, 2013. 41(1). 96 S.
468. Interaktionsforschung: Gesprächsanalytische Fallstudien und Forschungspraxis / Hrsg. C. Schwarze, C. Konzett. Berlin: Frank & Timme, 2014. 230 S.
469. Interaktion und Medien: interaktionsanalytische Zugänge zu medienvermittelter Kommunikation / Hrsg. K. Marx, A. Schmidt. Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2019. 355 S.
470. Jakovleva E. Deutsche und russische Gespräche: ein Beitrag zur interkulturellen Pragmatik. Tübingen: Niemeyer, 2004. 431 S.
471. Jefferson G. Repairing the broken surface of talk: managing problems in speaking, hearing, and understanding in conversation / ed. by J. R. Bergmann, P. Drew. Oxford: Oxford University Press, 2018. XII. 438 S.
472. Jefferson G. Talking about troubles in conversation / ed. by P. Drew. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2015. XVI. 234 S.
473. Jonas C. Das sprachliche Verhalten von Moderatoren in Talk- und Quizshows: eine diskursanalytische Untersuchung zu Frageverhalten und Wortwahl. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien: Lang, 2006. 183 S.

474. Kaczmarek D. Binationale Diskursanalyse. Grundlagen und Fallstudien zum deutsch-polnischen medialen Gegendiskurs. Łódź: Verlag der Universität Łódź. 2018. 342 S.

475. Kaczmarek D. Einige Anmerkungen zu text (sorten) und diskurslinguistischen Kooperationen in einem medialen Diskursausschnitt. *Tekst i dyskurs – Text und diskurs*. 2013. № 6. S. 103–120.

476. Kallmeyer W. Pragmatische Aspekte des Mediendiskurses. Am Beispiel von Gesprächssendungen des deutschen Fernsehens. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2005. 30 S.

477. Kallmeyer W., Gülich E., Kotschi T. Handlungskonstitution im Gespräch. *Grammatik. Konversation. Interaktion*. Tübingen, 1985. № 153. S. 81–123.

478. Kasper G. Linguistic politeness: current research issues. *Journal of pragmatics*. 1990. № 14. P. 193–218.

479. Kämper H. Sprache in politischen Gruppen. Handbuch Sprache in Gruppe. Berlin: De Gruyter, 2018. S. 439–454.

480. Käsermann M.-L. Emotion im Gespräch. Auslösung und Wirkung. Bern; Göttingen; Toronto; Seattle: Verlag Hans Huber, 1995. 261 S.

481. Kess R. Die positive Funktion von Fehlerereignissen (über die Auffindung und Nutzbarmachung von Fehlerpotentialen). Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 2006. 268 S.

482. Kielhöfer B. Fehlerlinguistik des Fremdsprachenerwerbs (linguistische, lernpsychologische und didaktische Analyse von Französischfehlern). Kronberg / Ts.: Scriptor, 1980. 223 S.

483. Kijko J. Zum Aufbau von deutschen und ukrainischen Presse-Interviews. *Studia Germanica Universitatis Vesprimiensis* / Hrsg. von Scaba Földes. 2009. Heft 1. S. 53–73. URL: <http://german.uni-pannon.hu/index.php/forschungen-bewerbungen/publikationen/94-studia-germanica-universitatis-vesprimiensis/82-studia-germanica-universitatis-vesprimiensis#bb> (дата звернення: 10.01.2019).

484. Kistner H. Medien, Meinung, Manipulation: die Ethik des Umgangs mit der Information. 1. Aufl. Berlin: Union Verl., 1984. 129 S.

485. Klein J. Merkel-Diskurs vs. Seehofer-Diskurs. Topisches Pro- und Kontra-Argumenten in der Flüchtlingskontroverse. *Sprachreport*. 2017. № 3. S. 36–44.

486. Klein J. Von Gandhi und al-Qaida bis Schröder und Merkel: politolinguistische Analysen, Expertisen und Kritik. Berlin: Frank & Timme, Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2016. 427 S.

487. Klein J., Steyer K. Fraktionsdebatte und Medienstrategien. Eine exemplarische Analyse öffentlicher und interner Konfliktaustragung. *Sprache des deutschen Parlamentarismus. Studien zu 150 Jahren parlamentarischer Kommunikation*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2000. S. 288–318.

488. Klug A. Grundlagen der Interviewführung. Materialien für Aus- und Fortbildung in Bürgermedien. Stuttgart: Fachgebiet Kommunikationswissenschaft und Journalistik der Universität Hohenheim, 2004. 19 S.

489. Knollmann J. Zwischen Interview und Alltagsgespräch – Hybridformen im Fernsehen / SASI. Münster, 2005. H. 5. 136 S.

490. Knöbl R. Widerstreitende Orientierungen beim Handeln im kommunalpolitischen Professionsfeld. *Die gemeinsame Konstitution professioneller Interaktion*. Tübingen: Narr Francke Attempto 2007. S. 201–227.

491. Kommunikationstypologie: Handlungsmuster, Textsorten, Situationstypen. *Sprache der Gegenwart* / Hrsg. W. Kallmeyer. 1. Aufl. Düsseldorf: Schwann, 1986. Bd. 67. 429 S.

492. Kommunikative Handlungsmuster im Wandel?: Chats, Foren und Dienste des Web 2.0 im deutsch-spanischen Vergleich. = ¿Convenciones comunicativas en proceso de transformación? / Hrsg. N. Rentel. Frankfurt am Main; Bern; Wien: Lang Ed., 2015. 288 S.

493. Kött M. Das Interview in der französischen Presse Geschichte und Gegenwart einer journalistischen Textsorte. *Medien in Forschung und Unterricht*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2004. Serie A. Bd. 53. 261 S.

494. Krämer W. Trenkler G. Lexikon der populären Irrtümer. 500 kapitale Mißverständnisse, Vorurteile und Denkfehler von Abendrot bis Zeppelin. Frankfurt am Main [u.a.]: Büchergilde Gutenberg, 1996. 355 S.
495. Kress G., van Leeuwen T. Reading images: the grammar of visual design. London: Routledge, 2001. 321 p.
496. Kumbier D., Schulz von Thun F. Interkulturelle Kommunikation. Methoden, Modelle, Beispiele. Reinbek: Rowohlt Verlag, 2006. 352 S.
497. von La Roche W., Buchholz A. Radio-Journalismus. 11. Aufl. Wiesbaden: Springer VS, 2017. 663 S.
498. Lakoff R. The language war. California: University of California Press, 2001. 322 p.
499. Lamnek S. Qualitative Sozialforschung. 4. Aufl. Weinheim; Basel: Beltz, 2005. 808 S.
500. Larcher B. S. Linguistische Diskursanalyse: ein Lehr- und Arbeitsbuch. Tübingen: Narr, 2015. 256 S.
501. Lavric E. Mißverstehen verstehen (opake Kontexte und Ambiguitäten bei indefiniten und definiten Nominalphrasen). Graz: Inst. für Sprachwiss., 1990. 229 S.
502. Leech G. N. Principles of pragmatics. London: Longman, 1983. 250 p.
503. Leech G. The pragmatics of politeness. New York: Oxford University Press, 2014. 384 p.
504. Linke A. Gespräche im Fernsehen: Eine diskursanalytische Untersuchung. *Zürcher germanistische Studien*. Bern: Peter Lang, 1985. Bd. 31. 287 S.
505. Lorenz K. *Zitate.de*. URL: <https://www.zitate.de/autor/Lorenz%2C+Konrad>. (Last accessed:15.12.2015).
506. Luckmann T. Grundformen der gesellschaftlichen Vermittlung des Wissens: Kommunikative Gattungen. *Kultur und Gesellschaft. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* / eds. F. Neidhardt etc. Opladen, 1986. Sonderheft 27. S. 191–211.

507. Luginbühl M. Conversational violence in political TV debates: Forms and functions. *Journal of Pragmatics (Argumentation in Dialogic Media Genres – Talk Shows and Interview)* / Hrsg. G. von Lauerbach, K. Aijmer. 2007. Bd. 39. № 8. S. 1371–1387. (a).

508. Luginbühl M. Cultural Differences in TV News – and in Pragmatic Practices or: How Pragmatic Culture Shapes ‘Globalized’ TV News. *LAUD-paper. Series A: General and Theoretical Papers. A664*. 2006. S. 1–28.

509. Luginbühl M. Journalistische Kulturen zwischen Redaktion, Nation und Sprachraum. *Medienlinguistik und interdisziplinäre Forschung I.* / Hrsg. Z. Bilut-Homplewicz et al. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH. 2017. S. 33–49.

510. Luginbühl M. Kulturalität und Translokalität. Zur Frage nach einem translokalen Nachrichtenstil in Europa am Beispiel europäischer und amerikanischer Fernsehnachrichten. *Bulletin suisse de linguistique appliquée*. 2008. Vol. 87. S. 95–126.

511. Luginbühl M. Neue Medien. *Mediensprache. Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien* / Hrsg. Burger H.; Mit Beitr. M. v. Luginbühl. Berlin, New York: de Gruyter Studienbuch, 2005. S. 425–461. (a).

512. Luginbühl M. Streiten im Chat. *Linguistik online* 15. 2003. S. 69–87.

513. Luginbühl M. Textdesign in Fernsehnachrichten. Multimodale Bedeutungskonstitution durch Sprache, Bild und Geräusch *Textdesign und Textwirkung in der massenmedialen Kommunikation* / Hrsg. K. S. Roth, J. Spitzmüller. Konstanz: UVK, 2007. S. 203–224. (b).

514. Luginbühl M. “Wir versuchen manchmal die Politiker so lange zu befragen, bis wir das Zitat bekommen, das wir haben wollen”. Medienkultur(en) und Textgestaltung. *Sprache und Kultur. (Forum für Angewandte Linguistik)* / Hrsg. H. D. Schlosser. Frankfurt am Main; Berlin; Bern: Peter Lang, 2000. № 38. S. 73–84.

515. Luginbühl M. Zwischen “lapdog” und “attack dog”: Interviewerfragen in amerikanischen “news interviews”. *Krieg und Frieden. Auseinandersetzung und*

Versöhnung in Diskursen / Hrsg. G. U. Kleinberger, H. B. Annelies, E. Piirainen. Tübingen: Francke, 2005. S. 101–125. (6).

516. Luhmann N. Die Realität der Massenmedien. Wiesbaden: Springer-Verlag, 2004. 219 S.

517. Lüger H.-H. Adressatenorientierte Textgestaltung – am Beispiel der *Dernières Nouvelles d'Alsace. La presse en Alsace au XXe siècle* / Hrsg. H. Châtellier, M. Mombert. Strasbourg, 2001. S. 363–384.

518. Lüger H.-H. Berichten und Argumentieren im Konflikt. Akzeptanzwerbung, Desinformation und “rhetorischer Overkill”. *Semantische Aspekte öffentlicher Kommunikation* / Hrsg. P. Inge. Frankfurt am Main. u. a., 2002. S. 439–468.

519. Lüger H.-H. Journalistische Textsorten im Vergleich *Me-dienlinguistik und interdisziplinäre Forschung II.* / Hrsg. Z. Bilut-Homplewicz et al. Frankfurt am Main, 2017. S. 9–20. (a).

520. Lüger H.-H. Kommentieren als komplexes Sprachhandeln. *Persuasionsstile in Europa III: Linguistische Methoden zur vergleichenden Analyse von Kommentartexten in Tageszeitungen europäischer Länder* / Hrsg. H. W. Giessen, Lenk H. E. H.; (Germanistische Linguistik; 232–233). Hildesheim; Zürich; New York: Georg Olms. 2017. S. 179–203. (6).

521. Lüger H.-H. Kontrastive Text(sorten)analyse. Voraussetzungen, Probleme, Perspektiven. *Jahrbuch der ungarischen Germanistik*. Budapest; Bonn. 2004. S. 169–184.

522. Lüger H.-H. Methode und Gegenstandskonstitution. Überlegungen zur Untersuchung von Pressesprache. *Orbis* 34 (1985), S. 69–83.

523. Lüger H.-H. Presseanalysen: Bedingungen der Textkonstitution. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* 1994. Bd. 27. S. 75–113. (a).

524. Lüger H.-H. Presseanalysen: Fragestellungen und Untersuchungsansätze. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* 1994. Bd. 26. S. 69–118. (6).

525. Lüger H.-H. Presseanalysen: Informationsbetonte Texte. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* 1995. Bd. 28. S. 90–135.

526. Lüger H.-H. Probleme des Text(sorten)vergleichs. *Textlinguistik als Querschnittsdisziplin. (Studien zur Text- und Diskursforschung)* / Hrsg. Z. Berdychowska, Z. Bilut-Homplewicz, B. Mikołajczyk. Frankfurt am Main. u. a.: Peter Lang, 2013. № 5. S. 49–66.

527. Lüger H.-H. Semantische Analyse publizistischer Texte. *Publizistik*. 1974. Bd. 19. S. 30–44.

528. Lüger H.-H. Sprachstile und Textsorten in der Presse. *Bulletin régional de liaison et d'information des professeurs d'allemand*. CRDP Clermont-Ferrand. 1985. Bd. 17. S. 37–54.

529. Lüger H.-H. Sprachstrategien in Zeitungskommentaren. Vorschläge für den Französischunterricht der Sekundarstufe II. *Die Neueren Sprachen* 1976. Bd. 76. S. 309–326. (a).

530. Lüger H.-H. Textsortenvergleich und Medienanalyse im Grenzgebiet. *Interkulturalität und wissenschaftliche Kanonbildung. Frankreich als Forschungsgegenstand einer interkulturellen Kulturwissenschaft* / Hrsg. D. Röseberg, H. Thoma). Berlin, 2008. S. 389–409.

531. Lüger H.-H. Zeitungstexte im Kontrastvergleich. Zur kritischen Analyse von Zeitungsnachrichten im Französischunterricht. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts*. 1976. Bd. 23. S. 156–166. (б).

532. Lüger H.-H., Lenk H. E. H. Kontrastive Medienlinguistik. Ansätze, Ziele, Analysen. *Kontrastive Medienlinguistik* / Hrsg. H.-H. Lüger, H. E. H. Lenk Landau, 2008. S. 11–30.

533. Lüsebrink H.-J. Interkulturelle Kommunikation: Interaktion, Fremdwahrnehmung, Kulturtransfer. 4. Aufl., aktualisierte und erweiterte. Stuttgart: J. B. Metzler Verlag, 2016. VIII. 236 S.

534. Mac A. Fernsehnachrichtenbeiträge als Mischtextsorte: Hybridisierungsprozesse aus kontrastiver Sicht. *Hybridisierung und Ausdifferenzierung. Kontrastive Perspektiven linguistischer Medienanalyse* / Hrsg S. Hauser, M. Luginbühl. Bern u.a., 2015. S. 161–185.

535. Macagno F., Bigi S. Understanding misunderstandings. Presuppositions and presumptions in doctor-patient chronic care consultations. *Intercultural Pragmatics* 2017. 14 (1). S. 49–75.

536. Malá J. Dialogische Textsorten in deutschen und tschechischen Printmedien: Beispiel "Interview". *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*. 2004. № 18. S. 87–95.

537. Manipulation durch Massenmedien, Aufklärung durch Schule: eine Bestandsaufnahme. *Didaktik der Massenkommunikation* / Hrsg. R. Schwarz. Stuttgart: Metzler, 1974. 1. 246 S.

538. Martin E., Wawrinowski U. Beobachtungslehre. Weinheim: Juventa, 1991. 173 S.

539. Marx K. Diskursphänomen Cybermobbing: ein internetlinguistischer Zugang zu (digitaler) Gewalt. *Diskursmuster*. Berlin; Boston: De Gruyter, 2017. Bd. 17. 387 S.

540. Massenkommunikation, Interaktion, und soziales Handeln / Hrsg. T. Sutter, M. Charlton. 1. Aufl. Wiesbaden: Westdt. Verl., 2001. 274 S.

541. Mediendiskursanalyse: Diskurse – Dispositive – Medien – Macht. *Theorie und Praxis der Diskursforschung* / Hrsg. P. Dreesen, L. Kumięga, C. Spieß. Wiesbaden: Springer VS, 2012. 252 S.

542. Medien im Wandel: [Beiträge ... aus Vorträgen auf den Kolloquien der Kommission für Fragen der Sprachentwicklung des Instituts für deutsche Sprache, die in den Jahren 1995 und 1996 in Mannheim stattfanden] / Hrsg. W. Holly, B. U. Biere. Opladen; Wiesbaden: Westdt. Verl., 1998. 239 S.

543. Medienlust und Mediennutz: Unterhaltung als öffentliche Kommunikation / Hrsg. L. Bosshart, W. Hoffmann-Riem. 1. Aufl. München: Ölschläger, 1994. 527 S.

544. Mediensprache und Medienkommunikation: im interdisziplinären und interkulturellen Vergleich / Hrsg. Maja N. Volodina; Mit einem einleitenden B. von L. M. Eichinger. Mannheim: Inst. für Dt. Sprache, 2013. 300 S.

545. *Mediensprache und Medienlinguistik: Festschrift für Jörg Hennig* / Hrsg. D. Möhn, D. Roß, M. Tjarks-Sobhani. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien: Lang, 2001. 388 S.
546. Meibauer J. Aspects of a theory of bullshit. *Pragmatics & Cognition*. Mainz: Johannes Gutenberg-Universität Mainz, 2016. № 23 (1). S. 68–91.
547. Meibauer J. *Lying at the Semantics Pragmatics Interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2014. 256 S.
548. Menne M. Gespräche vor Zuschauern. Fernsehtalkshows – eine dialoggrammatische Analyse. *Sprechen Hören Sehen. Rundfunk und Fernsehen in Wissenschaft und Praxis* / Hrsg. K. Pawlowski. München; Basel: Ernst Reinhardt, 1993. S. 183–202.
549. *Methoden I: Erhebungsverfahren* / Hrsg. K. Brinker, G. Antos, W. Heinemann, S. F. Sager. *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Berlin; New York: de Gruyter, 2001. Hbd. 2. S. 1007–1013.
550. *Methodologie der Dialoganalyse* / Hrsg. von S. Stati, E. Weigand. Tübingen: Niemeyer, 1992. 101 S.
551. Meyer T., Ontrup R., Schicha C. Die Inszenierung des Politischen: zur Theatralität von Mediendiskursen. Wiesbaden: Westdt. Verl., 2000. 337 S.
552. Morini M. *A Day in the News. A Stylistic Analysis of Newsspeak*. Bern u. a.: Peter Lang., 2018 Vol. 251: Linguistic Insights. 182 p.
553. Mustajoki A. A speaker-oriented multidimensional approach to risks and causes of miscommunication. *Language and Dialogue*. 2012. S. 216–243.
554. Mustajoki A. Challenges in the Standardisation of Contemporary Russian. *Prescription and Tradition in Language: Establishing Standards across Time and Space*. Bristol, 2016. № 165. P. 288–302.
555. Mustajoki A. Modelling of (mis)communication. *Prikladna lingvistika ta ligvistitshni tehnologii: Megaling-2007*. Kiev: Dovira, 2008. P. 250-267.
556. Mustajoki A. Risks of miscommunication in various speech genres. *Understanding by communication* / eds. E. Borisova, O. Souleimanova. Cambridge:

Cambridge Scholars Publishing, 2013. S. 33–53.

557. Mustajoki A. The issue of theorizing: Object-of-study and methodology. *Language and Dialogue: A Handbook of Key Issues in the Field*. New York: Routledge 2017. P. 234-250. (a).

558. Mustajoki A. Why is miscommunication more common in everyday life than in linguafranca conversation. *Intercultural Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2017. P. 55–74. (б).

559. Mühlen U. Talk als Show: eine linguistische Untersuchung der Gesprächsden Talkshows des deutschen Fernsehens. Frankfurt / Main: Peter Lang, 1985. 350 S.

560. Müller M. Sprachliches Rollenverhalten: Korpuspragmatische Studien zu divergenten Kontextualisierungen in Mündlichkeit und Schriftlichkeit. Berlin; Boston: De Gruyter, 2015. 395 S.

561. Müller-Dofel M. Journalisten-Fehler: 10 grobe Fehler in Interviews. *Alles Üeber Interviews*. 2016. URL: <https://alles-ueber-interviews.de/journalisten-fehler-grobe-fehler-in-interviews/> (Last accessed:15.12.2017).

562. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Fernsehen / Hrsg. B. U. Biere, R. Hoberg. Tübingen: Narr, 1996. 206 S.

563. Netzer H.-J. Thesen über das Interview. *Publizistik*. № 1. 1970. S. 31–37.

564. Neuhaus L. On the relation of irony, understatement, and litotes. *Pragmatics & Cognition*. 23(1). Mainz: Johannes Gutenberg-Universität Mainz, 2016. S. 117–149.

565. Nilsson N. G. The Origin of the Interview. *Journalism Quarterly*. 1971. 48 S.

566. Nöth W. Errors as a Discovery Procedure in Linguistics. *IRAL*. 1979. V. 17. S. 61–76.

567. O’Connell D. C., Kowal S. Basic principles of transcription. *Rethinking Methods in Psychology*. London, 1995. P. 93–105. (a).

568. O’Connell D. C., Kowal S. Some current transcription systems for spoken discourse. *Pragmatics*. 1994. Vol. 4. P. 81–107.

569. O'Connell D. C., Kowal S. Transcription systems for spoken discourse. *Handbook of Pragmatics: Manual*. Amsterdam; Philadelphia, 1995. P. 646–656. (6).

570. Ott C., Staffeldt S. In die Irre. Bemerkungen zur Funktion journalistischer Überschriften als Leseanreiz. *Neuphilologische Mitteilungen*. 2013. № 2/114. S. 131–170.

571. Pappert S. Politische Sprachspiele in der DDR: kommunikative Entdifferenzierungsprozesse und ihre Auswirkungen auf den öffentlichen Sprachgebrauch. 1. Aufl. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien [u.a.]: Lang, 2003. 289 S.

572. Perkuhn R., Belica C. Konflikt, Sprache, korpuslinguistische Methodik. *Linguistische Zugänge zu Konflikten in europäischen Sprachräumen*, 2016. S. 339–364.

573. Perrin D. Medienlinguistik. 2. Aufl., Überarbeitete. Konstanz: UVK Verl.-Ges., 2006. 248 S.

574. Perrin D. Vom vielschichtigen Planen: Textproduktions-Praxis empirisch. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Winterthur, 2016. S. 431–455.

575. Perspektiven auf Mediensprache und Medienkommunikation: Beiträge der Konferenz “Mediensprache als Objekt interdisziplinärer Forschungen”: Arbeitspapiere und Materialien zur deutschen Sprache (25–27 Oktober 2001) / Hrsg. W. Kallmeyer. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2005. 316 S.

576. Peter K. Textbewertungen (eine empirische Untersuchung zu Sprachbewusstheit und Spracheinstellungen). Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2011. 337 S.

577. Petermann K. “May I ask you a question?” illokutionäre Akte und die Sprechakttheorie in Interviews. Hamburg: J. Kovac, 2008. 160 S.

578. Pfeiffer M. Selbstreparaturen im Deutschen: syntaktische und interaktionale Analysen. Berlin; Boston: De Gruyter, 2015. 433 S.

579. Potapova R. K., Potapov V. V. Kommunikative Sprechfähigkeit: Rußland und Deutschland im Vergleich. Köln; Weimar; Wien: Böhlau, 2011. 312 S.

580. Poyatos F. Nonverbal Communication across Disciplines. *Paralanguage, kinesics, silence, personal and environmental interaction*. 2002. № 2. P. 330–331.

581. Pörksen U. Die politische Zunge: eine kurze Kritik der öffentlichen Rede. Stuttgart: Klett-Cotta, 2002. 199 S.

582. Pragmatiktheorien. Analysen im Vergleich / Hrg. S. Staffeldt. Tübingen: Stauffenburg, 2014. 294 S.

583. Propaganda Techniques. *Mason* 2017. URL: <http://mason.gmu.edu/~amcdonal/Propaganda%20Techniques.html> (Last accessed: 15.12.2017).

584. Prost W. Manipulieren durch Sprache: unterschwellige Beeinflussung erkennen, einsetzen u. Abwehren. Genehmigte, ungekürzte Taschenbuchausg. München: Heyne, 1987. 170 S.

585. Putnam H. Mind, Language and Reality. *Philosophical Papers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979. 457 p.

586. Putzer O. Fehleranalyse und Sprachvergleich (linguistische Methoden im Fremdsprachenunterricht am Beispiel Italienisch-Deutsch). Ismaning: Hueber, 1994. 357 S.

587. Pütz M., Robinson J. A. Cognitive Sociolinguistics: Social and Cultural Variation in Cognition and Language Use / ed. M. Reif. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins. 2014, 214 p.

588. Qualitative Methoden/Qualitative Methods. *Soziolinguistik. Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* / Hrsg.: Ulrich., N. Dittmar, K. J. Mattheier, P. Trudgill. Berlin; New York: de Gruyter, 2005. Teilband 2. S. 978–992.

589. Rathmayr R. Pragmatische und sprachlich konzeptualisierte Charakteristika russischer direkter Sprechakte. *Slavistische Linguistik 1990* / [Hg. H. R. Mehlig]. München 1994. Bd. 319: Slavistische Beiträge. S. 251–278.

590. Rehbein J. Komplexes Handeln: Elemente zur Handlungstheorie der Sprache. Stuttgart: Metzler, 1977. S, 399 S.

591. Renckstorf K., Wester F. Mediennutzung als Soziales Handeln: Eine handlungstheoretische Perspektive der empirischen (Massen) Kommunikationsforschung. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie Sonderhefte. Massenkommunikation*. Köln. 1989. Vol. 30. S. 314–336.

592. Reuter T. Die 101 häufigsten Fehler beim Englischlernen. Stuttgart: Klett, 2014. 143 S.

593. Roberts C. The interview game – and how it's played. London: British Broadcasting Corporation, 1985. 127 S.

594. Roloff E. K. Journalistische Textgattungen. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 1982. 111 S.

595. Sacks H. Lectures on Conversation I and II. 2nd ed. Cambridge: Wiley-Blackwell, 1995 Vol. 2. 580 p.

596. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation. *Language*. 1974. Vol. 50. № 4. P. 1. P. 696–753.

597. Schaefer J. Lob des Irrtums (warum es ohne Fehler keinen Fortschritt gibt). München: Bertelsmann, 2014. 253 S.

598. Schaffrath M. Das sportjournalistische Interview im deutschen Fernsehen. Empirische Vergleichsstudie zu Live-Gesprächen bei Fußballübertragungen auf ARD, ZDF, RTL, SAT. 1, DSF und Premiere. Münster: Lit, 2000. Bd. 2. 179 S.

599. Schank G. Redeerwähnung im Interview: strukturelle und konversationelle Analysen an vier Interviewtypen. *Sprache der Gegenwart*. 1. Aufl. Düsseldorf: Schwann, 1989. 270 S.

600. Schank G., Schwitalla J. Linguistische Konfliktanalyse. *Konflikte in Gesprächen*. Tübingen: Narr, 1987. S. 18–99.

601. Scharloth J. Praktiken modellieren: Dialogmodellierung als Methode der Interaktionalen Linguistik. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Dresden, 2016. S. 311–336.

602. Scheerer J. Die Gerichtsshow als kommunikative Gattung. Eine konversationsanalytische Untersuchung am Beispiel der Sendungen "Richter

Alexander Hold”, “Richterin Barbara Salesch” und “Das Strafgericht”. Abschlussarbeit der Mag. Artium. Potsdam, 2007. 131 S.

603. Schegloff E. Notes on a conversational practice: Formulating place. *Studies in social interaction* / ed. D. Sudnow. New York: Free Press, 1972. P. 75–119.

604. Schegloff E., Sacks H. Opening up closings. *Semiotica*. 1973. Vol. 8. Iss. 4. P. 289–327.

605. Schläpfer F. Schweizer Lexikon der populären Irrtümer. Missverständnisse und Vorurteile von Alpenklübler bis Zwingli. München [u.a.]: Piper, 2006. 272 S.

606. Schlickau S. Moderation im Rundfunk: diskursanalytische Untersuchungen zu kommunikativen Strategien deutscher und britischer Moderatoren. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1996. 246 S.

607. Schmidt T. EXMARaLDA and the FOLK tools. *Proceedings of LREC*. 2012. URL: https://ids-pub.bsz-bw.de/frontdoor/deliver/index/docId/185/file/Schmidt_EXMaRALDA+and+the+Folks_2012.pdf (Last accessed: 15.12.2017).

608. Schmidt T., Schütte W. FOLKER: An Annotation Tool for Efficient Transcription of Natural, Multi-party Interaction. *Proceedings of LREC*. 2010. URL: https://ids-pub.bszbw.de/frontdoor/deliver/index/docId/2232/file/Schmidt_Schuette_FOLKER_2010_Paper.pdf (Last accessed: 15.12.2017).

609. Schmidt T., Wörner K. EXMARaLDA. *The Oxford handbook of corpus phonology*. Oxford: Oxford University Press, 2014. S. 402–419.

610. Schmidt-Brücken D. Diskurs. Heidelberg: Unviersitätsverlag Winter, 2016. 76 S.

611. Schmitt R. Körperlich-räumliche Aspekte der Interaktion. *Studien zur deutschen Sprache*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2016. 334 S.

612. Schmitt R. Videoaufzeichnungen als Grundlage für Interaktionsanalysen. *Deutsche Sprache*. 2006. № 1–2. S. 18–31.

613. Schmitz U. Einführung in die Medienlinguistik. Darmstadt: WBG, 2015. 152 S.

614. Schneider N. "Zu meiner Linken begrüße ich...". Rituale der Fernsehdiskussion. Fernsehsendungen und ihre Formen. Typologie, Geschichte und Kritik des Programms in der Bundesrepublik Deutschland. Stuttgart: Reclam, 1979. S. 438–448.

615. Schröter J. Vom Handeln zur Kultur: das Konzept der Praktik in der Analyse von Verabschiedungen. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Zürich, 2016. S. 369–403.

616. Schubert D. Lästern: eine kommunikative Gattung des Alltags. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien: Lang, 2009. 314 S.

617. Schulz von Thun F. Miteinander reden 1: Störungen und Klärungen: Allgemeine Psychologie der Kommunikation. Leipzig: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2010. 320 S. (a).

618. Schulz von Thun F. Miteinander reden 2: Stile, Werte und Persönlichkeitsentwicklung: Differentielle Psychologie der Kommunikation. Leipzig: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2010. 304 S. (b).

619. Schulz von Thun F. Miteinander reden 3: Das „Innere Team“ und situationsgerechte Kommunikation. Leipzig: Rowohlt Taschenbuch V., 2013. 400 S.

620. Schulz von Thun F. Miteinander reden 4: Fragen und Antworten. Leipzig: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2007. 208 S.

621. Schütte W., Winterscheid J. Methodische Aspekte der Erstellung von Korpora gesprochener Sprache: am Beispiel des Forschungs- und Lehrkorpus Gesprochenes Duetsch (FOLK). *Gesprochene Wissenschaftssprache*. Heidelberg: Synchron, 2014. S. 75–92.

622. Schwendner R. Logik des Scheiterns. Potentiale im Unternehmen verbessern statt verspielen. Wiesbaden: Gabler, 1996. 211 S.

623. Schwitalla J. Dialogsteuerung in Interviews. Ansätze zu einer Theorie der Dialogsteuerung mit empirischen Untersuchungen von Politiker-, Experten- und Starinterviews in Rundfunk und Fernsehen. München: Hueber, 1979. 350 S.

624. Schwitalla J. Gesprochenes Deutsch: eine Einführung. 4. Aufl, neu bearb. und erw. Berlin: Schmidt, 2012. 265 S.

625. Searle J. R. Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2000. 305 S.
626. Selting M. Praktiken des Sprechens und Interagierens im Gespräch aus der Sicht von Konversationsanalyse und interaktionaler Linguistik. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2016. 221 S.
627. Selting M., Couper-Kuhlen E. Argumente für die Entwicklung einer “interaktionalen Linguistik”. *Gesprächsforschung*: Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion. 2000. Ausgabe 1. S. 76–95. URL: <http://www.gespraechsforschung-ozs.de/heft2000/ga-selting.pdf> (Last accessed: 01.09.2016).
628. Shannon C. E., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. Urbana: IL The University of Illinois Press, 1949. 149 P.
629. Siever C. M. Multimodale Kommunikation im Social Web: Forschungsansätze und Analysen zu Text-Bild-Relationen. Frankfurt am Main Bern; Wien: Lang, 2015. 495 S.
630. Situationseröffnungen: zur multimodalen Herstellung fokussierter Interaktion / Hrsg. L. Mondada, R. Schmitt. Tübingen: Narr, 2010. 386 S.
631. Sommer D. Nachrichten im Gespräch. Wesen und Wirkung von Anschlusskommunikation über Fernsehnachrichten. Leipzig: Nomos Verlag, 2010. 290 S.
632. Spiegel C. Streit. Eine linguistische Untersuchung verbaler Interaktionen in alltägliches Zusammenhängen. Tübingen: Günter Narr Verlag, 1995. 289 s.
633. Sprache und Verstehen im Biologieunterricht: Bericht über die 8. Internationale Arbeitstagung der Sektion Fachdidaktik Biologie im VDBiol (Bad Zwischenahn vom 30.09.91–04.10.91) / Hrsg. H. E. Alsbach. Bergstrasse: Leuchtturm-Verl., 1992. 454 S.
634. Sprache: Verstehen und Verständlichkeit / Hrsg. B. Spillner. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1995. 353 S.
635. Sprachkontakt, Sprachvergleich, Sprachvariation: Festschrift für Gottfried Kolde zum 65. Geburtstag / Hrsg. K. Adamzik, H. Christen. Tübingen: Niemeyer, 2001. 464 S.

636. Sprachkontakt und Sprachvergleich / Hrsg. G. Haßler. Münster: Nodus-Publ., 2001. 174 S.
637. Sprachstrategien und Dialogblockaden (linguistische und politikwissenschaftliche Studien zur politischen Kommunikation) / Hrsg. Josef Klein. Berlin [u.a.]: de Gruyter, 1996. 214 S.
638. Stoica-Klüver C., Klüver J., Schmidt J. Besser und erfolgreicher kommunizieren! Vorträge, Gespräche, Diskussionen. Witten: Herdecke, 2007. 188 S.
639. Strategische Onlinekommunikation: theoretische Konzepte und empirische Befunde / Hrsg.: O. Hoffjann, T. Pleil. Wiesbaden: Springer, 2015. 331 S.
640. Strauss G. Schwere Wörter in der Politik. Der politische Wortschatz. *Zur Kommunikations- und Textsortenspezifik*. Tübingen: Narr, 1986. S. 149–280.
641. Streeck J. Gestische Praxis und sprachliche Form. *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Berlin: de Gruyter, 2016. S. 57–79.
642. Textsorten, Handlungsmuster, Oberflächen: linguistische Typologien der Kommunikation / Hrsg. S. Habscheid. Berlin: de Gruyter, 2011. 690 S.
643. Thar E. “Ich habe Sie leider nicht verstanden” (linguistische Optimierungsprinzipien für die mündliche Mensch-Maschine-Interaktion). Bern; Berlin; Bruxelles; Frankfurt am Main; Wien: Peter Lang, 2015. 319 S.
644. Thielemann N. Untersuchungen zum weiblichen Diskussionsstil: am Beispiel von Gesprächen russischer, ukrainischer und polnischer InteraktionspartnerInnen. München; Berlin: Sagner, 2010. Bd. 157: *Specimina philologiae slavicae*. 466 S.
645. Thomas J. Denn sie leben ja voneinander: Analyse von Sport-Interviews im Zweiten Dt. Fernsehen u. im Fernsehen d. DDR. Frankfurt am Main: Lang, 1988. 246 S.
646. Thorsten D., Thorsten P. Praxisbuch Interview, Transkription & Analyse. Anleitungen und Regelsysteme für qualitativ Forschende. 6. Aufl. Marburg, 2015. 72 S. URL: <https://www.audiotranskription.de/Praxisbuch-Transkription.pdf> (Last accessed: 05.01.2020).

647. Thoughts On The Business Of Life. *Forbes Quotes*. 2019. URL: <https://www.forbes.com/quotes/7233/> (Last accessed: 10.01.2019).
648. Tirok M. Moderieren. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2013. 238 S.
649. Uhmann S. Interviewstil: Konversationelle Eigenschaften eines sozialwissenschaftlichen Erhebungsinstruments. *Arbeiten zur interpretativen Soziolinguistik*. Tübingen: Niemeyer, 1989. S. 125–165.
650. Ullrich P. Diskursanalyse, Diskursforschung, Diskurstheorie: Ein- und Überblick. *Forschungsmethoden und Gesellschaftskritik*. Berlin: Dietz, 2008. S. 19–31.
651. Verstehen und Verständigung durch Sprachenlernen: Dokumentation des 15. Kongresses für Fremdsprachendidaktik, veranstaltet von der Deutschen Gesellschaft für Fremdsprachenforschung (DGFF) (Giessen, 4–6 Oktober 1993) / Hrsg. L. Bredella. Bochum: Brockmeyer, 1995. 537 S.
652. Volodina A. Rezension zur Giorgio Antonioli – Konnektoren im gesprochenen Deutsch. Eine Untersuchung am Beispiel der kommunikativen Gattung “autobiographisches Interview” (2016). Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2017. 6 S.
653. Was aus Fehlern zu lernen ist in Alltag, Wissenschaft und Kunst / Hrsg. O. Neumaier. Wien: Lit, 2010. 240 S.
654. Watzin K. Politiker im SPIEGEL-Gespräch: ein Beitrag zu Entwicklung der politischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1998. 220 S.
655. Weber U. Zur Genese von Mißverständnissen, dargestellt an Beispielen des literarischen Dialogs. Braunschweig: Selbstverl., 1988. 93 S.
656. Wenner L. A. Media, Sport and Society. Newbury Park, CA: Sage, 1998. 319 p.
657. Wierzbicka A. English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary. London; New York: Routledge, 1987. 500 p.

658. Wierzbicka A. Genry mowy. *Tekst i zdanie: zbiór studiów* [eds. T. Dobrzyńska, E. Janus]. Wrocław etc.: Ossolineum, 1983. S. 125–137.

659. Wilkon A. Gatunki pierwotne i wtome w perspektywie historycznej i współczesnej. *Gatunki mowy i ich ewolucja*. Katowice: Wyd-wo Un-tu Śląskiego, 2000. T. I: Mowy piękno wielorakie / red. D. Ostaszewska. S. 13–19.

660. Winkler E. “Deine Fragen sind sehr gut – das is ja fast eine Therapiesitzung”: linguistische Analyse kommunikativer Strategien zur Erzeugung von Intimität in Interviewgesprächen des Österreichischen Rundfunks. Frankfurt am Main: Lang, 2011. 243 S.

661. Winterscheid J., Schmidt T. Vorüberlegungen bei der Erhebung von Gesprächsaufnahmen. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, Bibliothek, 2015. URL: https://ids-pub.bsz-bw.de/frontdoor/deliver/index/docId/3903/file/Winterscheid_Schmidt_Vor%c3%bcberlegungen_bei_der_Erhebung_von_Gespraechsaufnahmen_2015.pdf (Last accessed: 01.09.2016).

662. Wirth U. Diskursive Dummheit. Abduktion und Komik als Grenzphänomene des Verstehens. Heidelberg: Winter, 1999. 364 S.

663. Wittgenstein L. Einleitung. 5.6. *Tractatus logico-philosophicus*. Berlin: Routledge, 2001. S. 1.

664. Wittgenstein L. Philosophische Untersuchungen. Frankfurt am Main, 1981. 63 S.

665. Zeuner U. Thesen zur interkulturellen Landeskunde. *Interkulturelle Landeskunde in der Theorie und Praxis des fremdsprachlichen Deutschunterrichts an Universitäten und Hochschulen: Diskussionsmaterial für das Kolloquium* (Dresden, 9–10 Oktober, 1997). URL: <http://www.tu-dresden.de/sulifg/daf/thesekol.html> (Last accessed: 06.06.2015).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ані Лорак молиться і за мітингувальників, і за правоохоронні органи (08.12.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mOOKTkpsfqI> (дата звернення: 03.01.2019).
2. Вакарчук розповів, де проведе відпустку (01.09.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=x7-TlwdRfZ0> (дата звернення: 03.01.2019).
3. Василь Федорич. Інтерв'ю ProFC 11.05.12. Львів (14.05.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hR0lnwctiBk> (дата звернення: 03.01.2019).
4. Віталій Кварцяный: Канал “Футбол” бегає за мною з 15 камерами (11.09.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b6XXP-MrprU> (дата звернення: 03.01.2019).
5. Віталій Кличко про амністію сепаратистів (10.04.2014). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=29EGe8W7x_A (дата звернення: 03.01.2019).
6. Володимир Парасюк про рішення йти в депутати (19.09.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jLsZXmT8ec4> (дата звернення: 03.01.2019).
7. ВРУ/ЧЕСНО: Кнопкодав Хомутич унікає незручних питань (25.12.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Qb2RNjr4IQY> (дата звернення: 03.01.2019).
8. Герман і жінка-кінь (05.11.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GSPfg5qjNw8> (дата звернення: 03.01.2019).
9. Гімн України на російському телебаченні (11.08.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FbZZ-AkfwJ8&vl=uk> (дата звернення: 03.01.2019).
10. Грозный не сдержал эмоций (20.09.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=iT35UTyMaYs> (дата звернення: 03.01.2019).
11. Дацюк: дети пострадали от взрыва в Киеве из-за того, что в стране идет война (16.06.2018). *Youtube*. 3-й уривок відео. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=Gqh_pnvH8bs; *Youtube*. Повне відео. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FFsA7lmnKFA> (дата звернення: 03.05.2019).

12. Депутат Олександр Башта вийшов із коми після інсульту та дав перше інтерв'ю. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T3YFL-kkunA&t=143s> (дата звернення: 03.01.2020).

13. Ексклюзивне інтерв'ю з Dan Balan. ТСН. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=q107ZZZwCeQ> (дата звернення: 03.01.2019).

14. Емоційне інтерв'ю Кварцяного після матчу (11.07.11). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YR5g5CT8s8> (дата звернення: 03.01.2019).

15. За кого збирається заміж Леся Нікітюк? (09.12.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=47XhxUdNGQk> (дата звернення: 03.01.2019).

16. За незручні запитання про декларацію – вдарив дверима. (15.06.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WYkfArtPQBU> (дата звернення: 03.01.2019).

17. “Звідки айфон, якщо зарплата маленька?” – Зеленський відчитав митників (06.07.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ybhw6byubrA> (дата звернення: 03.01.2020).

18. Зеленський розповів про зустріч з Макроном (12.04.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0cYEd-Zvp9c> (дата звернення: 03.01.2020).

19. Іван Дорн прокоментував своє скандальне інтерв'ю російському журналісту (19.08.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jWeMNYCvBDQA> (дата звернення: 01.04.2018).

20. Інтерв'ю із запальною співачкою МАМАРИКА (29.06.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8opFV8sWKNu> (дата звернення: 03.01.2020).

21. Інтерв'ю очільника Києва Віталія Кличка щодо опалювального сезону. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hZOrEJvLpFg> (дата звернення: 25.09.2018).

22. Інтерв'ю Президента України П. Порошенка українським телеканалам (23.10.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FdH-TH1fSas> (дата звернення: 15.02.2018)

23. Інтерв'ю-2 Таврія – Металург (08.09.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sy4HvzF7mDo> (дата звернення: 03.01.2019).

24. Ірина Білик прокоментувала конфлікт з Тіною Кароль (8.04.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-1pFPyv4RIU> (дата звернення: 03.01.2019).

25. Ірина Білик прокоментувала свій кліп про ЛГБТ (04.08.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PIEoUw9Mf-k> (дата звернення: 03.01.2019).

26. Ірина Білик уперше прокоментувала, як їй намагалися зірвати концерт в Одесі (01.07.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p0O-tRqD0E0> (дата звернення: 03.01.2019).

27. Ірина Федишин зізналася, що може брати із сімейного бюджету будь-яку суму (10.06.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vzl7c2XnQzM> (03.01.2019).

28. Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілюся з дівчатами і співаю. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YRwEIL5hv3I&t=439s> (дата звернення: 24.02.2018).

29. Кварцяний: Ходив як лох по стадіону хвилин зо десять! (02.11.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FOSfojySs3c&t=116s> (дата звернення: 05.01.2019).

30. Кличко поцілував журналістку замість відповіді на питання про дружину. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aH5jHiuzCt4&t=1s> (дата звернення: 22.10.2017).

31. Марію Максакову під час інтерв'ю ТСН обурили питання про Путіна та дружбу з сім'єю Суркова. (22.04.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DCGp8jN0DXc> (дата звернення: 01.04.2018).

32. Марію Яремчук спонсорують друзі батька? (22.12.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TdPKDczG2bE> (дата звернення: 03.01.2019).

33. Матіос тікає, почувши про 34 мільйони дивідендів (27.11.2016) *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WBLzCSRv-Sg&t=9s> (дата звернення: 03.01.2019).

34. Металіст – Карпати. Емоційне інтерв'ю Кополовця (11.11.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y3dyWn7V818&t=6s> (дата звернення: 03.01.2019).

35. Мільйонер та спонсор партії „Свобода“ розповів, навіщо влаштував віденський бал у Львові (20.10.2018). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=jdNPM4E5P_4 (дата звернення: 03.01.2019).

36. М. Кополовець – Перед кожною грою (08.10.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5qkBr2UKSQE> (дата звернення: 03.01.2019).

37. Melovin зізнався, наскільки збільшив гонорари після Євробачення (29.09.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qJkw95yfOuw> (дата звернення: 03.01.2019).

38. “Найкрасивіша” Оля Полякова: “Я повела себе як справжня сука” (10.02.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ew1sD1H0eyQ> (дата звернення: 03.01.2019).

39. Найкраще інтерв'ю року. Тактика Клоппа працює (23.01.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LPOUletPjo0> (дата звернення: 03.01.2019).

40. Народний депутат Олег Недава втікає від журналістів Стоп Корупції. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GVSNodeFFFg&t=13s>. (дата звернення: 15.08.2019)

41. Народний депутат Тетяна Донець втікає від журналіста || Ексклюзив “Слідства.Інфо” (01.12.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Gin43HHQomQ> (дата звернення: 03.01.2019).

42. Настя Каменських пригадала, як втекла зі свого випускного на дискотеку (16.06.2018). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=e4BBO6Zm5_U (дата звернення: 03.01.2019).

43. Наталя Мосейчук сказала всю правду про політиків (04.04.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=phRaYHZ1KOG&t=1s> (дата звернення: 03.01.2020).

44. “Не я привів до влади Януковича” – Віктор Ющенко (13.08.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Qb2RNjr4IQY> (дата звернення: 03.01.2019).

45. Ну а мені це по приколу. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sZ8JFFr6sjw> (дата звернення: 25.10.2019).

46. Оксана Білозір: “Порошенко мій хрещений батько у політиці” (30.05.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rfQvHIGZwhY> (дата звернення: 03.01.2019).

47. Олег Винник залишив кар’єру в Німеччині, щоб „увірватися“ в український шоу-бізнес (04.10.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yXMZRYNkWj4> (дата звернення: 03.01.2019).

48. Олег Винник зізнався, чому приховує своє приватне життя та як ставиться до секс-меншин (10.06.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QaRFgDbxwxM> (дата звернення: 03.01.2019).

49. Олег Винник розповів, як доглядає за своєю “гривою як у лева” (10.06.2017). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=2kMGj4DQ_y0 (дата звернення: 03.01.2019).

50. Олегу Виннику прихильниці роблять непристойні пропозиції (11.03.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a2HeVDUNxtw&t=74s> (дата звернення: 03.01.2019).

51. Олександр Хижняк, боксер команди “Українські отамани”, в гостях “Сніданку з 1+1” (16.04.2015). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R8Ow75e5_2o&t=38s (дата звернення: 05.01.2019).

52. Оля Полякова розповіла, як чоловік їй робить “фир-фир” (10.06.2017).

Youtube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uiH081Szjcw> (дата звернення: 03.01.2019).

53. Останнє інтерв'ю Скрыбіна. (01.02.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Zqn3o7otgpQ> (дата звернення: 03.01.2019).

54. Остап Дроздов про “плінтусне населення” (10.02.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=f-M65fmcPtI> (дата звернення: 03.01.2019).

55. Післяматчеве інтерв'ю головного тренера ФК “Темп” Маліновського Дмитра. ЧУ U-15. Перша Ліга (24.09.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6In75l26jJ0> (дата звернення: 03.01.2019).

56. Післяматчеве інтерв'ю з матчу “Карпати” В.Коропець – “Дерцен” 3:0 (22.08.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qyCmjhI6MOU> (дата звернення: 03.01.2019).

57. Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком (10.04.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wCwPhpfh4Ss> (дата звернення: 03.01.2019).

58. Про політику | Про боротьбу із корупціонерами (06.12.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=78XSK4zuWBU> (дата звернення: 03.01.2019).

59. Режисерські амбіції та політичні плани: Вакарчук дав ексклюзивне інтерв'ю ТСН (28.06.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pmEYzFUbs9I> (дата звернення: 03.01.2019).

60. Сергей Дацюк со скандалом покинул эфир NEWSONE (16.06.18). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Gqh_pnvH8bs (дата звернення: 03.01.2019).

61. Скандал с гостем в программе “Утро на NEWSONE” – ведущим пришлось прекратить прямой эфир (18.09.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-jNt-A2-CDw&t=321s> (дата звернення: 03.01.2019).

62. Скільки власних грошей Арсеній Яценюк вклав в українське кіно? (16.01.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xZfu8bPwGc4> (дата звернення: 03.01.2019).

63. Таня Чорновол. Повне інтерв'ю 5 каналу. (26.12.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CQ9sXVT0710> (дата звернення: 01.04.2018).

64. Тетяна Донець не зважає на заборону Верховної Ради розкішно одягатися на роботу (16.10.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ОНt-6WobMq0&t=1s> (дата звернення: 03.01.2019).

65. Тетяна Донець розповіла, що для неї завеликі речі з українського подіуму (21.05.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qd1zsuGjSJI> (дата звернення: 03.01.2019).

66. Тіна Кароль кардинально змінила імідж для зйомок у кіно (27.10.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AodHJAgwcmc> (дата звернення: 03.01.2019).

67. Федецький: фанати налякали суддю петардою і він втік (12.10.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YR1xn9UeDg0> (дата звернення: 03.01.2019).

68. Чи вважає себе олігархом Григорій Козловський та чому пересувається з озброєною охороною (25.10.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=twL1gZyujpQ> (дата звернення: 03.01.2019).

69. “Чим живеш, Україно?”. Випуск 3 (найкоротше інтерв'ю в історії). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Vu3THq1Zr-o> (дата звернення: 03.01.2020).

70. Чому немає Порошенка в інтерв'ю Боклана “100 днів президентства Зеленського” (3.09.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fMUep9lw4H8> (дата звернення: 03.01.2020).

71. Як Богдан Бенюк тікав від запитань про побиття Пантелеймонова. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l7kWlsnrjD8> (дата звернення: 04.03.2018).

72. Як Вадим Мичковський готується до випускного власної доньки (08.06.2019). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ncy0YhMERwU&list=PLmmjt_QcNbwc3mbF2VKTSw_YQGbCwxA-d&index=7 (дата звернення: 03.01.2020).

73. Як якийсь Олег дав інтерв'ю 2 різним каналам. Події біля Леніна. 2 точки зору (02.12.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qDiVBx08yts> (дата звернення: 01.04.2018).

74. Яна Беляєва прокоментувала свої стосунки з чоловіком Ані Лорак (01.09.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3DUvJ-TSIDk> (дата звернення: 03.01.2019).

75. Ailton: Das ist kein Fußball (15.10.2008). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=09d-kIEvaNM> (Last accessed: дата звернення: 03.01.2019).

76. "Alles Scheißdreck!": Eishockey-Spieler mit WUTREDE des Jahres | SPORT1. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2wLdn66KVxA> (Last accessed: 17.03.2018).

77. Angela Merkels Interview mit Anne Will zur 4. Kanzlerkandidatur. *ARD Mediathek*. URL: <https://www.tagesschau.de/multimedia/video/video-122489.html> (Last accessed: 19.01.2020).

78. Anne Will | THADEUSZ | RBB. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YtjbKUAUhZA> (Last accessed: 19.01.2020).

79. ARD-Sommerinterview mit Angela Merkel, Bericht aus Berlin (28.08.2016). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=i_jz2W_BN2I (Last accessed: 19.01.2017).

80. Armin Assinger gibt etwas entnervt ein Interview (03.07.2009). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rC8pnK2my3w> (Last accessed: 19.01.2017).

81. Arnold Schwarzenegger: "Deutschland war mein Sprungbrett!" (01.03.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LgdPpSsHNU0&>

list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=528 (Last accessed: 03.01.2019).

82. Best Of SRF Interview mit Yung Hurn. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LjGiiYIkEsA> (Last accessed: 03.01.2020).

83. Bilderbuch-im-Emoticon-Interview. *ARD Mediathek*. URL: <http://www.ardmediathek.de/einslike/N-JOY/Bilderbuch-im-Emoticon-Interview/N-JOY/Video?documentId=29633804&bcastId=13740094> (Last accessed 15.11.2015)

84. Bushido im ZIB 24 Interview mit unverschämter Moderatorin. *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=hhKyN2_9eqQ (Last accessed: 15.08.2018).

85. Cathy Lugner: So läuft es wirklich zwischen ihr und Richard "Mörtel" Lugner (22.07.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=W0opXHzElso> (Last accessed: 03.01.2019).

86. Christian Anders: Darum liebt er seine Frau (17.12.2014). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=SnhiG_8xpTU (Last accessed: 03.01.2019).

87. Christian Wetklo rastet aus!!! (31.08.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v15vG2Gzm58> (Last accessed: 03.01.2019).

88. Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf? (30.06.2015). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=97rv5_n6PMk&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=363 (Last accessed: 03.01.2019).

89. Christine Neubauer über "Familienzuwachs" (09.11.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TUB8iipsyDA> (Last accessed: 03.01.2019).

90. Conchita Wurst – Interview (08.04.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IfUOpHmCn6E> (Last accessed: 03.01.2019).

91. Danny da Costa im DAZN Interview nach Frankfurt vs Chelsea (03.05.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o9YxfUzAc9U> (Last accessed: 03.01.2020).

92. "Das chaotische Interview mit Heidi Klum | Verstehen Sie Spaß?". *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9Qi5kevt5L4> (Last accessed: 03.01.2020).

93. Das Per Mertesacker Interview – Oliver Pocher. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pi4OQyPy-1g> (Last accessed: 03.01.2020).

94. Das schnellste Interview der Welt mit Nora Tschirner. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=f5DvGUtr63Y> (Last accessed: 03.01.2020).

95. David Garrett und Larissa Marolt: Läuft da was? (09.12.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=C8COrl4QjPc> (Last accessed: 03.01.2019).

96. “DIESE MINUTEN FEHLEN MIR”: Frank Magnitz spricht über den Angriff. *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R1_jeObNVbQ (Last accessed: 03.01.2020).

97. Elyas M’Barek: Wo ist seine Freundin? (07.06.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-yGCXI9FDlg> (Last accessed: 03.01.2019).

98. Erik ten Hag im DAZN Interview nach Ajax vs Tottenham (08.05.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mj2LiyztGGU> (Last accessed: 03.01.2020).

99. Erstes Interview mit Dome (Family Stories, RTL2). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dExou3SbXvM> (Last accessed: 03.01.2020).

100. Es gibt 1.000 Antworten auf die Flüchtlingsfrage. Die einzig wahre liefert ein 4-Jähriger! (14.08.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TjsI5EkDZCU> (Last accessed: 15.02.2020).

101. Exklusiv: Skandalinterview mit Alexander & Mischa Zverev, (29.06.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WmRMSU4T-6U> (Last accessed: 04.01.2019).

102. Farid Bang sprachlos: ber seinen schönsten Karriere-Moment (10.04.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CKHiEgCqa9Y> (Last accessed: 03.01.2019).

103. Felix Neureuther: “So a Wappler bin i a ned” (26.01.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tTaaPkYhi9I> (Last accessed: 03.01.2019).

104. FIFA WM 2014 – Per Mertesacker im ZDF-Interview nach dem Algerien-Spiel (30.06.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=imOcy4w30lg> (Last accessed: 03.01.2019).

105. Gerit Kling: So muss ihr Traummann riechen (27.05.2016). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cf-4yNnu_4A&t=63s (Last accessed: 03.01.2019).

106. Gina-Lisa Lohfink hat Schmetterlinge im Bauch (14.04.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4ekUJt4DhNM> (Last accessed: 03.01.2019).

107. Günther Neukirchner Komplettes Interview (27.02.2005). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1wPLLpXmKJc> (Last accessed: 04.01.2019).

108. Hans Meyer: Interview nach dem Sieg über Energie Cottbus (9.03.2010). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0htiR5JssgE> (Last accessed: 03.01.2019).

109. Hendrikje Fitz: So tapfer kämpft sie gegen den Krebs (19.12.2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uiXmyDpe4oc&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=545> (Last accessed: 03.01.2019).

110. Henning May von AnnenMayKantereit im Auto-Tune Interview | DIFFUS. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cA-6fRsnPTQ> (Last accessed: 03.01.2020).

111. Heung-Min Son im Interview mit DAZN nach Tottenham vs Dortmund (14.02.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TFvQfSsNsfQ> (Last accessed: 03.01.2020).

112. Huub Stevens ist sauer, (14.11.2010). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8zOzGhJBk6w> (Last accessed: 03.01.2019).

113. Huub Stevens WUT-INTERVIEW (06.03.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5RKP4uzRrmI> (Last accessed: 03.01.2019).

114. Interview Lothar Matthäus (19.11.2004). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rACxbbUNtHo> (Last accessed: 03.01.2019).

115. Interview mit Bruno #1 (Deutsch/German). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WBAmarp2vko> (Last accessed: 03.01.2020).
116. Interview mit Lina Larissa Strahl zum Film "Bibi & Tina – Voll verhext!". *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ddXTDYz5uGQ> (Last accessed: 03.01.2020).
117. Interview mit Manuel Neuer nach dem Spiel gegen FC Barcelona (06.05.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7gGcsept-MA> (Last accessed: 03.01.2019).
118. Interview mit Natascha Ochsenknecht – 50 Fragen in 5 Minuten | taff. *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=NPY_f7Wt0Ts (Last accessed: 03.01.2020).
119. Interview mit Toni Kroos | Ein Mann, eine Wahl | ProSieben (21.09.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FYjMtB3U9iM> (Last accessed: 15.02.2018).
120. Interview. Sigmar Gabriel: Das Streitgespräch – Slomka vs. Gabriel, ZDF. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7McAPOEa-kE> (Last accessed: 03.01.2019).
121. Jessica Kastrop – Die ganze Geschichte. *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=qHXK5w-vBy0> (Last accessed: 24.02.2018).
122. Joko Winterscheidt rastet total beim Interview mit Matthias Schweighöfer und Florian David Fitz aus. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dAmQVTiVwZ4> (Last accessed: 24.02.2018).
123. Julian Korb – Lustiges Interview gegenüber Sky (07.11.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3FKIcRibZrw> (Last accessed: 03.01.2019).
124. Kevin Kuranyi und die Scheiss-Fragen, (05.05.2010). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WFLlv5VU89M> (Last accessed: 03.01.2019).
125. Lachanfall Kristina Inhof (2014). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TYTCKlcuQz0> (Last accessed: 03.01.2019).

126. Legendäres Peter Pacult Interview, (05.12.2009). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tvZAKd8RJJA> (Last accessed: 03.01.2019).
127. Louis van Gaal genervt von Jörg Dahlmann (komplettes Interview). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hdithQ8x2cs&t=46s> (Last accessed: 08.02.2018).
128. Lustiges Interview von Thorsten Fink zu Möllers Schwalbe (24.08.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DGtIPO6Ebz4> (Last accessed: 03.01.2019).
129. Marcell von Berlin: Woher kommt seine Inspiration? (10.11.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9MS4NhiR4qI> (Last accessed: 03.01.2019).
130. Marco Reus im Interview | Bayern München – Borussia Dortmund 5:0 | Bundesliga (06.04.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o7wXkGTrPY8> (Last accessed: 03.05.2020).
131. Marcus Pretzell (ex-AfD) weist WDR-Reporterin zurecht: “Sie bedienen Klischees!”. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=L872vjL7UFU&t=26s> (Last accessed: 15.08.2018).
132. Marko Krotz rastet bei SKY aus, (22.11.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7HUZnwDVZkY> (Last accessed: 04.01.2019).
133. Martina Hill (Switch Reloaded) freut sich richtig über Ihren Bambi! | BAMBI 2012 | ARD (22.11.2012). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MrrLZJIP1TA> (Last accessed: 03.01.2019).
134. Max Giesinger & Stefanie Giesinger im Interview mit Sami Slimani. – Echo 2016-VIVA. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Uw7jSGLyl14> (Last accessed: 03.01.2020).
135. Mirja du Mont über Bushido – BAMBI-Verleihung 2011 - MDR - ARD (10.11.2011). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7z1oQ9c_LLM (Last accessed: 03.01.2019).

136. Mo Idrissou 29.04.2013 nach 1. FCK-Niederlage gegen Cottbus (29.04.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ly9tSEppwGA> (Last accessed: 03.01.2019).

137. Natascha Kampusch – Das interview. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XGr-518Raow> (Last accessed: 03.01.2019).

138. Nena: Das tut sie für die Umwelt (09.07.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JUa18BKKnQIo> (Last accessed: 03.01.2019).

139. Nena in Rage: „Ich kann diese Frage nicht mehr hören!“ (14.06.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SQ5LQXFH28I&t=19s> (Last accessed: 03.01.2019).

140. Pep Guardiola im Interview mit DAZN nach Manchester City vs Hoffenheim (13.12.2018). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zeIE4CcubDM> (Last accessed: 03.01.2019).

141. Rocco Stark: Halloween-Kostüm für 700 Euro! (30.10.2015). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EhKdv-vSsJ0> (Last accessed: 03.01.2019).

142. Rock am Ring: Unnötig kompliziertes Interview mit Kraftklub im Kettenkarussell | Circus HalliGalli. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uXlm6Z17N1o> (Last accessed: 03.01.2020).

143. Rock am Ring: Unnötig kompliziertes Interview mit Marteria im Zorbing Ball | Circus HalliGalli. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hQ9PLB1KOak> (Last accessed: 03.01.2020).

144. Rudi Völler drückt ‘Waldi’ seine Meinung, (06.09.2003). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KjOy6SXcze0> (Last accessed: 04.01.2019).

145. Rudi Völler explodiert (21.02.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LUThX3i7bXQ&t=54s> (Last accessed: 03.01.2019).

146. SC Freiburg: Marco Terrazzino im baden.fm-Interview vor dem Heimspiel gegen Hannover 96 (18.12.2018). *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_dUBUP5UIUk (Last accessed: 03.01.2019).
147. Scheißfrage!: Uli Hoeneß, (16.12.2017). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GZ7WxEJRzJk> (Last accessed: 03.01.2019).
148. Schweizgeld (20.12.2006). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UpKHL0jUPS8> (Last accessed: 03.01.2019).
149. So hat Frank Otto das Herz von Nathalie Volk erobert (20.04.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MfgdKpqaLzE> (Last accessed: 03.01.2019).
150. Trauer um Hannelore Elsner: “Ich möchte unendlich lange leben!” (23.04.2019). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OWB-vZULrtE> (Last accessed: 03.01.2020).
151. TSG Hoffenheim – Borussia Dortmund: Nachspielzeit mit Mitch Langerak (Ausschnitt) (19.12.2013). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=I-X7skkjw8U> (Last accessed: 03.01.2019).
152. Verena Kerth und das Nackt-Sein: FKK-Fan? (08.07.2016). *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hO9J2kOjOg0&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=12> (Last accessed: 03.01.2019).
153. Wozle Goozle – Das Interview mit Beni. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bGRAJLMLcfY> (Last accessed: 03.01.2020).
154. YouTube-Star “Alemuel” im Interview mit HammTV. *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=mW6Me24X_r4 (Last accessed: 03.01.2020).
155. Yung Hurn: Das verstörende Interview am Openair Frauenfeld 2018 | UNGESCHNITTEN. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8KRDBcoZdvQ> (Last accessed: 03.01.2020).
156. Yung Hurn UNGESCHNITTEN: das ganze Interview am Openair Frauenfeld 2017. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=V657DN7bQBo&t=116s> (Last accessed: 03.01.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок аналізу фрагмента українськомовного відеоінтерв'ю

Номер, назва інтерв'ю	65, Матіос тікає, почувши про 34 мільйони дивідендів
Дата і час запису	27.11.2016 https://www.youtube.com/watch?v=WBLzCSRv-Sg&t=9s
Тривалість запису	3:00
Мовці	Анатолій Матіос (АМ), інтерв'юер Аліса Юрченко (АЮ)
Короткий опис	Головний військовий прокурор Анатолій Матіос утікає від журналіста, почувши запитання про 34 мільйони дивідендів у своїй декларації
Загальні зауваження	Небажання респондента відповідати на критичне запитання інтерв'юера, втеча від інтерв'юера
Як транс крипт представлено	Ціле відео

Перебіг відеоінтерв'ю

Час	Транс-крипт	Учасники	Зміст/Дія	Мемо	Питання дослідження
00:00	Так	АЮ АМ	Р: Я Вам і так нормально кажу (-) відстаньте від мене до здачі (-) потім підло[дьте]	Респондент дивиться у телефон та відмовляється давати інтерв'ю	Відсутність представлення респондента, вступу
00:11	Так	АЮ АМ	Запитання про 34 мільйони дивідендів І: [Ну] зараз Ви ж не перевищили (- -) Ви задекларували 34 мільйони дивідендів (-) який бізнес приносить такі дивіденди? (-) Р: Дякую (- -) І: (біля ліфта) Чекайте будь ласка (- -) який бізнес	Роздратований та обурений респондент утікає	Повтор запитання інтерв'юера через відсутність відповіді респондента

			<p>приносить такі дивіденди?(-)</p> <p>Р: Я не буду Вас чекати (- -) Я не займаюся бізнесом (-) Я Вас не знаю взагалі (- -))Заберіть руку будь ласка (- -) ((журналіст перегороджує вхід до ліфта)) Це непристойно (- -) Я не буду Вам нічого пояснювати, читайте декларацію (- -)</p>		
00:45	Так	АЮ АМ	<p>Р: Я з Вами спілкуюся? (-) Спілкуюся (-)Що Ви хочете знати? (-)</p> <p>І: Що Ви зробили із 34 мільйонами гривень?</p> <p>Повтор запитання про дивіденди</p> <p>Р: Я ж не питаюся що Ви сьогодні зранку їли ((утікає))Я з Вами не домовлявся ні про яке інтерв'ю (-)</p> <p>І: Так куди Ви потратили гроші? Яким бізнесом займається Ваша дружина?</p> <p>Р: Поцікавтеся в неї (- -) У Вас напевно (-) якась спотворена (- -) або запалена свідомість (- -) Вчіть юридичну науку!(-)</p> <p>І: Хто Вам подарував 4 годинники?(-)</p> <p>Р: В мене там все написано (- -) дружина (- -) Ви (-) якби розібралися в сутності юридичних термінів (-) то все би зрозуміли (- -) Я не збираюся нічого Вам пояснювати (- -)</p>	<p>Різнопланові запитання інтерв'юера</p> <p>Зустрічні запитання</p> <p>Роздрагованість респондента, втікає</p> <p>Респондент тікає</p> <p>Недоречні відповіді респондента</p>	<p>Повтор запитання інтерв'юера через відсутність відповіді респондента</p>
02:10	Так	АЮ АМ	<p>Запитання про намір очолити ДБР</p> <p>Р: Якщо Ви комісія (-) то я точно розумію (-) що Ви проголосуєте за мене (- -) ((розглядає примыщення))А де тут вихід взагалі? (- -) Ви мене загнали в якийсь пустир (- -) Дайте мені вийти!(- -)</p>	<p>Іронічна відповідь респондента, втікає</p>	<p>Недоречна відповідь</p>
02:36	Так	АЮ АМ	<p>Запитання про бізнес АМ</p> <p>І: А чим займаються Ваші підприємства? (-)</p> <p>Р: ((заходить у ліфт)) До побачення! До побачення! (- -)) я закінчив (- -) все! (- -) Пані (- -) я не знаю (-) як Вас звати (- -) але Ви ведете</p>	<p>Закиди у бік інтерв'юера у його нефаховості</p>	<p>Відсутність відповіді</p> <p>Респондент перериває розмову</p> <p>Різке</p>

			себе безглуздо запитання.	абсолютно (-)	якось Абсурдні		прощання
--	--	--	---------------------------------	------------------	-------------------	--	----------

Комунікативні невдачі з позиції інтерв'юера:

- нефахова поведінка (біжить за респондентом, перекриває йому дорогу)
- різноплановість запитань (дивіденди — бізнес дружини — хто подарував годинник — намір очолити ДБР).
- комунікативні девіації як стратегія ведення інтерв'ю. Ціль — спровокувати респондента та викликати емоційну реакцію. Респондент не відповідає на жодне запитання, а інтерв'юер продовжує їх ставити одне за одним, не очікуючи на ймовірну відповідь.

Комунікативні невдачі з позиції респондента:

- нефахова поведінка (зверхні ставлення у відповідях: “Вчіть юридичну науку”, “відстаньте”, “я не збираюся Вам нічого пояснювати” і т.д.)

Короткий транскрипт відео:

Р: Я Вам і так нормально кажу (-) відстаньте від мене до здачі (-) потім підло[дьте]

І: [Зупи]нітьсьа будь ласка Ви ж пообіцяли (- -)

Р: ((тікаючи від журналістки)) Я перевищив ліміт (- -) я спізню[юся]

І: [Ну] зараз Ви ж не перевищили (- -) Ви задекларували 34 мільйони дивідендів (-) який бізнес приносить такі девіденди?(-)

Р: Дякую (- -)

І: (біля ліфта)Чекайте будь ласка (- -) який бізнес приносить такі девіденди?(-)

Р: Я не буду Вас чекати (- -) Я не займаюся бізнесом (-) Я Вас не знаю взагалі (- -)Заберіть руку будь ласка (- -) ((журналіст перегороджує вхід до ліфта)) Це непристойно (- -) Я не буду Вам нічого пояснювати, читайте декларацію (- -)

І: ((спускаються за АМ по сходах)) Ви сказали що (-) дуже важливий контроль для ДБР (- -) а зараз поводитесь абсолютно не відкрито (-)

Р: Я з Вами спілкуюся? (-) Спілкуюся (-)Що Ви хочете знати? (-)

І: Що Ви зробили із 34 мільйонами гривень?

Р: Я ж не питаюся що Ви сьогодні зранку їли ((утікає))Я з Вами не домовлявся ні про яке інтерв'ю (-)

І: Так куди Ви потратили гроші? Яким бізнесом займається Ваша дружина?

Р: Поцікавтеся в неї (- -) У Вас напевно (-) якась спотворена (- -) або запалена свідомість (- -) Вчіть юридичну науку!(-)

І: Хто Вам подарував 4 годинники?(-)

Р: В мене там все написано (- -) дружина (- -) Ви (-) якби розібралися в сутності юридичних термінів (-) то все би зрозуміли (- -) Я не збираюся нічого Вам пояснювати (- -)

І: Але Ви хочете очолити Державне бюро розслідувань з таким підходом?(- -)

Р: Якщо Ви комісія (-) то я точно розумію (-) що Ви проголосуєте за мене (- -) ((розглядає прим'щення))А де тут вихід взагалі? (- -) Ви мене загнали в якийсь пустир (- -) Дайте мені вийти!(- -)

І: А чим займаються Ваші підприємства? (-)

Р: ((заходить у ліфт)) До побачення! До побачення! (- -) я закінчив (- -) все! (- -) Пані (- -) я не знаю (-) як Вас звати (- -) але Ви ведете себе абсолютно якимось безглуздо (-) Абсурдні запитання.

Зразок аналізу фрагмента німецькомовного відеоінтерв'ю

Номер, назва інтерв'ю	83. Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf?
Дата і час запису	30.06.2015 https://www.youtube.com/watch?v=97rv5_n6PMk&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=363
Тривалість запису	1:21
Мовці	Christine Neubauer, Journalist
Короткий опис	Відома німецька актриса Christine Neubauer розповідає в інтерв'ю про переваги та недоліки омріяної професії актора.
Загальні зауваження	Незв'язне мовлення респондента, неспроможність сформулювати свою думку і дати чітку відповідь на запитання. Граматичні та стилістичні помилки у реченнях, незакінчені речення, довгі паузи.
Як транскрипт представлено	Ціле відео

Перебіг відеоінтерв'ю

Час	Транскрипт	Учасники	Зміст/Дія	Мемо	Питання дослідження
00:00	Так	J CN	I: Was (- -) denken Sie (-) ht diesen Beruf zu einem Traumberuf als (-) der immer beschrieben wird? (- -) R: Also Traumberuf (- -) ähnm (- -) mit (-) ähnm (-) ja (- -) ja (- -) Grundsätzlich ja (- -) Weil es ist wirklich ein Traum (-) und ähm (- -) eigentlich will man als Schauspieler nur spielen und gar nichts Anderes (- -) Und dann steht man da (- -) und hat womöglich auch noch Erfolg und (- -) ähnm (- -) dann kommt plötzlich ganz ganz viel (- -) was dazu gehört (- -) zu diesem Beruf (-) was aber nicht für denjenigen unbedingt der Traum ist (- -) den er sich mal erträumt hat (-) weil der Traum alleine (- -) der geht nur um Spielen (- -)	Респондент зволікає з відповідями, не відразу дає відповідь на поставлене запитання	Відсутність представлення респондента, вступу
00:45	Так	J CN	I: Gibt's denn daraus dann auch Momente (-) wo Sie sagen (- -) Da liebe ich meinen Beruf nicht? (-) R: Oh (-) es gibt ganz viele	Зволікання, довгі паузи, повтори	Мовлення респондента

		<p>Momente (- -) aber im Grunde (- -) ähm (-) es ist eine Leidenschaft und ähm (-) ich hab ja den Beruf auch wegen Leidenschaft und Liebe ergriffen und insofern das hört nie auf (-) Das hört nie auf bei all den unangenehmen Dingen (-) die dann so noch so hinten nachkriechen oder so dazukommt (- -) wo man gar nicht denkt als irgendjemand (-) der mir gesagt hat (- -) „Ich will doch nur spielen!“</p>	
--	--	---	--

Транскрипт видео:

I: Was (- -) denken Sie (-) macht diesen Beruf zu einem Traumberuf als (-) der immer beschrieben wird? (- -)

R: **Also Traumberuf** (- -) **ähhm** (-) **mit** (-) **ähhm** (-) **ja** (-) **ja** (- -) **Grundsätzlich ja** (- -) **Weil es ist wirklich ein Traum** (-) **und ähm** (- -) **eigentlich will man als Schauspieler nur spielen** und gar nichts Anderes (- -) Und dann steht man da (- -) und hat womöglich auch **noch Erfolg und** (- -) **ähhm** (- -) dann kommt plötzlich ganz ganz viel (- -) was dazu gehört (- -) zu diesem Beruf (-) was aber nicht für denjenigen unbedingt der Traum ist (- -) den er sich mal erträumt hat (-) weil der Traum alleine (-) der geht nur um Spielen (- -)

I: Gibt's denn daraus dann auch Momente (-) wo Sie sagen (- -) „Da liebe ich meinen Beruf nicht“? (-)

R: Oh (-) es gibt ganz viele Momente (- -) **aber im Grunde** (-) **ähm** (-) **es ist eine Leidenschaft** und **ähm** (-) **ich hab ja den Beruf auch wegen Leidenschaft und Liebe ergriffen** und insofern das hört nie auf (-) Das hört nie auf bei all den unangenehmen Dingen (-) **die dann so noch so hinten nachkriechen oder so dazukommt** (- -) **wo man gar nicht denkt** als irgendjemand (-) der mir gesagt hat (- -) Ich will doch nur spielen!

Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf?

Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf?

**Невербальні внутрішньожанрові компоненти, які спричиняють
комунікативні девіації інтерв'юера**

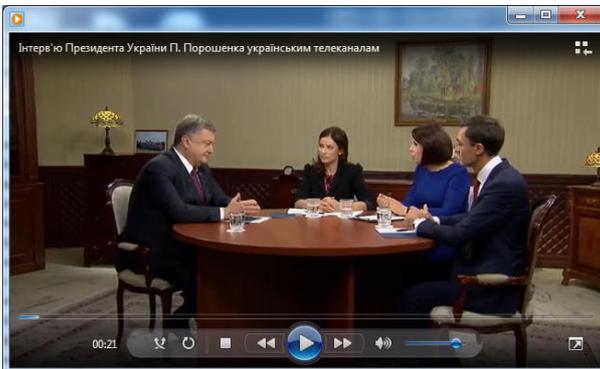
Lachanfall Kristina Inhof

Lachanfall Kristina Inhof

Додаток В.1.

Lachanfall Kristina Inhof <https://www.youtube.com/watch?v=TYTCKlcuQz0>

Додаток В.2.

Інтерв'ю Президента України П. Порошенка українським телеканалам
<https://www.youtube.com/watch?v=FdH-TH1fSas>

Додаток В3.3.

Interview: Kanzlerin Angela Merkel bei Anne Will am 20.11.2016 <https://www.youtube.com/watch?v=lgwfCv3TxWY>

Додаток В.4.

Сергей Дацюк со скандалом покинул эфир NEWSONE 16.06.18
https://www.youtube.com/watch?v=Gqh_pnvH8bs

Додаток В.5.

Наталя Мосейчук сказала всю правду про політиків
<https://www.youtube.com/watch?v=phRaYHZ1KOg&t=1s>

Наталя Мосейчук сказала всю правду про політиків

**Невербальні внутрішньожанрові компоненти, які спричиняють
комунікативні девіації респондента**

Додаток Г.1.

Marko Krotz rastet bei SKY aus

<https://www.youtube.com/watch?v=7HUZnwDVZkY>

Додаток Г.2.

Грозный не сдержал эмоций после матча с Черноморцем

<https://www.youtube.com/watch?v=iT35UTymaYs>

Додаток Г.3.

Виталий Кварцяный: Канал “Футбол” бегает за мной с 15 камерами

<https://www.youtube.com/watch?v=b6XXP-MrprU>

Додаток Г.4

Huub Stevens ist sauer <https://www.youtube.com/watch?v=8zOzGhJBk6w>

Pep Guardiola im Interview mit DAZN nach Manchester City vs Hoffenheim

Додаток Г.5.

Pep Guardiola im Interview mit DAZN nach Manchester City vs Hoffenheim

<https://www.youtube.com/watch?v=zE4CubDM>

Hans Meyer: Interview nach dem Sieg über Energie Cottbus

Hans Meyer: Interview nach dem Sieg über Energie Cottbus

Додаток Г.6.

Hans Meyer: Interview nach dem Sieg über Energie Cottbus

<https://www.youtube.com/watch?v=0htiR5JssgE>

Interview mit Manuel Neuer nach dem Spiel gegen FC Barcelona

Додаток Г.7.

Interview mit Manuel Neuer nach dem Spiel gegen FC Barcelona

<https://www.youtube.com/watch?v=7gGcsept-MA>

Додаток Г.8.

Режисерські амбіції та політичні плани: Вакарчук дав ексклюзивне інтерв'ю
ТСН <https://www.youtube.com/watch?v=pmEYzFUbs9I&t=8s>

Додаток Г.9.

Олегу Виннику прихильниці роблять непристойні пропозиції
<https://www.youtube.com/watch?v=a2HeVDUNxtw&t=74s>

Додаток Г.10.

Яна Беляєва прокоментувала свої стосунки з чоловіком Ані Лорак

<https://www.youtube.com/watch?v=3DUvJ-TSIDk>

Додаток Г.11.

Олег Винник розповів, як доглядає за своєю “тривою як у лева”

https://www.youtube.com/watch?v=2kMGj4DQ_y0

Додаток Г.12.

Вакарчук розповів, де проведе відпустку

<https://www.youtube.com/watch?v=x7-TlwdRfZ0>

Додаток Г.13.

Christine Neubauer: Schauspielerei kein Traumberuf?

https://www.youtube.com/watch?v=97rv5_n6PMk&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=363

Додаток Г.14.

Герман і жінка-кінь <https://www.youtube.com/watch?v=GSPfg5qjNw8>

Додаток Г.15.

Народний депутат Тетяна Донець втікає від журналіста || Ексклюзив "Слідства.Інфо" <https://www.youtub.com/watch?v=Gin43HHQomQ>

Додаток Г.16.

Про політику | Про боротьбу із корупціонерами
<https://www.youtube.com/watch?v=78XSK4zuWBU>

Додаток Г.17.

ВРУ/ЧЕСНО: Кнопкодав Хомутиннік уникає незручних питань
<https://www.youtube.com/watch?v=Qb2RNjr4IQY>

Додаток Г.18.

Народний депутат Олег Недава втікає від запитань журналіста “СтопКорупції” про скандал у Святогірську із батьком ОН

<https://www.youtube.com/watch?v=GVSNodaFFFg&t=13s>

Додаток Г.19

Дацюк: діти пострадали от вибуха в Києве из-за того, что в стране идет война 16.06.18 <https://www.youtube.com/watch?v=FFsA7lmnKFA>

Додаток Г.20

Скандал с гостем в программе “Утро на NEWSONE” – ведущим пришлось прекратить прямой эфир <https://www.youtube.com/watch?v=-jNt-A2-CDw&t=321s>

Додаток Г.21

За незручні запитання про декларацію – вдарив дверима.

<https://www.youtube.com/watch?v=WYkfArtPQBU>

Комунікативний шум як причина комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю

Додаток Д.1.

Felix Neureuther: “So a Wappler bin i a ned”

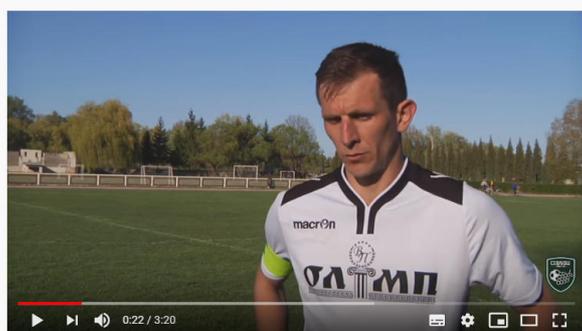
<https://www.youtube.com/watch?v=tTaaPkYhi9I>

Додаток Д.2.

Marco Reus im Interview | Bayern München - Borussia Dortmund 5:0 | Bundesliga

<https://www.youtube.com/watch?v=o7wXkGTrPY8>

Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком

Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком

Додаток Д.3.

Післяматчеве інтерв'ю з Михайлом Реплюком

<https://www.youtube.com/watch?v=wCwPhpfh4Ss;>

Додаток Д.4.

Interview Lothar Matthäus <https://www.youtube.com/watch?v=rACxbbUNtHo>

Додаток Д.5.

Jessica Kastrop - Die ganze Geschichte

<https://www.youtube.com/watch?v=qHXK5w-vBy0>

Додаток Д.6.

Василь Федорич. Інтерв'ю ProFC 11/05/12 Львів

<https://www.youtube.com/watch?v=hR0lnwctiBk>

Додаток Д.7.

Julian Korb - Lustiges Interview gegenüber Sky

<https://www.youtube.com/watch?v=3FKIcRibZrw>

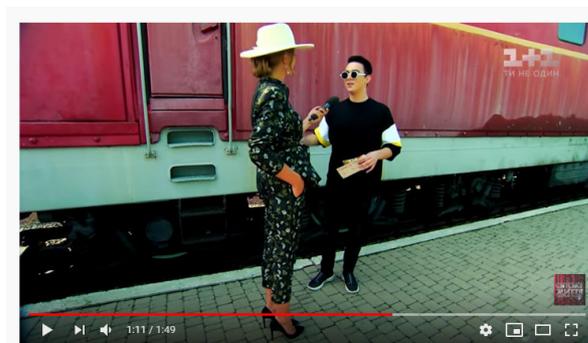

Додаток Д.8.

Schweizgeld <https://www.youtube.com/watch?v=UpKHL0jUPS8>

Melovin зізнався, наскільки збільшив гонорари після Євробачення

Melovin зізнався, наскільки збільшив гонорари після Євробачення

Додаток Д.9.

Melovin зізнався, наскільки збільшив гонорари після Євробачення

<https://www.youtube.com/watch?v=qJkw95yfOuw>

Elyas M'Barek: Wo ist seine Freundin?

Elyas M'Barek: Wo ist seine Freundin?

Додаток Д.10.

Elyas M'Barek: Wo ist seine Freundin?

<https://www.youtube.com/watch?v=-yGCX19FDlg>

Christine Neubauer über "Familienzuwachs"

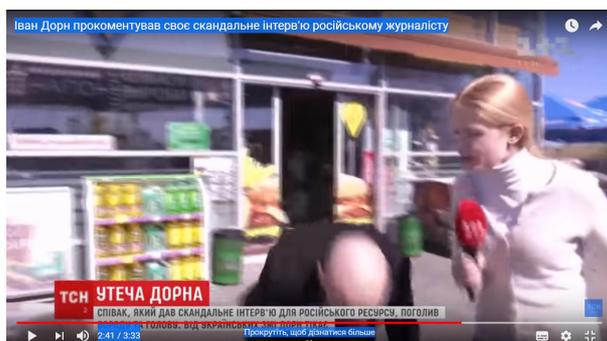

Christine Neubauer über "Familienzuwachs"

Додаток Д.11.

Christine Neubauer über "Familienzuwachs"

<https://www.youtube.com/watch?v=TUB8iipsyDA>

Додаток Д.12.

Іван Дорн прокоментував своє скандальне інтерв'ю російському журналіст

<https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=jWeMНYCBBDQA>

Додаток Д.13.

Erstes Interview mit Dome (Family Stories, RTL2)

<https://www.youtube.com/watch?v=b08EizlwaVM&t=74s>

Додаток Д.14.

Gina-Lisa Lohfink hat Schmetterlinge im Bauch

<https://www.youtube.com/watch?v=4ekUJt4DhNM>

Додаток Д.15.

Best Of SRF Interview mit Yung Hurn

<https://www.youtube.com/watch?v=LjGiiYIkEsA>

Додаток Д.16.

Режисерські амбіції та політичні плани: Вакарчук дав ексклюзивне інтерв'ю
ТСН

<https://www.youtube.com/watch?v=pmEYzFUbs9I>

#Hannelore_Elsner
Trauer um Hannelore Elsner: "Ich möchte unendlich lange leben!"

#Hannelore_Elsner
Trauer um Hannelore Elsner: "Ich möchte unendlich lange leben!"

До

Додаток Д.17.

Trauer um Hannelore Elsner: "Ich möchte unendlich lange leben!"

<https://www.youtube.com/watch?v=OWB-vZULrtE>

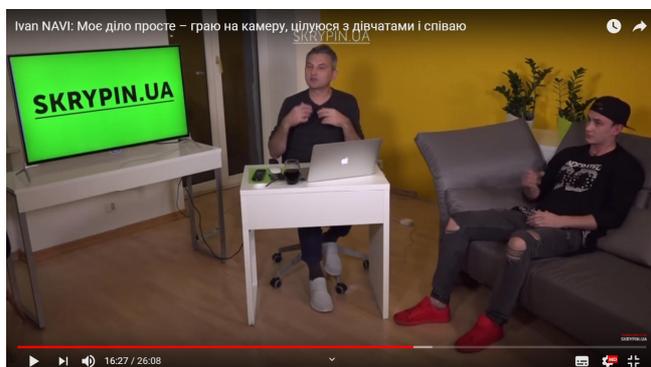

Hendrikje Fitz: So tapfer kämpft sie gegen den Krebs

Додаток Д.18.

Hendrikje Fitz: So tapfer kämpft sie gegen den Krebs

<https://www.youtube.com/watch?v=uiXmyDpe4oc&list=PLt38bvQrh7X-h--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=545>

Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілюся з дівчатами і співаю

Додаток Д.19.

Ivan NAVI: Моє діло просте – граю на камеру, цілюся з дівчатами і співаю

<https://www.youtube.com/watch?v=YRwEIL5hv3I&t=985s>

Додаток Д.20.

Таня Чорновол. Повне інтерв'ю 5 каналу.

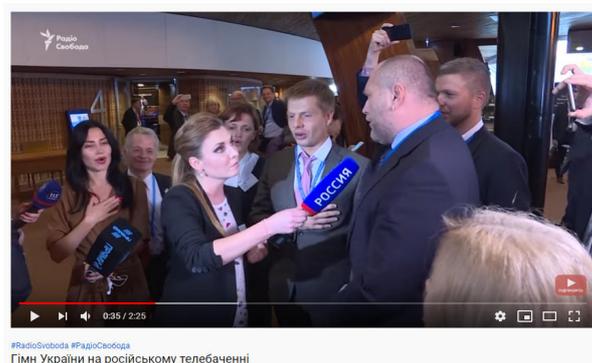
<https://www.youtube.com/watch?v=CQ9sXVT0710>

Додаток Д.21.

“DIESE MINUTEN FEHLEN MIR”: Frank Magnitz spricht über den Angriff

https://www.youtube.com/watch?v=R1_jeObNVbQ

Додаток Д.22.

Гімн України на російському телебаченні

<https://www.youtube.com/watch?v=FbZZ-AkfwJ8&v1=uk>

Список публікацій здобувача та відомості про апробацію результатів дисертації

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ АВТОРА ДИСЕРТАЦІЇ

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи викладено в *тридцяти вісьмох публікаціях*, з яких *двадцять шість* статей: *сімнадцять* (10,23 друк. арк.) статей, надруковані у наукових фахових виданнях України, *сім* (6,57 друк. арк.) – опубліковані у періодичних виданнях інших держав, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних, *одна* (1,24 друк. арк.) – у фаховому виданні іншої держави, *одна* (0,59 друк. арк.) – у виданні, яке не внесено до списку фахових видань України, *один* посібник (5,87 друк. арк.), а також матеріали *одинадцятьох* наукових конференцій (1,38 друк. арк.).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України

1. Дяків Х. Комунікативний шум як фактор впливу на перебіг відеоінтерв'ю. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія “Філологія. Соціальні комунікації”*. Київ, 2019. Т. 30(69). № 4. Ч. 1. С. 123–127.
2. Дяків Х. Способи усунення комунікативних невдач у відеоінтерв'ю з позиції респондента. *Закарпатські філологічні студії* / гол. ред. І. М. Зимомря. Ужгород, 2019. Вип. 11 (2). С. 63–68.
3. Дяків Х. Спортивне відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах: причини комунікативних невдач. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2019. Вип. 70. С. 132–146.

4. Дяків Х. Типологія комунікативних невдач у відеоінтерв'ю українською і німецькою мовами. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. Вип. 65 (1). С. 45–57.

5. Дяків Х. “Зіркове відеоінтерв'ю”: комунікативні невдачі журналістів в українській та німецькій лінгвокультурі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро, 2019. № 1 (17). С. 241–250.

6. Дяків Х. Прагмалінгвістичні аспекти інтерв'ю у медійній жанрології на матеріалі української та німецької мов. *Південний архів. Філологічні науки: зб. наук. праць*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. LXXII: в 2 т. Т. 1. С. 150–154.

7. Дяків Х. Ю. Телеінтерв'ю і труднощі для журналістів. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1 (69). Ч. 1. С. 139–142.

8. Дяків Х. Політичне відеоінтерв'ю: комунікативні девіації в українській та німецькій мовах. *Мова і суспільство*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. Вип. 8. С. 120–130.

9. Дяків Х. Комунікативна організація телеінтерв'ю і конверсаційний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”*. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2017. Вип. 31. Т. 3. С. 176–179.

10. Дяків Х. Комунікативні антистратегії в німецькомовному політичному відеоінтерв'ю. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 153. С. 227–232.

11. Дяків Х. Лінгвокраїнознавчий аспект комунікативних невдач. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці: Видавничий дім “Родовід”, 2016. Вип. 1–2 (11–12), Ч. 1. С. 207–210.

12. Дяків Х. Комунікативна девіатологія в Україні: огляд проблематики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі*

Українки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство. Луцьк, 2016. Вип. 6 (331). С. 168–174.

13. Дяків Х. Розвиток ідей комунікативної девіатології у сучасній німецькомовній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 145. С. 127–132.

14. Дяків Х. Інтерв’ю як об’єкт філологічних досліджень: перспективи в аспекті девіатології. *Іноземна філологія: укр. наук. зб.* Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. Вип. 129. С. 104–110.

15. Дяків Х. Чи завжди комунікативні невдачі невдалі? *Наукові записки. Серія “Філологічні науки”: мовознавство*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 138. С. 60–63.

16. Дяків Х. Умови (не)успішності відеоінтерв’ю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”*. Одеса: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2015. Вип. 15. Том 1. С. 155–157.

17. Дяків Х. Комунікативні девіації в інтерв’ю на матеріалі німецької та української преси. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 104–106.

Статті в періодичних виданнях інших держав

18. Дяків Х. “Звездные видеоинтервью”: коммуникативные неудачи в украинской и немецкой лингвокультурах. *Res Humanitariae*. Klaipeda. 2019. Vol. 25. P. 196–215. ISSN 2538-922X.

19. Дяків Х. Комунікативні невдачі крізь призму української національної ідентичності. *IX. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht“*. Bd. 2018 / Herausgegeben von O. Novikova und U. Schweier. Verlag readbox unipress Open Access LMU, München, 2019. S. 591–603. ISSN 2629-5016.

20. Dyakiv K. Das politische Fernsehinterview und kommunikative Misserfolge für Journalisten. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi – Studien zur deutschen Sprache und Literatur*. Istanbul, 2018. 1 (39). S. 95–107. ISSN 1303–9407.

21. Дяків Х. Qui pro quo: (не)успішність політичних інтерв'ю. *VIII. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*. Bd. 2017 / Herausgegeben von O. Novikova und U. Schweier. Verlag readbox unipress Open Access LMU, München, 2018. S. 65–74. ISBN 978-3-95925-098-6.

22. Дяків Х. Українська девіатологія: стан і перспективи розвитку. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2016. 4 (20). Is. 85. S. 20–24. ISSN 2308–5258 (print), 2308–1996.

23. Dyakiv Kh. Irren ist menschlich oder Erfolg durch Misserfolg. *Ansätze – Begründungen – Maßstäbe. Germanica Wratislaviensia* / Hrsg. Iwona Bartoszewicz, Marek Halub, Tomasz Malyszek. Wrocław, 2016. 141. S. 197–210. ISSN 0435–5865.

24. Dyakiv Kh. Tollpatschig interviewen oder interviewt werden – Kurzvideos im ukrainischen und deutschen Fernsehen. *Tekst i dyskurs – Text und Diskurs* / Hrsg. Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachur. Warszawa–Rzeszów, 2016. 9. S. 165–186. ISSN 1899–0983.

Статті у виданнях інших держав

25. Dyakiv Kh. Phraseologismen mit Farbkomponenten im Deutschen als Grund für kommunikative Deviationen für die ukrainischen Deutschlerner. *Einblicke und Rückblicke: Beiträge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie aus intra- und interlingualer Sicht* / Hrsg. Anna Gondek, Alina Jurasz, Joanna Szczek. Wrocław, Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehrten GmbH, 2018. Bd. 33(1). S. 247–258.

Статті в інших виданнях

26. Дяків Х. Методологія дослідження відеоінтерв'ю. *Docendo discimus: ювілейний збірник на пошану Сулима Володимира Трохимовича: зб. наук. праць* / упоряд. Богдан Максимчук, Алла Паславська, Тарас Пиц. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 144–157.

27. Дяків Х. Ю. Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 159 с.

Тези доповідей на наукових конференціях

28. Dyakiv Kh. Zum Begriff der kommunikativen Gattung. *Moderne Germanistik auf der Suche nach einer neuen Identität: interdisziplinär, interkulturell, international: матер. XXVI Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (27–28 вересня 2019 р.)*. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. С. 42–44.

29. Дяків Х. Відеоінтерв'ю в українській і німецькій мовах: специфіка комунікативних невдач. *Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ: матер. Міжнар. конф. (Львів, 22–23 листопада 2018 р.)* / за ред. Г. Мацюк. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 42.

30. Dyakiv Kh. Kommunikative Missverständnisse als Strategie. *Німецька мова в Україні: Традиції, успіхи, завдання: матер. XXV Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (28–29 вересня 2018 р.)*. Львів: ПАІС, 2018. С. 56–58.

31. Дяків Х. Лінгвопрагматичні аспекти аналізу відео матеріалу. *Мова та література у полікультурному просторі: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 9–10 лютого 2018 р.* Львів: ГО “Логос”, 2018. С. 21–23.

32. Дяків Х. Конверсаційний аналіз серед методів прагмалінгвістики. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 16–17 лютого 2018 р.* Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. С. 74–76.

33. Дяків Х. Стратегії журналістів у телеінтерв'ю. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук: міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 23–24 лютого 2018 р.* Одеса: Південноукраїнська організація “Центр філологічних досліджень”, 2018. С. 96–98.

34. Дяків Х. Інтеракціональна лінгвістика у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Комунікація у сучасному соціумі: матер. II Міжнар. наук.-практ.*

конф., Львів, 8 червня 2018 р. / за ред. Н. Микитенко, Л. Морської, Т. Яхонтової. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 22–23.

35. Дяків Х. Стратегії перепитування і перебивання в телеінтерв'ю. *Україна і світ: діалог мов і культур. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 11–13 квітня 2018 р.* Київ: Вид. Центр КНЛУ, 2018. С. 97–99.

36. Dyakiv Kh. Recipient Design in Videointerviews. *Sternstunden der deutschen Sprache in der Ukraine: матер. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (29–30 вересня 2017 р.)*. Чернівці: Видавничий дім “Родовід”, 2017. S. 46–47.

37. Dyakiv Kh. Interviewen – Handwerk und keine Kunst? *Deutsche Sprache in der Ukraine: Kontinuitäten und Entwicklungen: Матер. XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (4–6 жовтня 2016 р.)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 67–69.

38. Dyakiv Kh. Zur Frage der Typologie von kommunikativen Deviationen. *Українська германістика в діалозі культур=Ukrainische Germanistik und Kulturdialog: матер. XXII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (6.–8.10.2015 р.)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. S. 55–57.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення дисертації обговорено у межах науково-дослідницьких стажувань на наукових семінарах Лейбніц-Інституту Німецької Мови (Маннгайм, Німеччина, 15 січня–15 березня 2017, 1 січня–31 березня 2018, 15 січня–15 березня 2019, 10–12 березня 2020), Університету імені Фридриха Александра (Ерлянген – Нюрнберг, Німеччина, 1 липня–31 серпня 2016) та Університету імені Отто Фридриха (Бамберг, Німеччина, 1 листопада–31 грудня 2015); на *тридцяти двох* наукових конференціях і конгресах, серед яких:

двадцять чотири міжнародних:

XXVI Міжнародна наукова конференція Асоціації українських германістів “Moderne Germanistik auf der Suche nach einer neuen Identität: interdisziplinär, interkulturell, international“ (Івано-Франківськ, 27–28 вересня 2019, очна форма участі),

Міжнародна науково-практична конференція “Мова та література у полікультурному просторі” (Львів, 9–10 лютого 2018, заочна форма участі),

Міжнародна науково-практична конференція “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук” (Одеса, 23–24 лютого 2018, заочна форма участі),

Міжнародна науково-практична конференція “Україна і світ: діалог мов і культур” (Київ, 11–13 квітня 2018, заочна форма участі),

III Міжнародна науково-практична конференція “Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації” (Острог, 19–20 квітня 2018, заочна форма участі),

I Міжнародна науково-практична конференція “Германські мови в міжкультурному контексті (лінгвістика, переклад, лінгводидактика)” (Київ, 17–18 травня 2018, очна форма участі),

II Міжнародна науково-практична конференція “Комунікація у сучасному соціумі” (Львів, 8 червня 2018, очна форма участі),

XXV Міжнародна наукова конференція Асоціації українських германістів “Німецька мова в Україні: Традиції, успіхи, завдання” (Львів, 28–29 вересня 2018, очна форма участі),

“Text- und Diskurswelten in der massenmedialen Kommunikation – Zugänge zur Produktion, Rezeption und Wirkung von multimodalen Textformaten“ (Республіка Польща, Бидгощ, 18–19 жовтня 2018, очна форма участі),

VIII Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht“ (Федеративна Республіка Німеччина, Мюнхен, 1–4 листопада 2018, заочна форма участі), \

II Міжнародна конференція “Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ” (Львів, 22–23 листопада 2018, очна форма участі),

Щорічна конференція ALP “An den Grenzen der Pragmatik” (Федеративна Республіка Німеччина, Саарбрюкен, 7 березня 2017, очна форма участі),

“Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie” (Республіка Польща, Вроцлав, 16–18 березня 2017, очна форма участі),

XVI. Internationale Tagung der Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer (Швейцарська Конфедерація, Фрібур, 31 липня–4 серпня 2017, очна форма участі),

VII Міжнародна конференція з контрастивної лінгвістики “Medienkulturen – Multimodalität und Intermedialität” (Фінляндська Республіка, Гельсінки, 23–25 серпня 2017, очна форма участі),

XXIV Міжнародна наукова конференція Асоціації українських германістів “Sternstunden der deutschen Sprache in der Ukraine” (Чернівці, 29–30 вересня 2017, очна форма участі),

Конгрес MGVS “Region(en) von Mitteleuropa – historische, kulturelle, Sprachliche und literarische Vermittlungen” (Угорщина, Будапешт, 11–14 жовтня 2017, очна форма участі),

VII Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht” (Федеративна Республіка Німеччина, Мюнхен, 4–6 листопада 2017, заочна форма участі),

Міжнародна наукова конференція “Philology and Linguistics in the Digital Age – 2016 (FILIDA – 2016)” (Угорщина, Будапешт, 27 березня 2016, заочна форма участі),

IX Міжнародна наукова конференція “Актуальні проблеми термінології, перекладу і філології: виклики та перспективи” (Чернівці, 5–6 травня 2016, заочна форма участі),

X Міжнародна наукова конференція “Пріоритети германського і романського мовознавства” (Луцьк–Світязь, 17–19 червня 2016, заочна форма участі),

XXIII Міжнародна наукова конференція Асоціації українських германістів “Deutsche Sprache in der Ukraine: Kontinuitäten und Entwicklungen” (Львів, 4–6 жовтня 2016, очна форма участі),

XXII Міжнародна наукова конференція Асоціації українських германістів “Українська германістика в діалозі культур = Ukrainische Germanistik und Kulturdialog” (Львів, 6–8 жовтня 2015, очна форма участі),

V Міжнародна науково-практична заочна конференція “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 12 жовтня 2015, заочна форма участі);

одна Всеукраїнська конференція “Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем” (Запоріжжя, 16–17 жовтня 2018, заочна форма участі);

шість звітних конференцій філологічного і факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка (лютий 2015–2020, очна форма участі).